

ΤΟΠΟΣ / ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ / ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

από τις όχθες του Αώου στο διαδίκτυο

παίζοντας με τη μουσική και τις λέξεις
βιβλίο μαθητή

Τόπος / Πολιτισμός / Ταυτότητες
Από τις όχθες του Αώου στο Διαδίκτυο

Παίζοντας με τη μουσική και τις λέξεις
Βιβλίο μαθητή

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2008

Το Έργο υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος INTERREG III A / ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΑ-ΑΛΒΑΝΙΑ,
Άξονας 2 – Μέτρο 2.2. και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και Εθνικούς Πόρους.

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Αναστάσιος Εμβαλωτής, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Τόπος / Πολιτισμός / Ταυτότητες
Από τις όχθες του Αώου στο διαδίκτυο

Παίζοντας με τη μουσική και τις λέξεις
Βιβλίο μαθητή

ISBN: 978-960-233-191-0

copyright © Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2008

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Αναστάσιος Εμβαλωτής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πανεπιστημιούπολη
451 10, Ιωάννινα
e-mail: aemvalot@uoi.gr

Επιτρέπεται η ολική ή και μερική αναδημοσίευση
του παρόντος έργου μετά από άδεια του εκδότη.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ έκδοσης

Επιστημονικά υπεύθυνος του έργου

Αναστάσιος Εμβαλωτής, Επίκουρος Καθηγητής
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Συντονιστής δράσεων έργου

Δημήτρης Παρασκευάκης

Επιστημονικά υπεύθυνος συλλογής ερευνητικού υλικού

Βασίλης Νιτσιάκος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ερευνητική ομάδα

Κώστας Μάτζος, Βασίλης Ράπτης, Κώστας Λώλης,
Niko Michali, Θωμάς Πορίκης

Ηχοληψία

Νίκος Διονυσόπουλος

Επιστημονικά υπεύθυνος ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων

Γεώργιος Καψάλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Αξιολόγηση εκπαιδευτικών σεναρίων

Αθανάσιος Βέρδης, Λέκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών

Ανάπτυξη εκπαιδευτικών σεναρίων

Βασιλική Μπασίνα, Βασιλική Λεοντάρη,
Χαρίλαος Νούτσος, Αθανάσιος Βέρδης,
Τατιανή Δερδεμέζη, Φωτεινή Μπαλωμένου

Επιμέλεια οπτικο-ακουστικού υλικού

Τατιάνα Δερδεμέζη

Επιμέλεια εκπαιδευτικών σεναρίων στα ελληνικά

Φωτεινή Μπαλωμένου

Επιμέλεια εκπαιδευτικών σεναρίων στα αλβανικά

Μαρία Σιδέρη-Σκόπη

Ψηφιοποίηση υλικού

Αργύρης Ν. Γιαννέλος

Σχεδίαση και γραφιστική επιμέλεια έκδοσης

Γεωργία Κολόκα

Περιεχόμενα

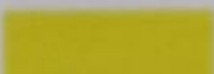
Περιγραφή έργου..... 4

Ομάδα έργου..... 6

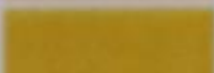
Λίγα λόγια από τους συγγραφείς..... 7

Εισαγωγή εκπαιδευτικών σεναρίων..... 9

Η τέχνη των ήχων 11

 επίπεδο 1..... 12

 επίπεδο 2..... 20

 επίπεδο 3..... 20

Ο κύκλος της ζωής 37

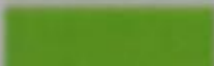
 επίπεδο 1..... 38

 επίπεδο 2..... 46

 επίπεδο 3..... 58

Τα ζώα και η φύση 63

 επίπεδο 1..... 64

 επίπεδο 2..... 82

 επίπεδο 3..... 96

Το νερό μάς μιλάει 109

 επίπεδο 1..... 110

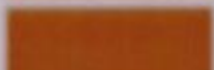
 επίπεδο 2..... 110

 επίπεδο 3..... 110

Τα παραδοσιακά επαγγέλματα 133

 επίπεδο 1..... 134

 επίπεδο 2..... 146

 επίπεδο 3..... 162

Η ξενιτιά 177

 επίπεδο 1..... 178

 επίπεδο 2..... 184

 επίπεδο 3..... 197

Επίλογος 213

Το έργο αποσκοπεί στην ερευνητική συνεργασία Ελλάδας – Αλβανίας με στόχο την ανάδειξη κοινών πολιτισμικών στοιχείων στη διασυνοριακή ζώνη και την παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίησή τους με τη βοήθεια των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Ειδικότερα, μέσα από συστηματική επιστημονική έρευνα πεδίου έγιναν καταγραφές στην περιοχή εφαρμογής του σχεδίου. Ο χώρος που επιλέχθηκε για τη συγκέντρωση του εμπειρικού υλικού, που ήταν οι περιοχές της Κόνιτσας στην Ελλάδα και της Πρεμετής στην Αλβανία, μπορεί να αναπαρασταθεί μέσα από την τομή δύο ορίων. Το ένα, το πολιτικό σύνορο, απότοκος των ιστορικών εξελίξεων, και το άλλο, ο ποταμός Αώος, που ξεκινώντας από τους ορεινούς όγκους της Πίνδου διασχίζει διαδοχικά τον κάμπο της Κόνιτσας και την κοιλάδα της Πρεμετής, διαμορφώνοντας μια άλλη ενότητα του χώρου, που παραπέμπει σε εντελώς διαφορετικές χρονικότητες από εκείνες του πολιτικού συνόρου. Η ιστορικότητα του (πολιτικού) συνόρου και η ιστορικότητα του ποταμού παραπέμπουν στην ιστορικότητα των κοινωνικών ομάδων που ζουν στις όχθες του. Με βάση αυτές τις ιστορικότητες, η ερευνητική παρέμβαση επιχειρεί να αναδείξει στοιχεία των περιοχών στην Ελλάδα και την Αλβανία, που ενώνονται και χωρίζονται ταυτόχρονα από το σύνορο και το ποτάμι και να τα αξιοποιήσει διδακτικά στο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν βιβλιογραφική έρευνα, επιτόπια συλλογή, τεκμηρίωση και αξιοποίηση του ερευνητικού υλικού με

έμφαση στη δημοτική μουσική και παράδοση, καθώς και την ανάπτυξη εκπαιδευτικών σεναρίων για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα:

ΕΡΕΥΝΑ / ΣΥΛΛΟΓΗ / ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Επιτόπια έρευνα και συλλογή πρωτογενούς υλικού: η επιτόπια έρευνα και η συλλογή του ηχητικού υλικού ήταν ένα από τα κρίσιμα σημεία στην υλοποίηση του ερευνητικού σχεδίου. Επιστήμονες με συμπληρωματικά γνωστικά αντικείμενα (κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, μουσικολόγοι, επιστήμονες διαχείρισης πολιτιστικών τεκμηρίων κ.ά) συνεργάστηκαν, προκειμένου να ολοκληρωθεί εντός χρονοδιαγράμματος και με επιστημονικά έγκυρο τρόπο η συλλογή του υλικού. Ελήφθησαν υπόψη διεθνή πρότυπα και καθιερωμένες πρακτικές. Οι καταγραφές έγιναν σε «φυσικό» χώρο και στο κοινωνικό πλαίσιο των ζωντανών παραδόσεων των συγκεκριμένων ομάδων και αφορούν τόσο σε οργανικούς σκοπούς που αποδόθηκαν από μουσικές κομπανίες, όσο και σε αυθεντικά φωνητικά δημοτικά τραγούδια που αποδόθηκαν από απλούς ανθρώπους-κατοίκους των περιοχών. Σημειωτέον ότι στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή συναντώνται πλούσιες μουσικές παραδόσεις, καθώς και ποικίλες εκδοχές δημοτικών τραγουδιών (μονοφωνία, διφωνία, πολυφωνία). Η έρευνα και η καταγραφή επέτρεψαν τη σύγκριση και την ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών. Διαμορφώθηκε, έτσι, ένας εθνολογικός και πολιτισμικός

χάρτης της ευρύτερης περιοχής που τέμνει τα εθνικά σύνορα.

Τεκμηρίωση του υλικού: το υλικό μεταφράστηκε (από τα αλβανικά στα ελληνικά και αντίστροφα) και τεκμηριώθηκε, προκειμένου να είναι δυνατή η αξιοποίησή του από εκπαιδευτικούς και ερευνητές τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αλβανία.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δράσης δημιουργήθηκαν:

1. Δύο CDs ήχου με ηχογραφημένα παραδοσιακά (αυθεντικά) δημοτικά τραγούδια της περιοχής εφαρμογής του σχεδίου, με σχετικό δίγλωσσο (ελληνικά, αλβανικά) ένθετο τεκμηρίωσης το καθένα.
2. Πολυμεσική εφαρμογή διαθέσιμη σε μορφή DVD με ενδεικτικά εκπαιδευτικά σενάρια. Τα εκπαιδευτικά σενάρια και τα σχετικά με την παρέμβαση θεωρητικά κείμενα είναι διαθέσιμα σε έντυπη δίγλωσση έκδοση (ελληνικά, αλβανικά) με τον τίτλο «Βιβλίο Εκπαιδευτικού» και συνοδεύονται από έντυπη δίγλωσση έκδοση (ελληνικά, αλβανικά) με τίτλο «Βιβλίο Δραστηριοτήτων Μαθητή». Το εκπαιδευτικό υλικό που παρήχθη επιτρέπει την αυτόνομη αξιοποίηση του πολιτιστικού προϊόντος σε

τάξεις πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο στην ελληνική όσο και στην αλβανική πλευρά. Με τη βοήθεια της πολυμεσικής εφαρμογής, οι μαθητές στο πλαίσιο προτεινόμενων εκπαιδευτικών σεναρίων έρχονται σε επαφή με τους ήχους και τη δημοτική μουσική. Προτεινόμενες θεματικές προσεγγίσεις αξιοποιούν τις μουσικές καταγραφές και παραδόσεις.

3. Διαδικτυακή εφαρμογή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με ενδεικτικά εκπαιδευτικά σενάρια και ολοκληρωμένη παιδαγωγική προσέγγιση. Η εφαρμογή που σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε σε περιβάλλον moodle επιτρέπει την εισαγωγή, θεματική ευρετηρίαση, διαχείριση και δημοσίευση στο διαδίκτυο εκπαιδευτικών σεναρίων. Αποτελείται από ιστοσελίδες (web pages) προσβάσιμες από ένα φυλλομετρητή (web browser). Η ηλεκτρονική πλατφόρμα βασίζεται κατά κύριο λόγο σε ένα (υπο)σύστημα που καθιστά το περιεχόμενο της δικτυακής πύλης προσβάσιμο από το ευρύ κοινό (υποσύστημα παρουσίασης), ενώ με τη βοήθεια συνοδευτικού υποσυστήματος εξουσιοδοτημένοι χρήστες (εκπαιδευτικοί ή και ερευνητές), καταχωρούν, επικαιροποιούν και αξιοποιούν το εκπαιδευτικό υλικό, δημιουργούν εκπαιδευτικές ενότητες ή διαχειρίζονται την πολυμεσική πληροφορία (υποσύστημα διαχείρισης).
4. Το ερευνητικό σχέδιο περιγράφεται αναλυτικά στη θέση: <http://interreg.edu.uoi.gr>. Στην ίδια θέση είναι διαθέσιμο και όλο το σχετικό πολυμεσικό υλικό.

Τόπος / Πολιτισμός / Ταυτότητες
Από τις όχθες του Αώου στο διαδίκτυο

Παίζοντας με τη μουσική και τις λέξεις
Βιβλίο μαθητή

ISBN: 978-960-233-191-0

copyright © Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2008

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Αναστάσιος Εμβαλωτής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πανεπιστημιούπολη
451 10, Ιωάννινα
e-mail: aemvalot@uoi.gr

Επιτρέπεται η ολική ή και μερική αναδημοσίευση
του παρόντος έργου μετά από άδεια του εκδότη.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΈΚΔΟΣΗΣ

Επιστημονικά υπεύθυνος του έργου

Αναστάσιος Εμβαλωτής, Επίκουρος Καθηγητής
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Συντονιστής δράσεων έργου

Δημήτρης Παρασκευάκης

Επιστημονικά υπεύθυνος συλλογής ερευνητικού υλικού

Βασίλης Νιτσιάκος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ερευνητική ομάδα

Κώστας Μάτζος, Βασίλης Ράπτης, Κώστας Λώλης,
Niko Michali, Θωμάς Πορίκης

Ηχοληψία

Νίκος Διονυσόπουλος

Επιστημονικά υπεύθυνος ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων

Γεώργιος Καψάλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Αξιολόγηση εκπαιδευτικών σεναρίων

Αθανάσιος Βέρδης, Λέκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών

Ανάπτυξη εκπαιδευτικών σεναρίων

Βασιλική Μπασίνα, Βασιλική Λεοντάρη,
Χαρίλαος Νούτσος, Αθανάσιος Βέρδης,
Τατιανή Δερδεμέζη, Φωτεινή Μπαλωμένου

Επιμέλεια οπτικο-ακουστικού υλικού

Τατιάνα Δερδεμέζη

Επιμέλεια εκπαιδευτικών σεναρίων στα ελληνικά

Φωτεινή Μπαλωμένου

Επιμέλεια εκπαιδευτικών σεναρίων στα αλβανικά

Μαρία Σιδέρη-Σκόπη

Ψηφιοποίηση υλικού

Αργύρης Ν. Γιαννέλος

Σχεδίαση και γραφιστική επιμέλεια έκδοσης

Γεωργία Κολόκα

Περιεχόμενα

Περιγραφή έργου..... 4

Ομάδα έργου..... 6

Λίγα λόγια από τους συγγραφείς..... 7

Εισαγωγή εκπαιδευτικών σεναρίων 9

Η τέχνη των ήχων 11

 επίπεδο 1 12

 επίπεδο 2..... 20

 επίπεδο 3..... 20

Ο κύκλος της ζωής 37

 επίπεδο 1 38

 επίπεδο 2..... 46

 επίπεδο 3..... 58

Τα ζώα και η φύση 63

 επίπεδο 1 64

 επίπεδο 2..... 82

 επίπεδο 3..... 96

Το νερό μάς μιλάει 109

 επίπεδο 1 110

 επίπεδο 2..... 110

 επίπεδο 3..... 110

Τα παραδοσιακά επαγγέλματα 133

 επίπεδο 1 134

 επίπεδο 2..... 146

 επίπεδο 3..... 162

Η ξενιτιά 177

 επίπεδο 1 178

 επίπεδο 2..... 184

 επίπεδο 3..... 197

Επίλογος 213

Ομάδα έργου

Επιστημονικός υπεύθυνος του έργου	Αναστάσιος Εμβαλωτής, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Επιστημονικός υπεύθυνος συλλογής ερευνητικού υλικού	Βασίλειος Νιτσιάκος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Ερευνητική ομάδα	Κώστας Μάντζος, Βασίλης Ράπτης, Κώστας Λώλης, Niko Michali, Θωμάς Πορίκης
Ηχοληψία	Νίκος Διονυσόπουλος
Επιστημονικός υπεύθυνος ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων	Γεώργιος Καψάλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Ομάδα ανάπτυξης και επιμέλειας εκπαιδευτικών σεναρίων	Βασιλική Μπασίνα, Βασιλική Λεοντάρη, Χαρίλαος Νούτσος, Αθανάσιος Βέρδης, Τατιανή Δερδεμέζη, Φωτεινή Μπαλωμένου
Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση	Αναστάσιος Εμβαλωτής, Αθανάσιος Βέρδης
Μετάφραση από τα ελληνικά στα αλβανικά	Μαρία Σιδέρη-Σκόπη
Μετάφραση από τα αλβανικά στα ελληνικά	Κώστας Λώλης
Διοικητική, γραμματειακή και διαχειριστική παρακολούθηση	Δημήτρης Παρασκευάκης, Αικατερίνη Νταλαμπίρα
Ομάδα τεχνικής υποστήριξης	Γεωργία Κολόκα, Αργύρης Γιαννέλος, Δημήτρης Βαγγέλης

Λίγα λόγια από τους συγγραφείς

Το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου είναι γραμμένο κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να σου δώσει την ευκαιρία να γνωρίσεις τον τόπο σου μέσα από τη μουσική του παράδοση. Η μουσική είναι μια οικουμενική γλώσσα για όλους, που ενώνει λαούς και τόπους.

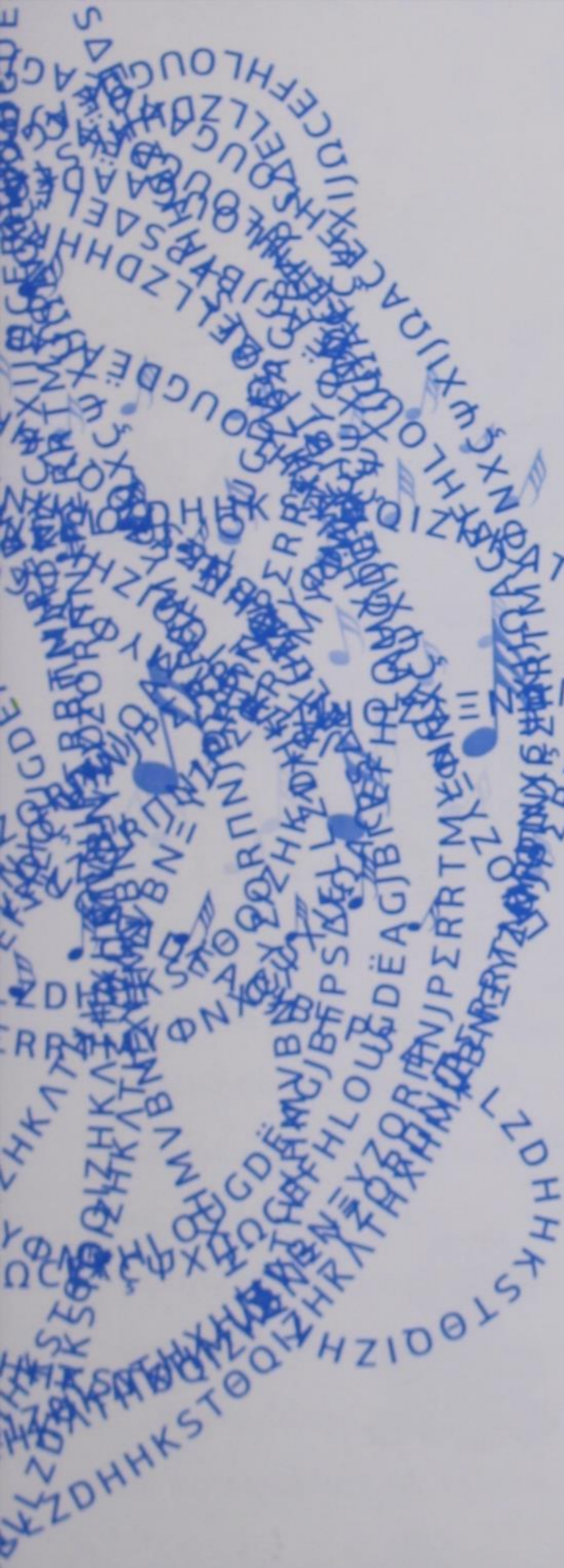
Ακολουθώντας, λοιπόν, τη μουσική και μαζί την κοίτη του ποταμού Αώου σε καλούμε μέσα από αυτό το βιβλίο να γνωρίσεις τη μουσική παράδοση ανθρώπων, που βρίσκονται πέρα από τη γραμμή των συνόρων, όχι πολύ μακριά από εδώ. Μια ομάδα ειδικών επιστημόνων επισκέφτηκε τους κατοίκους αυτών των χωριών, οι οποίοι διατηρούν ζωντανή τη μουσική τους παράδοση και την ηχογράφησαν. Δείγματα αυτών των ηχογραφήσεων θα ακούσεις στα cd που συνοδεύουν τα βιβλία. Ίσως δοκιμάσεις έκπληξη βλέποντας πόσο μοιάζουν τα τραγούδια που προέρχονται από περιοχές μιας άλλης χώρας με τα τραγούδια της πατρίδας σου.

Τα θέματα που περιλαμβάνονται σε αυτό το βιβλίο ξεδιπλώνονται σε έξι ενότητες. Η πρώτη ενότητα σε εισάγει στον κόσμο της μουσικής, που είναι **«Η τέχνη των ήχων»**, δηλαδή τα πρώτα υλικά για την παραγωγή και τη σύνθεση μουσικής. Ήχους, που συναντάμε μέσα στη φύση ή ήχους που παράγουμε μέσα από τις πιο απλές, καθημερινές δραστηριότητες. Έπειτα, περνάμε σε μια άλλη ενότητα, που την ονομάζουμε **«Ο κύκλος της ζωής»**. Οι άνθρωποι διαθέτουν ένα πολύ μεγάλο αριθμό από τραγούδια, τα οποία αναφέρονται στα σημαντικότερα γεγονότα της ζωής τους. Το σύνολο αυτών των γεγονότων (γάμος, γέννηση, θάνατος κ.λπ.) διαμορφώνει το μεγάλο κύκλο της ζωής, που με τη σειρά του τροφοδοτεί κι εμπνέει την καλλιτεχνική έκφραση των ανθρώπων. Η επόμενη ενότητα μας θυμίζει πως οι προηγούμενες γενιές διατηρούσαν έναν πολύ στενό δεσμό με τη φύση, ο οποίος αποτυπώνεται σε μια πολύ πλούσια μουσική παραγωγή, μέρος της οποίας θα γνωρίσουμε μέσα από την ενότητα **«Τα ζώα και η φύση»**, **«Το νερό μάς μιλάει»**. Σε αυτό το πολύτιμο αγαθό αφιερώνουμε μια ξεχωριστή ενότητα, αφού είχε πάντοτε μια ιδιαίτερη θέση, καθώς συνδέεται με την ίδια τη ζωή και το βαθύτερο δεσμό του ανθρώπου με το περιβάλλον του.

Τέλος, δύο ακόμη ενότητες έχουν ως περιεχόμενο σημαντικές πλευρές της κοινωνικής ζωής του μακρινού και του προσφάτου παρελθόντος. Η μία ασχολείται με τα **Παραδοσιακά επαγγέλματα**. Η άλλη αφορά ένα ιδιαίτερα γνώριμο φαινόμενο στις κοινωνίες των γονιών και των παππούδων μας, που είναι γνωστό ως «**Η ξενιτιά**» ή «**ξενιτεμός**», η παραμονή, δηλαδή, σε ξένους και μακρινούς τόπους για αναζήτηση λύσεων σε σοβαρά προβλήματα, όπως η φτώχεια κ.ά.

Τέλος, το βιβλίο αυτό σχεδιάστηκε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να περιλαμβάνει ένα πλήθος από διάφορες δραστηριότητες που θα δώσουν την ευκαιρία σε σένα και στους συμμαθητές σου να παίξεις, να προτείνεις και να αναζητήσεις όλους αυτούς τους τρόπους και τους δρόμους, που θα σε φέρουν πιο κοντά στον πολιτισμό των γονιών και των παππούδων σου. Θα μπορέσεις να ανακαλύψεις την πολύτιμη αξία που κρύβει μέσα της αυτή η μακράιωνη μουσική παράδοση. Θα μπορέσεις να τη δεις σαν ένα μέρος αυτού του μεγάλου λαϊκού πολιτισμού, του οποίου κι εσύ αποτελείς συνέχεια και κληρονόμο του. Ταυτόχρονα, όμως, θα μάθεις ότι αυτές οι πολύτιμες αξίες του πολιτισμού και του τόπου σου που σε κάνουν να νιώθεις δικαιολογημένα υπερήφανος, σε φέρνουν κοντά με άλλους ανθρώπους. Γιατί, ενώ φαίνεται πως διαφέρουν τόσο πολύ οι άνθρωποι άλλων λαών, εκφράζουν και εκδηλώνουν και εκείνοι τις αγωνίες, τις περιπέτειες, τις πίκρες και τις χαρές της ζωής με τρόπους που τελικά μοιάζουν μεταξύ τους.

Γιατί τα σύνορα δεν πρέπει να μας χωρίζουν μόνο, αλλά και να μας ενώνουν. Ίσως, τελικά, το πολυτιμότερο μάθημα για όλους μας να είναι πως αυτό που νιώθουμε περισσότερο δικό μας, είναι και αυτό που μπορούμε να μοιραζόμαστε περισσότερο με τους άλλους.

το βιβλίο αυτό είναι τ.....

.....

που είναι μαθητ..... στη τάξη

του δημοτικού

Γεια σας, παιδιά!

Με λένε Μιρέλα και είμαι η μικρή νεράιδα του ποταμού Αώου.

Γεννήθηκα στις πηγές του ποταμού και μεγάλωσα στις όχθες του, γνωρίζοντας τους ανθρώπους και από την Ελλάδα και από την Αλβανία.

Ο καλύτερός μου φίλος είναι ένας μικρός πράσινος βάτραχος που ζει στην άλλη πλευρά των συνόρων. Τον λένε Απόλλωνα και αν σε γνωρίσει καλά, δε σταματά να μιλά!

Μαζί με την Μιρέλα και το μαγικό της γλειφιτζούρι θα ταξιδέψουμε στον Αώο για να γνωρίσουμε τους ανθρώπους που ζουν δίπλα του και να ανακαλύψουμε τα μυστικά των τραγουδιών τους.

Θα γνωρίσουμε τα έθιμά τους, θα θυμηθούμε τα παραδοσιακά επαγγέλματά τους και θα δούμε για ποιο λόγο αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν από τις πατρίδες τους. Με παρέα το γάργαρα νεράκι του Αώου θα μάθουμε να ξεχωρίζουμε τους ήχους. Θα γνωρίσουμε τους φίλους μου, τα ζώα και τα φυτά, που ζουν στην Ελλάδα και την Αλβανία και θα μάθουμε να προστατεύουμε το περιβάλλον και το γέρο ποταμό Αώο. Ελάτε να παίξουμε με τη μουσική και τις λέξεις!!!

η τέχνη των ήχων

1

2

3

Η μουσική γεννήθηκε στα πολύ παλιά χρόνια. Να φανταστείτε ότι ο άνθρωπος δεν είχε ακόμη ανακαλύψει τη γραφή. Τόσο παλιά. Γι' αυτό δε θα μάθουμε ποτέ πώς και γιατί εκείνοι οι τόσο μακρινοί πρόγονοί μας αποφάσισαν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας αντί για λόγια τη μουσική. Αυτό δεν έχει ίσως και τόσο μεγάλη σημασία. Άλλωστε, υπάρχει μια σημαντική όδο και απλή διαπίστωση που από μόνη της τα εξηγεί όλα:

Πώς θα μπορούσε κανείς να φανταστεί τον κόσμο χωρίς τη μουσική;

Πώς θα μπορούσαμε οι άνθρωποι να επιβιώσουμε και να δημιουργήσουμε όλους αυτούς τους αιώνες χωρίς ρυθμό, χωρίς μελωδία, χωρίς εκείνους τους ήχους που μας ζαλίζουν γλυκά, που μας ταξιδεύουν, που μας νανουρίζουν, που μας ξεσηκώνουν, που μας παρηγορούν, που μας γοητεύουν τόσο πολύ μερικές φορές ώστε να ξεχνάμε όλα όσα μας πικραίνουν;

Ας γνωρίσουμε την τέχνη των ήχων μέσα από τα δημοτικά τραγούδια και τις παραδόσεις της Ελλάδας και της Αλβανίας.

1. Οι φυσικοί ήχοι

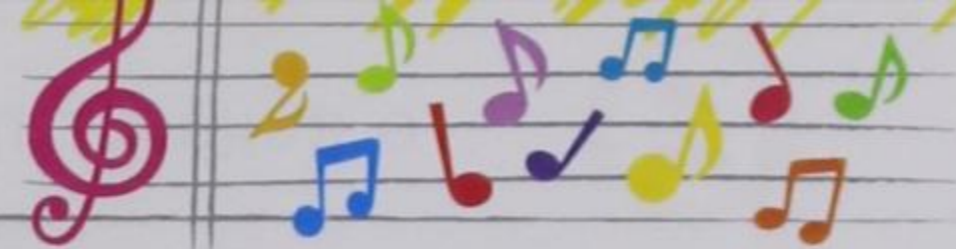
Άκουσε τους ήχους και προσπάθησε να τους αντιστοιχίσεις με την εικόνα που βλέπεις.

Μπορείς να τους μιμηθείς; Αξιοποίησε ό,τι ήχο μπορείς να παράγεις με τα μέλη του σώματός σου (στόμα, χέρια, πόδια κ.λπ.). Παρακάτω χώρισε τους ήχους σε σιγανούς και δυνατούς:

σιγανοί

δυνατοί

Διηγηθείτε μια ιστορία με τίτλο: «Μια μέρα στην εξοχή». Στην ιστορία σας θα πρέπει να αξιοποιήσετε όσους περισσότερους ήχους μπορείτε από αυτούς που ακούσατε.

2. Οι τεχνητοί ήχοι

①

②

③

④

⑤

⑥

Άκουσε και αυτούς τους ήχους και προσπάθησε να κάνεις το ίδιο με πριν.

Μπορείς να τους μιμηθείς; Αξιοποίησε ό,τι ήχο μπορείς να παράγεις με τα μέλη του σώματός σου (στόμα, χέρια, πόδια κ.λπ.). Παρακάτω χώρισε τους ήχους σε σιγανούς και δυνατούς:

σιγανοί

δυνατοί

Φτιάξτε μια ιστορία με τίτλο: «Μια μέρα στο σπίτι μου». Στην ιστορία σας θα πρέπει να αξιοποιήσετε όσους περισσότερους ήχους μπορείτε από αυτούς που ακούσατε.

3. Άκουσε προσεκτικά τα παρακάτω τραγούδια.

Εσείς πουλιά πετούμενα

Εσείς πουλιά πετούμενα

πετάτε στον αέρα

εσείς ταχιά παντρεύεστε

και γίνεστε ζευγάρι

κι εγώ η τρυγόνα η ορφανή

τρυγόνα η καημένη

και πού θα χτίσω τη φωλιά;

Στην καλαμιά στη ρίζα.

Βάζουν φωτιά στην καλαμιά

και κάψαν τη φωλιά μου.

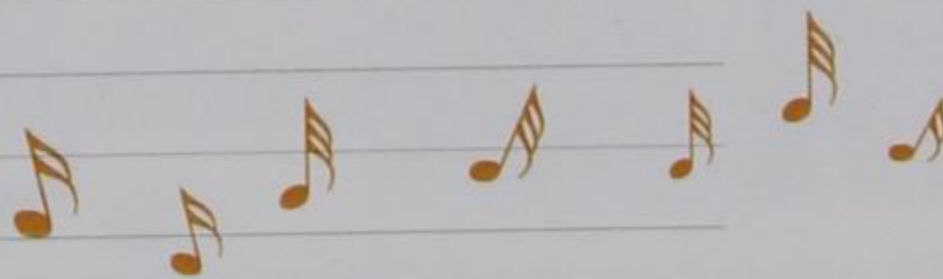
Και πού θα χτίσω αλλού φωλιά;

Στου πηγαδιού τα χείλη.

Πάν' τα κορίτσια για νερό

χαλάσαν τη φωλιά μου.

Και πού θα χτίσω αλλού φωλιά;

Σε τούτ' τη τάβλα που 'ρθαμε

Σε τούτ' τη τάβλα που 'ρθαμε (γραμμένα, μά-, βρε μάτια μου),

σε τούτο το τραπέζι [τρεις μαυρομάτες, ρούσα, μας, βρε μας κερνούν]

τρεις μαυρομάτες μας κερνούν (γραμμένα, μά-, βρε μάτια μου)

και οι τρεις καλές κυράδες (η μια κερνάει ρούσα μ' με το με το γυαλί).

Η μια κερνάει με το γυαλί (γραμμένα, μά-, βρε μάτια μου)

και η άλλη με την κούπα (κέρνα μας, ρούσα, κέρνα μας γλυκό κρασί).

Η τρίτη η μικρότερη (γραμμένα, μά-, βρε μάτια μου)

με μαστραπά ασημένιο (κέρνα μας, ρούσα, κέρνα μας γλυκό κρασί).

- Q Σε ποιο τραγούδι ταιριάζουν περισσότερο οι φυσικοί ήχοι και σε ποιο οι τεχνητοί;
- Q Με αφορμή τα δύο τραγούδια, ζωγράφισε αντίστοιχα μια εικόνα από τη φύση και μια από την οικογενειακή ζωή στο σπίτι σου.

4. Ας παίξουμε το «Κάτσε φρόνιμα»

Το παιχνίδι αυτό παίζεται μέσα στην τάξη. Πρέπει πρώτα να μάθουμε όλοι να τραγουδάμε ένα τραγούδι. Ακούστε το προσεκτικά και μετά με τη βοήθεια του δασκάλου σας, μάθετε να το τραγουδάτε.

Λαφίνα

Λαφίνα, κάτσε φρόνιμα, ζηλιάρα μου,

για να σε δούνε τα παιδιά

κι όλα τα παλικάρια, ζηλιάρα μου,

κι όλα τα παλικάρια, λαφίνα μου.

Το μάθατε;

Επιλέγουμε δύο παιδιά. Ο ένας θα είναι ο «άτακτος» και ο άλλος ο συνοδός του. Ο «άτακτος» πρέπει να μπει στο κέντρο της τάξης και να δέσει τα μάτια του. Ο συνοδός του τον παίρνει από το χέρι και τον γυρνάει μέσα στην τάξη, αλλά και γύρω από τον εαυτό του μέχρι να χάσει τον προσανατολισμό του. Μόλις σταματήσει, ένα από τα παιδιά της τάξης πρέπει να τραγουδήσει στον «άτακτο» το τραγούδι «Λαφίνα, κάτσε φρόνιμα». Ο άτακτος πρέπει να αναγνωρίσει ποιος το τραγουδάει και να δείξει με το χέρι του την κατεύθυνση από την οποία πιστεύει ότι έρχεται ο ήχος. Στη συνέχεια, αλλάζουν οι ρόλοι.

5. Άκουσε τα παρακάτω όργανα και αντιστοίχισε τον ήχο με τη σωστή εικόνα.

Ας παίξουμε με τους ήχους και το σώμα μας!

Συμφωνήστε για κάθε όργανο που θα ακούτε να κάνετε μια συγκεκριμένη κίνηση με το σώμα σας (π.χ. όταν ακούμε το πιάνο, χτυπάμε παλαμάκια, όταν ακούμε κιθάρα, κάνουμε μια στροφή γύρω από τον εαυτό μας κ.λπ.).

Κάντε ένα κύκλο μέσα στην τάξη. Δοκιμάστε μια φορά να ακούσετε με τη σειρά τα όργανα και να κάνετε την αντίστοιχη κίνηση. Ο δάσκαλος ή η δασκάλα σας θα βάζει τώρα τα όργανα να τα ακούτε ανακατεμένα κι εσείς θα κάνετε τη συμφωνημένη κίνηση. Όποιος μπερδεύεται, βγαίνει από τον κύκλο. Κερδίζει αυτός που θα μείνει τελευταίος.

6. Κινούμαι με τη μουσική

- Q Ακούστε το κομμάτι A.7.2. «Οργανικό». Μπορείτε να αναγνωρίσετε τα όργανα που ακούγονται;
Σκορπιστείτε μέσα στην τάξη. Μόλις αρχίσει το κομμάτι, περπατήστε ελεύθερα στο χώρο φροντίζοντας να περάσετε απ' όλα τα σημεία της αίθουσάς σας. Κάθε φορά που έρχεστε κοντά σ' ένα συμμαθητή σας, πρέπει να τον χαιρετάτε ακουμπώντας τον ελαφρά στον ώμο. Μόλις ακουστεί στο κομμάτι μόνο το κλαρίνο και σταματήσουν τα υπόλοιπα όργανα, μένετε τελείως ακίνητοι στη στάση που βρεθήκατε εκείνη τη στιγμή. Ξεκινάει η κίνηση ξανά, όταν μπουν και τα υπόλοιπα όργανα.
- Q Ακούστε το κομμάτι A.7.11. «Οργανικό» και αναγνωρίστε για μια ακόμα φορά τα όργανα.
Σκορπιστείτε μέσα στην τάξη. Μόλις αρχίσει το κομμάτι, περπατήστε ελεύθερα στο χώρο φροντίζοντας να περάσετε από όλα τα σημεία της αίθουσάς σας. Κάθε φορά που έρχεστε κοντά με ένα συμμαθητή σας πρέπει να τον χαιρετήσετε ενώνοντας τις πλάτες σας. Στο σημείο που η μουσική αποκτάει ρυθμό, σχηματίζετε όσο πιο γρήγορα μπορείτε έναν κύκλο και περπατάτε κυκλικά.
- Q Ακούστε το κομμάτι A.7.3. «Οργανικό» και αναγνωρίστε για μια ακόμα φορά τα όργανα.
Προσπαθήστε να συγκεντρωθείτε στο ρυθμό που παίζει το ντέφι. Μπορείτε να βοηθήσετε το ντέφι να ακούγεται πιο δυνατά; Κρατήστε μαζί του το ρυθμό με παλαμάκια. Σκορπιστείτε και πάλι μέσα στην αίθουσά σας και περπατήστε στο χώρο. Βάλτε το κομμάτι να ακούγεται. Η δασκάλα σας κάνει νόημα σε έναν από σας και αυτός περπατάει χτυπώντας παλαμάκια στο ρυθμό που παίζει το ντέφι. Όταν δείξει τον επόμενο, αυτός πρέπει να κάνει το ίδιο, αλλά ακολουθώντας τον πρώτο. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι να μπουν όλοι σε μια σειρά και να περπατάνε σαν σαρανταποδαρούσα, κρατώντας ταυτόχρονα το ρυθμό του κομματιού.

7. Τραγουδώντας...

Ακούστε τα δύο τραγούδια (Ε.9.6. και Ε.9.17. –πρόκειται για το ίδιο τραγούδι σε διαφορετική εκτέλεση).

Γέρο – Λύγκος

–Άσπρα μου πουλιά, μαύρα μου χελιδόνια,
βρε, μην τον είδατε, τον απαντήσατε

το Γιάννη το λεβέντη, τον αρχιληστή (γερο–Λύγκο μου);

–Βρε, χθες τον είδαμε, τον συναντήσαμε

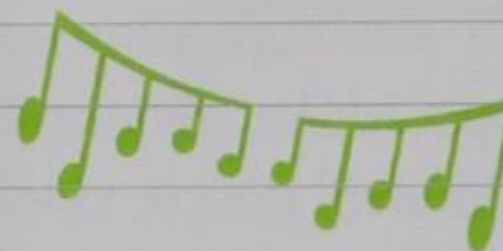
σε βλάχικα κονάκια πο(υ) 'τρωε κι έπινε (γερο–Λύγκο μου).

Πέντ' έξι βλαχοπούλες τον κερνάγανε (γερο–Λύγκο μου) (τον τριγυρνάγανε)

και η μικρότερη, η ομορφότερη

κρυφά τον κουβεντιάζει: δεν παντρεύεσαι (γερο–Λύγκο μου) (δεν προξενεύεσαι)

δεν παίρνεις βλαχοπούλα σαν κι εμένανε (γερο –Λύγκο μου);

- Q Τι παρατηρείτε; Ποιο από τα δυο τραγουδάει ο άντρας και ποιο η γυναίκα;
- Q Χωριστείτε στην τάξη σε αγόρια και κορίτσια. Μάθετε ξεχωριστά να τραγουδάτε το τραγούδι και επιλέξτε ποιους στίχους θα πει η ομάδα των κοριτσιών και ποιους η ομάδα των αγοριών. Τραγουδήστε το στην τάξη.

Ακούστε τώρα τα τραγούδια Ε.9.5. και Ε.9.7.

- Q Τραγουδάει ένας ή τραγουδούν πολλοί;
- Q Στο Ε.9.5., πόσοι νομίζετε ότι τραγουδάνε; Τραγουδάνε όλοι την ίδια μελωδία ή διαφορετικές;
- Q Στο Ε.9.7., πόσοι νομίζετε ότι τραγουδάνε; Τραγουδάνε όλοι την ίδια μελωδία ή διαφορετικές;

- ♪ Όταν η μουσική έχει και λόγια, τότε πρόκειται για τραγούδι.
- ♪ Όταν υπάρχουν μόνο όργανα, τη μουσική την ονομάζουμε οργανική.
- ♪ Όταν οι φωνές ή τα όργανα τραγουδάνε την ίδια μελωδία, τη μουσική την ονομάζουμε μονοφωνική.
- ♪ Όταν οι φωνές ή τα όργανα τραγουδάνε διαφορετική μελωδία, τη μουσική την ονομάζουμε πολυφωνική.

Κι ένα τελευταίο... Ακούστε τώρα αυτό το κομμάτι (Α.7.12.) και συμπληρώστε την πρόταση με τις λέξεις που σας δίνονται στην παρένθεση.

ΠΡΟΣΟΧΗ: μία λέξη είναι λάθος!

πολυφωνικά μονοφωνικά οργάνων

Το τραγούδι αυτό ανήκει στα

τραγούδια της Αλβανίας και τραγουδιέται με

συνοδεία

8. Ντύνοντας ιστορίες με μουσική

Ακούστε το παρακάτω ποίημα Ε.10.14. «Μάνα με τους εννιά σου γιους». Καταλάβετε την ιστορία του ποιήματος;

Καθίστε στην τάξη σχηματίζοντας έναν κύκλο. Ξαναπείτε την ιστορία του ποιήματος, αλλά αυτή τη φορά σαν παραμύθι. Ο καθένας από εσάς θα λέει μια πρόταση. Ζητήστε από τη δασκάλα σας να γράψει το παραμύθι στον πίνακα.

Ξεκινήστε με τη φράση: «Μια φορά κι έναν καιρό...».

Τώρα διαβάστε ομαδικά το ποίημα. Αυτή τη φορά θα ακούγεται ταυτόχρονα και ένα οργανικό κομμάτι, για να συνοδεύει την απαγγελία σας. Επιλέξτε για συνοδεία στην απαγγελία σας ένα από τα παρακάτω κομμάτια δικαιολογώντας την επιλογή σας: Α.7.2., Α.7.8, Ε.5.6.

Συνήθως, όταν διαλέγουμε τη μουσική που θα συνοδεύει την αφήγησή μας, φροντίζουμε για δύο πράγματα:

♪ προτιμάμε τα οργανικά κομμάτια, για να μην μπερδεύονται οι στίχοι με τα λόγια της αφήγησης και

♪ φροντίζουμε η μουσική να μην έχει πολύ έντονο το ρυθμικό στοιχείο, ώστε να μην μπορούμε, για παράδειγμα, εύκολα να τη χορέψουμε ή να χτυπάμε παλαμάκια.

1. Η χροιά

1

2

3

4

5

6

Άκουσε τους ήχους και προσπάθησε να τους αντιστοιχίσεις με την εικόνα που βλέπεις.

Μπορείς να τους μιμηθείς; Αξιοποίησε ό,τι ήχο μπορείς να παράγεις με τα μέλη του σώματός σου (στόμα, χέρια, πόδια κ.λπ.). Διηγηθείτε μια ιστορία με τίτλο:

«Μια μέρα στην εξοχή»

Στην ιστορία σας θα πρέπει να αξιοποιήσετε όσο περισσότερους ήχους μπορείτε από αυτούς που ακούσατε.

Κάθε ήχος, όπως και τα χρώματα, είναι μοναδικός. Όλα τα χαρακτηριστικά που τον κάνουν ιδιαίτερο και αναγνωρίσιμο από εμάς, αποτελούν τη χροιά του.

2. Το ύψος

Άκουσε τους ήχους και προσπάθησε να τους αντιστοιχίσεις με την εικόνα που βλέπεις.

Μπορείς να τους μιμηθείς; Αξιοποίησε ό,τι ήχο μπορείς να παράγεις με τα μέλη του σώματός σου (στόμα, χέρια, πόδια κ.λπ.).

Παρακάτω χώρισέ τους σε βαθύτερους και οξύτερους:

βαδύτεροι

οξύτεροι

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του ήχου είναι το ύψος, δηλαδή το πόσο βαθύς ή οξύς είναι.

3. Η ένταση

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του ήχου είναι η ένταση, δηλαδή το πόσο δυνατός ή ειγανός είναι.

Άκουσε και αυτούς τους ήχους και προσπάθησε να κάνεις το ίδιο.

Μπορείς να τους μιμηθείς; Αξιοποίησε ό,τι ήχο μπορείς να παράγεις με τα μέλη του σώματός σου (στόμα, χέρια, πόδια κ.λπ.). Παρακάτω χώρισε τους ήχους σε σιγανούς και δυνατούς:

ειγανοί

δυνατοί

Φτιάξτε μια ιστορία με τίτλο:

«Μια μέρα στο σπίτι μου».

Στην ιστορία σας θα πρέπει να αξιοποιήσετε όσο περισσότερους ήχους μπορείτε από αυτούς που ακούσατε.

4. Η διάρκεια

Άκουσε και αυτούς τους ήχους και προσπάθησε να κάνεις το ίδιο. Μπορείς να τους μιμηθείς; Αξιοποίησε ό,τι ήχο μπορείς να παράγεις με τα μέλη του σώματός σου (στόμα, χέρια, πόδια κ.λπ.). Παρακάτω χώρισε τους ήχους σε στιγμιαίους και διαρκείς:

στιγμιαίοι

.....

διαρκείς

.....

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου είναι η διάρκεια, δηλαδή το πόσο χρονικό διάστημα διαρκεί.

5. Μουσική, η τέχνη των ήχων

Τι είναι η μουσική; Ας διαβάσουμε τον ορισμό που μας δίνει το λεξικό:

«Μουσική είναι ένα σύνολο οργανωμένων ήχων [...] ώστε να αποτελούν ευχάριστο άκουσμα για το αυτί.»

Γ. Μπαμπινιώτης, «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας»

Άρα, η μουσική είναι ήχοι. Είναι όλοι, όμως, οι ήχοι; Και όταν λέμε οργανωμένοι, τι ακριβώς εννοούμε;

Ας ξαναπαίξουμε το προηγούμενο παιχνίδι με τους ήχους. Άκουσε και αυτούς τους ήχους και προσπάθησε να κάνεις το ίδιο, όπως και παραπάνω.

1

2

3

4

5

6

Παρακάτω, χώρισε τους ήχους σε ρυθμικούς-επαναλαμβανόμενους και σε μη ρυθμικούς.

ρυθμικοί.....

μη ρυθμικοί.....

6. Ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου, αυτή τη φορά σε ήχους που παράγουν τα μουσικά όργανα. Άκουσε τα όργανα και προσπάθησε να αντιστοιχίσεις τον ήχο με τη σωστή εικόνα:

2

3

ο κύκλος της ζωής

Σύμφωνα με αυτά που έμαθες στις προηγούμενες δραστηριότητες, συμπλήρωσε την παρακάτω φράση με την κατάλληλη λέξη από αυτές που βρίσκονται στην παρένθεση:

(η χροιά το ύψος η ένταση η διάρκεια)

Αυτό που μας κάνει να ξεχωρίζουμε τα μουσικά όργανα είναι

..... που είναι μία από τις βασικές ιδιότητες του ήχου.

Μπορείς να αναζητήσεις και τις άλλες ιδιότητες του ήχου σε

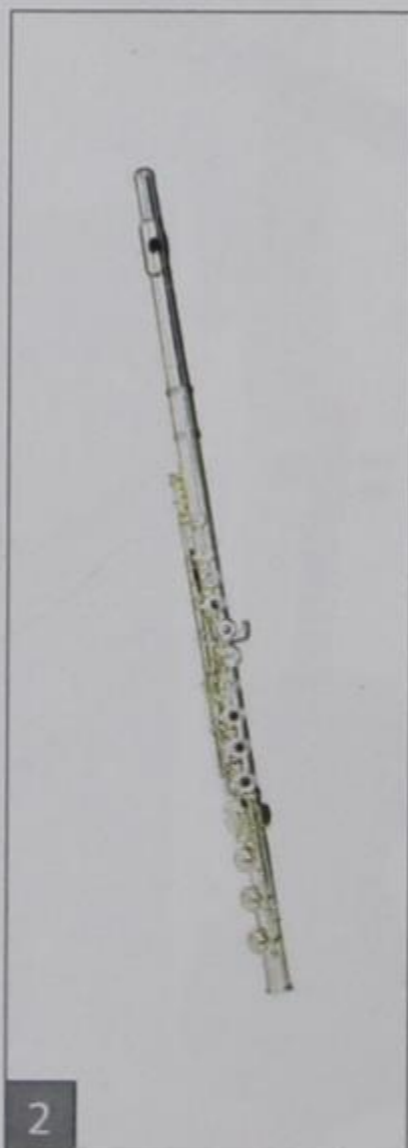
μουσικά όργανα:

Χρησιμοποίησε τα ίδια μουσικά όργανα ή φέρε και άλλα ως παράδειγμα στην τάξη.

Ας προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε αν τα μουσικά όργανα διαθέτουν κι αυτά τις ιδιότητες του ήχου, όπως τις είδαμε παραπάνω. Άκουσε τα όργανα και προσπάθησε να αντιστοιχίσεις τον ήχο με τη σωστή εικόνα:

1

2

3

4

5

6

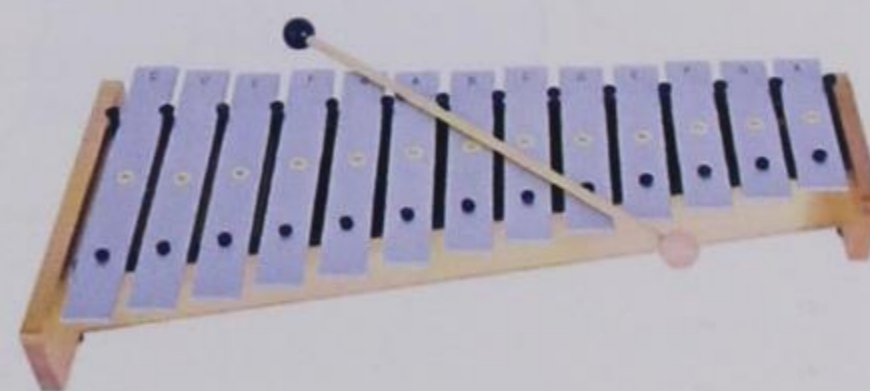
Παρακάτω, χώρισέ τα σε αυτά που πιστεύεις ότι έχουν βαθύ ήχο και σε αυτά που έχουν οξύ.

βαθύς

οξύς

7. Ο άνθρωπος, για να συνθέσει μουσική, προσπάθησε να βρει τρόπο να αξιοποιήσει όλες τις ιδιότητες του ήχου.

Για να έχει διαφορετική χροιά, κατασκεύασε τα διάφορα μουσικά όργανα. Ανακάλυψε ότι τον ήχο μπορεί να τον παράγει με δύο διαφορετικούς τρόπους: με το να **χτυπάει (κρούει)** και με το να **φυσάει**. Προσπάθησε να αξιοποιήσεις τους δύο αυτούς τρόπους και με εργαλείο το σώμα σου να παράγεις όσο περισσότερους ήχους μπορείς. Ανάλογα με τον τρόπο που χρησιμοποιούσε τα υλικά μπορούσε να παράγει αμέτρητους ήχους και να τους αξιοποιεί για να παίξει τη μουσική που ήθελε κάθε φορά. Άκουσε τα παρακάτω όργανα και συμπλήρωσε από κάτω τον τρόπο με τον οποίο πιστεύεις ότι παράγεται ο ήχος.

Στην κιθάρα ο ήχος παράγεται.....

Στα τύμπανα ο ήχος παράγεται

Στο κλαρίνο ο ήχος παράγεται.....

Στο ξυλόφωνο ο ήχος παράγεται

Ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο παράγει κάθε όργανο τον ήχο, γεννήθηκαν τέσσερις μεγάλες οικογένειες οργάνων:

Τα χορδόφωνα παράγουν τον ήχο με το χτύπημα της χορδής.

Τα μεμβρανόφωνα παράγουν τον ήχο με το χτύπημα μιας μεμβράνης.

Τα αερόφωνα παράγουν τον ήχο με το φύσημα του αέρα μέσα από σωλήνα.

Τα ιδιόφωνα παράγουν τον ήχο με τη δόνηση του ίδιου του σώματός τους.

Παρακάτω είναι ανακατεμένα πολλά όργανα που πρέπει να βρεθούν με τις οικογένειές τους. Βοήθησέ τα!

Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Η καθεμία να αναλάβει και μία οικογένεια οργάνων. Μπορείτε να φέρετε πληροφορίες για την κατασκευή τους, για τον τρόπο που παράγουν τον ήχο, για το είδος της μουσικής στην οποία τα συναντάμε.

Καλή επιτυχία!

8. Ακούστε τα κομμάτια (οργανικά που σημειώνονται στην αρχή της ενότητας).

- Q Μπορείς να αναγνωρίσεις τα μουσικά όργανα που ακούγονται;
- Q Μπορείς να τα κατατάξεις στις οικογένειές τους;
- Q Τα κομμάτια που άκουσες προέρχονται από χωριά της Αλβανίας. Βρίσκεις κοινά όργανα με αυτά που αναγνώρισες στη μουσική του τόπου σου; Ποια είναι αυτά;

9. Είδαμε ότι ο άνθρωπος με τα διαφορετικά όργανα κατάφερε να έχει ποικιλία στη χροιά των ήχων που ήθελε να αξιοποιήσει για να συνθέσει μουσική. Ας δούμε τι έκανε με το ύψος, τη διάρκεια και την ένταση...

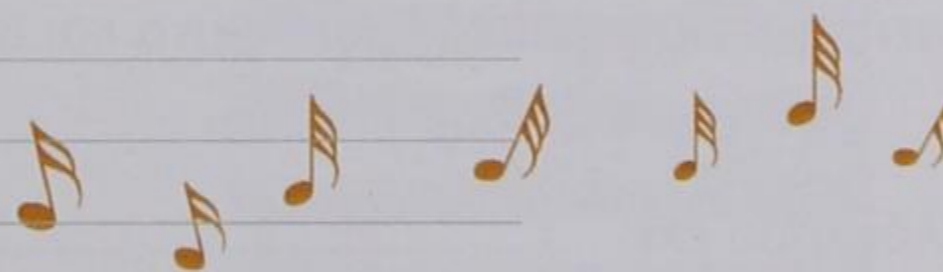
Ακούστε το τραγούδι E.12.11. «Κοντούλα λεμονιά» μερικές φορές προσεκτικά και προσπαθήστε να το μάθετε. Τραγουδήστε το όλοι μαζί.

Κοντούλα λεμονιά

Μωρή κοντού- μωρή κοντούλα λεμονιά,
με τα πολλά λεμό- λεμόνια, Βησσανιώτισσα,
σε φίλησα κι αρρώστησα κι ούτε γιατρό δε φώναξα.

Πότε μικρή, πότε μικρή μεγάλωσες

και πέταξες βλαστά- βλαστάρια, Βησσανιώτισσα, σε φίλησα κι αρρώστησα.

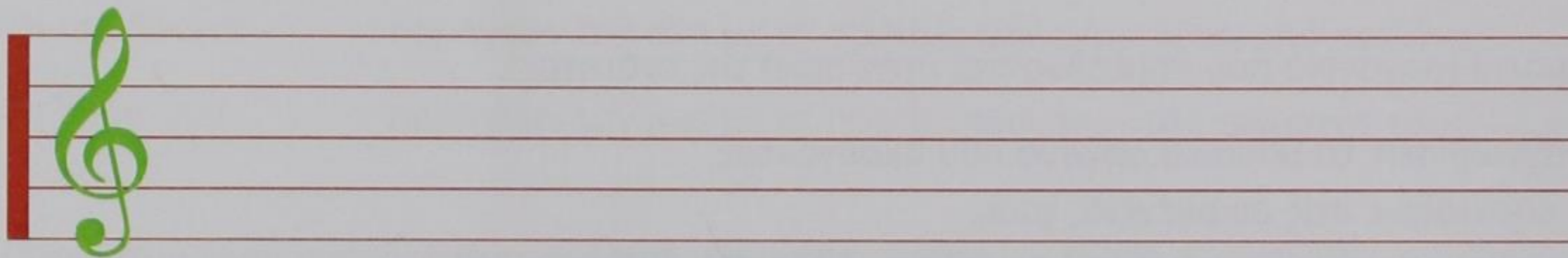

- Q Σε ποια σημεία η φωνή σας ανεβαίνει πιο ψηλά και σε ποια κατεβαίνει;
- Q Ποιες συλλαβές τραγουδάτε πιο γρήγορα και σε ποιες μένετε για περισσότερη ώρα;

2 3 ο κύκλος της ζωής

Οι άνθρωποι βρήκαν τρόπο να συμβολίζουν στην τέχνη της μουσικής το ύψος του ήχου, δημιουργώντας ένα μουσικό «**αλφάβητο**». Τα σύμβολά του τα ονόμασαν **νότες**.

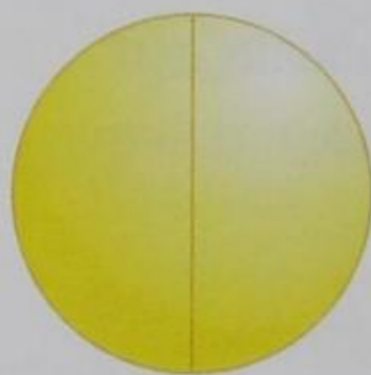
Γράψε στο παρακάτω πεντάγραμμο τις νότες της μουσικής, αρχίζοντας από το πρώτο ντο κάτω από το πεντάγραμμο, μέχρι το τρίτο διάστημα.

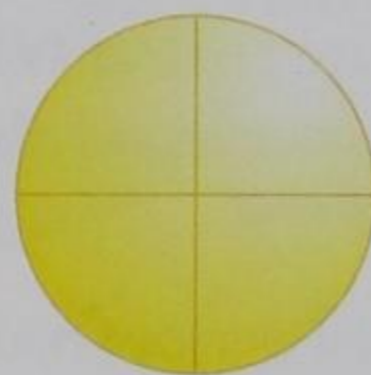
Για να καθορίσουν το πόσο διαρκεί κάθε ήχος, δημιούργησαν ξεχωριστές αξίες: το **ολόκληρο**, το **μισό**, το **τέταρτο**, το **όγδοο**, το **δέκατο έκτο**.

ολόκληρο

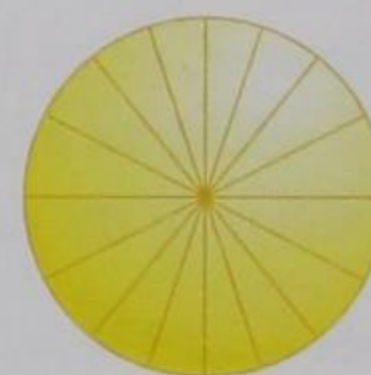
μισό

τέταρτο

όγδοο

δέκατο έκτο

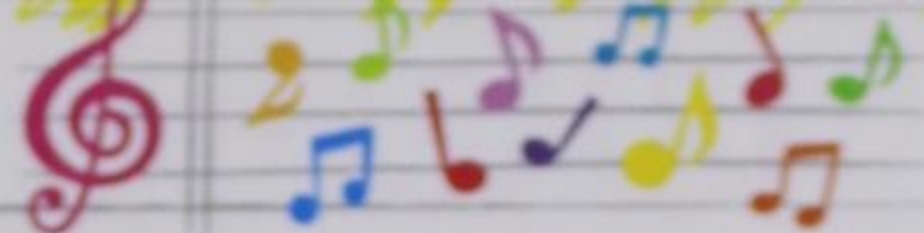
Μέχρι πού πιστεύεις ότι μπορούν να φτάσουν οι αξίες;
Παρατήρησε προσεκτικά τα σχήματα και συμπλήρωσε τις προτάσεις.

Το ολόκληρο έχει μισά.

Το μισό έχει τέταρτα.

Το τέταρτο έχει όγδοα.

Το ολόκληρο έχει τέταρτα.

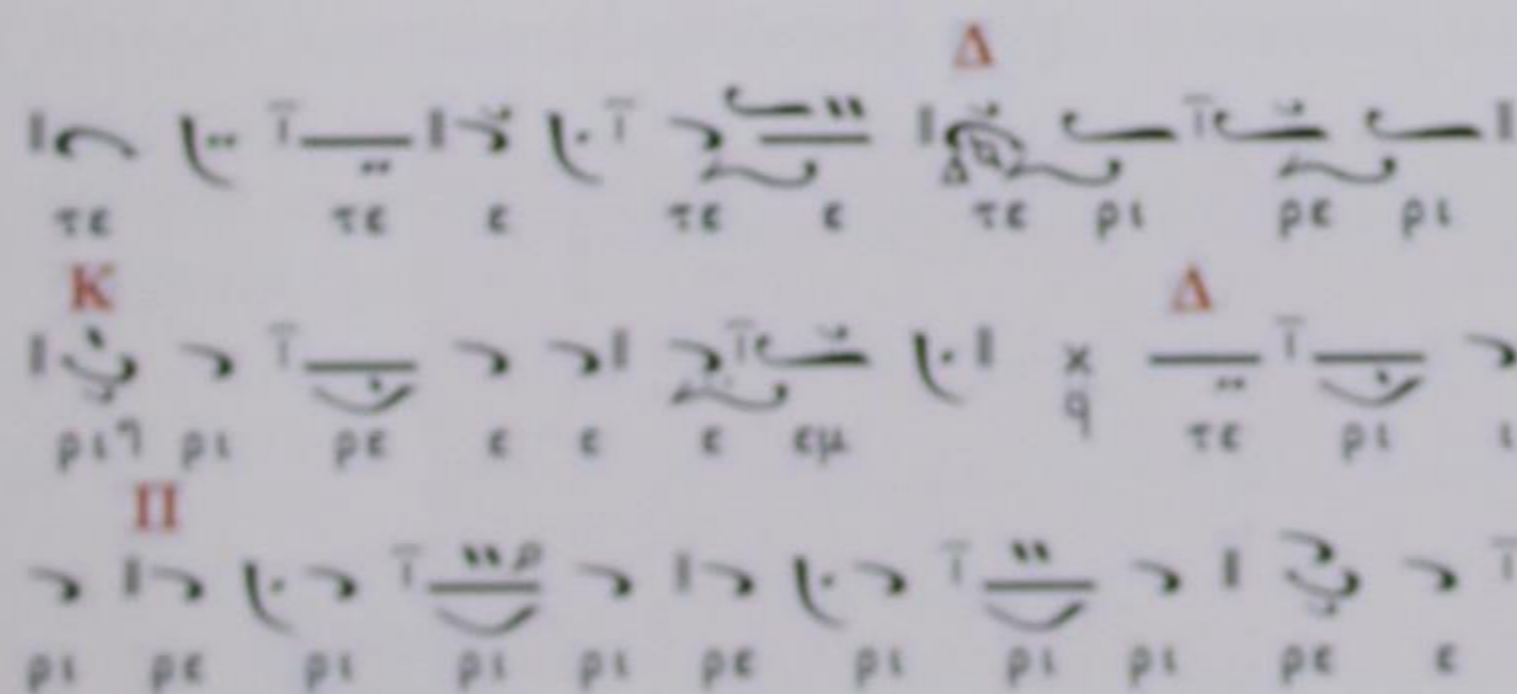

Το ολόκληρο έχει όγδοα.

Το μισό έχει όγδοα.

10. Οι άνθρωποι ανακάλυψαν τρόπους για να συμβολίζουν το τονικό ύψος και τη διάρκεια του ήχου στη μουσική. Προσπάθησε να αναγνωρίσεις στις παρακάτω παρτιτούρες όσα περισσότερα σύμβολα ξέρεις.

- Ποια σου είναι τελείως άγνωστα;
- Μπορείς να φανταστείς ποια είδη μουσικής αξιοποιούν τις αντίστοιχες παρτιτούρες;
- Αναζήτησε μουσικά παραδείγματα από τις παρτιτούρες που δεν αναγνωρίζεις.

Σημειογραφία βυζαντινής μουσικής.

Χειρόγραφη παρτιτούρα του J. S. Bach (1685-1750)

Violino 1
Violino 2
Violino 3
Violino 4
Violino 5
Violino 6

Παρτιτούρα σύγχρονης σημειογραφίας 20^{ου} αι.

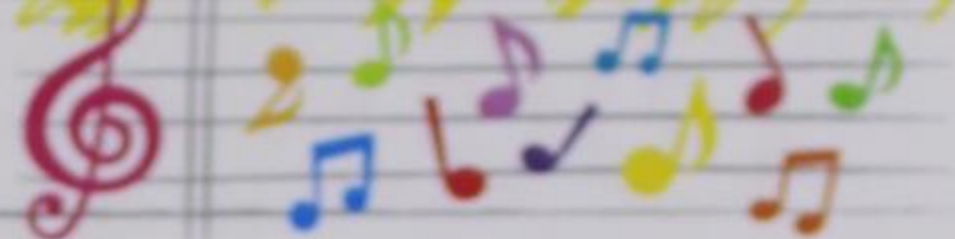
Violino
Viola

Σημειογραφία ευρωπαϊκής μουσικής

11. Αναζητώντας στην εγκυκλοπαίδεια, βρήκαμε τον παρακάτω ορισμό για το δημοτικό τραγούδι:

«Το δημοτικό τραγούδι ως λογοτεχνικό είδος αντλεί το υλικό του από την προφορική λογοτεχνική παράδοση, αυτήν που αναπτύχθηκε στον ευρύτερο γεωπολιτικό χώρο των Βαλκανίων και συνδέεται με όψεις της κοινωνικής δραστηριότητας εκείνης της εποχής [...].»

<http://el.wikipedia.org>

- Τι σημαίνει ο όρος προφορική παράδοση;
- Πιστεύεις ότι το δημοτικό τραγούδι αξιοποίησε τα μουσικά σύμβολα;
- Αν όχι, πώς καταφέρνουμε και γνωρίζουμε τα δημοτικά τραγούδια από το 19ο αιώνα μέχρι και σήμερα;

Συνεχίζοντας στην εγκυκλοπαίδεια διαβάζουμε:

«Ο βασικός πυρήνας των δημοτικών τραγουδιών περιλαμβάνει στοιχεία [...], στα οποία κυριαρχεί το συναίσθημα και οι άμεσες αναφορές στην καθημερινή ζωή τις χαρές, τις λύπες του λαού, που τα δημιουργεί και τα χρησιμοποιεί. Τόσο στον κύκλο της ζωής (νανουρίσματα, ταχταρίσματα, μοιρολόγια, γάμου, ξενιτιάς), όσο και στον κύκλο του χρόνου (κάλαντα, αποκριάτικα), τα δημοτικά τραγούδια είναι αλληλένδετα με τα εκλεκτά έθιμα».

<http://el.wikipedia.org>

- Για ποιες περιστάσεις δημιούργησε ο λαός τα δημοτικά τραγούδια σύμφωνα με το κείμενο;
- Μπορείς να σκεφτείς και να συμπληρώσεις άλλες περιστάσεις στις οποίες οι άνθρωποι τραγουδάμε;

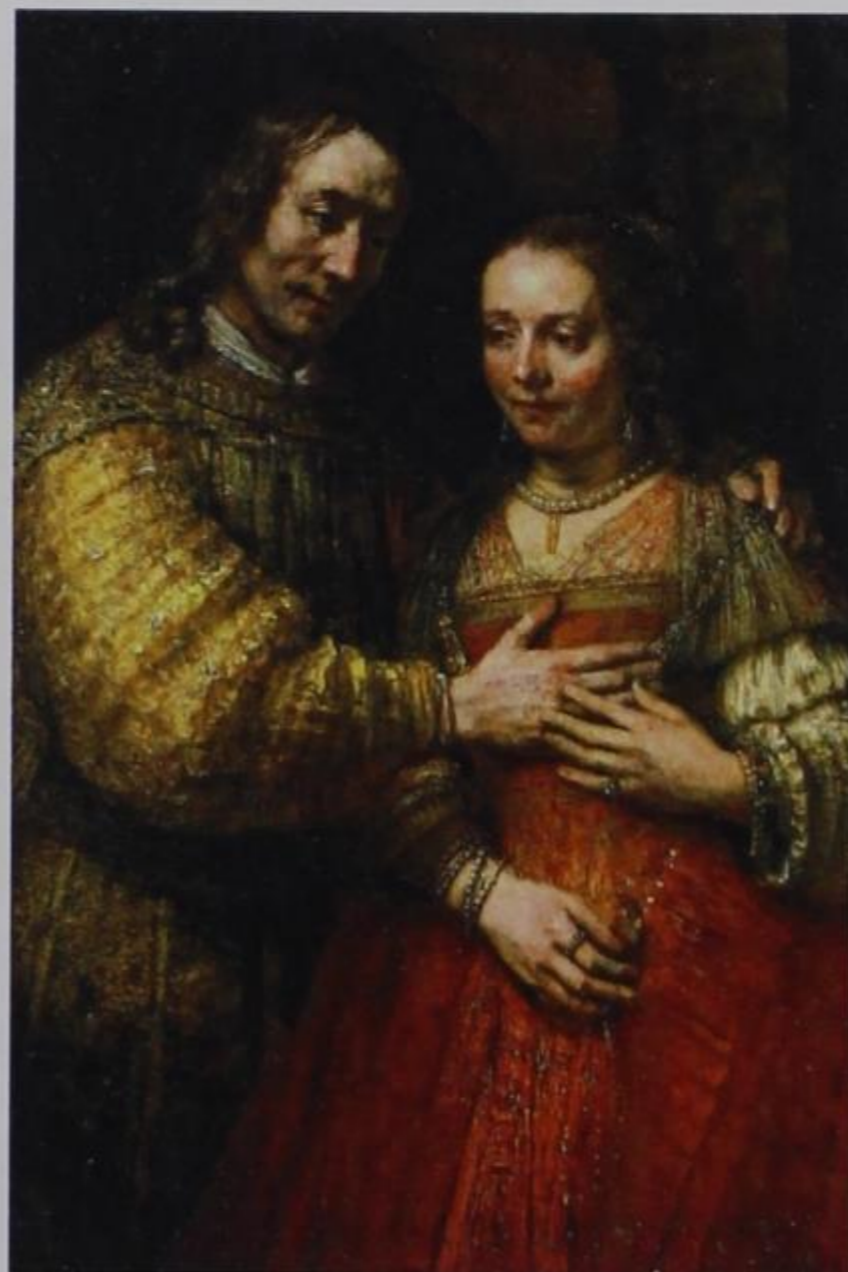

Σχετικά με τη σύγχρονη μουσική του 20ου αιώνα αναζητήστε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Έλληνα συνθέτη Γ. Ξενάκη.

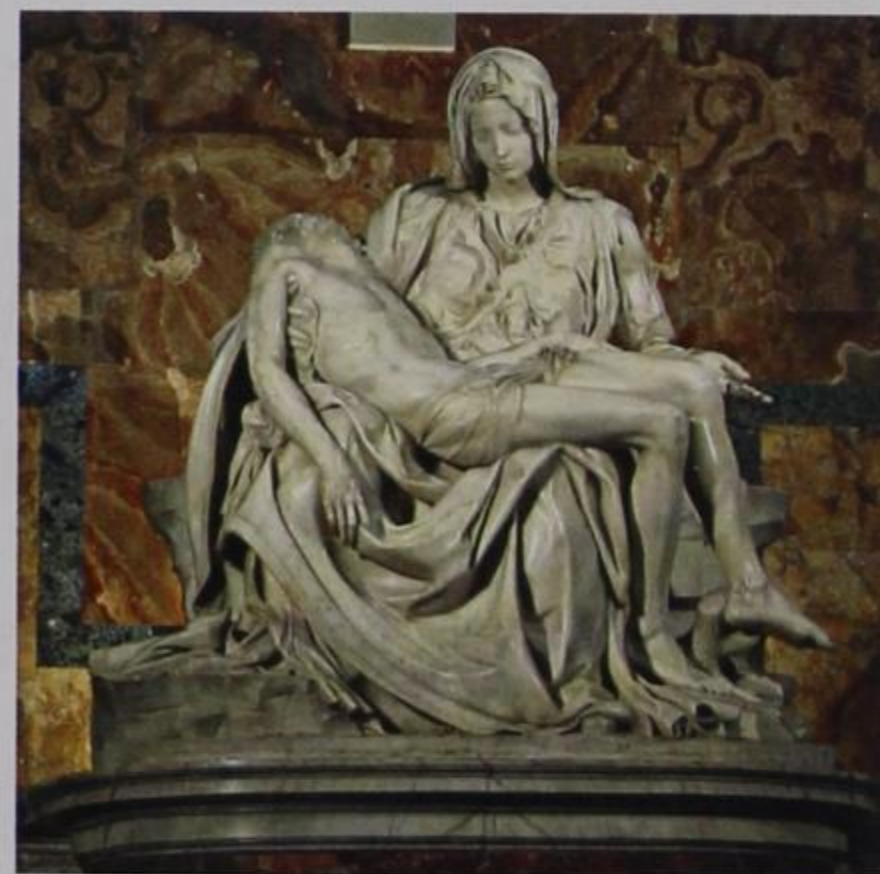
12. Άκουσε τα παρακάτω τραγούδια: Ε.2.15. «Την ημέρα την Τετάρτη», Ε.2.18. «Νάνι-νάνι το παιδί», Ε.5.6. «Μπάτε κορίτσια στο χορό», Ε.11.2. «Μοιρολόι» και προσπάθησε να φανταστείς πότε τα τραγουδάμε. Στα τραγούδια που ακολουθούν, μπορεί να μην καταλαβαίνεις τα λόγια. Μπορείς, όμως, να φανταστείς σε ποιον από τους τρεις πίνακες αντιστοιχούν;

«Η αγαπημένη της Γιαγιάς»
Γ. Ιακωβίδης

«Η Εβραία αρραβωνιαστικιά»
Rembrandt

«La pieta»
Michelangelo

Τα τραγούδια προέρχονται από την Ελλάδα και την Αλβανία. Οι πίνακες και τα γλυπτά από την Ελλάδα, την Ολλανδία και την Ιταλία.

🗨️ Πόσο κοινός είναι ο τρόπος που εκφράζουν οι άνθρωποι τα συναισθήματά τους σε όλους τους λαούς;

❏ Γιατί, τελικά, λένε ότι η τέχνη είναι μία κοινή γλώσσα;

13. Τι είναι τα πολυφωνικά τραγούδια;

Είναι δημοτικά τραγούδια από την περιοχή των αλβανικών συνόρων (Πωγώνι, Δρόπολη, Δέλβινο, Χειμάρρα, Λεσκοβίκι). Τα τραγούδια αυτά, μία από τις πιο ενδιαφέρουσες μουσικές λαϊκές φόρμες σ' ολόκληρο τον κόσμο, έχουν κάποιες ιδιαιτερότητες. Τραγουδιούνται από τέσσερις έως δέκα εκτελεστές.

Ο πολυφωνικός όμιλος Αυλώνας

Το πολυφωνικό της Πρεμετής

Πιστεύετε ότι τέτοιες συναντήσεις μπορούν να βοηθήσουν:

- ❏ στη διατήρηση της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς των δύο περιοχών;
- ❏ στη δημιουργία φιλικών σχέσεων ανάμεσα στους κατοίκους των δύο περιοχών;
- ❏ στη μείωση του φόβου της διαφορετικότητας;
- ❏ Σε τι άλλο νομίζετε ότι μπορούν να βοηθήσουν;

14. Με τη Δόμνα Σαμίου το δημοτικό τραγούδι αποκτά παρόν και μέλλον!

Η Δόμνα Σαμίου ρωτήθηκε με ποιους τρόπους ένας εκπαιδευτικός ή γονέας μπορεί να εμφυσήσει την αγάπη και το ενδιαφέρον για το δημοτικό τραγούδι στους νέους. Και απάντησε:

«Τα παιδιά δε δέλουν πολλές δεωρίες. Ρουφάνε τα τραγούδια σαν οφουγγάρια, το έχω δει από την εμπειρία μου αυτό. Έχει μεγάλη σημασία το παιδί να έρχεται σε επαφή με το δημοτικό τραγούδι από την ηλικία του νηπιαγωγείου. Όταν το γνωρίζει από τότε και αργότερα στο δημοτικό και το γυμνάσιο συνεχίζει να το μαθαίνει και να το ακούει, όταν φτάει στο λύκειο, δε θα το ενομπάρει. Θα έχει μεγαλώσει με αυτά τα ακούσματα και θα του είναι αγαπημένα».

Εφημερίδα Ερευνητές τ. 71, σ. 10-11

- Συμφωνείς με την άποψη της Δόμνας Σαμίου;
- Τι άλλο μπορεί να γίνει στα σχολεία; Να κάνετε τις δικές σας προτάσεις.

Το καλοκαίρι του 1999 πραγματοποιήθηκε η 1η διεθνής συνάντηση πολυφωνικού τραγουδιού που έγινε στο βορειοδυτικό κομμάτι της Ηπείρου. Σε αυτήν αντάμωσαν συνολικά 11 πολυφωνικά συγκροτήματα ελληνόφωνα, αλβανόφωνα και βλάχικα και ομίξανε κάτω απ' τον ήχο του κλαρίνου Έλληνες, Αλβανοί και Βλάχοι σε χορό κυκλικό και πανάρχαιο... (Ερευνητές τ. 54 σ. 10-11).

ο κύκλος της ζωής

Το τραγούδι ήταν πάντοτε μέσο έκφρασης των συναισθημάτων του ανθρώπου. Μέσα από το τραγούδι ο άνθρωπος μιλούσε για τη χαρά ή τη λύπη του, για την κούραση ή την ξεγνοιασιά του, για την αγάπη και την τρυφερότητά του, αλλά και για τη θλίψη και τον πόνο του. Δεν θα μπορούσε να λείπει λοιπόν από τους τρεις σημαντικότερους σταθμούς της ζωής του: τη γέννηση, τον έρωτα και το θάνατο.

Στα νανουρίσματα ο άνθρωπος προσπάθησε να κλείσει όλη την τρυφερότητα, την αγάπη και τη στοργή που νιώθει για την καινούργια ζωή που ήρθε στον κόσμο. Στα τραγούδια της αγάπης και του γάμου μίλησε για τον έρωτα και την ευτυχία που τον γεμίζει, όταν συναντάει επιτέλους το ταίρι του. Και τέλος, μέσα από τα μοιρολόγια, προσπάθησε να απαλύνει τον πόνο του απέναντι στο θάνατο, ίσως το πιο θλιβερό γεγονός, που όμως δεν παύει να είναι κι αυτός μέσα στη ζωή.

Ας ακολουθήσουμε μαζί τον κύκλο της ζωής με συντροφιά τα δημοτικά μας τραγούδια!

Στην αρχαία Ελλάδα υπήρχε ένα μυθικό τέρας που το λέγανε Σφίγγα. Λένε ότι ήταν ένα φτερωτό λιοντάρι με κεφάλι γυναίκας που ζούσε στη Θήβα. Εκεί στεκόταν και ρωτούσε τους περαστικούς:

Τι είναι αυτό που το πρωί στέκεται στα τέσσερα, το μεσημέρι στα δύο και το βράδυ στα τρία;

Όποιον δεν μπορούσε να λύσει το αίνιγμα, η Σφίγγα τον έπνιγε. Το μέρος είχε γίνει πολύ επικίνδυνο, γιατί κανένας δεν κατάφερνε να βρει την απάντηση. Οι κάτοικοι της Θήβας είχαν απελπιστεί, γιατί κανένας δεν ερχόταν πια στην πόλη τους. Γι' αυτό είχαν βγάλει ανακοίνωση ότι όποιος καταφέρει να λύσει το αίνιγμα θα γίνει βασιλιάς της πόλης.

Μήπως μπορείς να βρεις την απάντηση εσύ;

Μια μέρα πέρασε από κει ένας άντρας που ερχόταν από την Κόρινθο. Τον άντρα αυτόν τον έλεγαν Οιδίποδα. Η Σφίγγα είπε και σ' αυτόν το αίνιγμά της. Ο Οιδίποδας σκέφτηκε λίγο και μετά απάντησε:

Ο άνθρωπος! Γιατί ο άνθρωπος στην αρχή περπατάει στα τέσσερα, όταν μεγαλώνει περπατάει στα δύο του πόδια και όταν γερνάει στήριζεται σε μπαστούνι, οπότε χρειάζεται τρία πόδια για να σταθεί.

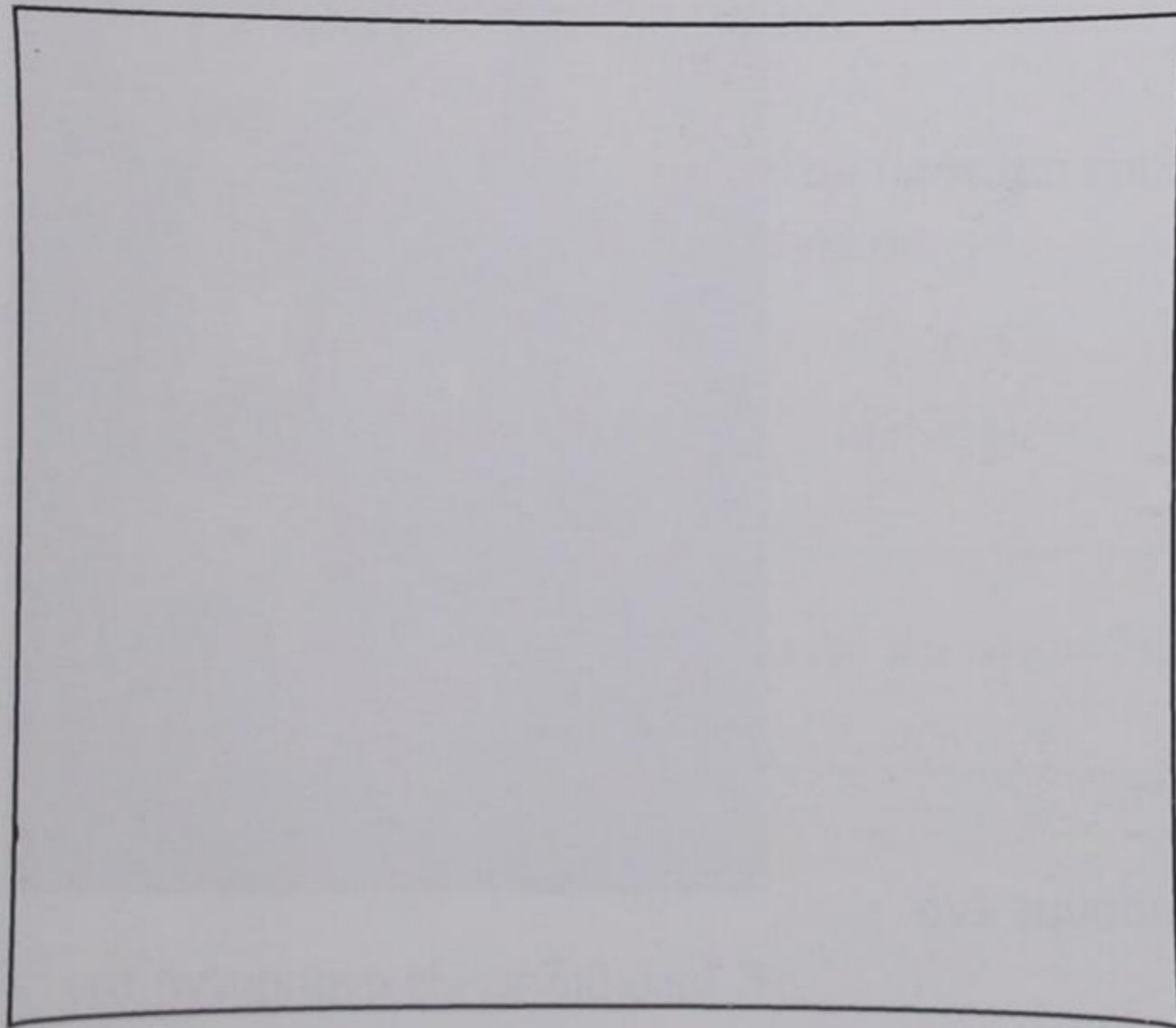
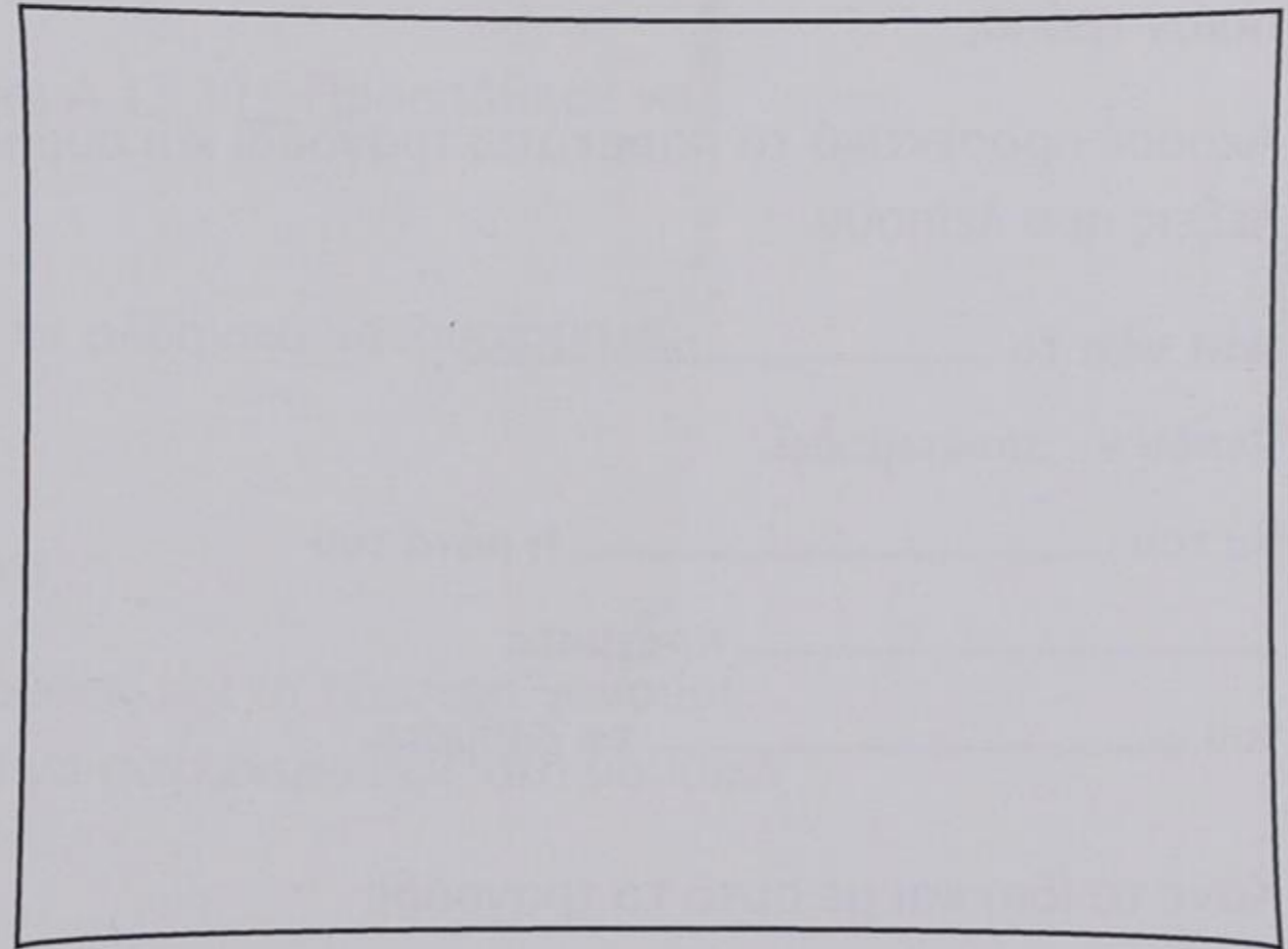
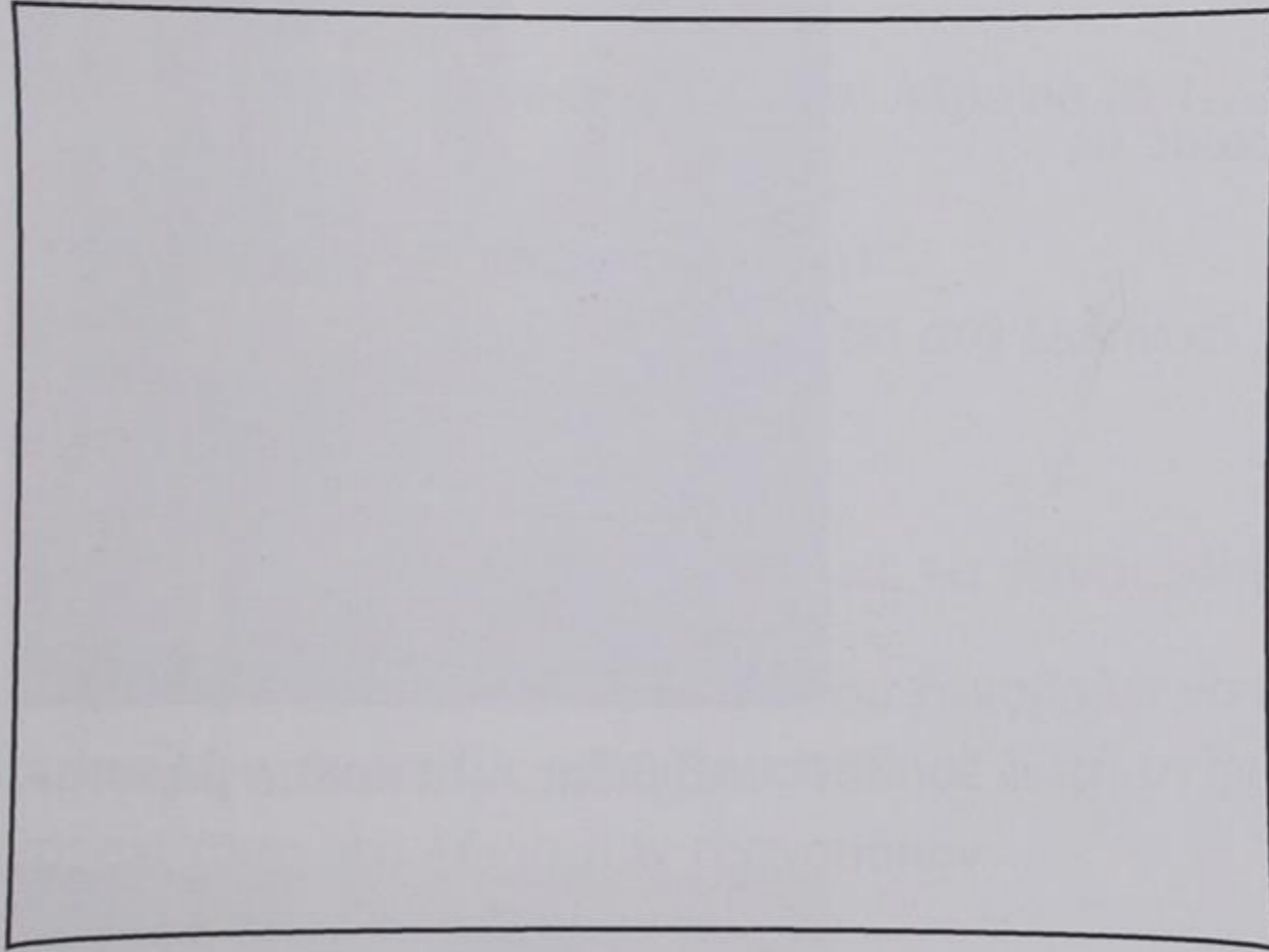
Μόλις λύθηκε το αίνιγμά της, η Σφίγγα γκρεμίστηκε από το βράχο όπου στεκόταν και σκοτώθηκε. Έτσι ο Οιδίποδας έσωσε τους κατοίκους της Θήβας και έγινε βασιλιάς τους.

- 🔍 Πώς φαντάζεσαι τη Σφίγγα σύμφωνα με τις πληροφορίες;
- 🔍 Μπορείς να τη ζωγραφίσεις;

Ο κύκλος της ζωής

Ζωγράφισε τον άνθρωπο σε όλα τα στάδια που ζητάει η Σφίγγα και φτιάξε τον κύκλο της ζωής.

Το αίνιγμα της Σφίγγας το χρησιμοποιούν και στην Αλβανία και διατυπώνεται ως εξής: Në mëngjes ecën me këmbë e duar, në drekë ecën me të dja këmbët dhe në darkë ecën me tri.

1. Παρατήρησε προσεκτικά τις δύο εικόνες. Βρείτε τις ομοιότητες και τις διαφορές. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι παρουσιάζεται ένα στάδιο από τον κύκλο της ζωής στους δύο πίνακες; Ποιο και με ποιον τρόπο;

Άκουσε προσεκτικά το παρακάτω τραγούδι και συμπλήρωσε τις λέξεις που λείπουν.

Νάνι νάνι το

Όπου ν' αποκοιμηθεί.

Να του η μάνα του

..... πράγματα

του τα δαύματα.

Κάνε το ίδιο και με αυτό το τραγούδι:

Νάνι νάνι του.

Όπου να 'ρθει η του.

Να του φέρει κάτι τις

..... στο χαρτί

για να

- Q Ποιος τραγουδάει και σε ποιον τα δύο τραγούδια;
- Q Τι προσπαθεί να πετύχει με το τραγούδι;
- Q Τι υπόσχεται η μαμά στο παιδί της;
- Q Ποιες λέξεις χρησιμοποιούμε, όταν θέλουμε να κοιμίσουμε ένα μωρό;

Γ. Ιακωβίδης, «Τα πρώτα βήματα»

Γ. Ιακωβίδης, «Η αγαπημένη της γιαγιάς»

- Q Σημαίνουν κάτι αυτές οι λέξεις;
- Q Σε ποια φάση του κύκλου της ζωής του ανθρώπου πιστεύεις ότι αναφέρονται και τα δύο τραγούδια;

Άκου τώρα δύο τραγούδια από την Αλβανία (Α.1.22. και Α.13.11). Προσπάθησε να καταλάβεις πότε τα τραγουδάνε.

- Q Μπορείς να φανταστείς τα λόγια;
- Q Υπάρχουν κοινές λέξεις ανάμεσα στα ελληνικά και τα αλβανικά νανουρίσματα;

2. Ας δουλέψουμε λίγο ακόμα με τα νανουρίσματα...

Ζήτησε από τη δασκάλα σου να σου ξαναβάλει να ακούσεις και τα τέσσερα νανουρίσματα που ακούσαμε πριν. Προσπάθησε αυτή τη φορά να συγκεντρωθείς στη μουσική και όχι τόσο στα λόγια των τραγουδιών.

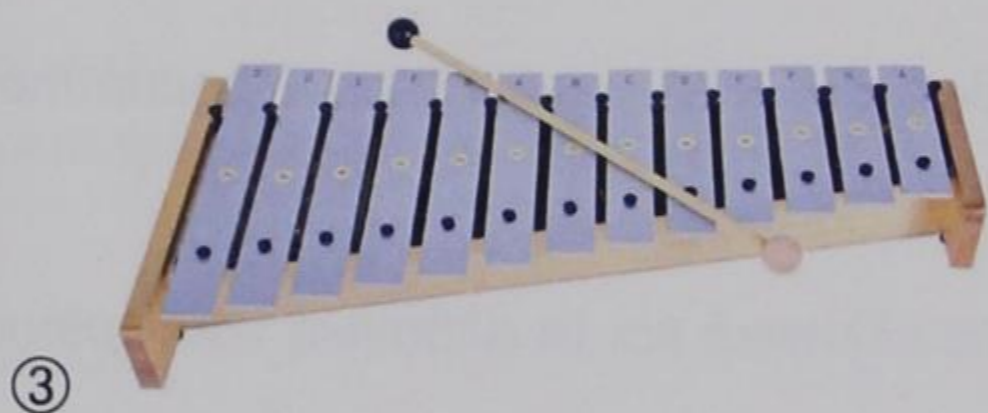
- Q Είναι αργά ή γρήγορα;
- Q Τραγουδιούνται δυνατά ή σιγανά;

Συμπλήρωσε τα κενά στην παρακάτω πρόταση επιλέγοντας τις σωστές λέξεις από αυτές που σου δίνονται στην παρένθεση.

(αργό χαμηλόφωνα τραγούδια)

Τα νανουρίσματα είναι που σκοπό έχουν να κοιμίσουν
και να ηρεμήσουν τα παιδιά, γι' αυτό και τραγουδιούνται
και έχουν και ήρεμο ρυθμό.

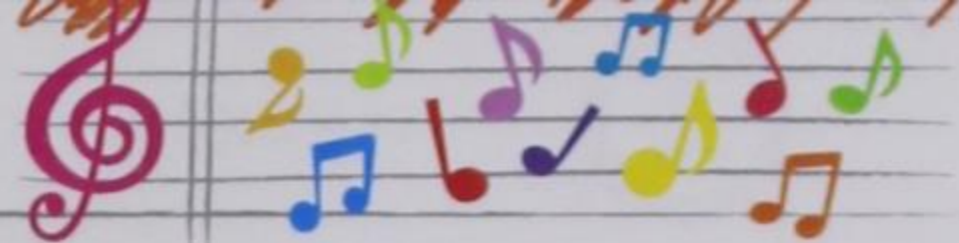
3. Άκουσε τα παρακάτω όργανα και προσπάθησε να αντιστοιχίσεις τον ήχο με τη σωστή εικόνα. Αν έπρεπε να νανουρίσεις ένα μωρό, ποια όργανα θα διάλεγες να παίζεις και ποια όχι; Γιατί;

4. Αν παρά τα νανουρίσματα τα παιδιά δεν κοιμόνταν κι έκλαιγαν, οι γιαγιάδες και των δύο περιοχών έβρισκαν την αιτία. Και ήταν ίδια κάθε φορά. Το «μάτι». Τότε έπρεπε να διώξουν το κακό με το ξεματίασμα. Σε κάθε χωριό υπήρχε η ηλικιωμένη γυναίκα που ήταν «αρμόδια» για όλα αυτά. Επίσης, είχαν και το φυλαχτό για να φυλάει τα μωρά. Αλλά στην ίδια «αρμόδια» γυναίκα έτρεχαν και στις αρρώστιες των παιδιών. Ρωτήστε μεγαλύτερους και συγκεντρώστε πληροφορίες:

- ❏ για τους τρόπους με τους οποίους αντιμετώπιζαν «το μάτι».
- ❏ για άλλες προλήψεις που πίστευαν.
- ❏ τραγούδια και ξόρκια που έλεγαν κατά τη διαδικασία του «ξεματιάσματος».
- ❏ για το αν ακόμη και σήμερα πιστεύουν στο «μάτι» και στο «ξεματίασμα».

Προσπαθήστε να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους πίστευαν σε αυτές τις προλήψεις.

5. Όνειρα γλυκά! «Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο... »

Τα όνειρα είναι μέρος του ύπνου και ο ύπνος είναι απαραίτητος για την επιβίωσή μας. Όσο ο οργανισμός μας ξεκουράζεται εμείς παίρνουμε θέση μπροστά από την οθόνη του μυαλού μας για να παρακολουθήσουμε διαφορετικά έργα κάθε βράδυ! Έτσι δε μοιάζουν τα όνειρα;

Η ερμηνεία των ονείρων ανέκαθεν απασχολούσε τον άνθρωπο. Οι πρώτες καταγεγραμμένες απόπειρες για την εξήγησή τους βρέθηκαν σε παπύρους 4.000 ετών. Ρωτήστε μεγαλύτερους και συγκεντρώστε ερμηνείες που έδιναν στα όνειρα. Μπορείτε να δώσετε και δικές σας ερμηνείες. Προσέξτε τη σύνταξη!

Αν δεις στον ύπνο σου, θα

π.χ. Αν δεις στον ύπνο σου ψάρια, τότε μεγάλη λαχτάρα θα πάρεις!

Κλείστε τα μάτια και ονειρευτείτε το πιο περίεργο και παράξενο όνειρο! Καταγράψτε τα όνειρά σας και διαβάστε τα στην τάξη σας.

6. Μικροί ερευνητές

Χωριστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει μια μουσική έρευνα, προκειμένου να συγκεντρώσει νανουρίσματα της περιοχής της.

Τα στάδια της έρευνας

1^ο στάδιο:

- 1) Χωρίστε την περιοχή σας σε ζώνες και ανάλογα με το πού μένετε. Χωριστείτε σε ομάδες, ώστε η ζώνη που θα αναλάβετε να είναι κοντά στο σπίτι σας.
- 2) Φτιάξτε έναν πίνακα στην τάξη σας με τις ομάδες που δημιουργήσατε και τις ζώνες που έχει αναλάβει η καθεμία. Αν θέλετε, μπορείτε να δώσετε ένα όνομα σε κάθε ομάδα.

- 3) Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει ανάθεση εργασιών στα μέλη της. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να ορίσει άτομα για τις εξής εργασίες:
- ✘ **Χαρτογράφηση της περιοχής:** κάποιο μέλος αναλαμβάνει να βοηθήσει την ομάδα να εντοπίσει τη γεωγραφική ζώνη που της ανήκει και να εντοπίσει τους δρόμους.
 - ✘ **Ημερολογιακή καταγραφή της έρευνας:** σε ένα τετράδιο ένα άλλο μέλος κρατάει σημειώσεις για την πορεία της έρευνας (πού έγινε ηχογράφηση, πότε, από ποιους, αν συνάντησε η ομάδα κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες και ό,τι άλλο κρίνεται απαραίτητο).
 - ✘ **Ηχολήπτης:** αναλαμβάνει τις ηχογραφήσεις και χειρίζεται το κασετόφωνο ή το cd recorder που θα χρησιμοποιηθεί. Πριν από κάθε ηχοληψία εκφωνεί το όνομα της ομάδας, την περιοχή στην οποία γίνεται η ηχογράφηση, την ημερομηνία, το όνομα του προσώπου που τραγουδάει και τον τίτλο του νανουρίσματος, αν υπάρχει. Αν υπάρχουν παραπάνω από ένα νανουρίσματα και δεν υπάρχουν τίτλοι, απλώς απαριθμεί τα νανουρίσματα.
Π.χ. «Ομάδα Α, Σάββατο 14 Ιουνίου 2008, Ζώνη Α. Τραγουδάει η κυρία Μαρία Παπαδοπούλου, Νανούρισμα αριθμός 1».
 - ✘ **Καταχώρηση:** ένα μέλος αναλαμβάνει να τακτοποιήσει τις κασέτες ή τα cd σε ζώνες και σε ημερομηνίες και να αναγράφει τα εξώφυλλα τους.
 - ✘ **Ερωτηματολόγια:** δύο ή παραπάνω μέλη αναλαμβάνουν να φτιάξουν τα ερωτηματολόγια, να τα ταξινομήσουν και να επεξεργαστούν τα αποτελέσματα (χρειάζονται παραπάνω από δύο άτομα για τη δουλειά αυτή).
- 4) Ο καθένας σας μπορεί να αναλάβει παραπάνω από μία εργασίες ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που αποτελεί την ομάδα σας.

2^ο στάδιο:

- 1) Φτιάξτε το ερωτηματολόγιο, για να συγκεντρώσετε στοιχεία για τα νανουρίσματα που θα σας τραγουδήσουν. Από τις ερωτήσεις θα πρέπει να μαθαίνουμε:
- ✘ Την ηλικία και το φύλο του ατόμου που τραγουδάει.
 - ✘ Από ποια περιοχή της Ελλάδας προέρχεται το νανούρισμα.
 - ✘ Από πού έμαθε το νανούρισμα αυτός που σας το τραγούδησε.

2) Σκεφτείτε αν χρειάζεστε και άλλες πληροφορίες για τα νανουρίσματα που θα συγκεντρώσετε και προσθέστε την κατάλληλη ερώτηση στο ερωτηματολόγιό σας.

3° στάδιο: Ξεκινήστε τις ηχογραφήσεις. Παράλληλα θα πρέπει να μοιράσετε το ερωτηματολόγιο και να κάνετε την ημερολογιακή καταγραφή.

4° στάδιο: Μόλις τελειώσετε τις ηχογραφήσεις, ξεκινήστε την καταχώρηση και την επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

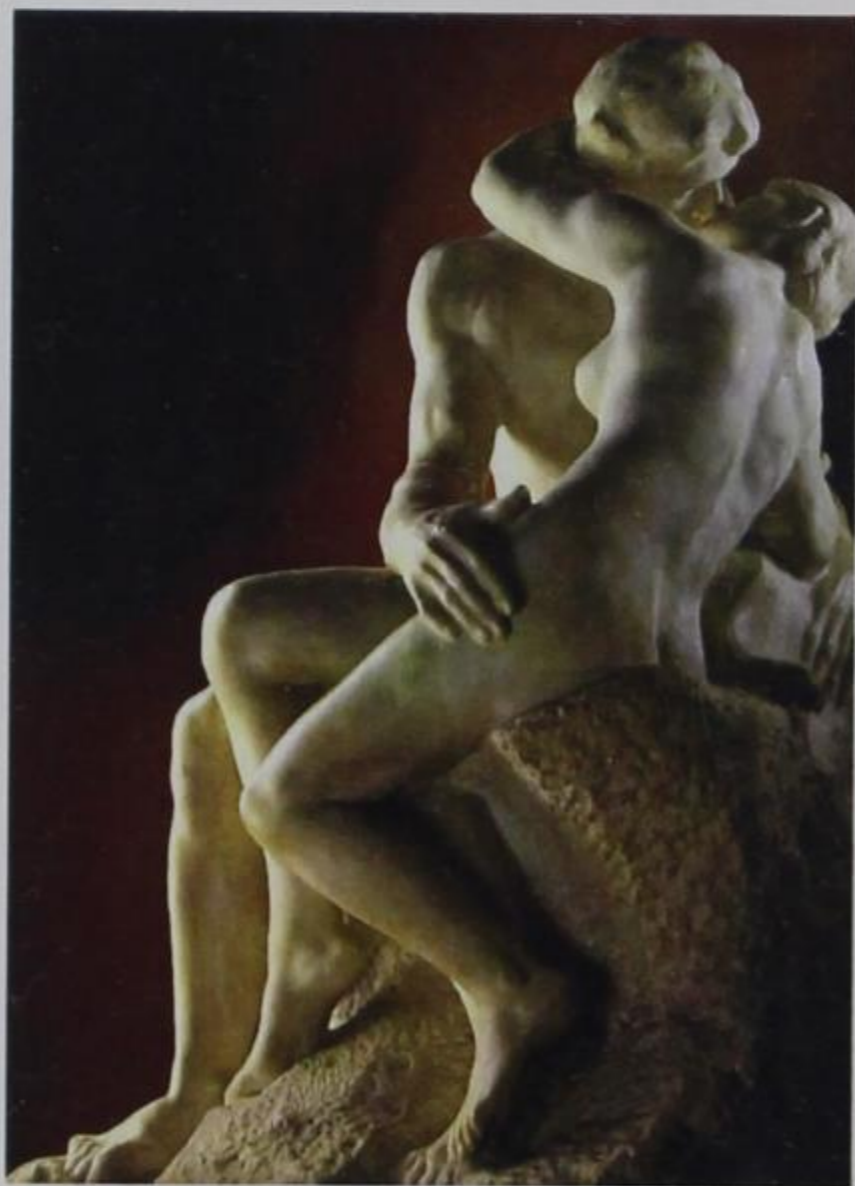
5° στάδιο: Παρουσιάστε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην τάξη.

6° στάδιο: Ζητήστε από το σχολείο με το οποίο συνεργάζεστε στην άλλη πλευρά των συνόρων να σας στείλει το υλικό που συγκεντρώσε. Τα νανουρίσματα που έχετε συγκεντρώσει μπορείτε να τα καταγράψετε και να τυπώσετε το δικό σας βιβλίο με τίτλο «Τραγούδια από... κούνια». Γράψτε τα λόγια των νανουρισμάτων στον υπολογιστή, εικονογραφήστε το βιβλίο και γράψτε τον πρόλογο και τις εντυπώσεις σας από όλη τη διαδικασία. Μπορείτε να ηχογραφήσετε οι ίδιοι κάποια νανουρίσματα που έχετε μάθει να τραγουδάτε. Επίσης, είναι δυνατό να συνοδεύει το βιβλίο. Τέλος, με τη βιβλιοδεσία μπορείτε να ασχοληθείτε και οι ίδιοι. Μπορείτε με έναν διακορευτή να τρυπήσετε τις σελίδες και με πολύχρωμες κορδέλες να τις δέσετε.

Το θαύμα της γέννησης, το ξεκίνημα της ζωής, έχει επηρεάσει σχεδόν όλες τις μορφές τέχνης. Αναζητήστε πίνακες ζωγραφικής που να ασχολούνται με το ζήτημα αυτό. Φυσικά, μπορείτε να συνδέετε το δικό σας νανούρισμα.

1. Ένας από τους σημαντικότερους ίσως σταθμούς του ανθρώπου στον κύκλο της ζωής είναι ο έρωτας και ο γάμος του. Κι αυτό γιατί από κει θα μπορέσει να ξεκινήσει ένας καινούργιος κύκλος με τη δημιουργία οικογένειας και την γέννηση ενός παιδιού.

Α. Ροντέν, «Το φιλί»

Π. Καλιάρι, «Ο γάμος της Κανά»

Άκου το παρακάτω τραγούδι:

Στον Άδη θα κατέβω

Στον Άδη θα κατέβω και στον Παράδεισο

Το Χάρο ν' ανταμώσω δυο λόγια να του ειπώ.

-Χάρε, για χάρισέ μου σαΐτες κοφτερές

να πάω να σαϊτέψω δυο τρεις μελαχρινές.

Σαϊτεψα μια νέα, κοντούλα και ξανθιά

που 'χει στα χείλη βάμμα, στο μάγουλο ελιά.

- ☐ Είναι άντρας ή γυναίκα αυτός που τραγουδάει;
- ☐ Μπορείς να καταλάβεις αν τραγουδάει ένας ή πολλοί;
- ☐ Τραγουδάνε όλοι την ίδια μελωδία ή διαφορετική;
- ☐ Προσπάθησε να αποδώσεις με δικά σου λόγια το νόημα του τραγουδιού.
- ☐ Αυτά που λέει μπορούν να γίνουν αλήθεια ή όχι;

Πολλές φορές για να εκφράσουμε κάτι πιο έντονα και πιο παραστατικά, χρησιμοποιούμε διάφορα εκφραστικά μέσα. Μπορείς να καταλάβεις τι σημαίνουν οι παρακάτω φράσεις:

- ☐ Τρέχει σαν λαγός / Iken si ëra (Πάει σαν άνεμος).
- ☐ Τραγουδάει σαν απδόνι / Kendon si bilbil.
- ☐ Είναι τρελός από αγάπη / U çmend nga dashuria.

Μπορείς να βρεις κι άλλα παραδείγματα και να συμπληρώσεις τη σημασία τους;
Άκου τώρα και ένα άλλο τραγούδι:

Πίνετε να πίνουμε

Πίνετε να πίνουμε, μωρέ παιδιά, πίνετε να πίνουμε, ντουλμπέρια μου.

Άντε, και μη παραπίνετε και μη παραπίνετε, ντουλμπέρια μου.

Άντε, κι αύριο στράτες έχουμε, μωρέ παιδιά,

άντε αύριο στράτες έχουμε, ντουλμπέρια μου.

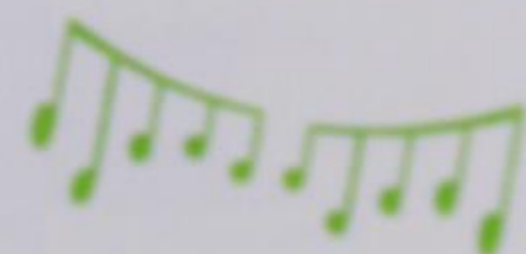
Άντε, στράτες για την Κορυτσά, μωρέ παιδιά, στράτες για την Κορυτσά ντου-

Ορέ, νύφη για να πάρουμε, μωρέ παιδιά, νύφη για να πάρουμε, ντουλμπέρια μου.

Άντε, κι αν δε μας τη δώσουνε, μωρέ παιδιά,

κι αν δεν μας την δώσουνε, ντουλμπέρια μου.

Άντε, πόλεμο θα στήσουμε, μωρέ παιδιά, πόλεμο θα στήσουμε, ντουλμπέρια μου.

- ☐ Είναι άντρας ή γυναίκα αυτός που τραγουδάει;
- ☐ Μπορείς να καταλάβεις αν τραγουδάει ένας ή πολλοί;
- ☐ Τραγουδάνε όλοι την ίδια μελωδία ή διαφορετική;
- ☐ Προσπάθησε να πεις με δικά σου λόγια το νόημα του τραγουδιού.

- Q Τι είναι έτοιμοι να κάνουν οι άντρες του τραγουδιού, αν κάποιος εμποδίσει το γάμο;
- Q Πιστεύεις ότι αυτό είναι αλήθεια ή το λένε μεταφορικά;
- Q Τι θέλουν να μας πουν και τα δύο τραγούδια για τη δύναμη της αγάπης;

2. Ακούστε για μία ακόμα φορά τα δύο τραγούδια. Σε ποιο τραγούδι τραγουδάνε όλοι την ίδια μελωδία και σε ποιο όχι;

Όταν σε ένα τραγούδι τραγουδάνε όλοι την ίδια μελωδία, το τραγούδι λέγεται **μονοφωνικό**. Όταν τραγουδάνε διαφορετικές μελωδίες, λέγεται **πολυφωνικό**.

Μπορείς να βρεις από ποιες μικρότερες λέξεις αποτελούνται οι λέξεις μονοφωνικό και πολυφωνικό;

Μονοφωνικό = +

Πολυφωνικό = +

Οι λέξεις που μπορούν να χωριστούν σε μικρότερες ονομάζονται **σύνθετες**.

Αφού ξανακούσεις τα δύο τραγούδια, συμπλήρωσε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τη σωστή λέξη από την παρένθεση:

(**μονοφωνικό** **πολυφωνικό**)

Το τραγούδι «Στον Άδη θα κατέβω» είναι _____

Το τραγούδι «Πίνετε να πίνουμε» είναι _____

3. Ακούστε τα τραγούδια: «Αρχοντογιός παντρεύεται» και «Ο Γιάννος και η Μαριγώ».

Αρχοντογιός παντρεύεται (τραγούδι από την Ελλάδα)

Αρχοντογιός παντρεύεται και παίρνει προσφυγούλα
ν-η πεθερά κι ο πεθερός τα δέντρα ξεριζώνουν
να βρουν φίδια, να βρουν οχιές, οχιές με δυο κεφάλια.

Βρήκαν φίδια, βρήκαν οχιές, οχιές με δυο κεφάλια.

Στο μάγειρα, τα δώσανε, τα καλοτηγανίζει.

–Κάτσε, νύφη μ', να φας, να πιεις, να καλογεματίσεις.

–Εγώ έφαγα, στη μάνα μου, είμαι και χορταμένη.

–Και 'μεις αντέ- και 'μεις αντέτι το 'χουμε
να παίρνει η νύ- να παίρνει η νύφη μια φορά,
να παίρνει τρεις και πέντε.

Και με την πρώτη πηρουριά εφαρμακώθη η καρδιά της.

–Και συ καλή καλή μου πεθερά, νερό για την υγείά μου.

–Εσύ νερό, εσύ νερό δεν έφερες και τι νερό γυρεύεις.

–Και συ, καλέ μου πεθερέ, νερό για την υγείά μου.

–Και συ νερό και συ νερό δεν έφερες και τι νερό γυρεύεις.

–Και συ, καλέ μου σύζυγε, νερό για την υγείά μου.

Το μαστραπά, ν-άρπαξε και στο πηγάδι πάνει.

Ώσπου να πάει, κι ώσπου να 'ρθει, τη βρίσκει πεθαμένη.

Μια μαχαιριά, του έβαλε σ' αριστερά μεριά του.

Τους πήραν και τους θάψανε μαζί σε ένα μνήμα.

Το να φυτρώνει κάλαμος και τ' άλλο κυπαρίσσι.

Αναλυγάει ο κάλαμος φιλάει το κυπαρίσσι.

αναλυγάει, το κυπαρίσσι φιλάει τον κάλαμο,

–Για ιδέστε τα, λιγόημερα τα λιγοζωισμένα
που δεν φιλήθηκαν ζωντανά, φιλιούνται πεθαμένα.

Μάθετε να τραγουδάτε ομαδικά το τραγούδι «Στον Άδη θα κατέβω».

Προσπαθήστε να καταλάβετε πόες μελωδίες ακούγονται στο τραγούδι «Πίνετε να πίνουμε».

Χωριστείτε σε ομάδες και μάθετε να τραγουδάτε το τραγούδι πολυφωνικά.

Ο Γιάννος και η Μαριγώ

(τραγούδι από τη Ν. Αλβανία, λέγεται ότι είναι αληθινή ιστορία)

Ο Γιάννος και η Μαριγώ
 σ' ένα σχολειό πηγαΐναν. (δισ)
 Γιάννος μαθαίνει γράμματα
 κι η Μαριγώ τραγούδια. (δισ)
 Τα δυο τους αγαπήθηκαν
 κανένας δεν το ξέρει. (δισ)
 Κι ο Γιάννος τ' αποφάσισε
 της μάνας του το λέει. (δισ)
 Μάνα μ' την Μάρω αγαπώ
 και θέλω να την πάρω. (δισ)
 Τι λες μωρέ παλιόπαιδο
 και φιδοδογκωμένο. (δισ)
 Η Μάρω ειν' αξαδέρφη σου
 πρώτη αξαδερφισιά σου. (δισ)
 Κάλιο ν' ακούσω σάβανο
 για να σε σαβανώσω. (δισ)
 Παρά ν' ακούσω στέφανα
 για να σε στεφανώσω. (δισ)
 Η Μάρ' αρραβωνίζεται
 κι ο Γιάννος ξεψυχάει. (δισ)
 Συμπεθεριό και λείψανο

στο δρόμο γίναν ένα. (δισ)
 Κανένας δεν ερώτησε
 από τους συμπεθέρους. (δισ)
 Η Μάρω ξαντροπιάστηκε
 στέκει και τους ρωτάει. (δισ)
 Τίνος είναι το λείψανο
 με την χρυσή την κάσα. (δισ)
 Του Γιάννου είναι το λείψανο
 με την χρυσή την κάσα. (δισ)
 Λιγοθυμάει η λυγερή
 και του θανάτου πέφτει. (δισ)
 Τα πήραν και τα θάψανε
 σε ένα σταυροδρόμι. (δισ)
 Γιάννος φυτρώνει κάλαμος
 κι η κόρη κυπαρίσσι. (δισ)
 Στριφογυρίζει ο κάλαμος
 φιλάει το κυπαρίσσι. (δισ)
 Για ιδέστε τούτ' τ' αντρόγενο
 Το πολυαγαπημένο. (δισ)
 Που δεν φιλήθηκε ζωντανό
 Φιλιέται απεθαμένο. (δισ)

- Q Τι σημαίνουν οι λέξεις αρχοντογιός και προσφυγοπούλα;
- Q Γιατί φαντάζεστε ότι οι γονείς του αρχοντογιού δεν ήθελαν να παντρευτεί ο γιος τους την προσφυγοπούλα;
- Q Τι έκαναν για να μη γίνει ο γάμος;
- Q Κατάφεραν τελικά οι δυο νέοι να είναι μαζί; Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Q Πώς γνωριστήκανε ο Γιάννος με τη Μαριγώ;

- ❏ Γιατί η μάνα του Γιάννου δεν ήθελε να παντρευτεί ο γιος της την Μαριγώ;
- ❏ Τι κατάρα τού έδωσε για να μη γίνει ο γάμος;
- ❏ Κατάφεραν τελικά οι δυο νέοι να είναι μαζί; Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- ❏ Συγκρίνετε τον τρόπο που τελειώνουν τα δύο τραγούδια. Υπάρχουν κοινά στοιχεία;

Καθίστε όλα τα παιδιά σε έναν κύκλο. Προσπαθήστε να πείτε το κάθε τραγούδι σαν παραμύθι. Ο καθένας από σας θα πρέπει να πει μια πρόταση. Ζητήστε από το δάσκαλό ή τη δασκάλα σας να καταγράψει τις προτάσεις σας στον πίνακα και στο τέλος διαβάστε όλοι μαζί το παραμύθι.

Η πρώτη πρόταση θα ξεκινάει ως εξής: «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ...»

4. Άκουσε το τραγούδι Α.7.15. «Τριαντάφυλλο με φύλλα».

- ❏ Τραγουδάει ένας άνθρωπος ή πολλοί;
- ❏ Άντρες, γυναίκες ή και τα δύο;
- ❏ Ακούγονται μόνο φωνές ή και όργανα;
- ❏ Προσπάθησε να ξεχωρίσεις όσα περισσότερα όργανα μπορείς.

Άκουσε τώρα το τραγούδι Ε.5.2. «Λούζεται το αρχοντόπουλο».

- ❏ Τραγουδάει ένας άνθρωπος ή πολλοί;
- ❏ Άντρες, γυναίκες ή και τα δύο;
- ❏ Ακούγονται μόνο φωνές ή και όργανα;

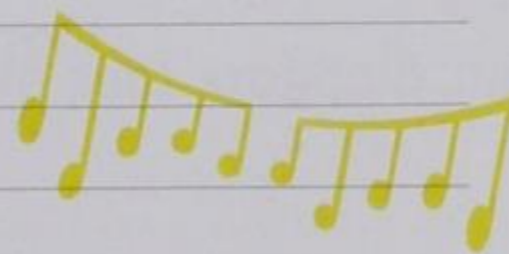
Παρακάτω υπάρχουν οι στίχοι από τα δύο τραγούδια. Αφού τους διαβάσεις προσεκτικά, προσπάθησε να απαντήσεις στις ερωτήσεις.

Τριαντάφυλλο με φύλλα

Τριαντάφυλλο με φύλλα

Ανέβηκες τα σοκάκια

Πίσω σε ακολουθούν οι νέοι

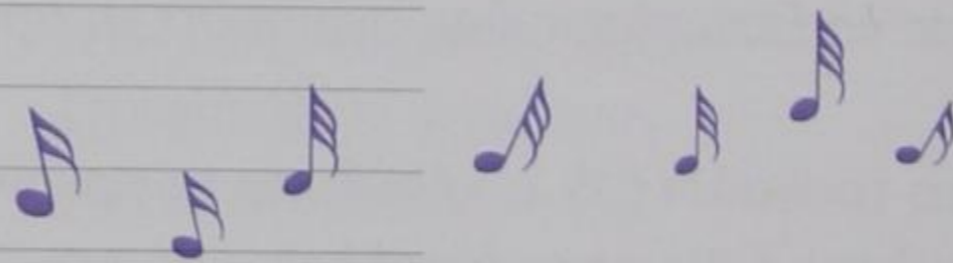

Να σου πάρουν τη φορεσιά σου
 Τη φορεσιά του εργένη
 Και να σου φορέσουν του γαμπρού
 Βασιλικέ, μωρέ βασιλικέ
 Μη μεγαλώνεις
 Γιατί έρχονται οι συμπέθεροι
 Και σε κόβουν
 Σε βάζουνε στις τσέπες
 Στις τσέπες, στα γελέκια
 Και στη μέση του στρώματος (κρεβατιού).

Λούζεται τ' αρχοντόπουλο

Λούζεται τ' αρχοντόπουλο σ' ένα χρυσό, σ' ένα χρυσό λαϊνι.
 Η πάπια φέρνει το νερό κι η χήνα το σαπούν'
 και η αδερφή η αγλήγορη φέρνει χρυσό λαέ- φέρνει χρυσό λεέν'.
 Στην πέτρα κάθεται ο γαμπρός
 κι η πέτρα απόλυκεν νερό
 για να μπαρμπέ- για να μπαρμπέρο η το γαμπρό
 για να μπαρμπέρ' το γαμπρό
 το χεράκι ν' από το μπαρμπέρι ε-κομμάτι μάλαμα
 ν- έχει κομά- κομμάτι μάλαμα έχει κομα- ε- κομμάτι.

- Q Πότε φαντάζεσαι ότι τραγουδιούνται και τα δύο τραγούδια;
- Q Για ποιο πράγμα μιλάνε;
- Q Τι έθιμο υπάρχει για το γαμπρό πριν από το γάμο και στις δύο χώρες;

5. Ακούστε τα παρακάτω τραγούδια, διαβάστε τους στίχους και καταγράψτε τα ήθη και τα έθιμα:

- A.1.19-20. «Την Παρασκευή το Σάββατο βράδυ»
A.4.7. «Βγήκε η νύφη στη σκάλα»
A.5.4. «Όταν ντύνεται ο γαμπρός»
A.5.10. «Ώρα καλή κόρη μου»
A.5.11. «Πήγες για νερό ή όχι»
A.5.12. «Νεόνυμφη συννυφάδα μας»
A.5.14. «Ήρθε σε είδε η συννυφάδα»
A.6.4. «Το στρογγυλό φλιτζάνι»
A.6.12. «Τρακ-τρουκ στις σκάλες»
A.6.13. «Βγήκε το χωριό και βλέπει»
A.7.12. «Τι χαρά τι καλά»
A.9.3. «Μωρή άσπρη σαν το χιόνι»
A.9.9. «Όταν παίρνεις την κρησάρα και μαγειρεύεις»
A.10.9. «Συμπεθέροι μωρά μανάρι»
A.15-16. «Πού έχει το σπίτι ο συμπέθερος»

Τι έθιμα αναφέρονται ή περιγράφονται στα τραγούδια; Υπάρχουν αυτά τα έθιμα στην περιοχή σου; Το βίντεο (<http://www.youtube.com/watch?v=hhGUehNeQRI>) παρουσιάζει έθιμα του γάμου. Υπάρχουν αυτά τα έθιμα στην περιοχή σας;

6. Άκουσε τα παρακάτω τραγούδια:

Έβγα, πεθερά, στη σκάλα

Έβγα, πεθερά, στη σκάλα με το μέλι, με το γάλα.

Σ' φέρει ο νιος μια περιστέρα, φέρ' ο νιος μια μαυρομάτα.

Σε παρακαλώ, κυρ' νούνε, να μας βγάλεις τα στιφάνια

να τα δώσ' της πεθεράς μου να τα βάλει στο σιντούκι

να τα βάλει στου σιντούκι, στου σιντούκι στο κατώι

μεσ' του νιόγαμπρου το σπίτι

ουδ' αυτού φωλιά να στήσεις, δεκαοχτώ πουλιά να βγάλεις.

Έβγα, πεθερά, στην πόρτα

Έβγα, πεθερά, στην πόρτα
 με το μέλι, με το γάλα,
 με τη ζάχαρη στο χέρι,
 να δεχτείς την πέρδικά σου
 που στην φέρνω εγώ η κυρά σου.

Ήρθε σε είδε η συννυφάδα

Ήρθε σε είδε η συννυφάδα.
 Ω καλή με χουρμά.
 Δεν ξέρω τι σου έδωσε,
 Φλουριά ή ευχές.
 Ήρθε να σε δει ο κουνιάδος.
 Ω καλή με χουρμά.
 Σου έδωσε τριακόσια φλουριά.
 Ω καλή με χουρμά.

- Q Ποιά έθιμα συναντάμε για το γάμο στα τραγούδια; Μπορείς να εντοπίσεις τα γαμήλια έθιμα και στους δύο λαούς;
- Q Χωριστείτε σε ομάδες και συγκεντρώστε έθιμα από την περιοχή σας που αφορούν το γάμο. Οι ομάδες μπορούν να χωριστούν ως εξής:
 - ΟΜΑΔΑ Α: Παραδοσιακά τραγούδια και χοροί του γάμου.
 - ΟΜΑΔΑ Β: Παραδοσιακές ενδυμασίες.
 - ΟΜΑΔΑ Γ: Παραδοσιακά φαγητά που μαγειρεύονται ειδικά για το γάμο.
 - ΟΜΑΔΑ Δ: Άλλα έθιμα που σχετίζονται με το γάμο (δώρα, υποδοχή της νύφης και του γαμπρού κ.ά.).

7. Μικροί ερευνητές

Χωριστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει μια μουσική έρευνα, προκειμένου να συγκεντρώσει τραγούδια της αγάπης και του γάμου της περιοχής της.

Τα στάδια της έρευνας

1^ο στάδιο:

- 1) Χωρίστε την περιοχή σας σε ζώνες και ανάλογα με το πού μένετε. Χωριστείτε σε ομάδες, ώστε η ζώνη που θα αναλάβετε να είναι κοντά στο σπίτι σας.
- 2) Φτιάξτε έναν πίνακα στην τάξη σας με τις ομάδες που δημιουργήσατε και τις ζώνες που έχει αναλάβει η καθεμία. Αν θέλετε, μπορείτε να δώσετε ένα όνομα σε κάθε ομάδα.
- 3) Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει ανάθεση εργασιών στα μέλη της. Τι σημαίνει αυτό; Θα πρέπει να ορίσει άτομα για τις εξής εργασίες:
 - ✘ Χαρτογράφηση της περιοχής: κάποιο μέλος αναλαμβάνει να βοηθήσει την ομάδα να εντοπίσει τη γεωγραφική ζώνη που της ανήκει και να εντοπίσει τους δρόμους.
 - ✘ Ημερολογιακή καταγραφή της έρευνας: ένα άλλο μέλος σε ένα τετράδιο κρατάει σημειώσεις για την πορεία της έρευνας (πού έγινε ηχογράφηση, πότε, από ποιους, αν συνάντησε η ομάδα κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες και ό,τι άλλο κρίνεται απαραίτητο).
 - ✘ Ηχολήπτης: αναλαμβάνει τις ηχογραφήσεις και χειρίζεται το κασετόφωνο ή το cd recorder που θα χρησιμοποιηθεί. Πριν από κάθε ηχολήψια, εκφωνεί το όνομα της ομάδας, την περιοχή στην οποία γίνεται η ηχογράφηση, την ημερομηνία, το όνομα του προσώπου που τραγουδάει και τον τίτλο του τραγουδιού (αν υπάρχει). Αν υπάρχουν παραπάνω από ένα τραγούδια και δεν υπάρχουν τίτλοι, απλά τα απαριθμεί. π.χ. «Ομάδα Α, Σάββατο 14 Ιουνίου 2008, Ζώνη Α. Τραγουδάει η κυρία Μαρία Παπαδοπούλου, Τραγούδι του γάμου αριθμός 1».
 - ✘ Καταχώρηση: ένα μέλος αναλαμβάνει να τακτοποιήσει τις κασέτες ή τα cd σε ζώνες και σε ημερομηνίες και να αναγράφει τα στοιχεία στα εξώφυλλα τους.
 - ✘ Ερωτηματολόγια: δύο ή παραπάνω άτομα αναλαμβάνουν να φτιάξουν τα ερωτηματολόγια, να τα ταξινομήσουν και να επεξεργαστούν τα αποτελέσματα (χρειάζονται παραπάνω από δύο άτομα για τη δουλειά αυτή).

- 4) Ο καθένας σας μπορεί να αναλάβει παραπάνω από μία εργασίες ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που αποτελεί την ομάδα σας.

2^ο στάδιο:

- 1) Φτιάξτε το ερωτηματολόγιο, για να συγκεντρώσετε στοιχεία για τα νανουρίσματα που θα σας τραγουδήσουν. Από τις ερωτήσεις θα πρέπει να μαθαίνουμε:

- ✘ Την ηλικία και το φύλο του ατόμου που τραγουδάει.
- ✘ Από ποια περιοχή της Ελλάδας έρχεται το τραγούδι.
- ✘ Από πού το έμαθε το τραγούδι αυτός που σας το τραγούδησε.
- ✘ Πότε τραγουδιέται (πριν το γάμο, μετά ή κατά τη διάρκεια, για τη νύφη, το γαμπρό, κ.ά.).

- 2) Σκεφτείτε αν χρειάζεστε και άλλες πληροφορίες για τα τραγούδια που θα συγκεντρώσετε και προσθέστε την κατάλληλη ερώτηση στο ερωτηματολόγιό σας.

3^ο στάδιο: Ξεκινήστε τις ηχογραφήσεις. Παράλληλα θα πρέπει να δίνετε το ερωτηματολόγιο και να κάνετε την ημερολογιακή καταγραφή.

4^ο στάδιο: Μόλις τελειώσετε τις ηχογραφήσεις, ξεκινήστε την καταχώρηση και την επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

5^ο στάδιο: Παρουσιάστε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην τάξη.

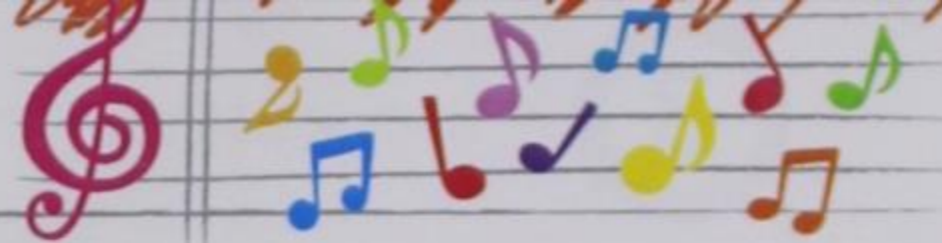
6^ο στάδιο: Ζητήστε από το σχολείο με το οποίο συνεργάζεστε στην άλλη πλευρά των συνόρων να σας στείλει το υλικό που συγκέντρωσε.

8. Ακούστε τα τραγούδια: E.13.3. «Η μάνα σου κι η μάνα μου», E.5.7. «Ζαχαρούλα», A.1.13. «Πέρα στη θάλασσα με παινεύουν μια έμορφη», A.1.23. «Με πόνεσε το δόντι μου», A.15. 22-23. «Σύρε μάνα πες του Γιάννη». Συζητήστε στην τάξη για τη γνωριμία των νέων και για το προξενιό στις κοινωνίες των δύο χωρών.

9. Ακούστε το τραγούδι A.11.14. «Βαρέθηκα, μωρ' μάνα». Στην Δρόπολη της Αλβανίας τραγουδούσαν πριν το γάμο το παρακάτω τραγούδι: «Τρεις μέρες γράφουν τα προικιά

Οργανώστε μια εκδήλωση, στην οποία θα παρουσιάσετε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας.

Καλή επιτυχία!

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος Ἀμήν.

Σήμερα τὴν 2^η Ιανουαρίου 1929
 ἐσυμφωνίσαν ἡ ἐκκλησία τῆς
 Παιδείας μετὰ τοῦ κρείου Κυριέ-
 μου Γ. Καίτη. ἔχων διαζύγια πα-
 νηγύρια καὶ δεῖδη αὐτὴν εἰς τὸν αἰ-
 ριστὸν Κυριέμου σὺν τῶν δυνάμει τῶν
 ὀρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν κει-
 νῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἁγιο-
 κῆς ἐκκλησίας. δεῖδη εἰς αὐτὴν
 ὡς ἀροῖται τὰ ἑξῆς ἀράγματα.

- 1, Ἐνα φέση
- 2, Ἐνα βέχο
- 3, Ἐνα φέχος στοχαρίμια
- 4, Μία μαργίτσα
- 5, δύο δαυτιδία
- 6, δύο Ζαμέζες
- 7, Ἐνα ἔθανοφίριον
- 8, Ἐνα φορέμα α διαίφορα
- 9, Ἐνα μισοφιλία, κα δμωούσση
- 10, δύομα ἕθουμια σα γυναιμεία
- 11, δύομα ἕθουμια σα ἀνδρμεία
- 12, δύομα ἕθουμια σα ἀνδρμεία
- 13, δύομα ἕθουμια σα ἀνδρμεία
- 14, δύομα ἕθουμια σα ἀνδρμεία

- 15, δύομα φάγνυτα
- 16, πέντε τραυτοφρανδία
- 17, ὄμιω σενδόνια
- 18, Ἐνα φέχος καταθεχίμια
- 19, Ἐνα φέχος φερλοερόωατα
- 20, Ἐνα φέχος με ζυχέρια διάφορα
- 21, τέσσαρες ζυχάρες
- 22, πέντε μαζινίδες
- 23, δύομα φέχου μαζοτες γυναιμεία
- 24, Ἐνα φέχος μαζοτες ἀνδρμεία
- 25, δύο μωχερίδες
- 26, Ἐνα ἔθουμια
- 27, δύομα μαζοχίμια μεταφορα
- 28, δύομα μαζοχίμια βαμωαυερα
- 29, τρεῖς ζεμφείες
- 30, Ἐνα φέχος
- 31, Μία ἀνδρμεία
- 32, Ἐνα μαζοχίμια
- 33, δύο μαζοχίμια
- 34, δύο μωχερίδες
- 35, δύο ἔθουμια
- 36, τέσσαρες ζεμφείες ἄριω, 4,
- 37, τρεῖς ζεμφείες
- 38, δύο ζεμφείες
- 39, Μία μαζοχίμια
- 40, Ἐνα Λεβέ
- 41, δύο τιγάνια ἄριω, 2,
- 42, δύο σνδεροσάμια
- 43, Ἐνα φέχος μαζοχίμια
- 44, καὶ δεμαὶ χιχιάδες μετρίδες

http://www.pi-schools.gr/download/programs/EuZin/ergasies_03_04/Peloponnisos/Peloponnisos_19_34.pdf

και τρεις τα πανωπροίκια...». Στις παρακάτω εικόνες παρουσιάζεται ένα προικοσύμφωνο από την περιοχή της Ελλάδας (προικοσύμφωνο του 1929). Ποιο είναι το κοινό έθιμο που υπάρχει πριν από το γάμο και στις δύο περιοχές; Διαβάστε το προικοσύμφωνο και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Q Ανάμεσα σε ποιους γίνεται η συμφωνία; Ποια είναι η συμφωνία;
- Q Η συμφωνία τους είναι δεμένη με όρκο;
- Q Τι περιλαμβάνει η προίκα;
- Q Ποια είναι η γνώμη σας για την προίκα; Διατηρείται ο θεσμός της προίκας;
- Q Σε όλους τους λαούς και τις εποχές δίνει πάντα η οικογένεια της νύφης προίκα;

1. Ο κύκλος κάθε ζωής κλείνει με τον ίδιο τρόπο για όλους και προκαλεί την ίδια θλίψη σ' αυτούς που μένουν πίσω. Όπως στη γέννηση, στον έρωτα, στην αγάπη, έτσι και τα συναισθήματα που νιώθει ο άνθρωπος μπροστά στο θάνατο τα εξέφρασε με τα τραγούδια του. Στη δημοτική μουσική, τα τραγούδια αυτά ονομάζονται μοιρολόγια. Άκουσε τα παρακάτω τραγούδια: Ε.9.10. «Του Τσουρλή», Ε.11.2. «Μοιρολόι», Α.1.2. «Ο Δημητράκης της μάνας», Α.13.20. «Γιε μου, σ' έπλυνα και σ' άλλαξα». Δύο προέρχονται από περιοχές της Ηπείρου και δύο από περιοχές της Αλβανίας.

- Q Τι συναισθήματα σου προκαλούν;
- Q Τι συναισθήματα πιστεύεις ότι προσπαθούν να εκφράσουν τα τραγούδια που άκουσες;
- Q Με ποιον τρόπο εκφράζουν οι δύο λαοί τη θλίψη τους για το χαμό ενός αγαπημένου προσώπου;
- Q Μπορείς να χωρίσεις τα τραγούδια σε πολυφωνικά και σε μονοφωνικά σύμφωνα με αυτά που έμαθες σε προηγούμενη δραστηριότητα;

2. Άκουσε τα παρακάτω οργανικά κομμάτια: Α.7.2. «Οργανικό» και Α.7.8. «Οργανικό».

- Q Γιατί πιστεύεις ότι τα αποκαλούμε οργανικά;
- Q Μπορείς να ξεχωρίσεις τα όργανα που ακούγονται;

Γράψε στον παρακάτω πίνακα τα συναισθήματα που πιστεύεις ότι μπορεί να εκφράζουν τα δύο κομμάτια.

A.7.2 Οργανικό

.....

A.7.8 Οργανικό

.....

Για ποιο σημείο του κύκλου της ζωής θα χρησιμοποιούσες το ένα και για ποιο το άλλο;

Πολύ συχνά χρησιμοποιούμε την έκφραση «το κλαρίνο κλαίει»:

- Q Πιστεύεις ότι τη χρησιμοποιούμε κυριολεκτικά ή μεταφορικά;
- Q Τι θέλουμε να δηλώσουμε, όταν χρησιμοποιούμε αυτήν την έκφραση;
- Q Σε ποιο από τα κομμάτια που άκουσες πιστεύεις ότι ταιριάζει καλύτερα;

3. Διαβάζουμε στοιχεία από την εγκυκλοπαίδεια σχετικά με τους ποταμούς της Ηπείρου.

Οι ποταμοί της Ηπείρου είναι οι εξής: Ο Άραχδος, ο οποίος πηγάζει από το βουνό Λάκμο και Μιτικέλι και δεχόμενος κατά τη διαδρομή του τους παραποτάμους του χύνεται στον Αμβρακικό κόλπο. Ο Λούρος, ο οποίος πηγάζει από το βουνό Τόμαρος και χύνεται στον Αμβρακικό Κόλπο. Ο Θύαμις (ή Καλαμάς) πηγάζει από το βουνό Δούσκο και χύνεται στην Κερκυραϊκή θάλασσα από τον Όρμο του Βάλτου. Ο Αχέροντας (ή Μαυροπόταμος) πηγάζει από το βουνό Τόμαρος και χύνεται στο Ιόνιο Πέλαγος από τον κόλπο του Φαναρίου. Ο Αώς πηγάζει από το οροπέδιο Μετσόβου «Πέντε αλώνια» και χύνεται στην Αδριατική θάλασσα. Ο Αχελώος (ή Αεπροπόταμος) πηγάζει από το βουνό Λάκμος και χύνεται στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου.

www.live-edia.gr

Μπορείς να εντοπίσεις τα ποτάμια της Ηπείρου στον χάρτη; Ένα από τα πέντε μεγάλα ποτάμια που διατρέχουν την Ήπειρο είναι στενά δεμένο με την τελευταία φάση του κύκλου της ζωής, δηλαδή με το θάνατο. Ο ποταμός αυτός είναι ο Αχέροντας. Αναζητήστε πληροφορίες από τη μυθολογία σχετικά με τον Αχέροντα.

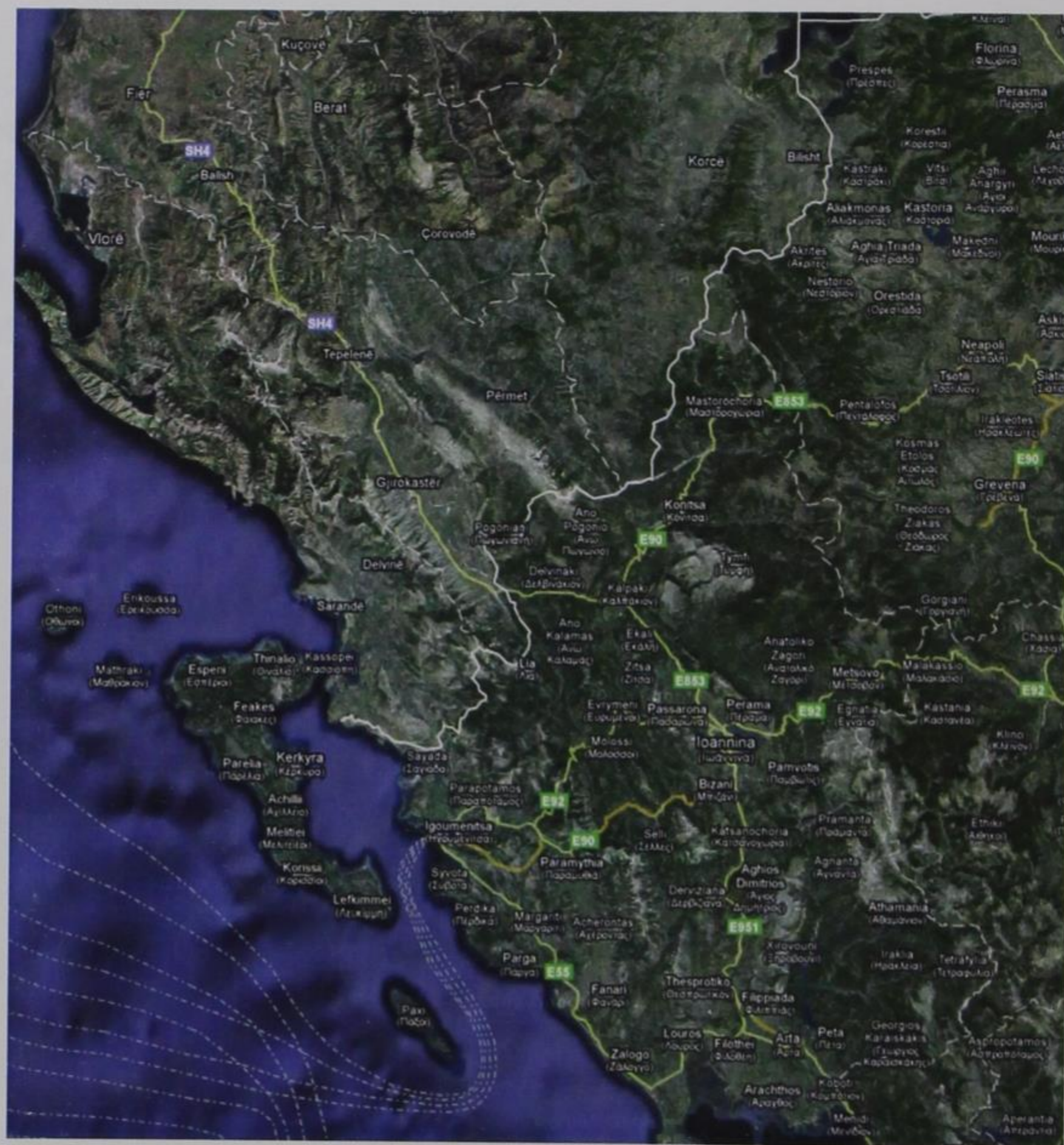
4. Μικροί ερευνητές

Χωριστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει μια μουσική έρευνα, προκειμένου να συγκεντρώσει μοιρολόγια της περιοχής της.

Τα στάδια της έρευνας

1^ο στάδιο:

- 1) Χωρίστε την περιοχή σας σε ζώνες και ανάλογα με το πού μένετε. Χωριστείτε σε ομάδες, ώστε η ζώνη που θα αναλάβετε να είναι κοντά στο σπίτι σας.
- 2) Φτιάξτε έναν πίνακα στην τάξη σας με τις ομάδες που δημιουργήσατε και τις ζώνες που έχει αναλάβει η καθεμία. Αν θέλετε, μπορείτε να δώσετε και ένα όνομα σε κάθε ομάδα.
- 3) Η κάθε ομάδα θα πρέπει να κάνει ανάθεση εργασιών στα μέλη της. Τι σημαίνει αυτό; Θα πρέπει να ορίσει άτομα για τις εξής εργασίες:
 - ✘ Χαρτογράφηση της περιο-

© Googlemaps

χής: κάποιο μέλος αναλαμβάνει να βοηθήσει την ομάδα να εντοπίσει τη γεωγραφική ζώνη που της ανήκει και να εντοπίσει τους δρόμους.

- ✘ Ημερολογιακή καταγραφή της έρευνας: ένα μέλος σε ένα τετράδιο να κρατάει σημειώσεις για την πορεία της έρευνας (πού έγινε ηχογράφηση, πότε, από ποιους, αν συνάντησε η ομάδα κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες και ό,τι άλλο κρίνεται απαραίτητο).
- ✘ Ηχολήπτης: αναλαμβάνει τις ηχογραφήσεις και χειρίζεται το κασετόφωνο ή το cd recorder που θα χρησιμοποιηθεί. Πριν από κάθε ηχοληψία, εκφωνεί το όνομα της ομάδας, την περιοχή στην οποία γίνεται η ηχογράφηση, την ημερομηνία, το όνομα του προσώπου που τραγουδάει και τον τίτλο του τραγουδιού (αν υπάρχει). Αν υπάρχουν παραπάνω από ένα τραγούδια και δεν υπάρχουν τίτλοι, απλά τα α αριθμεί.
π.χ. «Ομάδα Α, Σάββατο 14 Ιουνίου 2008, Ζώνη Α. Τραγουδάει η κυρία Μαρία Παπαδοπούλου, Μοιρολόι αριθμός 1».
- ✘ Καταχώρηση: ένα μέλος αναλαμβάνει να τακτοποιήσει τις κασέτες ή τα cd σε ζώνες και σε ημερομηνίες και να αναγράφει τα στοιχεία στα εξώφυλλα τους.
- ✘ Ερωτηματολόγια: δύο ή παραπάνω άτομα αναλαμβάνουν να φτιάξουν τα ερωτηματολόγια, να τα ταξινομήσουν και να επεξεργαστούν τα αποτελέσματα (χρειάζονται παραπάνω από δύο άτομα για τη δουλειά αυτή).
- ✘ Ο καθένας σας μπορεί να αναλάβει παραπάνω από μία εργασίες ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που αποτελεί την ομάδα σας.

2^ο στάδιο:

- 1) Φτιάξτε το ερωτηματολόγιο, για να συγκεντρώσετε στοιχεία για τα νανουρίσματα που θα σας τραγουδήσουν. Από τις ερωτήσεις θα πρέπει να μαθαίνουμε:
 - ✘ Την ηλικία και το φύλο του ατόμου που τραγουδάει.
 - ✘ Από ποια περιοχή της Ελλάδας έρχεται το μοιρολόι.
 - ✘ Από πού το έμαθε το μοιρολόι αυτός που σας το τραγούδησε.
- 2) Σκεφτείτε αν χρειάζεστε και άλλες πληροφορίες για τα τραγούδια που θα συγκεντρώσετε και προσθέστε την κατάλληλη ερώτηση στο ερωτηματολόγιό σας.

3^ο στάδιο: Ξεκινήστε τις ηχογραφήσεις. Παράλληλα θα πρέπει να δίνετε το ερωτηματολόγιο και να κάνετε την ημερολογιακή καταγραφή.

4^ο στάδιο: Μόλις τελειώσετε τις ηχογραφήσεις, ξεκινήστε την καταχώρηση και την επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

5^ο στάδιο: Παρουσιάστε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην τάξη.

6^ο στάδιο: Ζητήστε από το σχολείο με το οποίο συνεργάζεστε στην άλλη πλευρά των συνόρων να σας στείλει το υλικό που συγκέντρωσε.

Μπορείτε να διαβάσετε οхeticά βιβλία όπως:

Κολιοτσός Παντελής, «Πατέρας και γιος», Πατάκης, Αθήνα, 1995.

Μανδόπουλος Δημήτρης, «Μέρες της Αλκυόνης», Ψυχογιός, Αθήνα, 1993.

Μάρρα Ειρήνη, «Μια ιστορία για δυο», Καστανιώτη, Αθήνα, 1985.

Μεταξά-Παξινού Μαίρη, «Σώος και αβλαβής από... την οικογένεια», Κέδρος, Αθήνα, 2003.

Παναγιωτοπούλου Λίτσα, «Ένας μπαμπάς για μένα», Σύγχρονη εποχή, Αθήνα, 1990.

Σαρή Ζωρζ, «Το ψέμα», Πατάκης, Αθήνα, 1995.

Λότης Πέτροβιτς - Ανδρουτσοπούλου, «Σπίτι για Πέντε», Πατάκης, 2004.

τα ζώα και η φύση

1

2

3

Η φύση πάντα αποτελούσε πηγή έμπνευσης για τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος θαύμαζε την ομορφιά της και την έκανε τραγούδι, ποίημα, μύθο, ζωγραφιά. Παρατηρούσε τα χαρακτηριστικά των ζώων και των φυτών και εκτίμησε την αξία τους και το ρόλο που παίζουν στη δική του ζωή και στη ζωή ολόκληρου του πλανήτη. Ο αετός, η πέρδικα, η λεμονιά, ο πλάτανος και άλλα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής ζουν μέσα στα δημοτικά τραγούδια των δύο λαών.

Ελάτε να γνωρίσουμε την ομορφιά και τον πλούτο του φυτικού και ζωικού κόσμου και τη σχέση τους με τον άνθρωπο μέσα από τα δημοτικά τραγούδια.

1. Προσπάθησε να αντιστοιχίσεις τους ήχους με τη σωστή εικόνα:

1

2

3

4

5

6

2. Άκουσε τα όργανα και προσπάθησε να αντιστοιχίσεις τον ήχο με τη σωστή εικόνα.

Αν έπρεπε να παραστήσεις το περπάτημα των ζώων που σου δίνονται παρακάτω με κάποιο από τα μουσικά όργανα που άκουσες, πώς θα έκανες την αντιστοίχιση;

Γράψε δίπλα από το όνομα κάθε οργάνου, το όνομα του ζώου που πιστεύεις ότι ταιριάζει καλύτερα:

ελέφαντας γάτα λιοντάρι αηδόνι άλογο πεταλούδα

①

②

③

④

⑤

⑥

3. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η μουσική είναι η τέχνη που χρησιμοποιεί σαν υλικό της τους ήχους. Υπάρχει, όμως και ένας πολύ σημαντικός ήχος, στον οποίο δεν δίνουμε συνήθως μεγάλη σημασία. Αυτός είναι ο ήχος της απόλυτης ψυχίας και είναι πολύ σημαντικός, γιατί «καθαρίζει» τα αυτιά μας ώστε να δεχτούν με καλύτερο τρόπο τους ήχους που θα ακολουθήσουν. Στη μουσική αυτή η απόλυτη ψυχία, όταν δηλαδή δεν ακούγεται τίποτα απολύτως, ονομάζεται παύση και έχει και αυτή τα σύμβολά της όπως κάθε νότα. Έτσι έχουμε παύση ολόκληρου, παύση μισού, παύση τετάρτου, παύση ογδού κλπ. Κάθε φορά που διαβάζουμε σε ένα μουσικό κείμενο (παρτιτούρα) μια παύση, ουσιαστικά μετράμε μέσα μας πόση ώρα να ΜΗΝ παίξουμε ή να ΜΗΝ τραγουδήσουμε.

- Q Ακούστε το τραγούδι «Τραγουδούν έξι απδόνια» και μετρήστε πόσες παύσεις υπάρχουν.
- Q Παίζουμε το παιχνίδι «Μουσικές καρέκλες».
- Q Μετρήστε πόσα άτομα είστε στην τάξη σας και τοποθετήστε καρέκλες στην αίθουσα με τρόπο, ώστε να περισσεύει ένας συμμαθητής σας όρθιος. Ζητήστε από τη δασκάλα σας να σας βάλει το τραγούδι «Τραγουδούν έξι απδόνια». Όσο ακούγεται το τραγούδι, περπατάτε ελεύθερα στο χώρο. Μόλις γίνεται παύση, ο καθένας από σας πρέπει να προλάβει να καθίσει σε μία από τις καρέκλες. Όποιος περισσεύει, βγαίνει από το παιχνίδι και αφαιρείτε μια καρέκλα. Κερδίζει αυτός που μένει τελευταίος.
- Q Ζητήστε από τη δασκάλα σας ή το δάσκαλό σας που χειρίζεται το cd player ή το κασετόφωνο, να σταματάει το τραγούδι στις παύσεις για λίγο περισσότερο χρόνο.

4. Ας παίξουμε!

Το παιχνίδι αυτό παίζεται μέσα στην τάξη. Πρέπει πρώτα να μάθουμε όλοι να τραγουδάμε ένα τραγούδι. Ακούστε το προσεκτικά και μετά με τη βοήθεια του δασκάλου σας μάθετε να το τραγουδάτε.

Λαφίνα

Λαφίνα, κάτσε φρόνημα, ζηλιάρα μου,
για να σε δούνε τα παιδιά
κι όλα τα παλικάρια, ζηλιάρα μου,
κι όλα τα παλικάρια, λαφίνα μου

Το μάθατε;

Επιλέγουμε δύο παιδιά. Ο ένας θα είναι ο «άτακτος» και ο άλλος ο συνοδός του. Ο «άτακτος» πρέπει να μπει στο κέντρο της τάξης και να δέσει τα μάτια του. Ο συνοδός του τον παίρνει από το χέρι και τον γυρνάει μέσα στην τάξη και γύρω από τον εαυτό τους μέχρι να χάσει τον προσανατολισμό του. Μόλις σταματήσει, ένα από τα παιδιά της τάξης θα πρέπει να τραγουδήσει στον «άτακτο» το τραγούδι «λαφίνα κάτσε φρόνημα». Ο άτακτος πρέπει να αναγνωρίσει ποιος του τραγουδάει και να δείξει με το χέρι του την κατεύθυνση από την οποία πιστεύει ότι έρχεται ο ήχος. Μετά οι ρόλοι αλλάζουν.

Ακούστε το ορχηστρικό κομμάτι Α.7.9. «Οργανικό» χωρισμένοι σε δύο ομάδες και παίξτε το παιχνίδι «μάντεψε το ζώο». Η μία ομάδα μιμείται κάποιο ζώο και η άλλη προσπαθεί να το μαντέψει.

5. Με αφορμή τα τραγούδια γνωρίζω σπουδαίους ζωγράφους και αναγνωρίζω τον τρόπο με τον οποίο ζωγραφίζουν. Άκουσε τα παρακάτω τραγούδια: Α.11.4. «Εψές με την αστροφεγγιά», Ε.10.2. «Λουλουδάκι απ' το λιβάδι» και Ε.12.11. «Κοντούλα λεμονιά».

- ❏ Ποιο τραγούδι θα αντιστοιχίζεις με καθέναν από τους παρακάτω πίνακες;
- ❏ Παρατήρησε προσεκτικά τους πίνακες και προσπάθησε να τους περιγράψεις με κάθε λεπτομέρεια.
- ❏ Υπάρχει κάποιος που να σου αρέσει περισσότερο;

Π. Σεζάν, «Νεκρή φύση»

6. Ακούστε το τραγούδι «Μανουσάκια».

- ❏ Μαθαίνουμε να το τραγουδάμε όλοι μαζί ομαδικά.
- ❏ Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα αναλαμβάνει το τραγούδι και η άλλη συνοδεύει με παλαμάκια ή με κρουστά μουσικά όργανα που υπάρχουν στην τάξη σας.
- ❏ Ξεκινάει η ομάδα με το τραγούδι και η ομάδα με τα κρουστά μπαίνει μόνο στους στίχους:

«μανουσάκια-μανουσάκια, μόσχος και γαρυφαλάκια

μανουσάκια -μανουσάκια, θα τα δώσω στα παιδάκια»

Μαθαίνουμε να τραγουδάμε
ομαδικά το τραγούδι
«Μωρή κοντούλα λεμονιά».

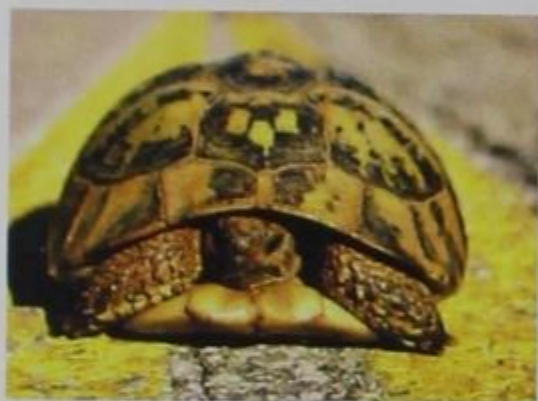
Β. Βαν Γκονγκ, «Έναστρη νύχτα»

Κ. Μονέ, «Νούφαρα»

7. Σπίτι μου σπιτάκι μου

«Δείξε μου το σπίτι σου να σου πω ποιος είσαι»: αντιστοίχισε το κάθε ζώο με τη φωλιά του. Βρες φωτογραφίες ή ζωγράφισε τα ζώα και τις φωλιές τους. (Εφημερίδα «Ερευνητές», τ. 140, σ. 4-5)

1. Η πιο τραβηχτική φωλιά: είμαι ίσως ο πιο επιδέξιος αρχιτέκτονας της φύσης! Φτιάχνω τον ιστό μου από μετάξι που παράγεται στο σώμα μου. Εκτός από ασφαλές σπιτικό, είναι και μια αποτελεσματική παγίδα για τα μικρά έντομα που αποτελούν την τροφή μου.

2. Κινητή κατοικία: αντί να χτίζω τη φωλιά μου, υπάρχω μέσα σε αυτή. Το σκληρό μου όστρακο με προφυλάσσει από την κακοκαιρία ή από τους εχθρούς μου, όπως τα φίδια. Χωρίς αυτό, δε θα μπορούσα να επιβιώσω.

3. Υπόγειες φωλιές: είμαι ο καλύτερος εκσκαφέας σε ολόκληρο το ζωικό βασίλειο. Έχω μυτερά χέρια και κοφτερά νύχια, καθώς και δυνατά κόκαλα και στήθος για να κυκλοφορώ άνετα κάτω από την επιφάνεια της γης στα υπόγεια διαμερίσματα που διαμορφώνω.

4. Το σπίτι στην πλάτη: κουβαλώ το σπίτι μου στην πλάτη μου. Το καβούκι μου είναι μέρος του σώματός μου κι όταν νιώθω ότι απειλούμαι από κάποιον εχθρό ή από τις αντίξοες καιρικές συνθήκες, μαζεύομαι μέσα σε αυτό και απολαμβάνω τη ζεστασιά και την ασφάλεια του «σπιτιού μου».

5. Φωλιές από φυσικά υλικά: χτίζω τη φωλιά μου από υλικά που βρίσκω στη φύση. Ανακατεύω υπολείμματα ξύλων με το σάλιο μου και δημιουργώ έναν υγρό πολτό που πλάθω εύκολα, ώστε να πάρει το επιθυμητό σχήμα.

6. Πτήσεις από φωλιά σε φωλιά: η λάσπη είναι το ιδανικό «οικοδομικό» υλικό για τη φωλιά μου. Είναι υγρή και εύπλαστη και μόλις στεγνώσει, γίνεται σκληρή σαν πέτρα. Ως έμπειρος χτίστης προσθέτω στο μείγμα και λίγο άχυρο, ώστε να είμαι σίγουρος ότι δε θα γκρεμιστεί.

8. Ακούστε τα τραγούδια: E.13.7. «Πού ήσουν, πέρδικα γραμμένη», E.13.8. «Ο λαγός».

- Q Τι τρώνε τα ζώα των τραγουδιών για να ζήσουν;
- Q Δημιουργήστε με εικόνες τροφικές αλυσίδες.
- Q Αν σπάσει ένας κρίκος της αλυσίδας, τι θα συμβεί;
- Q Αν εξαφανιστεί ένα ζώο στη μία πλευρά των συνόρων, θα επηρεαστεί η τροφική αλυσίδα;

9. Ακούστε τα τραγούδια: E.1.9. «Εσείς πουλιά πετούμενα», E.10.13. «Λαφίνα», E.13.6. «Πού ήσουν, πέρδικα γραμμένη», E.13.8. «Ο λαγός», A.6.9. «Πέρδικα πάνω στα βράχια», A.9.4. «Γέμισε η αυλή με φτερά από παγόني».

Εξορμήστε στη φύση έχοντας μαζί σας ένα φύλλο εργασίας για να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας. Το φύλλο εργασίας μπορεί να έχει την παρακάτω μορφή:

10. Ίσως έχετε παρακολουθήσει στην τηλεόραση παραστάσεις τσίρκου, στις οποίες πρωταγωνιστούν ζώα.

- Q Ποια ζώα συναντάμε στο τσίρκο;
- Q Σε ποια μέρη ζουν;
- Q Πώς βρέθηκαν τα ζώα στο τσίρκο;
- Q Είναι το κατάλληλο μέρος για να ζήσουν;
- Q Πώς είναι ο χώρος στον οποίο τα έχουν στο τσίρκο;
- Q Τι παρουσίασε κάθε ζώο;
- Q Είναι στη φύση τους να κάνουν ακροβατικά και άλλα νούμερα;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Χωρίς να διαταράξω την ισορροπία του χώρου καταγράψω:

Τους ήχους που ακούω

.....

Τα ίχνη ζώων
(πατημαδιές, φτερά κ.λπ.)

.....

Φωλιές ζώων

.....

Ανθρώπινα έργα

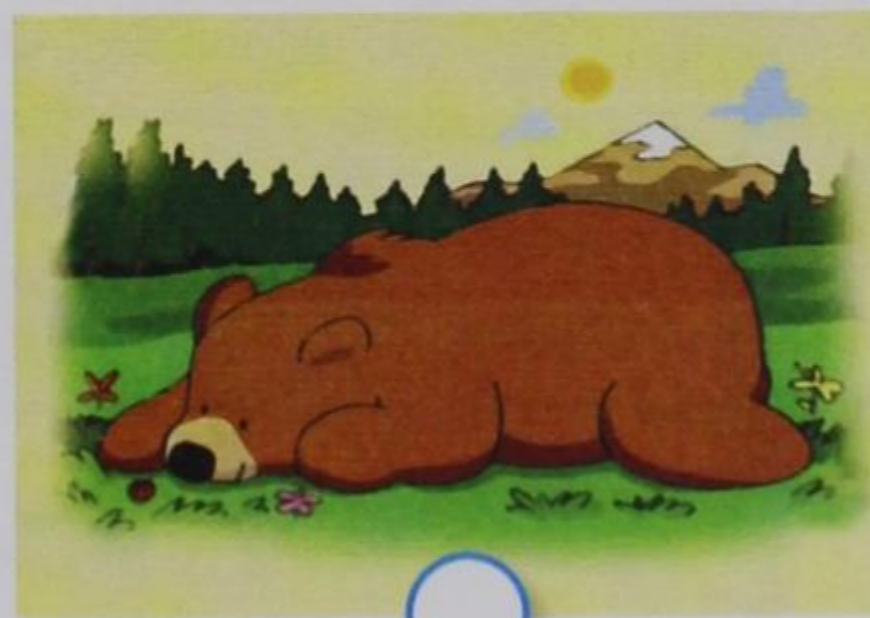
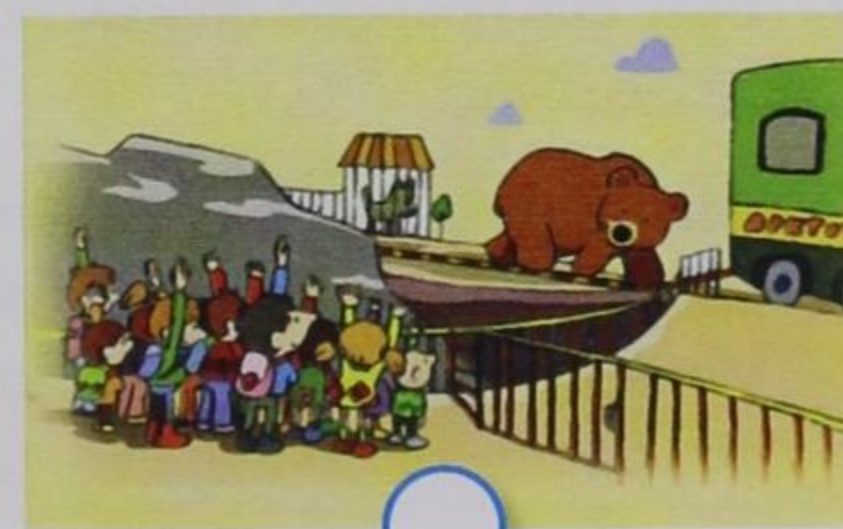
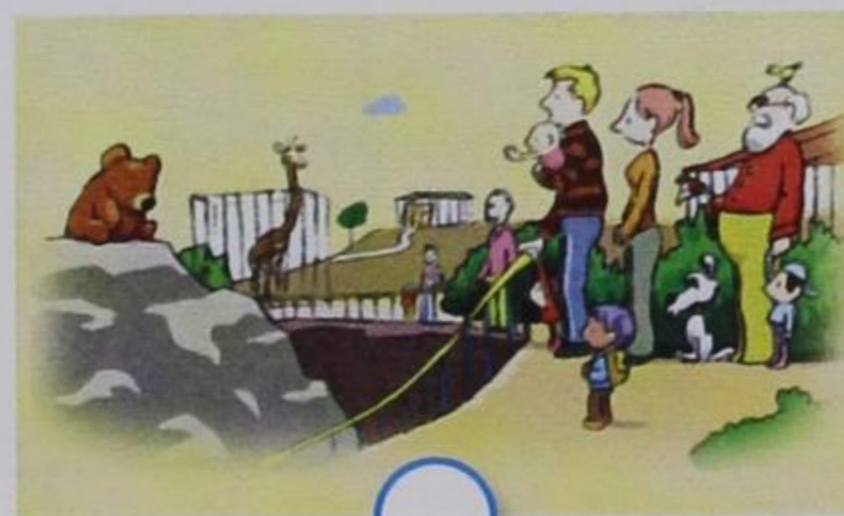
.....

- Q Πώς έμαθαν να υπακούουν στις εντολές του θηριοδαμαστή;
- Q Αν δεν υπακούσουν, τι θα πάθουν;
- Q Γνωρίζοντας όλα αυτά, ποια είναι η άποψή σου για τα θεάματα με ζώα;

11. Διαβάστε τη μπερδεμένη ιστορία του Μάρκου

Όχι, δεν πρόκειται για κάποιο αγοράκι, αλλά για μια καφέ αρσενική αρκούδα. Τα βουνά στις δύο πλευρές των ελληνοαλβανικών συνόρων ήταν ο βιότοπός της και σπίτι της. Ωστόσο, βρέθηκε στα πρώτα χρόνια της ζωής του σε ένα τσίρκο να τον κακομεταχειρίζονται. Σήμερα είναι 16 ετών και ζει πλέον με όλες τις ανέσεις στο «Καταφύγιο της καφέ αρκούδας» στο Νυμφαίο της Φλώρινας. Βάλτε τις εικόνες με τη λεζάντα στη σειρά. (Εφημερίδα «Ερευνητές», τ.310, σ. 14-15.)

- 1) Σήμερα ο Μάρκος είναι ένας μεγάλος και δυνατός αρκούδος. Του αρέσει να ξαπλώνει στο χορτάρι και να λιάζεται απολαμβάνοντας της χαρές της ζωής στη φύση!
- 2) «Θα κάνεις ό,τι σου λέω», τον πρόσταζε ένας ψηλός κύριος με ένα ψηλό καπέλο.
- 3) Τα χρόνια πέρασαν κι ο Μάρκος μεγάλωσε, ώσπου μια μέρα τα παιδιά τα κατάφεραν: ο Αρκτούρος θα έπαιρνε το φίλο τους πίσω στο βουνό.
- 4) Ο Μάρκος έζησε τα πρώτα χρόνια της ζωής του σ' ένα τσίρκο.
- 5) «Δε θέλω, δε μ' αρέσει, δεν μπορώ», σκεφτόταν ο Μάρκος.
- 6) Εκεί ο Μάρκος είχε κάθε μέρα επισκέψεις, αλλά ένιωθε πάντα πλήξη και μοναξιά. Τα παιδιά γρήγορα το κατάλαβαν και άρχισαν να σκέφτονται πώς να τον ελευθερώσουν.
- 7) Το ταξίδι ήταν μακρύ και κουραστικό, η διαδρομή όμως γινόταν όλο και πιο όμορφη, καθώς ανέβαιναν ψηλότερα μέσα σε δάση και βουνά.
- 8) «Δεν κάνεις τίποτα σωστά», είπε κάποτε ο ψηλός κύριος με το ψηλό καπέλο και τον έστειλε στο ζωολογικό κήπο.

«Είναι μόνος και επιφυλακτικός, όταν τον πλησιάζουν άνθρωποι»:

- Q Γιατί πιστεύετε ότι αντιδρά έτσι με τους ανθρώπους;
- Q Βρείτε πληροφορίες για την οργάνωση «Αρκτούρος» που φιλοξενεί το Μάρκο.
- Q Γράψτε ένα γράμμα στον αρκούδο Μάρκο και ζητήστε του συγνώμη για την άσχημη ανθρώπινη συμπεριφορά. Υπογράψτε όλοι οι μαθητές της τάξης σας το γράμμα.

12. Βρες από ποια ζώα αποτελείται το παράξενο ζώο της εικόνας.

- Q Ποιο χαρακτηριστικό σε βοήθησε να τα βρεις;
- Q Τα ζώα αυτά υπάρχουν στην περιοχή σου;
- Q Μπορείς να τα συναντήσεις και στην άλλη πλευρά των συνόρων;

13. Διαβάζουμε τα παραμύθια: «Τα τρία μικρά λυκάκια» του Ευγένιου Τριβιζά και «Η μικροπαπουτσιίτσα» της Σμαράγδας Μανταδάκη.

- Q Ποια παραμύθια μάς θυμίζουν; Τα διηγούμαστε ή τα διαβάζουμε και αυτά στην τάξη. Βρείτε τις ομοιότητες και τις διαφορές.
- Q Ποιος είναι ο κακός και ο καλός σε κάθε παραμύθι;
- Q Υπάρχουν καλά και κακά ζώα;

(Σκίτσο: Εφημερίδα «Ερευνητές», τ. 222, σ. 21)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Από τα ζώα που αναφέρονται παρακάτω, διάγραψε εκείνα που πιστεύεις ότι δεν ζουν στην Πίνδο:

λιοντάρι	λύκος	αλεπού	ζαρκάδι
αγριογούρουνο	αετός	βίδρα	καμαιλέοντας
οχιά	δελφίνι	κουνάβι	αρκούδα
τσακάλι	κοκκινολαίμης	πιγκουίνος	βάτραχος
χελώνα	κροκόδειλος	παπαγάλος	κρη-κρη

Από τα ζώα που αναφέρονται παρακάτω, διάγραψε εκείνα που πιστεύεις ότι δεν ζουν στα βουνά της Νότιας Αλβανίας:

λιοντάρι	λύκος	αλεπού	ζαρκάδι
αγριογούρουνο	αετός	βίδρα	καμαιλέοντας
οχιά	δελφίνι	κουνάβι	αρκούδα
τσακάλι	κοκκινολαίμης	πιγκουίνος	βάτραχος
χελώνα	κροκόδειλος	παπαγάλος	κρη-κρη

🗨 Ποια ζώα είναι κοινά και στις δύο περιοχές; Γιατί συμβαίνει αυτό;

15. Παίξτε τον κυνηγό

Τα παιδιά είναι πιασμένα σε κύκλο. Κάθε παιδί παίζει το ρόλο ενός ζώου του δάσους. Ένα παιδί, που κάνει τον κυνηγό, βρίσκεται έξω από τον κύκλο. Τα παιδιά τραγουδούν το γνωστό τραγούδι από το παραδοσιακό παιχνίδι, ο λύκος, «περπατώ εις το δάσος, όταν ο λύκος δεν είναι εδώ» παραφρασμένο όμως.

«Περπατώ περπατώ εις το δάσος, όταν ο κυνηγός δεν είναι εδώ». Το παιδί κυνηγός απαντάει στην ερώτηση λέγοντας κάθε φορά ότι βάζει το παντελόني ή το πουκάμισο ή τα παπούτσια ή το καπέλο του και τέλος παίρνει το ντουφέκι του και τους κυνηγά. Τα παιδιά τρέχουν στο χώρο να σωθούν. Όποιο παιδί πιάσει ο κυνηγός, βγαίνει από το παιχνίδι. Αυτό συνεχίζεται, έως ότου όλα τα παιδιά να τα πιάσει ο λύκος. Τότε το δάσος μένει έρημο.

16. Ακούστε το μουσικό παραμύθι του Σεργκέι Προκόφιεφ «Ο Πέτρος και ο λύκος».

Το παραμύθι αρχίζει ως εξής: «Θα σας πω μια ιστορία», λέει ο αφηγητής. «Μια μουσική ιστορία. Σκοπός, παιδιά, είναι να ακούσετε τον ήχο που βγάζουν ορισμένα μουσικά όργανα. Στην ιστορία κάθε χαρακτήρας ερμηνεύεται και από διαφορετικό όργανο. Το φλάουτο κάνει το πουλί... το όμποε την πάπια... το κλαρινέτο κάνει τη γάτα... το φαγκότο τον αυστηρό παππού του Πέτρου... τρία κόρνα παίζουν τον γκρίζο λύκο... τα έγχορδα, όλα μαζί, τον Πέτρο, το σπουδαίο... τους κυνηγούς τα ξύλινα πνευστά..., ενώ τύμπανα και γκρανκάσα βροντούν σαν τις τουφεκιές των κυνηγών. Και η ιστορία αρχίζει...

Σας άρεσε το παραμύθι; Ας κάνουμε τώρα ένα άλλο παιχνίδι με βάση την ιστορία που ακούσαμε. Χωριστείτε σε δύο ομάδες.

🗨 Η μία θα αναλάβει να βρει φωτογραφίες από τα ζώα που αναφέρονται μέσα στο παραμύθι.

- Q Η άλλη θα αναλάβει να φέρει φωτογραφίες από τα όργανα που ακούγονται μέσα στο παραμύθι.
- Q Κάθε ομάδα να αγοράσει από ένα μεγάλο χαρτόνι και να κάνει ένα κολάζ με τις φωτογραφίες που φέρατε στην τάξη.
- Q Προσοχή! Συμφωνήστε να βάζετε στους πίνακες που θα φτιάξετε το κάθε όργανο στην αντίστοιχη θέση με το κάθε ζώο.
- Q Κρεμάστε τους πίνακές σας στην αίθουσα.

17. Η μουσική είναι μία από τις επτά τέχνες, τα είδη της όμως είναι πολλά. Η κάθε εποχή και ο κάθε λαός βρίσκει και διαφορετικούς τρόπους να εκφράζεται μέσα από τη μουσική. Θα μπορούσαμε για αρχή, να χωρίσουμε τη μουσική σε δύο πολύ μεγάλες κατηγορίες: στην **κλασική** και στην **λαϊκή-παραδοσιακή**.

- Q Προσπάθησε να περιγράψεις προφορικά καθεμιά από τις δύο αυτές κατηγορίες.
- Q Ακούστε τα δύο μουσικά παραδείγματα: ένα απόσπασμα από το μουσικό παραμύθι «Ο Πέτρος και ο λύκος» και το τραγούδι Ε.1.9. «Εσείς πουλιά πετούμενα». Ποιο θα χαρακτήριζες ως έργο κλασικής και ποιο ως έργο παραδοσιακής μουσικής;

18. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.13.7. «Πού ήσουν, πέρδικα γραμμένη», Ε.13.8. «Ο λαγός». Τι τρώνε τα ζώα των τραγουδιών για να ζήσουν; Αντιστοίχισε τα παρακάτω ζώα με την τροφή τους. Αν καθούν τα ζώα και τα φυτά της δεύτερης γραμμής, τι θα συμβεί στα ζώα της πρώτης γραμμής;

λαγός	αλεπού	λύκος	αρκούδα	αετός	πέρδικα
φίδια	οκουλήκια	βατόμουρα	λάχανα	ζαρκάδια	ποντίκια

19. Ακούστε τα τραγούδια:

Ε.1.9. «Εσείς πουλιά πετούμενα»,
Ε.10.11. «Τ' αιδονάκι», Ε.13.7.
«Πού ήσουν, πέρδικα γραμμένη»,
Α.15.8-9. «Έπιασα μια πέρδικα»,
Α.15.13. «Τραγουδούν έξι αιδό-
νια».

Αντιστοίχισε τα ονόματα των
ζώων στα ελληνικά και αλβανικά
με τις φωτογραφίες τους:

1) Αετός / Shqirorjë

2) Αγριόπαπια / Rosë e egër

3) Τρυγόνι / Turtullli

4) Πέρδικα / Thëllëza

5) Αιδόνη / Bilbil

6) Χήνα / Pata

20. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.10.13. «Λαφίνα», Α.14.11. «Κατεβαίνει η πέρδικα από το βουνό», Α.8.14. «Όταν περνούσες στο ριζοβούνι».

Τα πρόσωπα των τραγουδιών που ακούσατε παρομοιάζονται με ζώα. Και στα ελληνικά και στα αλβανικά τραγούδια κάποια χαρακτηριστικά ζώων αποδίδονται σε ανθρώπους. Φτιάξτε τις δικές σας παρομοιώσεις, συνδέοντας τα πρόσωπα της πρώτης στήλης με τα ζώα της δεύτερης που έχουν κοινά χαρακτηριστικά. Μπορείτε να συμπληρώσετε κι άλλες παρομοιώσεις.

Ο Γιάννης και ο Νίκος τρώγονται	λύκος
Κολυμπάει	αλεπού
Πεινάει	το σκύλο με τη γάτα
Ο Πέτρος τραγουδάει	τίγρη
Θύμωσε και χίμηξε	ψάρι
Η Ελένη είναι πονηρή	χελώνα
Η Μαρία τρέχει γρήγορα	λαγός
Πάει αργά	αηδόνι

6αV

Επιλέξτε από τα τραγούδια της ενότητας αυτής αυτά που σας αρέσουν περισσότερο και μάθετε να τα τραγουδάτε ομαδικά ή και ατομικά.

21. Οι κλιματικές συνθήκες που επικρατούν στις δύο περιοχές αναγκάζουν τα ζώα να βρουν τρόπους για να τις αντιμετωπίσουν. Πώς αντιμετωπίζουν τα ζώα το κρύο;

Σε χαρτόνι να καταγράψτε τους τρόπους με τους οποίους το αντιμετωπίζουν τα ζώα και κολλήστε δίπλα μια φωτογραφία του αντίστοιχου ζώου.

22. Δέκα ζώα της Πίνδου κρύφτηκαν στο παρακάτω κρυπτόλεξο. Ψάξε να τα βρεις:

α	ω	ε	κ	α	κ	δ	ο	ρ	π
β	α	ν	μ	ζ	ε	ι	τ	α	κ
ζ	ρ	φ	λ	α	ε	τ	ο	ς	ο
μ	κ	θ	υ	ρ	δ	ε	α	π	α
ν	ο	ρ	τ	κ	τ	π	ξ	α	λ
ι	υ	γ	ξ	α	ο	β	ο	ο	ε
π	δ	ε	λ	δ	ε	α	μ	τ	π
χ	α	γ	ρ	ι	ο	γ	ι	δ	ο
ξ	ο	ι	φ	χ	ψ	ε	α	τ	υ
ο	ο	κ	ι	ο	υ	ρ	ο	ο	λ
λ	τ	ο	α	ε	χ	α	λ	β	ν
υ	φ	ε	ρ	θ	ο	κ	ξ	ν	π
κ	ο	υ	ν	α	β	ι	ο	δ	υ
ο	α	π	ρ	υ	ζ	ν	φ	π	ρ
ο	κ	η	ι	ο	ε	κ	ξ	γ	ο

23. Στις 4 Οκτωβρίου είναι η παγκόσμια ημέρα των ζώων (Εφημερίδα «Ερευνητές», 5-10-2002). Δημιουργήστε έναν πίνακα με τα δικαιώματα των ζώων βασισμένοι στη Διεθνή Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των ζώων («Ένωση των Δικαιωμάτων των Ζώων», Παρίσι, 1978). Τοποθετήστε τον πίνακα σε κεντρικό σημείο του σχολείου σας. Βάλτε τίτλο: «Τα δικαιώματα μουuuuuuuuu!!!»

«Τα δικαιώματα μουuuuuuu!!!»

Άρθρο 1

Όλα τα ζώα γεννιούνται με ίσα δικαιώματα ύπαρξης.

Άρθρο 2

Ο άνθρωπος οφείλει να σέβεται τη ζωή κάθε ζώου και να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για το καλό των ζώων.

Άρθρο 3

Κανένα ζώο δεν πρέπει να υποβάλλεται σε κακομεταχείριση. Αν η θανάτωσή του κρίνεται υποχρεωτική, πρέπει να γίνεται στιγμιαία, ανώδυνα και χωρίς καμιά πρόκληση αγωνίας του ζώου.

Άρθρο 4

Κάθε ζώο δικαιούται να ζει στο φυσικό του χώρο και να αναπαράγεται σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους.

Άρθρο 5

Κάθε ζώο που από παράδοση θεωρείται κατοικίδιο, δικαιούται να ζήσει με τις συνθήκες ζωής και ελευθερίας που αντιστοιχούν στο είδος του.

Άρθρο 6

Κάθε ζώο-σύντροφος του ανθρώπου έχει δικαίωμα διάρκειας ζωής ανάλογης με τη φυσική του μακροβιότητα. Η εγκατάλειψή του θεωρείται πράξη απάνθρωπη και εξευτελιστική.

Άρθρο 7

Απαγορεύεται η εκμετάλλευση των ζώων για την ψυχαγωγία του ανθρώπου. Τα θεάματα που χρησιμοποιούν ζώα αποτελούν καταστρατήγηση της αξιοπρέπειας και του σεβασμού προς τη ζωή του ζώου.

Άρθρο 8

Κάθε πράξη που προκαλεί το θάνατο μεγάλου αριθμού άγριων ζώων είναι «γενοκτονία», είναι έγκλημα απέναντι στο είδος. Η μόλυνση και οποιαδήποτε καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος οδηγούν στη γενοκτονία.

Άρθρο 9

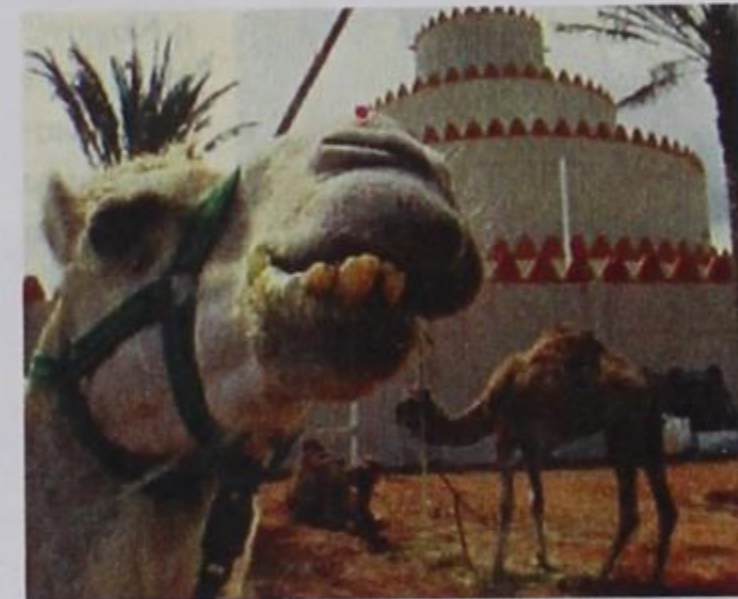
Σεβασμός επιβάλλεται ακόμη και στο νεκρό ζώο.

Άρθρο 10

Τα δικαιώματα των ζώων πρέπει να κατοχυρώνονται από νόμους, όπως ακριβώς και τα δικαιώματα των ανθρώπων.

Αντιστοιχίστε τα άρθρα με τα δικαιώματα των ζώων με τις παρακάτω φωτογραφίες. Προσθέστε, αν θέλετε, και δικές σας. Γράψτε στην εφημερίδα του σχολείου σας ή σε κάποια άλλη εφημερίδα ένα άρθρο με θέμα τα δικαιώματα των ζώων.

24. Στις πρωτεύουσες των δύο χωρών, Αλβανίας και Ελλάδας, υπάρχουν ζωολογικοί κήποι. Μπορείτε να τους επισκεφτείτε. Αν αυτό είναι αδύνατο, το διαδίκτυο σας δίνει τη δυνατότητα να τους επισκεφτείτε νοερά. Επισκεφτείτε, λοιπόν, τους δύο ζωολογικούς κήπους και συλλέξτε φωτογραφίες και πληροφορίες για τα ζώα που φιλοξενούν. Ιστοσελίδα ζωολογικού κήπου στα Τίρανα: <http://www.desave-pz.com/albumi/index.php?cat=013> και ιστοσελίδα Αττικού πάρκου http://www.atticapark.com/animals_gr.htm.

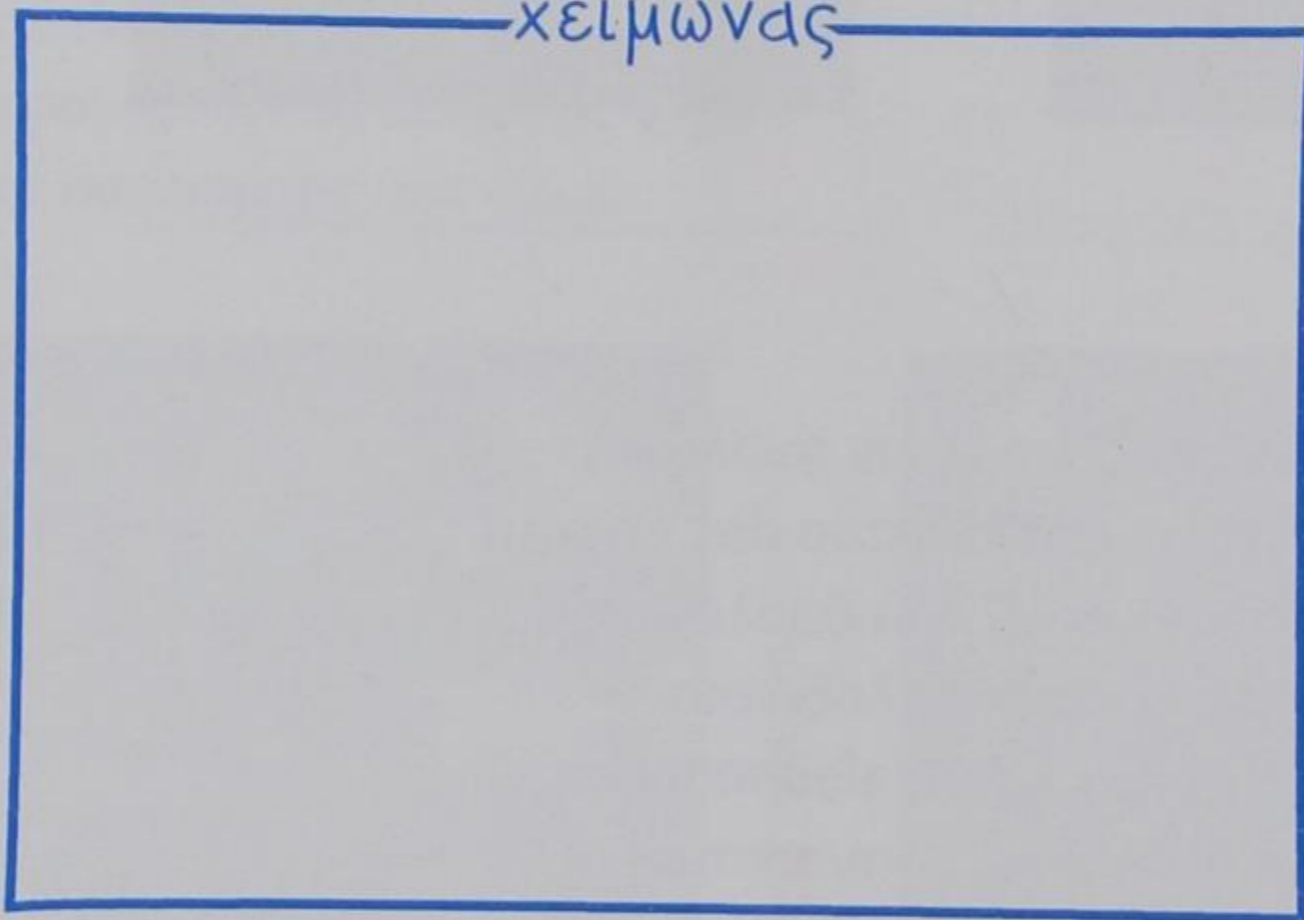
Στο διαδικτυακό χώρο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (<http://www.viopikilotita.uoi.gr/>) υπάρχουν πληροφορίες για τα ζώα και τα φυτά της Ηπείρου. Μπορείτε να την επισκεφτείτε και να τα γνωρίσετε.

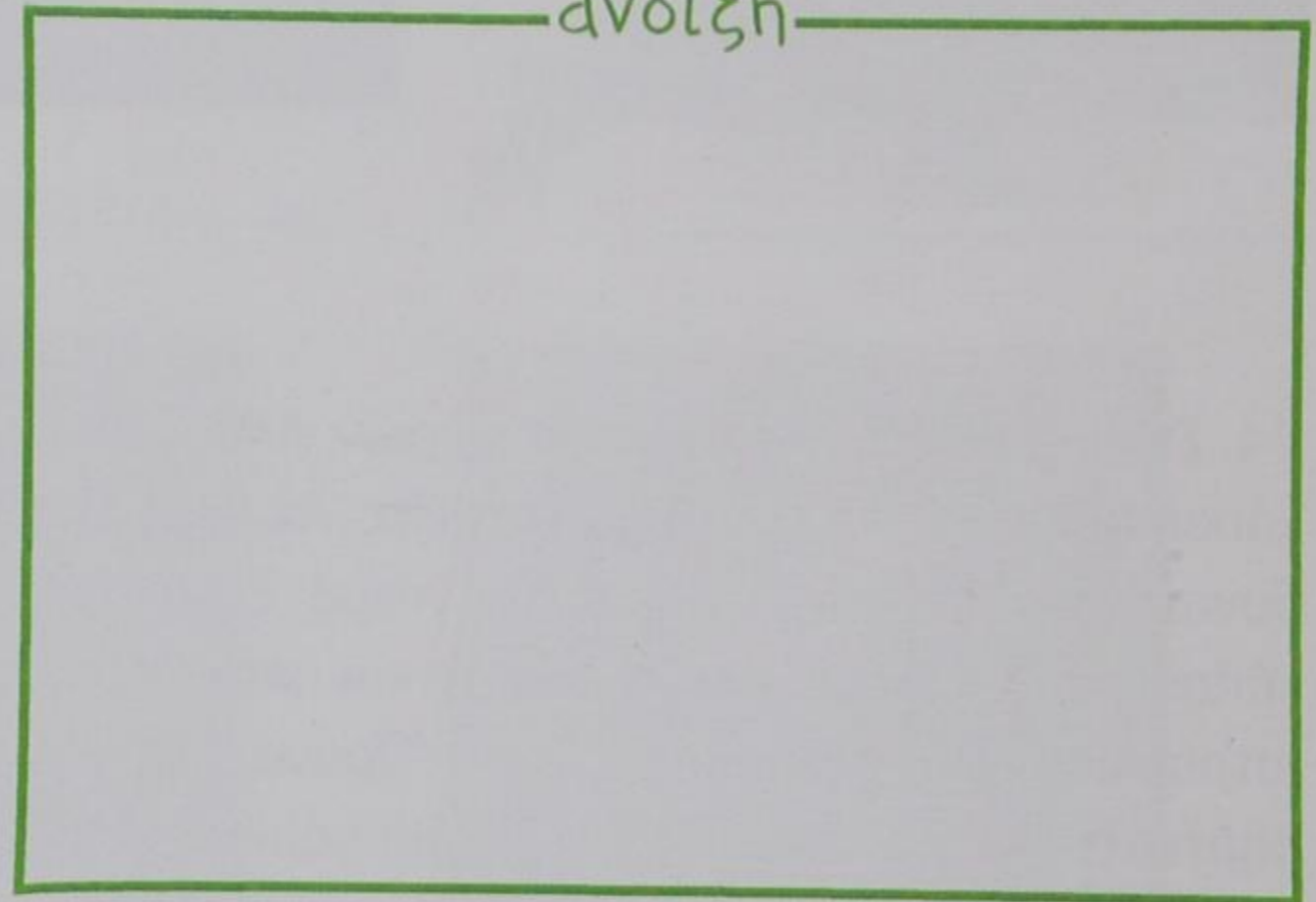
1. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.14.7. «Πέντε πλάτονα», Α.14.8. «Γεμάτη βερυκοκιά».

Παρουσιάστε το δέντρο που δεσπόζει στο προαύλιο του σχολείου φωτογραφίζοντάς το κατά τις τέσσερις εποχές του χρόνου. Στείλε τις φωτογραφίες σε ένα σχολείο της γειτονικής χώρας ζητώντας να σας στείλει και δικές του. Συγκρίνετε τα δέντρα.

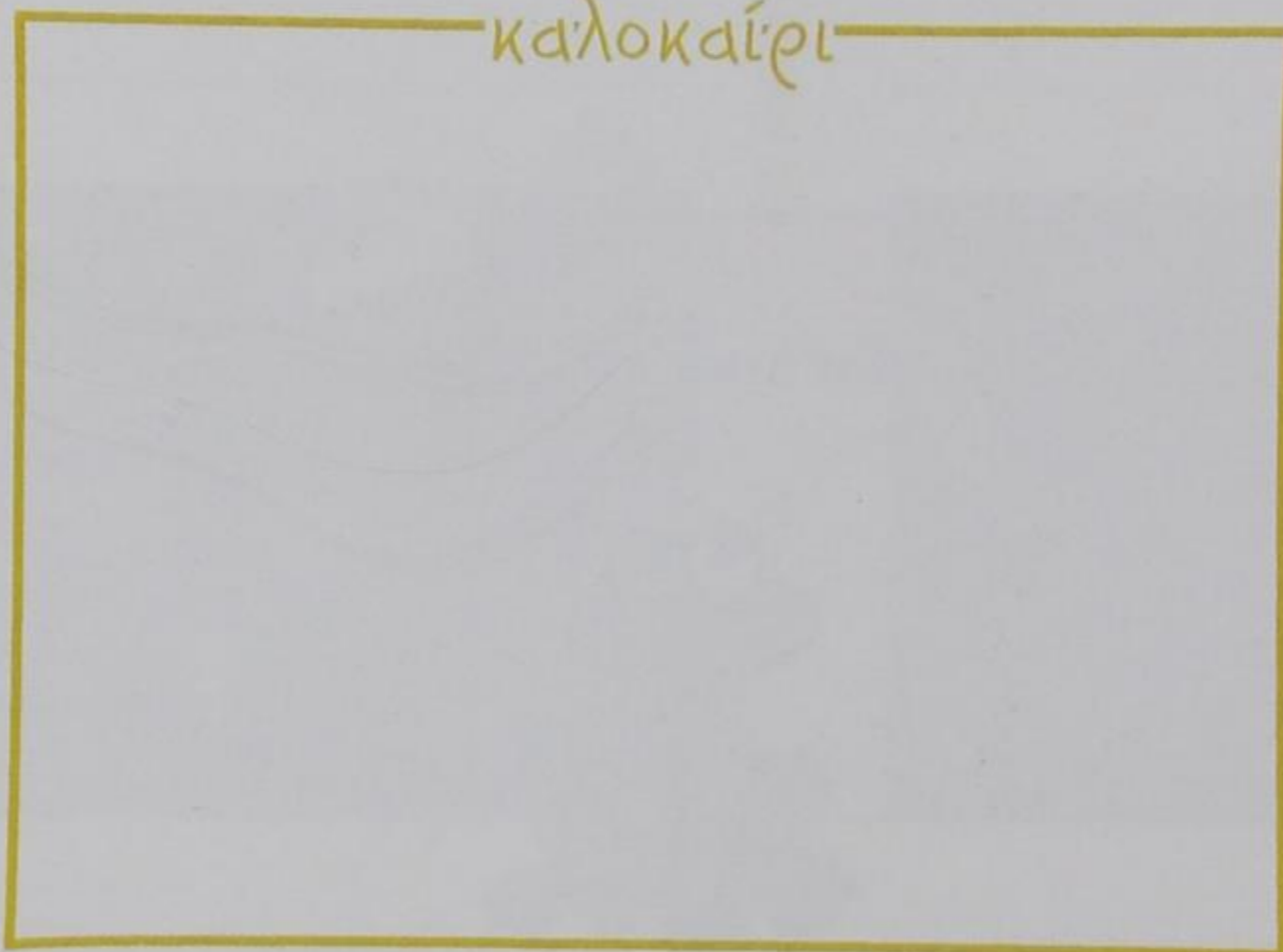
χειμώνας

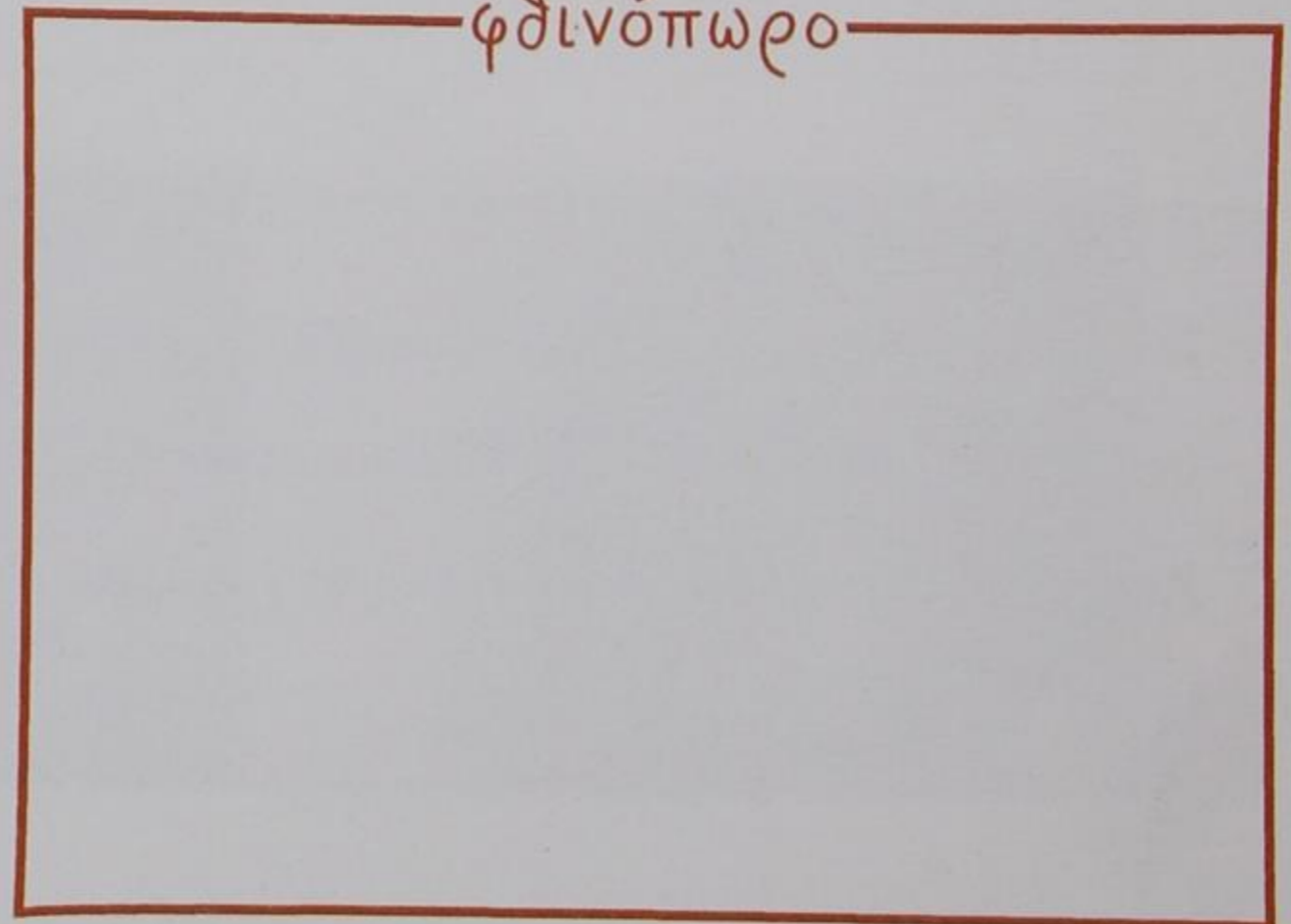
άνοιξη

καλοκαίρι

φθινόπωρο

2. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.1.2. «Νεραντζούλα φουντωμένη», Ε.12.11. «Κοντούλα λεμονιά», Α.12.22. «Νεραντζιά μου τι σου είπα».

🔍 Να φτιάξετε ένα αλφαβητάρι φυτών. Για κάθε γράμμα βρείτε ένα φυτό ή κάτι που είναι σχετικό με αυτά. Να κόψετε τόσα καρτελάκια όσα είναι και τα γράμματα της αλφαβήτου. Σε κάθε καρτελάκι γράψτε το όνομά σας, τη λέξη που βρήκατε και ζωγραφίστε κάτι σχετικό με τη λέξη, π.χ. **Α**μυγδαλιά, **Β**ολβός κ.ά.

🔍 Βρείτε τα οπωροφόρα δέντρα του τόπου σας και γράψτε την ονομασία τους κάτω από τον αντίστοιχο καρπό. Οι ονομασίες μοιάζουν και στις δυο γλώσσες. Γράψτε τις ονομασίες των καρπών και των δέντρων στη γλώσσα σας. Ζητήστε από συμμαθητές σας που γνωρίζουν και την άλλη γλώσσα, να συμπληρώσουν τις ονομασίες και στη δεύτερη.

3. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.10.2. «Λουλουδάκι απ' το λιβάδι», Α.11.19. «Μανουσάκια».

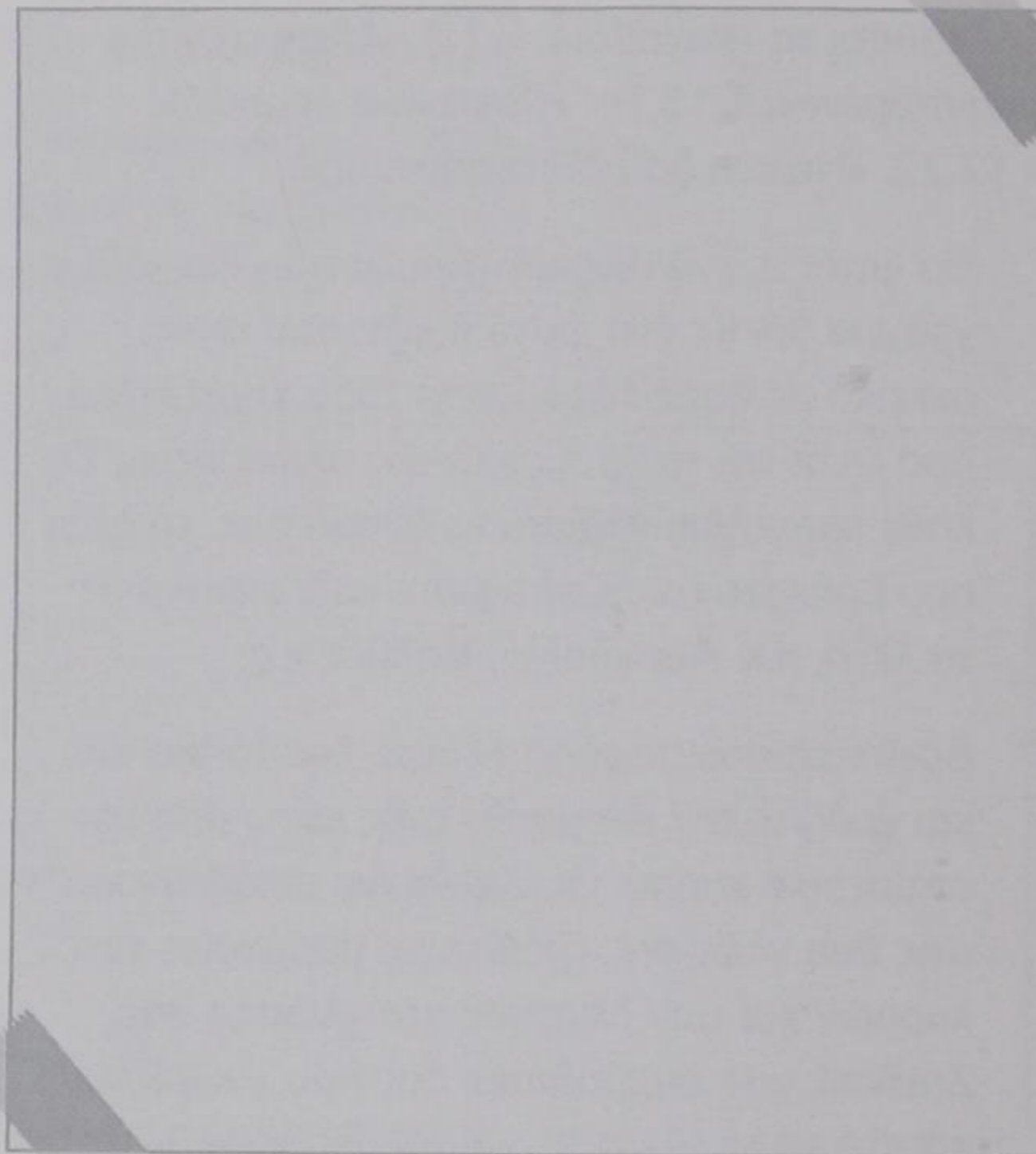
Χωριστείτε σε ομάδες. Κάθε ομάδα διαλέγει να παρουσιάσει ένα κοινό φυτό των δύο περιοχών. Μετά από εξόρμηση στη φύση εντοπίστε το φυτό και απαντήστε στο ερωτηματολόγιο:

🔍 Ποιο χαρακτηριστικό του φυτού σάς βοήθησε να το αναγνωρίσετε;

- Q Παρατηρήστε τα φύλλα του. Περιγράψτε τα.
- Q Έχει άνθη ή καρπούς; Περιγράψτε τα.
- Q Πόσο μεγάλο είναι; Από τι νομίζετε ότι εξαρτάται το μέγεθός του;
- Q Και τώρα σχεδιάστε εδώ το δείγμα που έχετε. Παρατηρήστε το σχέδιο που φτιάξατε και ταυτόχρονα την περιοχή που απεικονίσατε. Πόσα διαφορετικά είδη φυτών βλέπετε;

Ένα στα οκτώ φυτά σε όλο τον κόσμο κινδυνεύει με εξαφάνιση. Είναι πιθανό σε μερικές δεκαετίες να μην υπάρχουν όλα αυτά τα διαφορετικά είδη φυτών.

- Q Τι αποτέλεσμα θα είχε αυτό;
- Q Θεωρείτε ότι υπάρχουν οργανισμοί «άχρηστοι» στο περιβάλλον μας;
- Q Αν εξαφανιστούν από τη φωτιά ή άλλη αιτία φυτά κατά μήκος των συνόρων της μιας χώρας, τι θα συμβεί στα οικοσυστήματα και των δύο χωρών;

4. Πρασινίζω το σχολείο μου

Ακούστε τα τραγούδια: Ε.13.10. «Έβγα, μάνα, δεξ τον ήλιο», Α.8.4. «Με δέχεσαι στο μπαχτσέ σου». Βρείτε μια γωνιά στο σχολείο σας, στην οποία θα φτιάξετε ένα θεματικό κήπο. Βρείτε σπόρους ή μικρά φυτά από φαρμακευτικά και αρωματικά είδη όπως θυμάρι, φασκόμηλο, δάφνη, ρίγανη, τσάι, χαμομήλι, λεβάντα κ.ά. και φυτέψτε τα. Περιποιηθείτε τα όλη τη χρονιά και μάθετε για τις ιδιότητές τους.

5. Σε όλο τον κόσμο οι μύθοι για τα άνθη και τα φυτά είναι ατέλειωτοι. Στη μυθολογία των δύο λαών, τα αγριολούλουδα και οι ταπεινοί θάμνοι αποκτούν μεγάλη σημασία και συνδέονται με θεότητες και θνητούς. Προσπαθήστε να πάρετε μία μικρή «ευωδιά» από μύθους. Αρκεί να απευθυνθείτε σε μεγαλύτερους ή να ψάξετε σε βιβλία. Διαβάστε τους μύθους στην τάξη και θα δείτε ότι το άρωμα και η ομορφιά τους θα πλημμυρίσουν την αίθουσά σας! Εδώ αναφέρονται ενδεικτικά κάποιοι. (Εφημ. «Ερευνητές», τ.482, σ. 8-9).

Υάκινθος

Ένας νέος από τη Σπάρτη ήταν ωραίος σαν θεός και στενός φίλος του θεού Απόλλωνα. Συχνά κυνηγούσαν και γυμνάζονταν μαζί. Όπου μια μέρα, εκεί που παράβγαιναν στο ρίξιμο του δίσκου, το χέρι του Απόλλωνα χτύπησε κατά λάθος το κεφάλι του Υάκινθου και τον εκότωσε. Από το αίμα του άτυχου νέου ο Απόλλωνας έπλασε ένα λουλούδι με υπέροχη μυρωδιά, τον υάκινθο, το γνωστό μας ζουμπούλι.

Αγριοπαπαρούνα και Ανεμώνη

Ο Άδωνις ήταν ο πιο όμορφος θνητός και η θεά Αφροδίτη τον ερωτεύτηκε. Ο θεός Άρης ζήλεψε και μεταμορφώθηκε σε αγριόχοιρο και πλήγωσε τον Άδωνη θανάσιμα. Από το αίμα του λένε πως γεννήθηκε η αγριοπαπαρούνα και από τα δάκρυα της θεάς ένα λουλούδι που η ζωή του κρατάει λίγο. Με το πρώτο φύσημα του ανέμου τα πέταλά του εκορπίζονται μακριά. Έτσι το λουλούδι ονομάστηκε ανεμώνη.

6. Ακούστε τα τραγούδια: Α.7.11. «Οργανικό» και Α.7.9. «Οργανικό».

Οι μαθητές συντάσσουν το δεκάλογο του καλού επισκέπτη στο δάσος.

7. Ακούστε τα τραγούδια: Α.14.11. «Κατεβαίνει η πέρδικα από το βουνό», Ε.10.2. «Λουλουδάκι απ' το λιβάδι». Δυστυχώς συχνά ακούμε στις ειδήσεις ή διαβάζουμε στις εφημερίδες για πυρκαγιές που καίνε εκατοντάδες στρέμματα δάσους. Τι γίνεται όμως μετά;

Διαβάστε το παραμύθι «ο Κότσουφας απαιτεί το δάσος να σωθεί» σε κείμενο του Βασίλη Ηλιόπουλου, με δραστηριότητες της Βασιλικής Νίκα και εικονογράφηση της Φρατζέσκας Κοζάντι. «Η αδιαφορία και η αμέλεια ήταν οι μεγαλύτεροι εχθροί του δάσους. Μετά τη μεγάλη πυρκαγιά οι άνθρωποι του δάσους ξέχασαν ότι το δάσος πρέπει να αναδασωθεί και το άφησαν μαύρο και χωρίς ζωή. Τα πουλιά ήταν τα πρώτα που αντέδρασαν. Τα παιδιά ανησύχησαν και...»

Ζωγραφίστε ζωγραφιές με αντιθέσεις. Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Να πάρετε χαρτί του μέτρου και αφού το χωρίσετε στη μέση, οι μισοί μαθητές ζωγραφίστε μόνο με μαύρο χρώμα ένα καμένο δάσος και οι άλλοι μισοί στο άλλο κομμάτι του χαρτιού ζωγραφίστε ένα δάσος με χρώματα και ζωή. Σε ποιο κομμάτι θα θέλατε να ζείτε;

1. Δεν πετώ βκουπίδια

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

8. Ακούστε τα τραγούδια:
Α.14.11. «Κατεβαίνει η
πέρδικα από το βουνό»,
Ε.10.2. «Λουλουδάκι απ' το
λιβάδι».

Ήμουν ένα δάσος...
Βοηθήστε με να ξαναγίνω
όμορφο ζωγραφίζοντάς μου
δέντρα, λουλούδια και ζώα.

9. Ας παίξουμε ντόμινο!

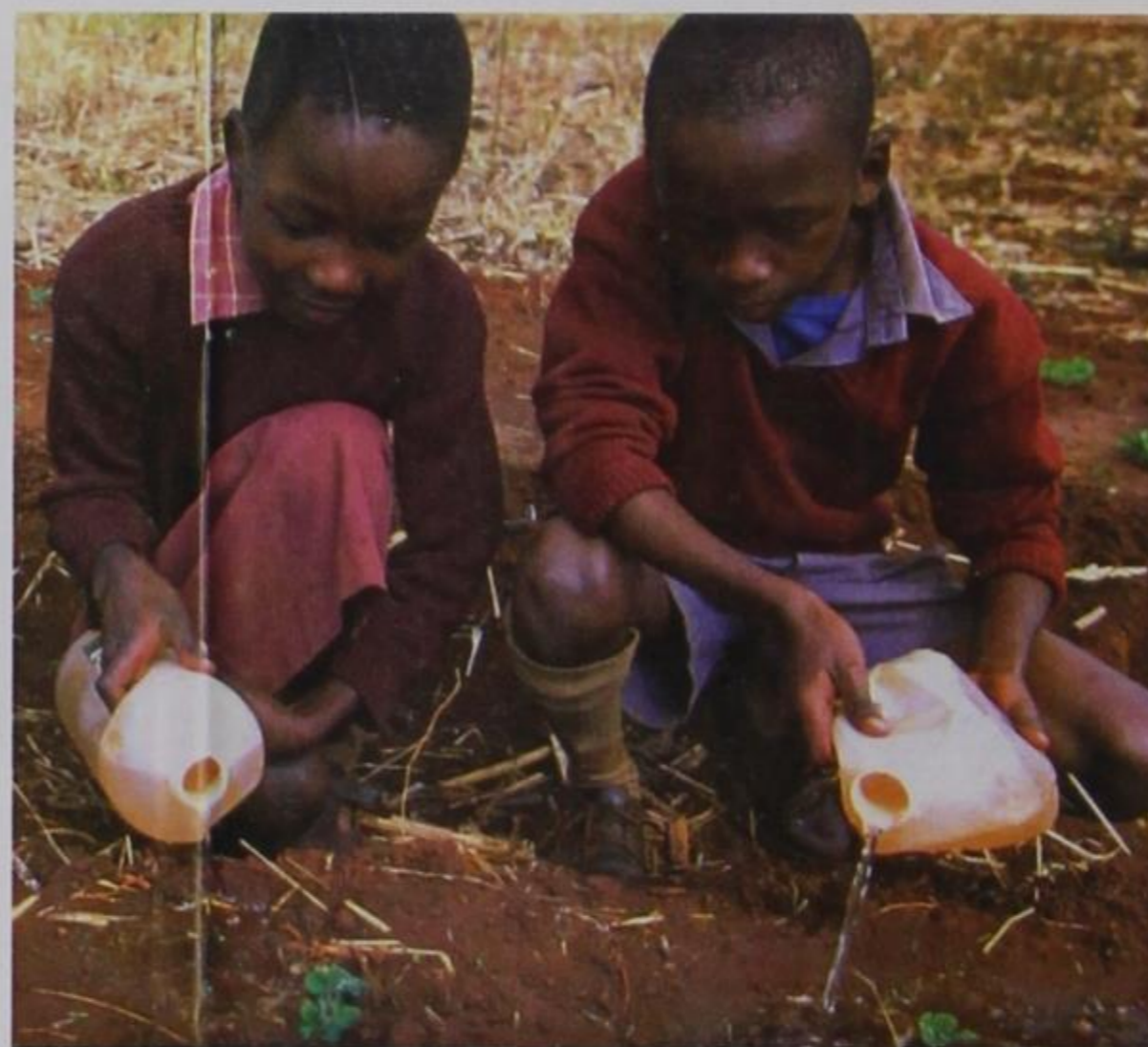
Σε ένα ντόμινο του εμπορίου ζωγραφίστε ή βρείτε εικόνες από περιοδικό για τη φύση (λουλούδια, ζώα, δέντρα, ανθρώπους, πλιοβασιλέματα, φωτιά κ.ά.). Να τις κόψετε και να τις κολλήσετε στα κομμάτια του ντόμινο. Τοποθετήστε στο πάτωμα ένα χάρτη των δύο χωρών. Βάλτε πάνω στο χάρτη τα κομμάτια με την εξής σειρά: φωτιά, φυτά, ζώα, τοπία, άνθρωπος. Ρίξτε το πρώτο κομμάτι. Το κάθε κομμάτι του ντόμινο εντυπωσιακά γκρεμίζει το επόμενο καταστρέφοντας την οικολογική ισορροπία.

- ❏ Ποιος είναι ο τελικός κρίκος της αλυσίδας που καταστρέφεται;
- ❏ Αν αλλάξουμε τη σειρά, θα υπάρξει το ίδιο αποτέλεσμα;

- Q Αν το πρώτο κομμάτι που πέφτει βρίσκεται στην άλλη χώρα, θα συμβεί το ίδιο αποτέλεσμα;
- Q Αλλάξτε την αιτία της καταστροφής (πρώτο κομμάτι) με μολυσμένα νερά, φυτοφάρμακα κ.ά. Τι αποτέλεσμα θα έχει το ντόμινο;

10. Ακούστε τα τραγούδια: E.13.10. «Έβγα, μάνα, δες τον ήλιο» και A.3.15. «Με δέχεσαι στο μπαχτσέ σου».

Η ενημέρωση σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον δεν είναι αρκετή. Πρέπει να μεταφραστεί σε δράση. Μιμηθείτε το παράδειγμα των παιδιών της φωτογραφίας και βρείτε μια γωνιά στο σχολείο σας στην οποία θα φτιάξετε ένα θεματικό κήπο. Βρείτε σπόρους, μικρά φυτά από φαρμακευτικά και αρωματικά είδη όπως θυμάρι, φασκόμηλο, δάφνη, ρίγανη, τσάι, χαμομήλι, λεβάντα, μικρά δενδρύλλια κ.ά. και φυτέψτε τα. Περιποιηθείτε τα όλη τη χρονιά, μάθετε για τις ιδιότητές τους και φωτογραφίστε τα σε διάφορες στιγμές της ανάπτυξής τους.

Παιδιά ποτίζουν ένα μικρό κομμάτι κήπου σε δημοτικό σχολείο στη Ζιμπάμπουε. Η φωτογραφία είναι από το περιοδικό Κόσμος της Unicef τ.72, σ.34.

11. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.14.7. «Πέντε πλάτονα», Α.11.19 «Μανουσάκια». Εμπρός για μια βόλτα στο δάσος. Κοιτάξτε και ακούστε προσεκτικά...

Μπορεί να ανακαλύψετε κάτι! Προσπαθήστε τώρα να απαντήσετε σε αυτές τις ερωτήσεις:

- Q Παρατηρήστε τους διαφορετικούς τόνους του πράσινου. Πόσους τόνους ξεχωρίζετε;
- Q Παρατηρήστε τα δέντρα γύρω σας. Τι χαρακτηριστικό έχουν αυτή την εποχή;
- Q Φωτογραφίζω.
- Q Συναντώ: πουρνάρια ναι όχι κουμαριές ναι όχι
- βελανιδιές ναι όχι οξιές ναι όχι
- καστανιές ναι όχι έλατα ναι όχι
- άλλα ναι όχι

- Q Οι κορμοί των δέντρων είναι τελείως γυμνοί ή έχουν άλλους οργανισμούς προσκολλημένους πάνω τους;
- Q Πώς είναι τα φύλλα τους;

Αφού μελετήσατε τα δέντρα και τους θάμνους, επικεντρώστε την προσοχή σας στα υπόλοιπα μέρη του δάσους. Παρατηρήστε το έδαφος και διαπιστώστε την παρουσία ή απουσία των παρακάτω στοιχείων:

☐ χωρίς βλάστηση, γυμνό έδαφος	☐ καλυμμένο από βελόνες
☐ καλυμμένο από φύλλα	☐ καλυμμένο από βρύα
☐ καλυμμένο από βρύα και γρασίδι	☐ καλυμμένο από γρασίδι

Τώρα παρατηρήστε τα φυτά που βρίσκονται κοντά στο έδαφος, όπως πόες και χλόη, φυτά με καρπούς, φυτά αρωματικά, φυτά αναρριχώμενα, φυτά με λουλούδια.

Συναντήσατε μανιτάρια;

12. Σκεφτείτε ότι κατά τη βόλτα σας στο δάσος συναντάτε μία ομάδα λαθρουλοτόμων,

Κατά την επίσκεψη στο δάσος
ευγκεντρώστε ξερά φύλλα,
φλούδες, κουκουνάρια κ.ά. για
να κατασκευάσετε κολλάζ.

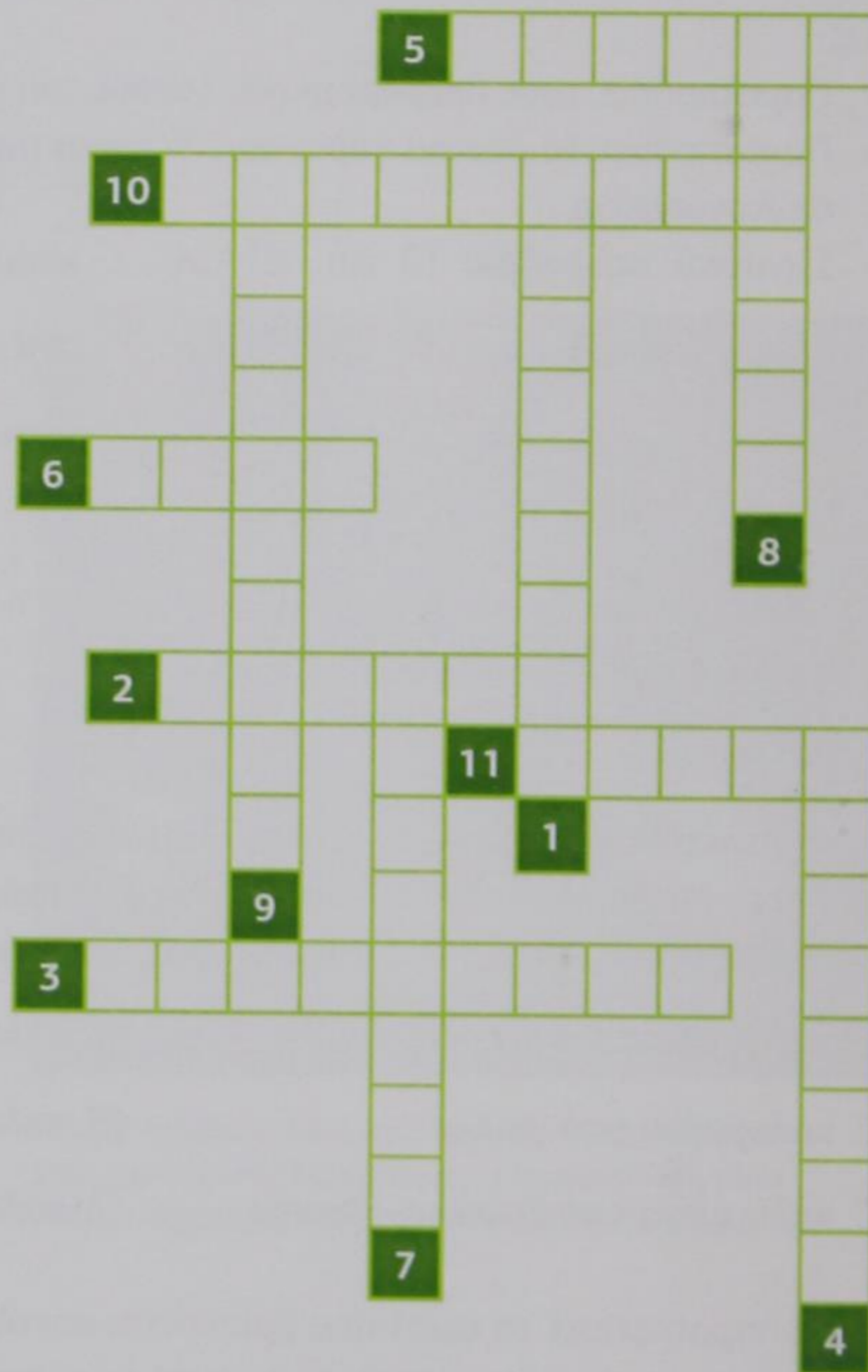

που απειλεί το δάσος. Αναρωτηθείτε γιατί ο άνθρωπος χρειάζεται το δάσος και σε ποιες περιπτώσεις χρειάζεται την ξυλεία του. Καταγράψτε τι αισθάνονται και πώς αντιδρούν τα πλάσματα του δάσους, όταν αντικρίζουν τους λαθροϋλοτόμους. Πώς σχεδιάζουν να υπερασπιστούν το δάσος τους; Μπείτε στη θέση κάθε ήρωα του δάσους και σημειώστε τα επιχειρήματά του. Προσπαθήστε να προτείνετε λύσεις για το πρόβλημα υπερεκμετάλλευσης του δάσους.

13. Προσπαθήστε να συμπληρώσετε το παρακάτω δασόλεξο. (ΚΠΕ Κόνιτσας: www.krekonitsas.gr/index.htm)

- 1) Έντομο με λαμπερό χρώμα.
- 2) Αρωματικό βότανο.
- 3) Σκαρφαλώνει σε απότομες πλαγιές.
- 4) Αυτό το ζώο κρύβει καρπούς και έτσι βοηθάει στην αναγέννηση του δάσους.
- 5) Αναρριχάται στο δέντρο κι πίνει τους χυμούς του.
- 6) Λέγεται και βελανιδιά.
- 7) Οι καρποί τους είναι τα κουκουνάκια.
- 8) Δέντρο φουντωτό με φύλλα σαν παλάμη.
- 9) Λέγεται έτσι, επειδή κουνάει την ουρά της.
- 10) Υπάρχουν νόστιμα, αλλά και δηλητηριώδη.
- 11) Μετακινείται πηδώντας.

14. Χωριστείτε σε ομάδες και βρείτε πληροφορίες για αφειψήματα (τρόπος παραγωγής, μύθοι, ευερ-

1] λιβανόχορτο, 2] θυμαρί, 3] αγρίγιδο, 4] σκίουρος, 5] κισσός, 6] βρύση, 7] κωνοφόρα, 8] ηλιόπανος, 9] σουσουράδα, 10] ματαφύλα, 11] λαός

γετικές ιδιότητες, τραγούδια κ.ά.). Τα στοιχεία που θα συγκεντρώσετε θα αποτελέσουν το υλικό για μία εκδήλωση. Ρωτήστε τους μαθητές του σχολείου με το οποίο συνεργάζεστε αν υπάρχουν τα συγκεκριμένα αφεψήματα και στην περιοχή τους και πώς τα χρησιμοποιούν. Έτσι μπορείτε να εμπλουτίσετε το υλικό που συγκεντρώσατε. Επίσης, τα στοιχεία που συλλέξατε μπορείτε να τα καταγράψετε και να δημιουργήσετε ένα δικό σας βιβλίο με «συμβουλές και φάρμακα από τη φύση».

15. Παρακάτω μπορείτε να διαβάσετε πληροφορίες για κάποια αφεψήματα των δύο χωρών. Τα αφεψήματα αυτά υπάρχουν και στην περιοχή σου; Πώς τα χρησιμοποιούν και για ποιες ασθένειες σύμφωνα με την «πρακτική» ιατρική;

Πληροφορίες από αλβανικό βιβλίο

Κράταιγος ή οξυάκανθος

ή μουρτζιά
(*Crataegus Oxycantha*)
Οι ουσίες της βοηθούν στην πρόληψη πολλών ασθενειών. Κυρίως βοηθάει όλους εκείνους που έχουν πρόβλημα με την καρδιά, γιατί δυναμώνει τους μύες και της εξασφαλίζει κανονικό ρυθμό.

Ρίγανη ή ρίανο ή ρουάνα
(*Lamiaceae*)
Η ρίγανη καταπολεμά τις πέτρες στη χολή.
Τσουκνίδα ή άρτικα ή διάκος

ή φύλλο του διαβόλου
(*Urtica dioica*)
Η τσουκνίδα είναι η βασίλισσα των φαρμακευτικών φυτών. Βοηθάει στον καθαρισμό του αίματος. Επίσης, το πλύσιμο του κεφαλιού με το υγρό που παράγεται με το βράσιμο της τσουκνίδας πολεμάει την τριχόπτωση και την πιτυρίδα.

Χαμοσφάκι ή φάσκος ή τριβολος

ή αλίσφακος ή φασκόμηλο
(*Salvia officinalis*)

Το τσάι από το χαμοσφάκι είναι κατά του πυρετού. Συνιστάται να πίνεται κάθε πρωί ή βράδυ.

Μια επιτυχημένη μέθοδος για την υπέρταση είναι ο χυμός λεμονιού. Συνιστάται ο χυμός τεσσάρων λεμονιών την ημέρα για δύο μήνες.

Πληροφορίες από ελληνικές

Λεμόνι (*Citrus limon*)

Ιστοσελίδες

Θυμάρι ή θύμος ή σιβθορπός
(*Thymus serpyllum*)

Συνιστάται για την καταπολέμηση πολλών μολυσματικών ασθενειών του γαστρεντερικού σωλήνα, των ουροφόρων αγωγών και των πνευμόνων. Με το βρασμένο θυμάρι καταπολεμούσαν αποτελεσματικά την ψώρα. Το αιθέριο έλαιό του (θυμόλη) χρησιμοποιείται σε οδοντόπαστες, σαπούνια και αντισηπτικά παρασκευάσματα. Χρησιμοποιείται, επίσης, στην κτηνιατρική και ως μυρωδικό στη μαγειρική.

κές και αντισπασμωδικές ιδιότητες. Χρησιμοποιείται επίσης κατά της δυσπεψίας, των νευρικών διαταραχών, των ταχυκαρδιών και των πόνων στο στομάχι και τη χοληδόχο κύστη.

Βασιλικός ή βασιλίτσα ή σταυρολούλουδο (*Ocimum basilicum*)
Από τα άνθη και τα φύλλα του παράγεται ένα αφέψημα, διουρητικό και καταπραϊντικό των στομαχικών και εντερικών παθήσεων.

Δυόσμος (*Mentha viridis*)

Στη φαρμακευτική χρησιμοποιούνται τα ξερά φύλλα του δυόσμου, από τα οποία παρασκευάζεται αφέψημα με τονωτικές, διεγερτι-

Δίκταμο ή τίταμο ή έρωτας ή λιβανόχορτο ή στομαχοχορτο (*Origanum dictamnus*)
Εκτός από εξαιρετικό αφέψημα, το δίκταμο έχει και θεραπευτικές ιδιότητες. Είναι αντισηπτικό,

επουλωτικό τραυμάτων, καταπραϋντικό του πεπτικού συστήματος και χρησιμοποιείται κατά της γρίπης και του κρυολογήματος.

Μελισσόχορτο ή μέλισσα ή μελισσοβότανο ή κιτροβάλσαμο (*Melissa officinalis*)

Στην πρακτική ιατρική το μελισσόχορτο χρησιμοποιείται ως τονωτικό, αντισπασμωδικό, αντιρρευματικό, ορεκτικό και αντιασθματικό. Συνιστάται κυρίως για να αντιμετωπισθούν πόνοι και σπασμοί του στομάχου, κωλικοί, δυσπεψίες, εμετοί λόγω εγκυμο-

σύνης, πόνοι των δοντιών κ.ά.

Τσουκνίδα ή άρτικα ή διάκος ή φύλλο του διαβόλου (*Urtica dioica*)

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν τις τσουκνίδες σπουδαία φυτά από φαρμακευτική άποψη. Χρησιμοποιούνται ως φαρμακευτικά φυτά, επειδή ο χυμός τους είναι στυπτικός και αποτελεί εξαιρετικό φάρμακο για την άμεση ανάρρωση της ρινορραγίας, καθώς επίσης χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση της τριχόπτωσης.

16. Τι φρούτο είμαι;

Ακούστε τα τραγούδια: Ε.14.10. «Μήλο μου κόκκινο», Α.14.8. «Γεμάτη βερυκοκιά».
Τα παρακάτω κείμενα (Εφημ. Ερευνητές», τ.184, σελ. 10) μιλάνε για κάποια φρούτα.
Φτιάξτε καρτέλες φρούτων και παίξτε παιχνίδια με αυτές. Μπορείτε να γράψετε και
δικά σας κείμενα. Η μία ομάδα περιγράφει το φρούτο και η άλλη μαντεύει.

 Η μαμά μου κατάγεται από τον Καύκασο, είναι δέντρο και φτάνει τα 10 με 15 μέτρα σε ύψος. Ο καρπός της, δηλαδή εγώ, ωριμάζω γύρω στα τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου, συχνά όμως δε βιάζομαι και κάνω την εμφάνισή μου τον Ιούλιο. Όσοι αβχολείτε με τη συσκομιδή μου, πρέπει να είστε πολύ προεχτικοί για να μην τραυματίσετε το ευαίσθητο περίβλημά μου.

κεράσι

 Είμαι ευγενικής καταγωγής. Ανήκω στο γένος Προύνος της οικογένειας Ροδίδες. Επίσης, είμαι καλοχρηματισμένο και ζουμερό όσο πρέπει για να τέρπω τον ουρανίσκο όσων με γεύονται. Η μαμά μου, που είναι δέντρο, κάτω από ιδανικές συνθήκες ανάπτυξης μπορεί να ζήσει πάνω από 100 χρόνια.

βερύκοκο

 Χωρίς ήλιο, ζέστη, ξερή ατμόσφαιρα και υγρό έδαφος αποκλείεται να είμαι στην ώρα μου στο καλοκαιρινό ραντεβού μου. Είμαι αδενικό και πολύ συχνά προβάλλομαι από ένα ωρό εχθρούς, των οποίων η αναφορά και μόνο μου προκαλεί ρίγος.

πεπόνι

 Η μαμά μου για να φτιάξει ώριμους και ζουμερούς καρπούς χρειάζεται 80 με 120 μέρες χωρίς παγετούς και με σχετικά υψηλή θερμοκρασία. Για να βεβαιωθείτε ότι έφτασε η ώρα να αποχωριτώ τη μαμά μου, συνήθως με χτυπάτε ελαφρά με τα δάχτυλά σας κι αν ο ήχος που βγάζω είναι βαδύς και όχι μεταλλικός, με κόβετε, με φορτώνετε σε φορτηγά και με μεταφέρετε στα σπίτια σας για να με... τεμαχίσετε και να απολαύσετε το περιεχόμενό μου.

καρπούζι

● Οι αρχαίοι Σπαρτιάτες με γεύονταν μετά μανίας. Στη λατινική μυθολογία θεωρούσαν ότι η μητέρα μου ήταν το ιερό δέντρο του Βάκχου και τα τέκνα της, εμένα και τα αδέρφια μου, μας χρησιμοποιούσαν σε θρησκευτικές τελετές. Η Ελλάδα, η Ιταλία, η Τουρκία και η Αλγερία κατά κύριο λόγο μοιράζονται τη νοστιμιά μου και απολαμβάνουν τη βαριά σκιά που ρίχνει με τα φύλλα της η μαμά μου.

εύκο

● Οι πιο προεχτικοί από εμάς θα με έχετε δει σε ζωγραφικές παραστάσεις πλάι στο θεό Διόνυσο. Είμαι πολλαπλών χρήσεων: και με τρώτε, αλλά και με χρησιμοποιείτε για την κατασκευή ενός πολυτραγουδιωμένου ποτού. Έχω πολλά αδέρφια σε όλο τον κόσμο. Η μαμά μου πάντως, δε φημίζεται για την κορμοστασιά της, αλλά είναι τρυφερή μαζί μου.

σταφύλι

17. Δημιουργήστε κι εσείς τη δική σας νόστιμη τέχνη!

Ως υλικά θα χρησιμοποιήσετε φρούτα ή λαχανικά της εποχής. Προσοχή μόνο στο κοπίδι! Σχεδιάστε πάνω στο φρούτο ή το λαχανικό το σχέδιο της έμπνευσής σας και στη συνέχεια αφαιρέστε αυτό που περισσεύει. Τα έργα σας μπορούν να διακοσμήσουν την εκδήλωσή σας και να αποτελέσουν γευστικούς και δροσιστικούς μεζέδες! Μπορείτε να «κλέψετε» ιδέες από τις παρακάτω φωτογραφίες.

1. Ας γνωρίσουμε τις αποχρώσεις της φύσης με έναν ζωγραφικό πίνακα. Παρατήρησε προσεκτικά τον πίνακα του Βαν Γκονγκ «Έναστρη νύχτα».

Πόσες αποχρώσεις του μπλε χρώματος διακρίνεις;

Ας ασχοληθούμε με τέσσερις αποχρώσεις του μπλε:

- βαθύ μπλε,
- μπλε,
- ανοιχτό μπλε,
- γαλάζιο.

Και η μουσική έχει αποχρώσεις. Άκουσε τώρα τα διπλανά όργανα. Ποια απόχρωση του μπλε θα έδινες για καθένα από τα όργανα;

βιολί

βιόλα

βιολοντσέλο

κοντραμπάσο

2. Τα εθνικά πάρκα Μπουτρίντι–Πρέσπας και Βίκου–Αώου είναι κοντά στη συνοριακή γραμμή των δύο χωρών. Η ανάγκη για κοινή προστασία των προστατευόμενων περιοχών οδήγησαν σε κοινή συμφωνία των τριών βαλκανικών χωρών στην περίπτωση των λιμνών των Πρεσπών.

- Q Για ποιους λόγους έγινε αυτό;
- Q Μήπως η προστασία των περιοχών αυτών ξεπερνά τα στενά όρια των χωρών και είναι θέμα που πρέπει να απασχολεί τον πλανήτη ολόκληρο;
- Q Συγκεντρώστε πληροφοριακό υλικό και φωτογραφίες από αυτές τις προστατευόμενες εκτάσεις. Συζητήστε για τη κλωρίδα και την πανίδα. Μιλήστε για τα ενδημικά φυτά των περιοχών και τον υδροβιότοπο των Πρεσπών.

3. «Θα ζει κανείς ή δε θα ζει;»

Το ερώτημα για χιλιάδες ζώα και φυτά δεν είναι ρητορικό. Δεκάδες είδη ζώων και φυτών εξαφανίζονται καθημερινά. Αιτία η ανεξέλεγκτη συρρίκνωση των βιοτόπων τους, το παράνομο κυνήγι, η ρύπανση της ατμόσφαιρας και οι κλιματικές αλλαγές. Πολλά από αυτά δεν έχουμε προλάβει καν να τα γνωρίσουμε. Όμως κάθε είδος που χάνεται, παίρνει μαζί του και ένα κομμάτι της γενετικής και εξελικτικής ιστορίας εκατοντάδων χρόνων, πολύτιμη πηγή γνώσης για τον άνθρωπο.

Δυστυχώς, τόσο από την Ελλάδα όσο την Αλβανία υπάρχουν πολλά ζώα και φυτά που έχουν συμπεριληφθεί στην κόκκινη λίστα. Δημιουργήστε την ενότητα εκείνη της κόκκινης λίστας, που αναφέρεται στις περιοχές που βρίσκονται στις δύο πλευρές των συνόρων. Ακόμη, για να ευαισθητοποιήσετε τους μαθητές των άλλων σχολείων και τους κατοίκους των δύο περιοχών, σχεδίασε μία αφίσα για την προστασία τους.

4. Διαβάζουμε για έναν συνθέτη

Μπέλα Μπάρτοκ (1881-1945): είναι ίσως ο μεγαλύτερος εθνικός συνθέτης της Ουγγαρίας και ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες που χρησιμοποίησε λαϊκό και παραδοσιακό υλικό. Ο συνθέτης μελέτησε σε βάθος τη λαϊκή μουσική της πατρίδας του και των γειτονικών λαών της Ανατολικής Ευρώπης ταξιδεύοντας σε όλη σχεδόν τη χώρα και καταγράφοντας τη δημοτική-λαϊκή μουσική της πατρίδας του. Έχει γράψει όπερες, κονσέρτα, μουσική για πιάνο, κουαρτέτα εγχόρδων κ.ά.

Το κουαρτέτο εγχόρδων αποτελείται συνήθως από: δύο βιολιά, βιόλα και βιολοντσέλο.

Ονομάζεται **κουαρτέτο**, γιατί συμμετέχουν 6' αυτό τέσσερα όργανα (quarto= τέσσερα στα ιταλικά).

- Q Άκουσε ένα από τα κουαρτέτα εγχόρδων του Μπέλα Μπάρτοκ και προσπάθησε να αναγνωρίσεις τα όργανα.
- Q Διάλεξε ένα χρώμα με τις αποχρώσεις του (όπως κάναμε πριν με το μπλε) και προσπάθησε να ζωγραφίσεις με την αντίστοιχη απόχρωση κάθε φορά που ακούς το αντίστοιχο όργανο.

Η έρευνα που έκανε ο Μπέλα Μπάρτοκ, ονομάζεται **εθνομουσικολογική**. Μήπως μπορείς να φανταστείς τι σημαίνει ο όρος;

Αποτελείται από τρεις λέξεις. Προσπάθησε να τις βρεις:

εθνομουσικολογική = + +

Μια αντίστοιχη έρευνα πραγματοποιήθηκε από ομάδα Ελλήνων ερευνητών στις περιοχές της Κόνιτσας στην Ελλάδα και της Πρεμετής στην Αλβανία. Οι ερευνητές ταξίδεψαν

σε αυτές τις περιοχές και ηχογράφησαν τους κατοίκους τους να τραγουδούν παραδοσιακά και δημοτικά τραγούδια. Παράλληλα, ηχογράφησαν και μουσικούς που ερμήνευαν με όργανα της περιοχής παραδοσιακούς σκοπούς και χορούς.

Ακούστε παραδείγματα από το οργανικό υλικό που κατέγραψαν οι ερευνητές της ομάδας: A.7.2, 3, 7, 8, 9, 10, 11.

- ❏ Μπορείς να αναγνωρίσεις τα όργανα που ακούγονται;
- ❏ Ζήτησε τη βοήθεια του δασκάλου ή της δασκάλας σου για τα όργανα που δεν αναγνωρίζεις.
- ❏ Ποια από αυτά έχεις συναντήσει και στο παραμύθι «Ο Πέτρος και ο λύκος»;

Τα όργανα χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες: ιδιόφωνα, μεμβρανόφωνα, αερόφωνα, χορδόφωνα. Παρακάτω γράψε στη σωστή γραμμή το καθένα από τα όργανα που αναγνώρισες στα παραπάνω οργανικά κομμάτια

ιδιόφωνα
μεμβρανόφωνα
αερόφωνα
χορδόφωνα

5. Η μουσική είναι μία από τις επτά τέχνες και τα είδη της είναι πολυάριθμα. Η κάθε εποχή και ο κάθε λαός επινοεί διαφορετικούς τρόπους να εκφράζεται μέσα από τη μουσική. Θα μπορούσαμε για αρχή να χωρίσουμε τη μουσική σε δύο πολύ μεγάλες κατηγορίες: στην κλασική και στην λαϊκή-παραδοσιακή.

- ❏ Προσπάθησε να περιγράψεις προφορικά καθεμία από τις δύο αυτές κατηγορίες.
- ❏ Άκου τα δύο μουσικά παραδείγματα: από το «καρναβάλι των ζώων» το κομμάτι του κύκνου, και το τραγούδι E.1.9. «Εσείς πουλιά πετούμενα». Ποιο θα χαρακτήριζες έργο κλασικής και ποιο παραδοσιακής μουσικής;

6. Η παραδοσιακή μουσική είναι ο τρόπος έκφρασης κάθε λαού και κάθε περιοχής. Έτσι, άλλη είναι η παραδοσιακή μουσική της Ελλάδας, άλλη της Ισπανίας, άλλη της Ιταλίας, άλλη της Κίνας κλπ. Ακούστε τα παρακάτω μουσικά κομμάτια παραδοσιακής μουσικής και τοποθετήστε τα στο χάρτη στην αντίστοιχη περιοχή. Έτσι, θα φτιάξουμε έναν εθνομουσικολογικό χάρτη.

- ❏ Μήπως συνάντησες παραδοσιακά κομμάτια που σε μπέρδεψαν και πιστεύεις ότι ταιριάζουν σε παραπάνω από μία χώρες; Ποια είναι αυτά;
- ❏ Τι συμπέρασμα θα μπορούσαμε να βγάλουμε για την παραδοσιακή μουσική των δύο λαών;

7. Αντιστοίχισε στο χάρτη της χώρας τους Εθνικούς Δρυμούς, καθώς και τα Εθνικά Πάρκα που γνωρίζεις.

Εθνικά πάρκα στην Ελλάδα:

1. Εθνικός δρυμός Πρεσπών,
2. Εθνικός δρυμός Βίκου-Αώου,
3. Εθνικός δρυμός Ολύμπου,
4. Εθνικός δρυμός Πίνδου,
5. Εθνικός δρυμός Οίτης,
6. Εθνικός δρυμός Παρνασσού,
7. Εθνικός δρυμός Αίνου,
8. Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου,
9. Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου,
10. Εθνικό Πάρκο Σχοι니아ί,
11. Εθνικός δρυμός Πάρνηθας,
12. Εθνικός δρυμός Σουνίου,
13. Εθνικός δρυμός Σαμαριάς.

Εθνικά πάρκα στην Αλβανία:

1. Εθνικό πάρκο Νταϊτι,
2. Εθνικό πάρκο Θέθι,
3. Εθνικό πάρκο Λιούρα,
4. Εθνικό πάρκο Λογγαρά,
5. Εθνικό πάρκο Μπουτρίντι,
6. Εθνικό πάρκο Πρέσπας.

8. Δείτε μία σειρά από περιβαλλοντικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό και αλβανικό χώρο. Χωριστείτε σε ομάδες και επισκεφτείτε τους διαδικτυακούς τόπους των οργανώσεων και ενημερώστε την τάξη για τους σκοπούς και τις δραστηριότητές τους. Δημιουργήστε πίνακες με φωτογραφίες, κείμενα, ζωγραφιές κ.ά., στους οποίους θα δίνεται η εικόνα κάθε οργάνωσης. Οι πίνακες θα τοποθετηθούν σε κοινόχρηστους χώρους του σχολείου.

Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο.

- 🔍 Greenpeace (<http://www.greenpeace.org>)
- 🔍 WWF Hellas (<http://www.wwf.gr/>)
- 🔍 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (<http://www.ornithologiki.gr>)

- Q ANIMA, Σύλλογος Προστασίας & Περίθαλψης Άγριας Ζωής (<http://www.wild-anima.gr>)
- Q Αρκτούρος (<http://www.arcturos.gr>)
- Q Καλλιστώ (<http://www.callisto.gr>)
- Q ΕΚΠΑΖ, Ελληνικό Κέντρο Περίθαλψης Αγρίων Ζώων (<http://www.ekpazp.gr>)
- Q Εταιρία Προστασίας Πρεσπών (<http://www.spp.gr>)

Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον αλβανικό χώρο:

- Q Organizata Dora e bardhë. Οργάνωση για την προστασία του περιβάλλοντος που προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει τους Αλβανούς να βοηθήσουν στην επίλυση των προβλημάτων του περιβάλλοντος.
- Q <http://www.eden-alb.org>
- Q www.tipplers.org
- Q Ekolëvizja (<http://sq.oneworldsee.org/article/view/126420/1/>)

9. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.4.5. «Όντας κινάει ο σταυραετός» και Α.15.8-9. «Έπιασα μια πέρδικα».

Το ΕΚΠΑΖ σας προσκαλεί να υιοθετήσετε ένα ζωάκι. Παρακάτω μπορείτε να διαβάσετε πληροφορίες σχετικές με τη διαδικασία υιοθεσίας. Τη Γερακίνα αυτή πριν φτάσει στο Ε.Κ.Π.Α.Ζ. την κρατούσαν παράνομα σε αιχμαλωσία. Τώρα την έχουν υιοθετήσει οι μαθητές της Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξης του εξαθέσιου Δημοτικού Σχολείου Αγίας Παρασκευής-Νεροφράκτη Δράμας.

Ακούστε τα τραγούδια: Ε.10.11. «Τ' αηδονάκι», Ε.10.13. «Λαφίνα», Α.15.13. «Τραγουδούν έξι αηδόνια».
Βλέπουμε ντοκιμαντέρ για τα ζώα που έχουμε επιλέξει.

Υιοθετήστε ένα άγριο ζώο και λάβετε:

- 1) ένα πιστοποιητικό υιοθεσίας.
- 2) φωτογραφίες και νέα από το ζώο σας.
- 3) πρόσκληση στην απελευθέρωσή του.

Η υιοθεσία είναι μια συμβολική πράξη μέσω της οποίας θα βοηθήσετε ένα άγριο ζώο από την εισαγωγή του μέχρι την απελευθέρωσή του. Θα συμβάλετε στα φάρμακα που θα χρειαστεί, στη διαμόρφωση του χώρου του, στη θεραπεία του και στην απελευθέρωσή του. Επιλέξτε τώρα γράφοντας στο ekraz@ekrazp.gr το είδος που σας ενδιαφέρει και εμείς θα σας ενημερώσουμε αμέσως για τα ζώα που είναι διαθέσιμα για υιοθεσία. Στην περίπτωση που το ζώο είναι απελευθερώσιμο, μπορείτε —εφόσον το επιθυμείτε— να παραβρεθείτε στην απελευθέρωσή του, που θα γίνει στον κατάλληλο βιότοπο.

Ακόμη, μπορείτε να βοηθήσετε για ορισμένο χρονικό διάστημα ένα συγκεκριμένο ζώο που έχει κάποιο πρόβλημα και θα παραμείνει για όλη του τη ζωή κοντά μας. Τέτοια ζώα είναι πολλά, όπως ο Μίκο το Ρακούν, ένα αμερικάνικο είδος που εισήχθη παράνομα στην Ελλάδα και δεν μπορεί να επιστρέψει στην πατρίδα του, ο Παπούς, το πιθηκάκι από τον Αμαζόνιο που έκλεισε τα 25 χρόνια, ο τυφλός κορμοράνος κι άλλα που θα δείτε στον κατάλογο που ακολουθεί. Γράψτε μας για να μάθετε για τις ιστορίες τους. Αν δεν σας ενδιαφέρει κανένα από αυτά που ακολουθούν, ρωτήστε! Υπάρχουν κι άλλα...

Οι συνδρομές για τις υιοθεσίες μπορούν να γίνουν στο λογαριασμό μας στην Εθνική Τράπεζα Ελλάδος (αρ. λογαρ.: 241/29601688) ή μέσω του διαδικτύου στο: www.paypal.com στο email: ekraz@ekrazp.gr.

Η τιμή της υιοθεσίας είναι 50 ευρώ για κάθε ζώο για ένα έτος.

http://www.ekrazp.gr/multi/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=3.

10. Η καφέ αρκούδα είναι ένα ζώο που απαντάται και στις δύο χώρες. Είναι ένα ζώο που απειλείται με εξαφάνιση. Με αφορμή το κείμενο και τις φωτογραφίες γίνεται συζήτηση στην τάξη για την αρκούδα. Ετοιμάστε μία εργασία για την καφέ αρκούδα της Πίνδου. Χωριστείτε σε ομάδες και ασχοληθείτε με:

- Q Αναπαραστάσεις της αρκούδας από τον άνθρωπο (αγγεία, ταινίες, παραμύθια, μύθοι, πίνακες ζωγραφικής κ.ά.)
- Q Βιολογία-οικολογία (χαρακτηριστικά, συμπεριφορά, τροφικές συνήθειες, αναπαραγωγή, στοιχεία περιβάλλοντος).
- Q Κινδύνους.
- Q Δραστηριοποίηση των ανθρώπων για την επιβίωσή της.

11. Ακούστε το τραγούδι: Α.15.8-9. «Έπιασα μια πέρδικα». Το τραγούδι αυτό τραγουδιέται στον αρραβώνα και το γάμο και η πέρδικα συμβολίζει τη νύφη. Δυστυχώς, πολλά ζώα και πουλιά πιάνονται από λαθρεμπόρους για να πουληθούν. Ο αριθμός των ζώων που αποτελούν θύματα επιτήδειων λαθρεμπόρων συνεχώς αυξάνεται. Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες τα τελευταία χρόνια το λαθρεμπόριο ζώων έχει πάρει τρομερές διαστάσεις: αυτή τη στιγμή είναι η τρίτη παράνομη επιχείρηση στον κόσμο, μετά το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων. (εφημ. Ερευνητές, τ. 200, σ. 6-7).

Μια θηλυκή αρκούδα, που προσπαθούσε να φτάσει σε χωράφι με σιτάρι μαζί με το μικρό της, τραυματίστηκε σοβαρά από διερχόμενα οχήματα, όταν πέρασε ένα λυγισμένο φράχτη. Η αρκούδα στην προσπάθειά της να διασώσει το μικρό της, που είχε μείνει πίσω και αφού είχε χτυπηθεί ήδη μια φορά από το όχημα, δεν προσπάθησε να φύγει, αλλά συνέχισε την πορεία της προς το παιδί της, με αποτέλεσμα να χτυπηθεί ξανά από το ίδιο ΙΧ, που επιχειρούσε να την αποφύγει με ελιγμούς. Αφού το πληγωμένο ζώο ναρκώθηκε από την κτηνίατρο της ομάδας «Καλλιστώ», μεταφέρθηκε στον Κτηνιατρικό Σταθμό Περίθαλψης Αγρίων Ζώων του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ, στον Αετό της Φλώρινας, αλλά όπως επισημαίνεται σε σχετική ανακοίνωση, «το μέλλον του ζώου είναι αβέβαιο, όπως και αυτό του μικρού, που μένει χωρίς τη μητέρα του».

<http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=909834>

- Q Γιατί υπάρχει λαθρεμπόριο ζώων;
- Q Πολλοί άνθρωποι θέλουν να έχουν στο σπίτι τους ζώα που δεν θεωρούνται κατοικίδια (φίδια, παπαγάλοι, πίθηκοι κ.ά.). Μήπως με την αγορά τέτοιων ζώων συμμετέχουμε κι εμείς στο λαθρεμπόριο;
- Q Αν τα ζώα αυτά μπορούσαν να μιλήσουν, τι θα έλεγαν; Γράψτε μία φανταστική συνέντευξη από ένα ζώο που απομακρύνθηκε από το βιότοπό του και ζει σε κάποιο σπίτι.

12. «Μα καλά, το έχουν χάσει τελείως;» (Εφημ. «Ερευνητές» τ.349, σελ.7)

Φυσικά η φράση δεν αναφέρεται στα κακόμοιρα ζώα, αλλά στους ανθρώπους που τα αναγκάζουν να ντυθούν με τη «μόδα για ζώα».

Πιστεύετε ότι τα ζώα έχουν δυνατότητα επιλογής στα ενδύματα και για το χορό ή τα σπορ που κάνουν;

Συζητήστε στην τάξη σας σχετικά με τις φωτογραφίες και εκφράστε την άποψή σας για τα δικαιώματα των ζώων.

- Q Έχετε παρατηρήσει ή έχετε ακούσει για ανάλογες συμπεριφορές σε ζώα των περιοχών σας; Ποια είναι η γνώμη σας;
- Q Τι μέτρα πρέπει να ληφθούν; Προτείνετε λύσεις.

13. Καθαρίζω οικολογικά με φυτά και υλικά από τη φύση.

Ποιος είπε ότι το λεμόνι γίνεται μόνο λεμονάδα και ότι απλά νοστιμίζει το φαγητό; Δεν πέρασαν πολλά χρόνια από τότε που οι κάτοικοι των δύο περιοχών καθάριζαν οικολογικά! Χρησιμοποιούσαν το χυμό λεμονιού για τα άλατα, το ξύδι για το καθάρισμα των χαλιών κ.ά. Ρωτήστε μεγαλύτερους ή ανατρέξτε σε βιβλία και στο internet για να συγκεντρώσετε συμβουλές για «οικολογικό καθάρισμα». Τις πληροφορίες που θα

συγκεντρώσετε μπορείτε να τις στείλετε στο σχολείο με το οποίο συνεργάζεστε και να δημιουργήσετε ένα κοινό βιβλίο συμβουλών. Σίγουρα θα είναι ένα πολύ χρήσιμο βιβλίο για κάθε σπίτι και για το περιβάλλον, γιατί θα περιορίσει τη χρήση των σύγχρονων καθαριστικών που όχι μόνο καθαρίζουν, αλλά και μολύνουν!

14. Οι φωτιές δε γνωρίζουν σύνορα.

Καλέστε στο σχολείο ένα δασοπυροσβέστη για να σας μεταφέρει την εμπειρία του από την κατάσβεση της φωτιάς. Συζητήστε για τις επιπτώσεις των πυρκαγιών στην υγεία, την οικονομία, το περιβάλλον και αλλού.

Συνεχίζεται η καταστροφή στον Αμάραντο (28.07.07)

Αν εξαιρέσουμε τον Αμάραντο, η εικόνα που είχαμε χθες από τις πυρκαγιές σε όλη την Ήπειρο ήταν σαφώς βελτιωμένη σε σχέση με τις προηγούμενες ημέρες, καθώς όλα τα μέτωπα ήταν σε ύφεση και υπό έλεγχο. Αισιόδοξο επίσης είναι το ότι και η κατάσταση στην Αλβανία βελτιώνεται, οπότε μειώνεται ο κίνδυνος για τις «εισαγόμενες» φωτιές.

Στον Αμάραντο η φωτιά συνεχίζει ακάθεκτη για έβδομη ημέρα το καταστροφικό της έργο και ήδη έχουν απανθρακωθεί 1200 στρέμματα δάσους. Ο οικισμός των λουτρών είναι πλέον έρημος και υφίσταται μια διαρκής απειλή, με την έννοια ότι όλα εξαρτώνται από τη φορά του ανέμου. Σε όλο αυτό το διάστημα ο οικισμός απειλήθηκε αρκετές φορές κι άλλες πάλι ο κίνδυνος απομακρυνόταν. Αυτός είναι και όλο αυτό το διάστημα ο μεγάλος αγώνας των δυνάμεων πυρόσβεσης, να προστατεύσουν δηλαδή τον οικισμό, αφού μέσα στο φλεγόμενο δάσος είναι αδύνατον να πλησιάσουν επίγειες δυνάμεις. Από τη μία το δύσβατο και απόκρημνο της περιοχής και από την άλλη οι συνεχείς εκρήξεις που ακούγονται από τα βλήματα του εμφυλίου και τα παλιά ναρκοπέδια, καθιστούν άκρως επικίνδυνη την όποια προσέγγιση. Το γεγονός ότι τα μέτωπα στις άλλες περιοχές ήταν σε ύφεση,

Σε όλους τους λαούς υπάρχουν μύθοι και παραδόσεις για τα φυτά και τα ζώα (ιστορία του Νάρκισσου, μικρή-μεγάλη άρκτος, κ.ά.). Αναζητήστε μύθους και παραμύθια για να τα παρουσιάσετε στην εκδήλωση της χρονιάς με θεατρικά δρώμενα και παιχνίδια.

Οι μαθητές μπορούν να συμμετάσχουν σε δεντροφυτεύσεις στην περιοχή τους.

Στη βελίδα της WWF (<http://www.wwf.gr/footprint>) μπορούμε να βρούμε το ενεργειακό μας αποτύπωμα, δηλαδή πόσο διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) εκλύουν στην ατμόσφαιρα οι καθημερινές μας συνήθειες που σχετίζονται με την κατανάλωση ενέργειας.

Ακολουθήστε τα βελάκια που σας οδηγούν από δωμάτιο σε δωμάτιο και «κάντε κλικ» πάνω στα χεράκια που εμφανίζονται στις διάφορες συσκευές. Στο τέλος θα έχετε μια ενδεικτική εικόνα για το πόση ενέργεια καταναλώνετε και σε πόσες εκπομπές CO₂ αντιστοιχεί αυτή η κατανάλωση. Επίσης, θα δείτε συμβουλές για το πώς θα μπορούσατε να αποφύγετε ένα μέρος αυτών των εκπομπών CO₂ και ταυτόχρονα να εξοικονομήσετε ενέργεια και χρήματα.

επέτρεψε χθες στην πυροσβεστική να ρίξει όλο το βάρος των δυνάμεών της στον Αμάραντο σε μια προσπάθεια να περιορισθεί επιτέλους η φωτιά, πλην όμως κανείς δεν ξέρει πόσο μπορεί να κρατήσει αυτό το «δώρο» που έκανε η υπόλοιπη Ήπειρος στον Αμάραντο. Τραγική είναι η κατάσταση των ανθρώπων που η οικονομική τους επιβίωση εξαρτάται από τη λειτουργία των ιαματικών λουτρών. Ζούνε εδώ και μία εβδομάδα με το μόνιμο φόβο μήπως γίνουν στάχτη οι περιουσίες τους και ταυτόχρονα η οικονομική ζημία που έχουν υποστεί είναι ήδη μεγάλη.

Τα ξενοδοχεία άδειασαν και η τουριστική περίοδος γι' αυτούς τελείωσε πριν καλά καλά αρχίσει. Όπως λένε οι ίδιοι, τα λουτρά δουλεύουν συγκεκριμένη χρονική περίοδο και αυτή πλέον καταστράφηκε. Και η φωτιά είναι μόνο η αρχή. Μόλις σταματήσει η μάχη με τις φλόγες, θα πρέπει να ξεκινήσει αμέσως μία άλλη μάχη με το χρόνο, καθώς είναι απολύτως αναγκαίο να κατασκευαστούν αντιπλημμυρικά έργα πριν ξεκινήσουν οι βροχές, που στην ορεινή περιοχή είναι συχνές και έντονες από το φθινόπωρο ακόμα. Με την αποψίλωση του βουνού κι αν δεν κατασκευαστούν εγκαίρως αντιπλημμυρικά έργα, μια νέα καταστροφή απειλεί τον οικισμό. Όπως προαναφέραμε, στην υπόλοιπη Ήπειρο είχαμε χθες μια ύφεση στις πυρκαγιές. Υπό μερικό έλεγχο είχε τεθεί νωρίς το απόγευμα η φωτιά στο Ασημοχώρι του Δήμου Μαστοροχωρίων, που έκαιγε από τις 24 Ιουλίου. Η φωτιά «μπήκε» από την Αλβανία κι έχει κάψει μέχρι στιγμής έκταση 100 στρεμμάτων (50 στρ. δασική και 50 χορτολιβαδική). (http://www.neoiagones.gr/index.php?option=com_content@task=view@id=1221@myarchive=2007)

15. Ακούστε το τραγούδι: Ε.14.7. «Πέντε πλάτονα». Κάθε χρόνο καίγονται εκατοντάδες στρέμματα δάσους. Παρακολουθήστε το βίντεο (δάσος) και φανταστείτε πώς θα είναι η περιοχή σας μετά από εκατό χρόνια, αν συνεχιστεί η ίδια καταστροφή και αδιαφορία. Γράψτε τις σκέψεις σας και ζωγραφίστε.

το νερό μας μιλάει

1

2

3

Το νερό είναι ζωή!

Απαραίτητο στοιχείο για τη ζωή όλων των ανθρώπων, αλλά και κάθε μορφή ζωής που υπάρχει στη γη μας.

Οι κάτοικοι των δύο περιοχών κατάλαβαν την αξία που έχει για την ύπαρξή τους το νερό και το τραγούδησαν! Πώς άλλωστε να μην το κάνουν, όταν ο Αώος, το ποτάμι των δύο περιοχών, είναι αυτός που με τα νερά του τους δροσίζει, τους χαρίζει στιγμές χαράς, δίνει ζωή στην περιοχή τους, ποτίζει τα χωράφια τους και βοηθάει στην πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής τους;

Ελάτε να ταξιδέψουμε στα νερά του και να τραγουδήσουμε όλοι μαζί. Απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να πάρουμε μαζί μας για το ταξίδι είναι ο σεβασμός και η αγάπη στον ποταμό που μας ενώνει!

© Googlemaps

1. Παρατηρήστε προσεκτικά το χάρτη. Ακολουθώντας τον ποταμό Αώο προσπαθήστε να αναγνωρίσετε από ποιες περιοχές, από ποια χωριά και από ποιες χώρες περνάει.

- Από ποιο μέρος ξεκινάει και σε ποια θάλασσα εκβάλλει;
- Έχει το ίδιο όνομα σε όλη τη διαδρομή του;
- Γράψε στα κενά τις δύο ονομασίες του ποταμού ανάλογα με τη χώρα στην οποία βρίσκεται.

ΑΛΒΑΝΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

2. Ακούστε προσεκτικά τα δύο κομμάτια.

- Q Μπορείτε να αναγνωρίσετε τα όργανα που ακούτε; Είναι αργά ή γρήγορα;
- Q Υπάρχουν φωνές που τραγουδάνε ή η μελωδία ακούγεται μόνο από τα όργανα;
- Q Μπορείτε να αναγνωρίσετε από ποια χώρα προέρχεται το κάθε τραγούδι;
- Q Στις παρακάτω στήλες βρείτε τα κοινά στοιχεία που υπάρχουν ανάμεσα στη μουσική των δύο χωρών:

αλβανικό

.....
.....
.....

ελληνικό

.....
.....
.....

Από τις δύο παραπάνω δραστηριότητες μπορούμε να εντοπίσουμε – μέχρι στιγμής – δύο πολύ βασικά κοινά στοιχεία και για τις δύο γειτονικές χώρες. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τις κατάλληλες λέξεις που σας δίνονται σε παρένθεση.

3. Ακούστε προσεκτικά τα δύο κομμάτια: Ε.13.6. «Θε μου, βρέξε μια βροχή» και Α.5.11. «Πηγές για νερό ή όχι».

Θε μου, βρέξε μια βροχή

Θε μου, βρέξε μια βροχή,
μια βροχή καλή καλή,
για να γίνουν τα σιτάρια,
τα καλά μας τα κριθάρια.

διαρρέει μουσικά
Ο ποταμός Αώος
.....
και τις δύο χώρες.
Οι δύο λαοί έχουν κοινά
.....
ακούσματα.

Πηγές για νερό ή όχι

Πηγές για νερό ή όχι

λαμπάδα, μωρ' λαμπάδα.

Εγώ πήγα, δεν με είδες

λαμπάδα, μωρ' λαμπάδα.

Το γιο μας θα παντρεύουμε,

θα έρθεις κι εσύ με μας

να πάρουμε νερό στη βρύση

να τον κάνουμε γαμπρό

λαμπάδα, μωρ' λαμπάδα.

- ☐ Μπορείς να ξεχωρίσεις από ποια χώρα είναι το κάθε τραγούδι;
- ☐ Από πού το καταλαβαίνεις;
- ☐ Αν δεν υπήρχαν τα λόγια, θα μπορούσες να τα ξεχωρίσεις με την ίδια ευκολία;

Ας ασχοληθούμε λίγο με το περιεχόμενο των δύο τραγουδιών.

- ☐ Για ποιο λόγο είναι απαραίτητο το νερό στο πρώτο τραγούδι και για ποιο λόγο στο δεύτερο;
- ☐ Στο δεύτερο τραγούδι το νερό είναι συνδεδεμένο με ένα έθιμο του γάμου. Μπορείτε να αναζητήσετε και άλλα έθιμα στα οποία είναι απαραίτητο το νερό;

4. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.13.6. «Θε μου, βρέξε μια βροχή», Α.11.20. «Ένα νερό κυρα-Βαγγελιώ». Ας ακούσουμε για μια ακόμα φορά το τραγούδι «Θε μου, βρέξε μια βροχή».

Το νερό είναι απαραίτητο για τις καλλιέργειες και όχι μόνο.

Πώς όμως φτάνει το νερό σε μας;

Ας μιλήσουμε λίγο για τον κύκλο του νερού. Το νερό καλύπτει πάνω από τα $\frac{3}{4}$ της γης.

Μπορείς να βρεις που συναντάμε νερό στη γη;

Το νερό ταξιδεύει συνέχεια. Από τις θάλασσες και τα ποτάμια φτάνει στην ατμόσφαιρα

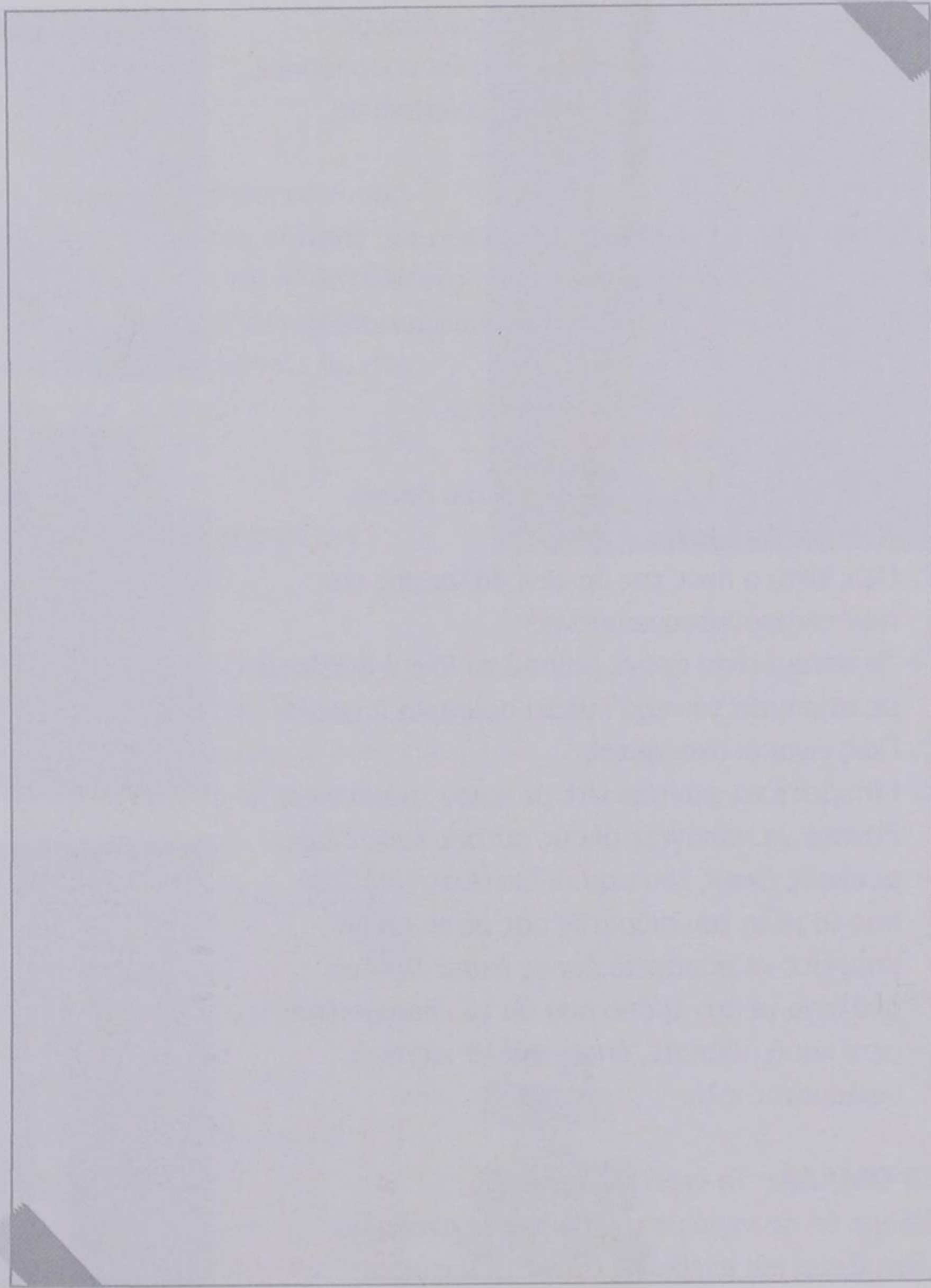

και ξαναέρχεται στη γη με τη μορφή βροχής ή χιονιού. Ποια δύναμη είναι αυτή που κάνει το νερό να ταξιδεύει συνέχεια;

Φυσικά, ο ήλιος.

Με την ηλιακή ακτινοβολία τα νερά που βρίσκονται στην επιφάνεια της θάλασσας εξατμίζονται και ανεβαίνουν στην ατμόσφαιρα. Εκεί έρχονται σε επαφή με ψυχρά στρώματα αέρα και **υγροποιούνται** ξανά, οπότε και επιστρέφουν στη γη με τη μορφή της βροχής, του χιονιού ή του χαλαζιού. Το νερό που πέφτει στη γη, περνάει στο υπέδαφος και ξαναφτάνει στη θάλασσα. Έτσι το νερό **ανακυκλώνεται**, ταξιδεύοντας συνέχεια από τη γη στην ατμόσφαιρα.

Ζωγράφισε τον κύκλο του νερού, όπως εσύ τον φαντάζεσαι.

5. Αν προσπαθούσαμε να αναπαραστήσουμε μουσικά τον κύκλο του νερού, πώς θα μπορούσαμε να το κάνουμε; Ας ξεκινήσουμε. Θα πρέπει να χωριστείτε σε 3 ομάδες.

1η ΟΜΑΔΑ: Το νερό στην επιφάνεια της γης. Η μία ομάδα θα αναλάβει να κάνει τον ήχο του νερού, όταν αυτό βρίσκεται στην επιφάνεια της γης.

- Q Πώς ακούγεται άραγε η θάλασσα;
Το ποτάμι; Οι λίμνες;
- Q Ποιο από τα τρία σας φαίνεται πιο ήσυχο;
- Q Ο ήχος είναι πάντα ο ίδιος;
- Q Πώς είναι ο ήχος της ήρεμης θάλασσας και πώς της φουρτουνιασμένης;
- Q Το ποτάμι είναι άραγε παντού το ίδιο ή ανάλογα με τα σημεία το νερό κυλάει ορμητικά ή ήρεμα;
- Q Πώς είναι οι ήχοι αυτοί;
- Q Μπορείτε να φανταστείτε με ποιον τρόπο είναι δυνατό να παράγετε όλους αυτούς τους διαφορετικούς ήχους του νερού; Έχετε στη διάθεσή σας τα μέλη του σώματός σας με το οποίο μπορείτε να παράγετε όσους ήχους θέλετε ανάλογα με τον τρόπο που θα το χρησιμοποιήσετε και ό,τιδήποτε, όπως φύλλα χαρτιού, υφάσματος κ.λπ.

2η ΟΜΑΔΑ: Το νερό εξατμίζεται. Είδαμε ότι το νερό με την ηλιακή ακτινοβολία εξατμίζεται και ανεβαίνει στην ατμόσφαιρα.

- Q Πώς ακούγεται άραγε ο άνεμος;
- Q Τρέχει πάντα με την ίδια ταχύτητα;
- Q Πώς ακούγεται το αεράκι; Ο δυνατός άνεμος; Ο τυφώνας;
- Q Μπορείτε να φανταστείτε με ποιους τρόπους μπορείτε να αναπαράγετε όλους αυτούς τους διαφορετικούς ήχους του ανέμου; Εκτός από το σώμα σας μπορείτε να αξιοποιήσετε και άλλα υλικά όπως φύλλα χαρτιού, μπουκάλια μέσα στα οποία μπορείτε να φυσάτε και ό,τι άλλο μπορείτε να φανταστείτε οτιδήποτε θα σας βοηθήσει να αναπαράγετε τους ήχους που θέλετε.

3η ΟΜΑΔΑ: Το νερό επιστρέφει στη γη.

Έρθε η ώρα της επιστροφής του νερού στη γη με τη μορφή της βροχής, του χιονιού, του χαλαζιού.

- Q Ποιο από τα τρία έχει πιο δυνατό ήχο;
- Q Πόσους διαφορετικούς ήχους μπορεί να έχει η βροχή;
- Q Πώς ακούγεται το ψιχάλισμα; Η σιγανή βροχή; Η μπόρα;
- Q Με βάση τη φαντασία σας προσπαθήστε να αναπαράγετε όσο περισσότερους ήχους μπορείτε, για να αποδώσετε τα φυσικά φαινόμενα που θέλετε.

Δημιουργήστε μία λίστα με τη λέξη «νερό» σε όλες γλώσσες μπορείτε να βρείτε. Μοιάζουν οι λέξεις μεταξύ τους; Φτιάξτε μία μικρή ανθολογία με μύθους γύρω από το νερό.

6. Να κάνετε την αφίσα πιο ζωντανή βάζοντας τα αντίστοιχα υλικά στη θέση των φωτογραφιών.

πόσα χρόνια χρειάζονται για να διαλυθούν στη θάλασσα;

γυάλινο μπουκάλι
1.000.000
χρόνια

πητονά
600
χρόνια

πλαστικό μπουκάλι
450
χρόνια

κουτί αλουμινίου
80-200
χρόνια

λαστική σόλα
50-80
χρόνια

πλαστικό ποτήρι
50
χρόνια

κουτί κονσέρβας
50
χρόνια

νύλον ύφασμα
30-40
χρόνια

πλαστική σακούλα
10-20
χρόνια

φίλτρο τσιγάρου
1-5
χρόνια

μάλλινα ρούχα
1-5
χρόνια

κόντρα πλακέ
1-3
χρόνια

κάρτινη συσκευασία γάλακτος
3
μήνες

πυρήνας μήλου
2
μήνες

εφημερίδα
6
εβδομάδες

φλούδα πορτοκαλιού
2-5
εβδομάδες

χαρτοπιστάετο
2-4
εβδομάδες

όχι
σκουπίδια
σε θάλασσες
& ακτές

•HELMEPA•
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Αφίσα από το πρόγραμμα της Helmeρα
«Καθαρές Θάλασσες και ακτές».
<http://www.helmeρα.gr>

7. Ε.13.6. «Θε μου, βρέξε μια βροχή».

Η ανομβρία βασανίζει συχνά τη γη και τους ανθρώπους. Γι' αυτό οι άνθρωποι επικαλούνται τη βοήθεια μιας ανώτερης δύναμης. Η επίκληση συναντάται σε διάφορους λαούς. Ψάξτε να βρείτε με ποιον τρόπο οι άνθρωποι κάνουν κάτι τέτοιο σε διάφορους πολιτισμούς. Συγκεντρώστε πληροφορίες για το έθιμο της πιρπιρούνας στην Ελλάδα και το χορό της βροχής στην Αλβανία. Αναβιώστε τα προσπαθώντας να αναπαραστήσετε αυτά τα έθιμα.

Τρόποι πρόκλησης βροχής για καρποφορία των σπαρτών και χόρτων στην Ήπειρο.

Πιρπιρούνα

Το Μάιο ή Ιούνιο, όταν τύχει να είναι ξέρα (δε βρέχει) για να γίνουν τα σπαρτά και τα χορτάρια, τα κορίτσια ηλικίας 10-14 χρόνων μαζεύονται και ντύνουν ένα φτωχό και λίγο ψηλόσωμο κορίτσι, που να ζουν οι γονείς της, με παλιά μακριά ρούχα και μ' ένα σακί πάνω απ' αυτά. Πάνω απ' αυτό ράβουν πλατομάντιλα (φύλλα πλατιά, χοντρά, αδιάβροχα και πράσινα σαν της κολοκυθιάς). Βάζουν και μια λεκάνη ή κατσαρόλα στο κεφάλι της ανάποδα για να μη βραχεί κι έτσι δε φαίνεται ούτε το πρόσωπο της ούτε το σώμα.

Την κάνουν δηλαδή πιρπιρούνα, όπως τη λέμε, και γυρίζουν στα σπίτια ξυπόλυτες τραγουδώντας. Αυτή χοροπηδάει σύμφωνα με το ρυθμό του τραγουδιού:

Πιρπιρούνα πιρπατούδα, του θιό παρακαλούδα για να ρίξει μια βρουχίτσα,
μια βρουχή καλή βρουχή, για να γίνουν τα ειτάρια, τα ειτάρια, τα κουρτάρια
κι της μπάμπους τα κρουκάρια (επόρος κρεμμυδιών).

Μόλις τελειώσουν το τραγούδι, κάθε νοικοκυρά ρίχνει νερό με την κανάτα πάνω στο κεφάλι της και το νερό πέφτει σαν βροχή. Αυτή τινάζεται τρεις φορές και την κερνούν λεφτά κι αλεύρι, που τα μαζεύει άλλο κορίτσι.

Μόλις τελειώσουν, συγκεντρώνονται στο σπίτι της πιρπιρούνας, την ξαρματώνουν, δίνουν το αλεύρι σ' αυτήν, μετράνε τα λεφτά, απ' τα οποία διαθέτουν ένα ποσό κι αγοράζουν λάδι και κεριά. Τα υπόλοιπα τα μοιράζονται, αλλά τα περισσότερα τα δίνουν στην πιρπιρούνα. Μετά πηγαίνουν στην εκκλησία, ανάβουν τα καντήλια και τα κεριά και παρακαλούν την Παναγιά, το Θεό, τον Αϊ-Νικόλα και όλους τους Αγίους να βρέξει.

Λιτανεία

Αν δε βρέξει όμως, γίνεται **λιτανεία** (παράκληση) απ' όλους τους κατοίκους και τον παπά, που τους ειδοποιεί απ' την προηγούμενη μέρα και την επομένη συγκεντρώνονται όλοι, μικροί και μεγάλοι, στην αυλή της κεντρικής εκκλησίας. Ο παπάς στέλνει πρωί πρωί δυο παιδιά να φέρουν τη θαυματουργή εικόνα της Μεγάλης Παναγίας απ' το Μοναστήρι μας, όπου υπάρχουν και δύο μικρότερες. Την υποδέχονται όλοι στον Αϊ-Θανάση, με μεγάλη ευλάβεια και βυζαντινή μεγαλοπρέπεια κρατώντας στα χέρια αναμμένα κεριά και λαμπάδες.

Προπορεύεται ο λαμπροφορεμένος παπάς απευθύνοντας προς το Θεό παρακλητικές ευχές και δεήσεις κι ακολουθούν τρία παιδάκια ιεροφορεμένα (ντυμένα με εκκλησιαστικά ρούχα) κρατώντας από ένα εξαπτέρυγο. Άλλα τρία μεγαλύτερα παιδιά κρατώντας το λάβαρο και τους φανούς λένε λυππτερά, ρυθμικά και ομαδικά σ' όλη τη διαδρομή το «Κύριε ελέησον». Πίσω τους ακολουθούν οι κάτοικοι. Η καμπάνα εξακολουθεί να χτυπάει λυππτερά.

Όταν φτάσει η εικόνα στον Αϊ-Θανάση, την πλησιάζουν, σταυροκοπιούνται όλοι, γονατίζουν, κάνουν μετάνοιες και την ασπάζονται με ευλάβεια και πίστη. Η θερμή πίστη, που τρέφουν προς την Μεγαλόχαρη και οι δεήσεις προς Αυτήν παύουν το κακό. Όμοια λιτανεία γίνεται και σ' άλλες έκτακτες περιστάσεις (επιδημίες = αρρώστιες ανθρώπων και ζώων, θεομηνίες = κατακλυσμοί, σεισμοί κ.λπ. και επιδρομές ακρίδων).

Όλα αυτά είναι παμπάλαια έθιμα και έχουν σχέση με τις τελετές των Ελευσίνιων μυστηρίων. (Πηγή: <http://www.fourka.gr>)

Τρόποι πρόκλησης βροχής για καρποφορία των σπαρτών και χόρτων στη Νότια Αλβανία.

Ο χορός της βροχής

Παίζεται στη φύση από άνδρες. Ένα αγόρι γίνεται σκιάχτρο, το οποίο το καλύπτουν με φύλλα. Η ομάδα των ανδρών τοποθετείται κυκλικά και είναι πιασμένοι χέρι χέρι. Δύο γυναίκες είναι έτοιμες κρατώντας η μία έναν κουβά με νερό και η άλλη ένα ταψί με κουλούρια. Το τραγούδι που τραγουδιέται από τους χορευτές --χωρίς μουσικά όργανα -- λέει:

Σκιάχτρο, φέρε μας βροχή να μας μεγαλώσει
το νέο καλαμπόκι σαν δοκάρι το νέο καλαμπόκι
να μας γεμίσει το αμπάρι.

Στο τέλος αδειάζουν τον κουβά με το νερό πάνω στο σκιάχτρο και του δίνουν τα κουλούρια.

Συγκρίνετε τα έθιμα της πιρπιρούνας και του χορού της βροχής που υπάρχουν στις δύο περιοχές. Παρόμοια έθιμα συναντάμε και σε άλλες περιοχές του κόσμου.

A.11.9. «Η βρυσούλα της Γκουσιάρας». Αναζητήστε πληροφορίες και φωτογραφίες από το παρελθόν, για να δείτε με ποιον τρόπο υδρεύονταν τα χωριά στις δύο χώρες.

A.11.7-8. «Άντε, Μάρω, στο πηγάδι». Τα πηγάδια και οι βρύσες στην πλατεία του χωριού ήταν τόπος συνάντησης και γνωριμίας και στις δύο χώρες. Οι μαθητές ρωτούν μεγαλύτερους ή αναζητούν πληροφορίες σε βιβλία και στο διαδίκτυο για να τεκμηριώσουν την άποψη αυτή.

<http://www.fourka.gr>

Στην ιστοσελίδα του χωριού Φούρκα, που είναι χωριό των Ιωαννίνων, υπάρχει πληθώρα από ήθη και έθιμα της περιοχής. Μπορείτε να την επισκεφτείτε. Μελετήστε τα έθιμα των δύο περιοχών και συγκεντρώστε κι άλλες πληροφορίες. Μοιράστε έπειτα ρόλους και προσπαθήστε να ζωντανέψετε με δραματοποίηση τα παραπάνω έθιμα.

8. Τι μπορούν να κάνουν οι μαθητές των δύο περιοχών για να αποφύγουν τη σπατάλη του νερού; Περισσότερα από όσα μπορείτε να φανταστείτε!

Ετοιμάστε ένα έντυπο, το οποίο θα περιέχει προτάσεις για τους συμπολίτες σας για να μειώσετε την κατανάλωση νερού με τίτλο: «Γιατί το αφήνεις να πάει χαμένο;».

9. Ακολουθήστε στο χάρτη ή με το google earth την πορεία του Αώου.

Συζητήστε στην τάξη:

- ☐ Από πού πηγάζει; Πού εκβάλλει;
- ☐ Τη μορφολογία του εδάφους.
- ☐ Την πανίδα γύρω από το ποτάμι.
- ☐ Τα ψάρια και τα φυτά που ζουν και ευδοκιμούν μέσα ή γύρω από τον Αώο.
- ☐ Πώς επηρεάζει τις δραστηριότητες των κατοίκων των δύο χωρών.

10. Το πρόβλημα της έλλειψης και της μόλυνσης των νερών απασχολεί και τους ποιητές. Διαβάστε το παρακάτω ποίημα.

Φανταστείτε τι θα συμβεί, εάν για κάποιο λόγο ο Αώος χάσει το «ρ» του, αν δηλαδή σταματήσουν τα νερά του να τρέχουν.

Βοήθεια

Πωπώ, τι έχει συμβεί;
 Απ' το νερό έχει φύγει το «ρ».
 Φαίνεται θα 'χει εξατμιστεί.
 Μ' αυτό το νεό, για πες μου,
 τι θα μπορούσε να κάνει κανείς;
 Ούτε το πλοίο πλέει εκεί μέσα
 ούτε μπορείς να πλυθείς,
 ούτε ο μύλος μπορεί να γυρίσει,
 ούτε τα ψάρια βρίσκουν τροφή
 κι υπάρχει ακόμα και κάτι σπουδαίο:
 Αυτό το νεό μπορείς να το πιεις;
 Δεν είναι πόσιμο, καθάριο
 κρυστάλλινο και δροσερό.
 Θέλετε να σας πω τι είναι;
 Είναι νερό στεγνό, στεγνό.
 Φωνάξτε το δήμαρχο,
 τον πρόεδρο, το δικαστή.
 Μα τι θα κάνουμε επιτέλους
 χωρίς νερό, χωρίς πηγή;
 Να θα του δώσουμε
 το «ρ» του
 κι αυτό θα τρέξει στη στιγμή!

Τζιάνι Ροντάρι

- Οι επιπτώσεις θα είναι ίδιες και στις δύο χώρες; Μιλήστε για τη μόλυνση των νερών και προτείνετε λύσεις, για να παραμείνουν τα νερά του Αώου γάργαρα και καθαρά.

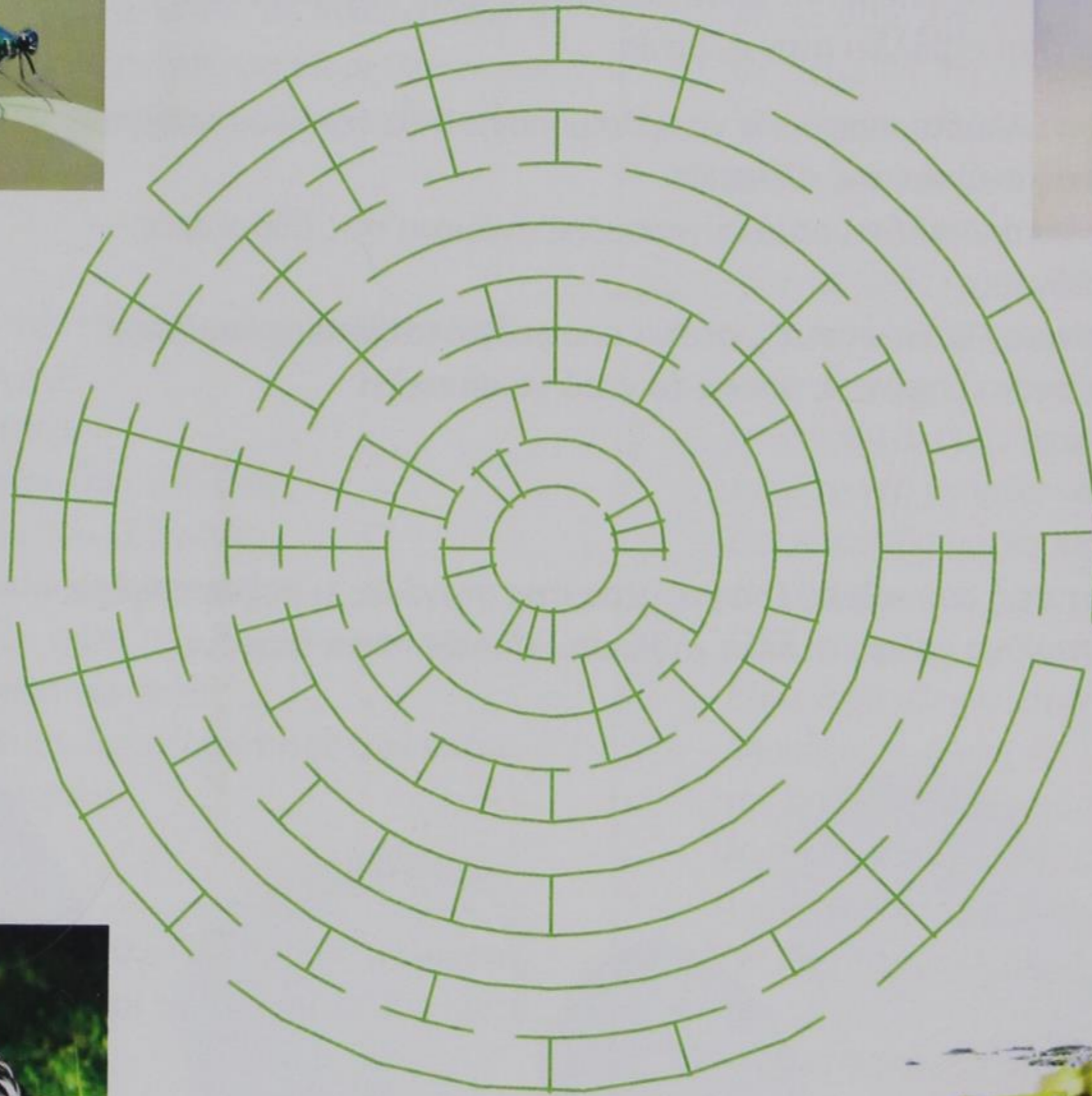
11. Τα ποτάμια ενώνουν, όμως μπορεί να αποτελέσουν και αιτία συγκρούσεων. Ο Αώος πηγάζει από την Ελλάδα και εκβάλλει στην Αλβανία.

- Τι θα συνέβαινε αν η Ελλάδα αποφάσιζε να χρησιμοποιήσει τα νερά του ποταμού, αδιαφορώντας για τις ανάγκες της Αλβανίας;
- Θα μπορούσε αυτό να αποτελέσει αιτία σύγκρουσης ανάμεσα στις δύο χώρες; Αν ναι, για ποιους λόγους;
- Μπορείτε να προτείνετε λύσεις ούτως ώστε να αποφεύγονται τέτοιες διαμάχες;
- Υπάρχουν περιοχές στον κόσμο στις οποίες το νερό να αποτελεί βασικό λόγο διαμάχης;

12. Τι «χαρίζει» ο Αώος στις δύο χώρες; Γράψτε μέσα στις σταγόνες τι μας προσφέρει το ποτάμι. Πάνω στη σταγόνα γράψε τη λέξη «άθληση». Φτιάξε πέντε σταγόνες.

13. Οδηγήστε το κάθε ζώο στην τροφή του:

14. Οι παρακάτω παροιμίες και φράσεις, που περιέχουν τη λέξη νερό, χρησιμοποιούνται και από τις δυο μεριές των συνόρων. Τι θέλουν να πουν; Γράψε την εξήγηση και αναζήτησε κι άλλες.

Τον έφερε στα νερά του.

Έκανε μια τρύπα στο νερό.

Έβαλε το νερό στ' αυλάκι.

Κουβαλάει νερό με το κόσκινο.

Το νερό που στέκεται, βρωμίζει.

Θα πούμε το νερό νεράκι.

Έκανε μια τρύπα στο νερό.

Πνίγεται σε μια κουταλιά νερό.

Μια σταγόνα στη σκεπή χαλάει όλο το σπίτι.

«Διατηρήστε τον Αώο καθαρό»

Στα πλαίσια μιας εκστρατείας για την προστασία του Αώου δημιουργήστε μία ενημερωτική αφίδα.

Η χλωρίδα και η πανίδα στην περιοχή του Αώου είναι πλουσιότατη.

Να καταγράψετε τα είδη της χλωρίδας και της πανίδας του τόπου σας και να τα συγκρίνετε με τα στοιχεία των μαθητών της άλλης πλευράς των συνόρων.

Δημιουργήστε έναν εννοιολογικό χάρτη του οικοσυστήματος του ποταμούάζοντας εικόνες χαρακτηριστικών ζώων και φυτών.

15. Διαβάστε το άρθρο της εφημερίδας για τη Μικρή Πρέσπα (Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ «Τα Νέα» (<http://www.acrobases.gr/showthread.php?t=371>)). Η Μικρή Πρέσπα ανήκει και στις δύο χώρες. Η συνέχιση της ζωής της είναι κοινό θέμα και οι λύσεις θα πρέπει να είναι κοινές. Μαζί με το σχολείο με το οποίο συνεργάζεστε να συντάξετε ένα κοινό ψήφισμα με σκέψεις και προτάσεις για την προστασία της Μικρής Πρέσπας και να το στείλετε στις αρχές του τόπου σας.

Με εξαφάνιση απειλείται η Μικρή Πρέσπα

Με ολοκληρωτική χερσοποίηση απειλείται η Μικρή Πρέσπα στην αλβανική πλευρά, εάν συνεχιστεί η άντληση των νερών της για την άρδευση της πεδιάδας της Κορυτσάς. Αυτό προκύπτει από την πρώτη κοινή μελέτη Ελλάδας-Αλβανίας για το υδατικό σύστημα της Μικρής Πρέσπας και του ποταμού Ντέβολλι. Η εκτροπή του ποταμού Ντέβολλι στα μέσα της δεκαετίας του 1970 στη Μικρή Πρέσπα έχει υποβαθμίσει σε μεγάλο βαθμό το νότιο άκρο της λίμνης, καθώς τα φερτά υλικά κάλυψαν το νότιο αλβανικό άκρο της λίμνης, καταλήγει η μελέτη. Με την πρόσχωση της λίμνης επεκτάθηκε δραματικά η υδρόβια βλάστηση και οι καλαμιώνες. Επιπλέον, άλλαξε ο οικολογικός χαρακτήρας και οι λειτουργίες της περιοχής. Οι περιβαλλοντικές και οικονομικές επιπτώσεις είναι σοβαρές για την τοπική κοινωνία της Αλβανίας, η οποία υποφέρει από μαζική μετανάστευση και απώλεια πόρων ζωής, επισημαίνει η

μελέτη, την οποία εκπόνησαν η μη κυβερνητική περιβαλλοντική οργάνωση «Εταιρία Προστασίας Πρεσπών» και η αλβανική οργάνωση για την Προστασία και Διατήρηση του Φυσικού Περιβάλλοντος της Αλβανίας (PPNEA), με συγχρηματοδότηση της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών και της WWF Ελλάδας. Ωστόσο, πρόθεση των αρμόδιων αρχών για τα ύδατα της Αλβανίας, όπως διαφάνηκε στις συναντήσεις τους με τους μελετητές του προγράμματος και αναφέρεται σε σχετική ανακοίνωση της Εταιρίας Προστασίας Πρεσπών, είναι να μην χρησιμοποιήσουν στο μέλλον τη λίμνη ως ταμιευτήρα για την άρδευση της πεδιάδας της Κορυτσάς, αλλά να προωθήσουν την αξιοποίηση του περιβαλλοντικού δυναμικού της περιοχής. Οι επιστήμονες κατέληξαν ότι για να ανατραπούν οι επιπτώσεις που έχουν προκαλέσει οι επεμβάσεις των τελευταίων δεκαετιών, θα πρέπει να μελετηθούν περαιτέρω συγκεκριμένα μέτρα περιβαλλοντικής αποκατάστασης και διαχείρισης.

16. Διαβάστε την ιστορία που ακολουθεί. Η ιστορία περιγράφει τις περιπέτειες του Άκη Νεράκη και των παιδιών της Ε΄ τάξης του Δημοτικού σχολείου Ιωαννίνων (σχολικό έτος 2005-2006). Όλοι μαζί βοήθησαν τον ποταμό Αώο να σωθεί από την σκουπιδοπαρέα. Αφού τη διαβάσετε, να γράψετε και εσείς μια φανταστική διάσωση του ποταμού Αώου από τα παιδιά της τάξης σας.

ο Άκης ο Νεράκης και η διάσωση του ποταμού Αώου

Συνήθως οι σταγόνες μιας πηγής δεν έχουν όνομα. Αυτή, όμως, ήταν μία πολύ ξεχωριστή σταγόνα. Τη σταγόνα αυτή την έλεγαν Άκη Νεράκη.

Μία μέρα ο Αώος, ο μπαμπάς του Άκη Νεράκη, αρρώστησε βαριά. Είχε φάει 1000 τενεκεδάκια, 2000 πλαστικές σακούλες, 200 πλαστικά μπουκάλια από νερό και αναψυκτικά και αμέτρητα χημικά.

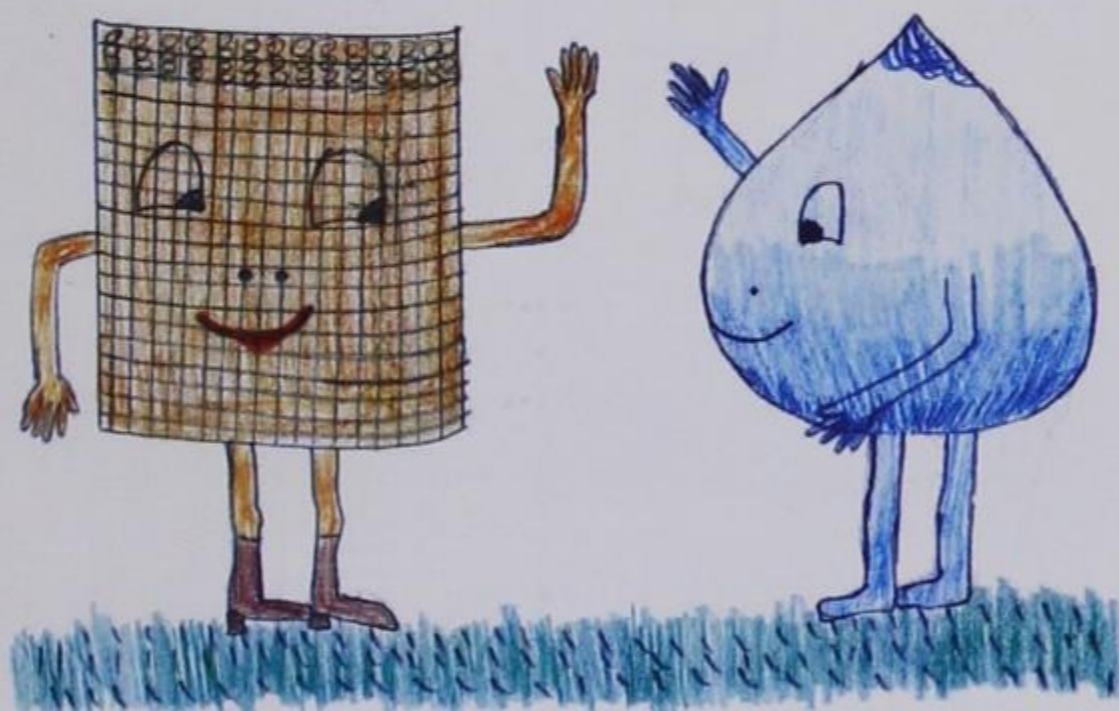

Ο Άκης ο Νεράκης αναλογίστηκε τι θα μπορούσε να συμβεί τώρα που αρρώστησε ο μπαμπάς του! Σκέφτηκε τους ανθρώπους και τα παιδιά που δε θα μπορούσαν πια να δροσιστούν, πίνοντας ένα ποτήρι νερό! Σκέφτηκε τα ζώα και τα φυτά που κινδύνευαν να καθούν, αν ποτίζονταν με τα νερά του!

Τόσους αιώνες όλοι έπιναν νερό στο όνομά του και τώρα; Κανείς δεν τον πλησίαζε! Όλοι φοβούνταν! Μόλις το έμαθε αυτό, ο Άκης ο Νεράκης αποφάσισε να πάει να τον βοηθήσει. Ο δρόμος ήταν μεγάλος και ο Άκης ο Νεράκης είχε απελπιστεί. Πώς αυτός, μια μικρή σταγόνα νερού, θα μπορούσε να φτάσει ως τον μπαμπά του, χωρίς να καθεί;

ΡΟΥΛΑ ΦΙΛΤΡΟΥΛΑ

Παρόλο που πίστεψε πως δε θα τα καταφέρει μόνος του, άκουσε πίσω του μια φωνή να του λέει: «Καλημέρα, Άκη Νεράκη. Είμαι η Ρούλα η Φιλτρούλα και ήρθα για να σε βοηθήσω.»

«Έμαθα πως έχεις προβλήματα με το μπαμπά σου, τον Αώ, κι ήρθα να σε βοηθήσω. Πίσω μου ακολουθούν πολλά παιδιά, που ζουν σε περιοχές κοντά στον ποταμό στις δυο μεριές των συνόρων. Μόλις άκουσαν για τον άρρωστο μπαμπά σου, έτρεξαν να βοηθήσουν!».

Ο Άκης Νεράκης χάρηκε πολύ, όταν τους είδε. Τώρα πια δεν ήταν μόνος του. «Σας ευχαριστώ πολύ που ήρθατε», τους είπε, «αλλά πρέπει να ξέρετε ότι η αποστολή μας είναι δύσκολη! Δεν πρέπει να χάνουμε χρόνο!».

δροσερό ποταμό με απόβλητα!

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

«Συναγερμός, συναγερμός!
Εισβολείς!» φώναξε ο Τοτός ο
Σκουπιδωτός, που ήταν, όπως
είναι φυσικό, ο αρχηγός του
τάγματος των σκουπιδιών κι
ευθύς αμέσως άρχισε το
σκουπιδοβολισμό.

1 2 3

το νερό μας μιλάει

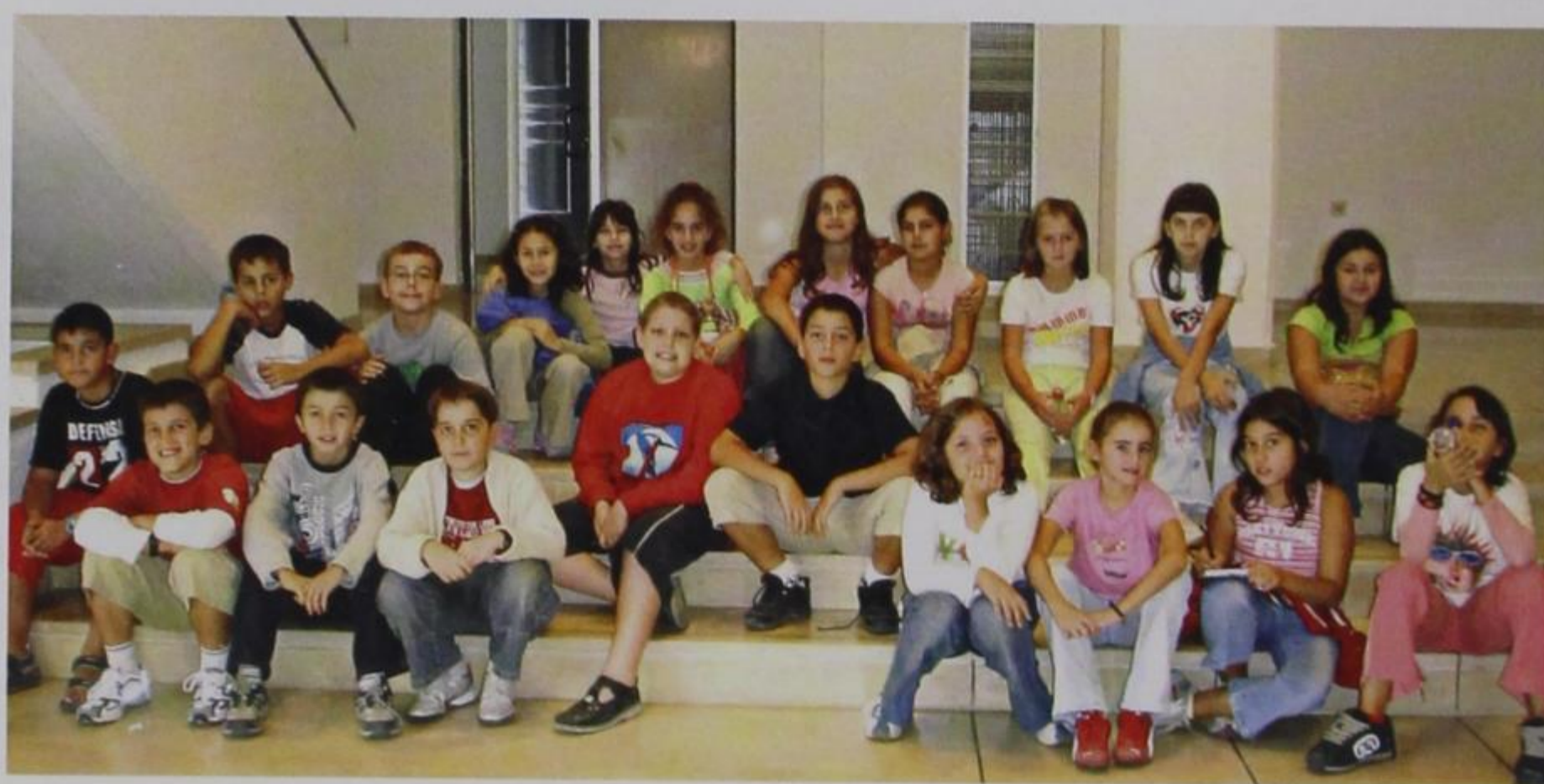

Όταν έφτασαν κοντά στον ποταμό, είδαν τον Άρη το Βρωμιάρη, την Κική τη Χημική, τον Τοτό το Σκουπιδωτό κι ένα στρατό από σκουπίδια να βρομίζουν τον Αώο.

Η σκουπιδοπαρέα πετούσε κάθε λογής σκουπίδια. Σάπια κρέατα, μουχλιασμένα τυριά, μπουκάλια, τενεκεδάκια, μπανανόφλουδες, πλαστικά ποτήρια, ήταν όλα εκεί. Και σαν να μην έφτανε αυτό τα εργοστάσια της Κικής της Χημικής γέμιζαν το δροσερό ποταμό με απόβλητα!

«Τι σιχαμερό!!!», είπε ο Άκης ο Νεράκης, «Ο μπαμπάς μου κινδυνεύει πραγματικά! Φοβάμαι μήπως είναι αργά και δεν καταφέρουμε τελικά να τον σώσουμε...».
«Μην ανησυχείς», φώναξαν τα παιδιά, «είμαστε πολλοί και ενωμένοι σίγουρα θα τα καταφέρουμε!»

«Ας ξεγλιστρήσουμε για να τους αιφνιδιάσουμε!», πρότεινε η Ρούλα η Φιλτρούλα. Έτρεξαν λοιπόν και κρύφτηκαν πίσω από κάτι τεράστια βράχια, που υπήρχαν εκεί κοντά. Από εκεί ήθελαν να περάσουν στην απέναντι όχθη, ώστε να κλέψουν τις διαβολικές μηχανές των σκουπιδιών.

Όμως η απόσταση ήταν μεγάλη και αυτοί πολύ μικροί για να τα καταφέρουν. Ένα δυνατό πλατσ ακούστηκε και οι φίλοι μας βρέθηκαν όλοι μέσα στο νερό. Οι εχθροί τους είχαν καταλάβει.

«Συναγερμός, συναγερμός! Εισβολείς!» φώναξε ο Τοτός ο Σκουπιδωτός, που ήταν, όπως είναι φυσικό, ο αρχηγός του τάγματος των σκουπιδιών κι ευθύς αμέσως άρχισε το σκουπιδοβολισμό.

Με την τεράστια σκουπιδορο-
φήχτρα του αιχμαλώτισε στη
στιγμή τον Άρη, την Κική, τον
Τοτό και όλη τη σκουπιδοπαρέα
τους.

Η κατάσταση για τον Άκη το
Νεράκη και για τους φίλους μας
ήταν κάτι παραπάνω από κρί-
σιμη. Οι φίλοι μας θα είχαν
θαφτεί κάτω από πολλούς
τόνους σκουπιδιών, αν δεν
εμφανιζόταν έτσι στα ξαφνικά
απρόσκλητος, ο Μάκης
ο Σκουπιδοτενεκεδάκης.

ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ

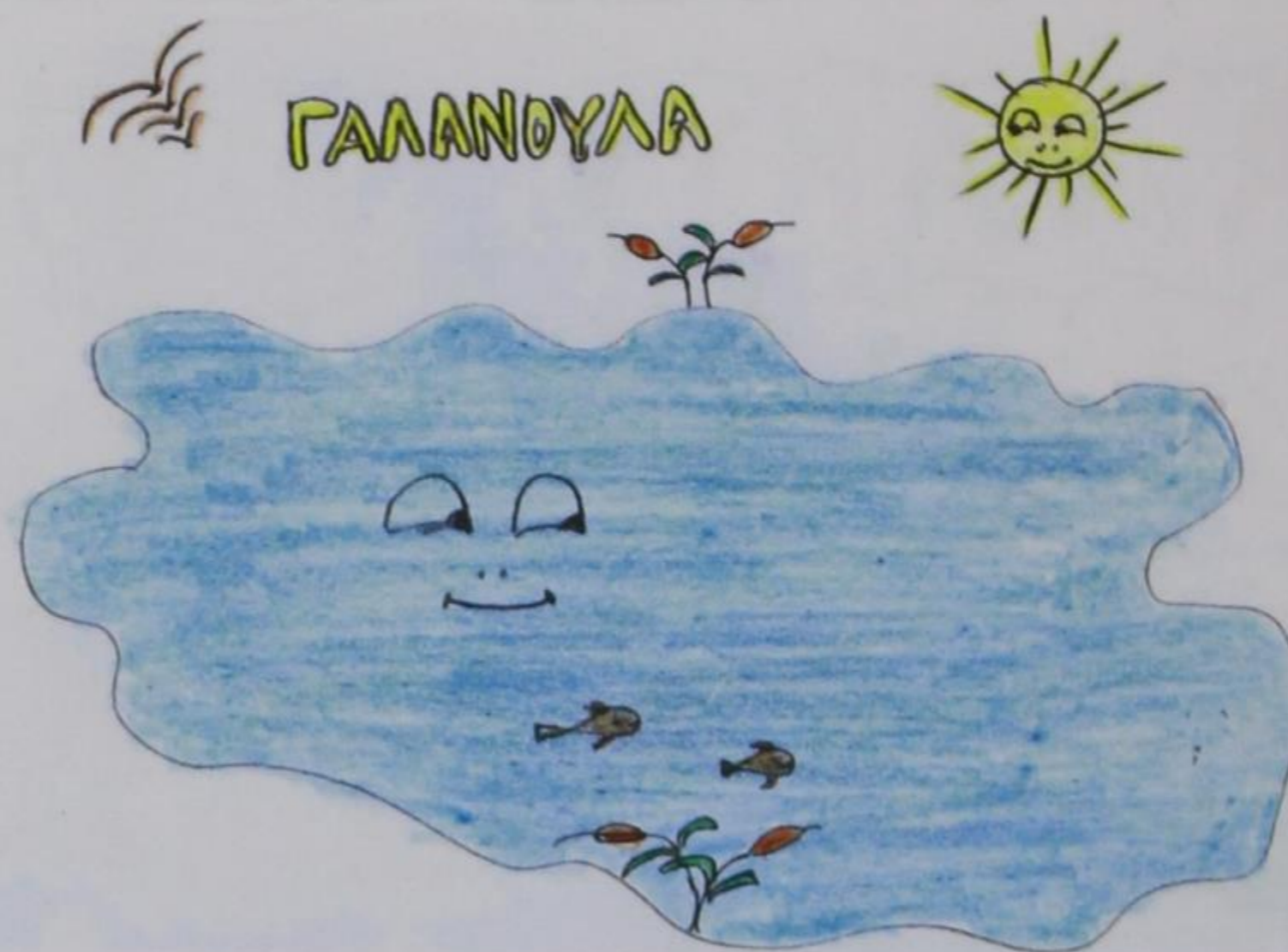

Τους οδήγησε αμέσως στο Αναμορφωτήριο που ονομαζόταν «Η Ανακύκλωση», μήπως και ξαναγίνουν χρήσιμοι για το περιβάλλον. Οι φίλες της Ρούλας της Φιλτρούλας ανέλαβαν τον πιο δύσκολο εχθρό, την Κική τη Χημική! Όρμησαν μέσα στα εργοστάσιά της και με τη συνεργασία των μαθητών, ο ποταμός Αώος έγινε και πάλι καθαρός, όπως πρώτα, γεμάτος ζωή. Δεν κινδύνευαν πια ούτε οι άνθρωποι, ούτε τα ζώα και τα φυτά.

Ο Αώος ήταν και πάλι χαρούμενος, γιατί τα πουλιά και τα ζώα που έσκυβαν σ' αυτόν για να δροσιστούν δεν κινδύνευαν πια. Τα ψάρια κολυμπούσαν ξανά ευτυχισμένα και χωρίς να κινδυνεύουν από ασφυξία στα καθαρά νερά. Τα φυτά που πότιζε, γέμισαν πάλι πράσινα φύλλα και τα άνθη τους μοσχοβόλησαν. Οι άνθρωποι ξανάνοιξαν τις βρύσες των σπιτιών τους κι έπιναν νερό άφοβα. Η χαρά του ποταμού Αώου δεν περιγραφόταν!

Ο Άκης ο Νεράκης και η Ρούλα η Φιλτρούλα παντρεύτηκαν. Έκαναν πολλά μικρά σταγονάκια και σχημάτισαν μία λίμνη τόσο καθαρή και γαλανή –και πώς να μην ήταν άλλωστε με τέτοιους γονείς– που την ονόμασαν Γαλανούλα.

Τα παιδιά ήταν ευτυχισμένα που βοήθησαν κι αυτά στη διάσωση του ποταμού Αώου. Βέβαια, δεν ξέχασαν τους φίλους τους, τον Άκη Νεράκη και τη Ρούλα τη Φιλτρούλα και κάθε μέρα τους επισκέπτονταν κι έπαιζαν με τα παιδιά τους στη γαλανή λιμνούλα!

τα παραδοσιακά επαγγέλματα

Ο αιώνας που πέρασε έφερε σημαντικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων και στον πολιτισμό. Παραδοσιακές ασχολίες και επαγγέλματα που είχαν ανθίσει στις δύο περιοχές, άλλαξαν μορφή ή αντικαταστάθηκαν με νέα ή δεν υπάρχουν πλέον. Με τη βοήθεια των δημοτικών τραγουδιών από τις δύο περιοχές θα ξετυλίξουμε το νήμα των παραδοσιακών επαγγελμάτων και θα ταξιδέψουμε στο παρελθόν για να γνωρίσουμε επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν, τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι επαγγελματίες, τον τρόπο με τον οποίο εκμεταλλεύονταν ότι τους πρόσφερε η φύση, χωρίς όμως να την καταστρέφουν. Θα θαυμάσουμε την επινοητικότητά τους και δε θα τα αφήσουμε να ξεχαστούν με το πέρασμα του χρόνου.

Το ταξίδι στο χρόνο για να γνωρίσουμε τα παραδοσιακά επαγγέλματα ξεκινάει!

1. Η χροιά του ήχου

Παρατηρήστε προσεκτικά τα παρακάτω εργαλεία. Τα αναγνωρίζετε όλα; Συμπληρώστε τα ονόματά τους κάτω από τη φωτογραφία. Ακούστε τώρα προσεκτικά τους ήχους. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε την κάθε εικόνα με τον ήχο της;

Προσπαθήστε να κατατάξετε τώρα τους ήχους που ακούσατε σε μία σειρά ξεκινώντας από τον πιο δυνατό και καταλήγοντας στον πιο σιγανό.

Χωρίστε τους ήχους που ακούσατε. Στη μία γραμμή να γράψετε τους ήχους που διαρκούν μια στιγμή (**στιγμιαίοι**) και στην άλλη αυτούς που διαρκούν περισσότερο (**διαρκείς**).

στιγμιαίοι

διαρκείς

2. Ακούστε προσεκτικά τα δύο ηχητικά παραδείγματα (ήχοι από αστικό και από αγροτικό εργασιακό περιβάλλον). Σημειώστε όσο περισσότερους ήχους αναγνωρίσατε στο καθένα από αυτά.

- Q Τι δουλειά κάνει ο άνθρωπος;
- Q Είναι άντρας ή γυναίκα;
- Q Βρίσκεται στην πόλη ή σε χωριό;
- Q Ζωγραφίστε μια εικόνα για καθένα από τα δύο επαγγέλματα που ακούσατε.

3. Παίζουμε παντομίμα;

Πώς θα παίξετε:

- 1) Χωριστείτε σε ομάδες.
- 2) Επιλέξτε ένα θέμα.
- 3) Κάθε ομάδα συζητάει μυστικά ποιο επάγγελμα θα παρουσιάσει στην άλλη ομάδα.
- 4) Η μία ομάδα παρουσιάζει το θέμα με κινήσεις. Απαγορεύεται να χρησιμοποιήσετε λέξεις, μπορείτε όμως να χρησιμοποιήσετε ήχους από το επάγγελμα που παρουσιάζετε. Είστε ελεύθεροι να αναπαράγετε τους ήχους που θέλετε και να αξιοποιήσετε:
 - Q το σώμα σας (στόμα, χτύπημα χεριών κ.λπ.),
 - Q ήχους από φύλλα χαρτιού, χτύπημα μολυβιών κ.λπ.,
 - Q μουσικά όργανα που διαθέτετε στην τάξη (ξύστρες, τυμπανάκια κ.λπ.).
- 5) Η άλλη ομάδα προσπαθεί να μαντέψει.
- 6) Αν τα καταφέρει, κερδίζει.
- 7) Το παιχνίδι συνεχίζεται με αλλαγή ρόλων.

4. Ακούστε προσεκτικά το τραγούδι «Η κεντημένη γκλίτσα σου»:

Η κεντημένη γκλίτσα σου

Η κεντημένη γκλίτσα, μωρέ βοσκέ,
όταν περνάς μέσ' τα φαράγγια , μωρέ βοσκέ,
μαυρομάτες και γαϊτανοφρύδες βρίσκεις, μωρέ βοσκέ.
Διάβηκες της Πρεμετής, μωρέ βοσκέ
σε ένα δέντρο, μέγα δέντρο, μωρέ βοσκέ,
σε περίμεναν κάποιες κυρίες, μωρέ βοσκέ.

- Q Υπάρχει συνοδεία από όργανα ή ακούγονται μόνο φωνές;
- Q Στο τραγούδι τραγουδάει ένας άντρας μόνος του, μία γυναίκα μόνη της και μια

ομάδα τραγουδιστών, σαν χορωδία. Μπορείτε να βρείτε με τι σειρά ακούγονται και πώς συνδυάζονται;

- ↳ Στην αρχή τραγουδάει ...
- ↳ Στη συνέχεια ξεκινάει και ...
- ↳ Στο τέλος ακούγεται ...

- Q Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο βασικός τραγουδιστής στο τραγούδι;
- Q Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν και οι υπόλοιποι;
- Q Σε ποιο επάγγελμα αναφέρεται το τραγούδι;
- Q Είναι επάγγελμα που συναντάμε στην πόλη ή στο χωριό;
- Q Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλα επαγγέλματα που τα συναντάμε μόνο στην πόλη ή μόνο στο χωριό;

Στο παραπάνω τραγούδι μιλήσαμε για δύο πράγματα: για τον τρόπο που τραγουδιέται το τραγούδι, τη **μουσική** του, και για το περιεχόμενό του, αυτό που στο τραγούδι ονομάζουμε **στίχο**. Τι νομίζετε ότι γράφτηκε πρώτα η μουσική ή οι στίχοι;

- Q Δείτε τις παρακάτω φωτογραφίες. Αποτελούν φωτογραφικό υλικό με έργα ανθρώπων που κατοικούν στις δυο μεριές των συνόρων. Μπορείτε να βρείτε τα επαγγέλματα των κατοίκων των δύο περιοχών;
- Q Συμπληρώστε τις δικές σας φωτογραφίες που δείχνουν τις κοινές ασχολίες-επαγγέλματα των κατοίκων των δύο περιοχών.

☀ Αυτό που μας κάνει να ξεχωρίζουμε τους ήχους, ονομάζεται χροιά και είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου.

☀ Ένα άλλο πολύ βασικό χαρακτηριστικό που έχει ο ήχος είναι η έντασή του, δηλαδή το πόσο δυνατός είναι.

☀ Τέλος, ένα άλλο πολύ βασικό χαρακτηριστικό που έχει ο ήχος, είναι η διάρκεια.

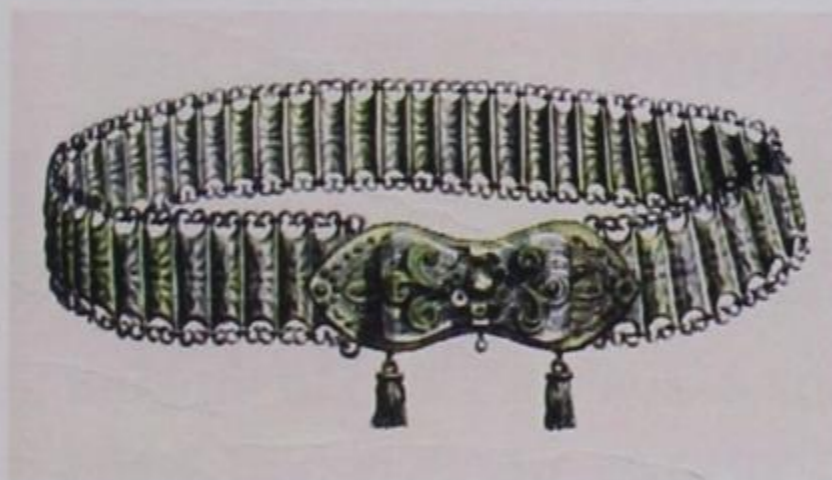

Αλβανία

Ελλάδα

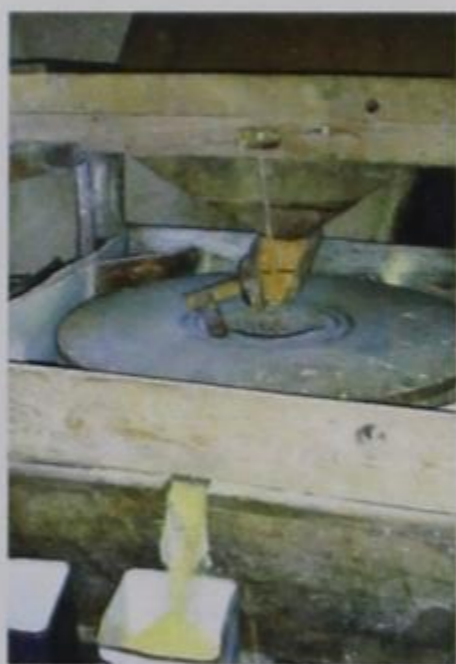
Επάγγελμα / Τέχνη

Αλβανία

Ελλάδα

Επάγγελμα / Τέχνη

.....

.....

.....

5. Επισκεφτείτε ένα εργαστήριο (αργυροχρυσοχοΐας, ξυλογλυπτικής κ.ά.). Καταγράψτε στοιχεία για το επάγγελμα, όπως εργαλεία, τεχνική, προσωπικό. Πριν την επίσκεψη να σχεδιάσετε ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο οι ερωτήσεις θα έχουν τη μορφή:

- Q Πόσα χρόνια κάνετε αυτή τη δουλειά;
- Q Ποιος σας δίδαξε το επάγγελμά σας;
- Q Είναι κουραστική η δουλειά που κάνετε;

6. Καθίστε όλοι σ' έναν κύκλο και ακούστε το τραγούδι Ε.10.16. «Της Άρτας το γεφύρι». Προσπαθήστε να πείτε το ποίημα «Της Άρτας το γεφύρι» σαν παραμύθι. Ο καθένας από σας θα πρέπει να πει μια πρόταση. Ζητήστε από το δάσκαλο ή τη δασκάλα σας να καταγράψει τις προτάσεις σας στον πίνακα και στο τέλος διαβάστε όλοι μαζί το παραμύθι.

Η πρώτη πρόταση θα ξεκινάει ως εξής: «Μια φορά κι έναν καιρό...»

Της Άρτας το γεφύρι

Σαρανταπέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες

γιοφύρι -v- εθεμέλιωναν στις Άρτας το ποτάμι.

Ολημερά τους χτίζανε, το βράδυ γκρεμιζόταν,

μοιργιολογούν οι μάστοροι και κλαιν' οι μαθητάδες:

-Αλίμονο στη μοίρα μας, κρίμα στη δούλεψή μας,

ολημερά να χτίζουμε, το βράδυ αυτό να πέφτει.

Πουλάκι πάησε κι έκατσε δεξιά μεριά στην τάβλα,

ούτε λαλούσε σα πουλί ούτε σα χελιδόνι

μόν' και λαλούσε κι έλεγε -v- ανθρωπινή κουβέντα.

-Αν δε στεριώσει άνθρωπος, γιοφύρι δε στεριώνει,

να μη στεριώσει ορφανό μη ξένο μη διαβάτη,

μόνο του πρωτομάστορα την όμορφη γυναίκα.

Με το πουλί παρήγγειλε:

-Αργά ντυθεί -v-, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα.

Και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς πήγε και είπε:

-Γοργά ντυθείς, γοργά αλλαχτείς, γοργά να πας το γιόμα.

Νάτην κι αφού φάνηκε -v- από την άσπρη στράτα,

τη βλέπ' ο πρωτομάστορας και του θανάτου πέφτει.

-Καλημερά σας, μάστοροι και σεις, βρε μαστορούδια,

μα τ' έχ' ο πρωτομάστορας κ' είναι βαργομισμένος;

-Το δαχτυλίδι -v- έχασε στην πρώτη την καμάρα

και ποιος θα μπει και ποιος θα βγει το δαχτυλίδι να 'βρει;

-Εγώ θα μπω, εγώ θα βγω, το δαχτυλίδι να 'βρω.

Σαν κρέμασαν τους άλυσους κι όλες τις αλυσίδες

-Τράβα, καλέ, τον άλυσσο, τράβα την αλυσίδα

όλον τον τόπο γύρισα και τίποτες δε βρήκα.

Ένας πηχάει με το μυστρί κι άλλος με την ασβέστη

ρίχνει κι ο πρωτομάστορας ένα βαρύ λιθάρι.

-Αλίμονο στη μοίρα μας, κρίμα στο ριζικό μας,

τρεις αδερφούλες ήμασταν, οι τρεις κακογραμμένες

η μια ...το Δούναβο κι η άλλη τον Αφράτη

κι η τρίτη -v- η μικρότερη στης Άρτας το γιοφύρι.

Πώς τρέμει το κορμάκι μου, να τρέμει το γιοφύρι,

πώς πέφτουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν οι διαβάτες,

-Κόρη, το λόγο άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε,

έχεις μονάκριβο αδερφό, μη λάχει και περάσει.

-Αν τρέμουν τ' άγρια βουνά, να τρέμει το γιοφύρι

κι αν πέφτουν τ' άγρια πουλιά, να πέφτουν οι διαβάτες,

έχω μονάκριβο αδερφό, μη λάχει και περάσει.

Φτιάξατε το παραμύθι σας; Σκεφτείτε τώρα:

Q Τι διαφορά έχει το ποίημα από το παραμύθι;

- Q Διαβάστε πρώτα το παραμύθι και μετά το ποίημα προσπαθώντας ταυτόχρονα να χτυπάτε παλαμάκια. Σε ποιο από τα δύο είναι πιο εύκολο; Μήπως μπορείτε να φανταστείτε γιατί;

Επομένως, ένα βασικό στοιχείο του ποιήματος, που το κάνει να διαφέρει από τον πεζό λόγο, είναι ο ρυθμός.

- Q Ξαναδιαβάστε το ποίημα «Της Άρτας το γεφύρι». Προσπαθήστε τώρα να συνοδεύετε ρυθμικά την απαγγελία όχι μόνο με παλαμάκια, αλλά και με κρουστά όργανα που έχετε στο σχολείο σας ή ακόμα και αυτοσχέδια όργανα, που μπορείτε να φτιάξετε μόνοι σας στην τάξη.
- Q Πραγματοποιήστε την ίδια δραστηριότητα (κάντε το τραγούδι παραμύθι) και με το δημοτικό τραγούδι από την περιοχή της Αλβανίας.

Του Ροζαφάτ το κάστρο

Τη Μπούνα αντάρα σκέπασε τρεις μέρες και τρεις νύχτες.
Κι ύστερα μι' αύρα φύσηξε και πήρε την αντάρα,
τη σήκωσε ως το Βαλντανούζ, που δούλευαν τρία αδέλφια,
δουλεύανε να χτίσουνε του Ροζαφάτ το κάστρο.

Όλη τη μέρα χτίζανε, τη νύχτα γκρεμιζόταν.

Κείθε ένας άγιος γέροντας πέρασε κάποια μέρα:

–Αδέλφια, καλώς κάνετε.

–Καλό να 'χεις, γέρο.

Μα πού το βλέπεις τάχατες ετούτο το καλό μας;

Όλη τη μέρα χτίζουμε κι όλη τη νύχτα πέφτει.

Μη ξέρεις, γέροντα, γιατί το κάστρο δε στεριώνει;

–Ξέρω, παιδιά, μα να το πω το 'χω μεγάλο κρίμα.

–Πες ό,τι ξέρεις, γέροντα, δικό μας, να 'ν 'το κρίμα.

–Έχετε ταίρια εσείς οι τρεις;

–Κι οι τρεις έχουμε, γέρο.

Δείξε μας τι να κάνουμε να στεριωθεί το κάστρο.

–Μπέσα, παιδιά, να κάμετε κι οι τρεις σας να ορκιστείτε

κουβέντα να μην ανοίξετε στο σπίτι σας να πάτε

και στην καλή του να μη πει το μυστικό κανένας.

Κι αύριο, όποια φέρει το ψωμί, στοιχειώστε τη στο κάστρο
και θε να ιδείτε, ωρέ παιδιά, πόσο καλά στεριώνει.

Αλί απ' τ' αδέλφια ο μέγας τους επάτησε τον όρκο,

επάτησε την μπέσα του, κουβέντιασε στο σπίτι,

το μυστικό φανέρωσε και στην καλή του το 'πε.

Έτσι έκαμε κι ο μεσιανός από τα τρία αδέλφια

επάτησε την μπέσα του, κουβέντιασε στο σπίτι,

το μυστικό φανέρωσε και στην καλή του το 'πε.

Μον' ο μικρός ο αδελφός, ο πιο καλός απ' όλους,
το μυστικό δεν έβγαλε δεν το 'πε στην καλή του.

Έπεσε η νύχτα ολόγυρα κι έφεξε πάλ' η μέρα.

Πουρνό-πουρνό κινήσανε για τη δουλειά τ' αδέλφια.

Χτυπούσαν οι καρδούλες τους, ραγίζονταν οι πέτρες.

Ήρθε ο καιρός το κολατσιό να πάνε στους μαστόρους
κι η πεθερά παράγγειλε την πρώτη της τη νύφη.

-Νύφη μου μεγαλύτερη, θέλουν ψωμί οι μαστόροι,

θέλουν ψωμί, θέλουν νερό για να προγιοματίσουν.

-Μανούλα, μα την πίστη μου, δε δύναμαι να πάω.

βαριάρρωστη ξημέρωσα, μου τρέμουνε τα πόδια.

-Σήκου εσύ, νύφη δεύτερη, θέλουν ψωμί οι μαστόροι,

θέλουν ψωμί, θέλουν νερό, θέλουν και κρασάκι

με την κολοκυθοφλασκιά, για να προγιοματίσουν.

-Μανούλα, η έρμη δεν μπορώ, θα πάω στα γονικά μου.

-Άντε 'συ, νύφη μου στερνή.

-Στους ορισμούς σου, μάνα.

-Νύφη μου, ήρθε πρόγιομα, θέλουν ψωμί οι μαστόροι,

θέλουν ψωμί θέλουν νερό, θέλουν και κρασάκι

με την κολοκυθοφλασκιά, για να προγιοματίσουν.

-Έγω πηγαίνω, μάνα μου, μα έχω μικρό και κλαίει.

-Νύφη μου, σύρε το ψωμί και το παιδί δεν κλαίει,

εμείς θα το φροντίζουμε, θα το 'χομε την έγνοια.

Πήρε ψωμί, πήρε νερό και στη φλασκιά κρασάκι,

προς την Καζένα τράβηξε και ανέβει προς το κάστρο.

Σαν την αγνάντεψε ο άντρας της, πέταξε το τσοκάνι

και για το κάστρο μια βαριά ξεστόμισε κατάρα.

-Τι έχεις, καλέ μου, κι είσαι αχνός και βλαστημάς το κάστρο;

-Καλή μου, μαύρ' η μοίρα σου, εδώ στα θεμελά του

εσέ θε να στοιχειώσουμε, το κάστρο να στεριώσει.
-Να 'σαι καλά εσύ άντρα μου, κι εσείς αντραδελφοί μου.
Μονάχα μια παραγγελιά στερνή μου σας αφήνω.
Στον τοίχο ως με στοιχειώσετε, αφήστε μου απέξω,
το 'να το μάτι, το δεξί, και το δεξί μου χέρι
και το δεξί το πόδι μου και το δεξί βυζί μου,
γιατί άφησα το γιούλη μου μικρό βυζασταρούδι
κι όταν θα κλαίει, να το θωρώ με το 'να μου το μάτι,
με το δεξί το χέρι μου γλυκά να το χαϊδεύω,
τη σαμαρίτσα να κουνώ με το δεξί μου πόδι,
να το βυζαίνω, σαν πεινά, με το δεξί βυζί μου.
Ας μαρμαρώσει ο κόρφος μου κι ας στεριωθεί το κάστρο
κι ο ακριβογιός μου ας το χαρεί και ας το διαφεντέψει.

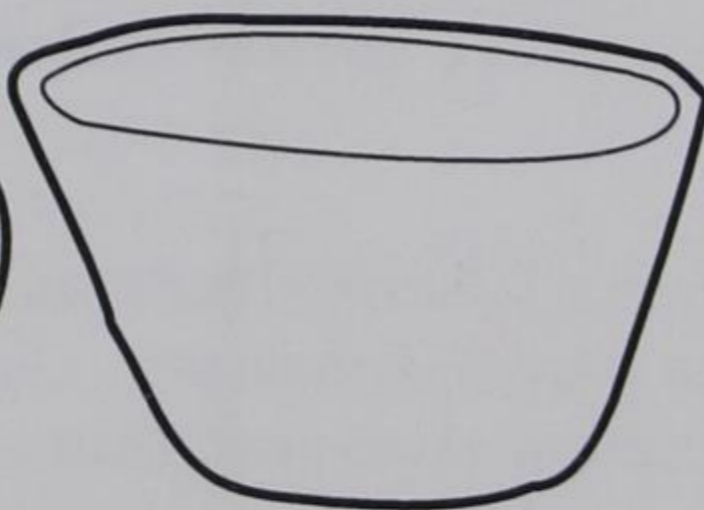
Μπορείτε να διαβάσετε τα παρακάτω βιβλία που έχουν ως θέμα τα επαγγέλματα.

- ☀ «Το πιο γλυκό ψωμί» (παραμύδι)
- ☀ «Οι ψαράδες που έπιασαν μια πέτρα» (μύθος του Αιωώπου)
- ☀ «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» (παραμύδι)
- ☀ «Ο κυρ Λάζαρος και οι δράκοι»

7. Ακούστε τα τραγούδια: «Την είδηση φέρνει ο αγγελιοφόρος», Ε.10.16: «Της Άρτας το γεφύρι», Α.8.9: «Ένας βοσκός πάνω στο βουνό». Για ποια επαγγέλματα γίνεται λόγος στα παραπάνω τραγούδια; Αναφέρετε τα επαγγέλματα των γονιών σας, καταγράψτε και συμπληρώστε έναν πίνακα με άλλα επαγγέλματα. Επίσης, καταγράψτε τα επαγγέλματα που εμφανίζονται στα τραγούδια της άλλης χώρας και βρείτε όσα είναι κοινά.

8. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.10.16: «Της Άρτας το γεφύρι», «Την είδηση φέρνει ο αγγελιοφόρος». Καταγράψτε τις νέες λέξεις, τις οποίες σχετίζονται με τα επαγγέλματα που συναντήσαμε στα ελληνικά και αλβανικά τραγούδια. Περιγράψτε την παραδοσιακή στολή του τόπου σας. (μαντίλι, ποδιά, πουκάμισο, κ.ά.).

9. Διάβασε το παρακάτω ποίημα:

Σαν πας, Μαλάμω μ', για νερό

κι εγώ στη βρύση καρτερώ.

Θα σου τσακίσω το σταμνί

να πας στη μάνα σου αδειανή

κι αν σε ρωτήσει η μάνα σου,

Μαλάμω μ', που 'ναι η στάμνα σου;

-Μάνα μου, παραπάτησα

και το σταμνί μου τσάκισα.

-Αυτό δεν είναι παραπάτημα

μόν' είν' αγάπης τσάκισμα.

Τα πήλινα αντικείμενα καθημερινής χρήσης ήταν φτιαγμένα από τον αγγειοπλάστη. Δείτε το βίντεο στην ιστοσελίδα: <http://www.pestola.gr/nikos-rodios-skopelos-interview-pottery-make> και με πλαστελίνη ή πηλό γίνετε κι εσείς μικροί αγγειοπλάστες.

- 🕒 Τι σκεύη έφτιαχναν με πηλό;
- 🕒 Σήμερα ποια από αυτά χρησιμοποιούμε;
- 🕒 Από ποια αντικαταστήθηκαν σήμερα κάποια άλλα;

Βοηθήστε τον αγγειοπλάστη να στολίσει τις παρακάτω στάμνες. Σχεδιάστε στάμνες και στολίστε τες με χρώματα και σχέδια.

(Πηγή: <http://www.krekonitsas.gr/index.htm>)

10. Ακούστε τα τραγούδια: E.10.16: «Της Άρτας το γεφύρι» και A.12.2. «Αμάν μυλωνά, μωρέ μυλωνά». Και στις δύο περιοχές υπάρχουν επαγγελματίες που κάνουν την ίδια δουλειά και χρησιμοποιούν τα ίδια σύνεργα ή εργαλεία. Στον παρακάτω πίνακα τα απαραίτητα σύνεργα-εργαλεία και η δουλειά που κάνει ο κάθε επαγγελματίας μπερδεύτηκαν. Αντιστοίχισε τις μπερδεμένες λέξεις όπως στο παράδειγμα. (Πηγή: ΚΠΕ Κόνιτσας <http://www.krekonitsas.gr/index.htm>)

● Ποιος το κάνει:	● Τι δουλειά κάνει:	● Τι εργαλεία ή υλικά χρησιμοποιεί:
<ul style="list-style-type: none"> μάστορας αργυροχρυσόχοος βυρσοδέψης μυλωνάς καλαθάς υφάντρα ξυλοκόπος πεταλωτής αγιογράφος 	<ul style="list-style-type: none"> πλέκει καλάθια πεταλώνει άλογα φτιάχνει κοσμήματα κατεργάζεται δέρματα κόβει δέντρα αλέθει βιτάρια αγιογράφηση εκκλησιών κτίζει σπίτια υφαίνει 	<ul style="list-style-type: none"> αθήμι αργαλειός καλάμια πινέλα πέτρα νερόμυλος καρφιά πριόνι δέρμα ζώου

11. Επίσκεψη σε μουσείο. Ακούστε τα τραγούδια: «Κατσαλίδας Γρ., «Η κόρη στον αργαλειό», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρεια Ήπειρο, σ. 528» και A.1.21. «Σαν βγαίνουν οι γριές στ' αλώνια».

- Έχεις επισκεφτεί ποτέ σου ένα λαογραφικό μουσείο; Τι συναντά κανείς εκεί;
- Πώς φαντάζεσαι ένα αντίστοιχο λαογραφικό μουσείο στην άλλη χώρα;
- Θα υπάρχουν κοινά εκθέματα; Γιατί; Ανάφερε μερικά.
- Περίγραψε ένα αντικείμενο από το μουσείο. Κατά την περιγραφή του αντικειμένου δεν ξεχνώ να αναφέρω: το σχήμα, το μέγεθος, το χρώμα, το περιεχόμενο και την χρησιμότητά του.

1. Η χροιά του ήχου

Παρατηρήστε προσεκτικά τα παρακάτω εργαλεία.

Τα αναγνωρίζετε όλα; Συμπληρώστε τα ονόματά τους κάτω από τη φωτογραφία.

Ακούστε τώρα προσεκτικά τους ήχους. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε την κάθε εικόνα με τον ήχο της;

Προσπαθήστε να κατατάξετε τώρα τους ήχους που ακούσατε σε μία σειρά ξεκινώντας από τον πιο δυνατό και καταλήγοντας στον πιο σιγανό.

Χωρίστε τους ήχους που ακούσατε. Στη μία γραμμή να γράψετε τους ήχους που διαρκούν μια στιγμή (**στιγμιαίοι**) και στην άλλη αυτούς που διαρκούν περισσότερο (**διαρκείς**).

στιγμιαίοι

διαρκείς

2. Παίζουμε παντομίμα;

Πώς θα παίξετε:

- 1) Χωριστείτε σε ομάδες.
- 2) Επιλέξτε ένα θέμα.
- 3) Κάθε ομάδα συζητάει μυστικά ποιο επάγγελμα θα παρουσιάσει στην άλλη ομάδα.
- 4) Η μία ομάδα παρουσιάζει το θέμα με κινήσεις.

Απαγορεύεται να χρησιμοποιήσετε λέξεις, μπορείτε όμως να χρησιμοποιήσετε ήχους από το επάγγελμα που παρουσιάζει-

ζετε. Είστε ελεύθεροι να αναπαράγετε τους ήχους που θέλετε και να αξιοποιήσετε:

- Q το σώμα σας (στόμα, χτύπημα χεριών κ.λπ.),
 - Q ήχους από φύλλα χαρτιού, χτύπημα μολυβιών κ.λπ.,
 - Q μουσικά όργανα που διαθέτετε στην τάξη (ξύστρες, τυμπανάκια κ.λπ.).
- 5) Η άλλη ομάδα προσπαθεί να μαντέψει.
 - 6) Αν τα καταφέρει, κερδίζει.
 - 7) Το παιχνίδι συνεχίζεται με αλλαγή ρόλων.

3. Ακούστε προσεκτικά το τραγούδι «Η κεντημένη γκλίτσα σου»:

Η κεντημένη γκλίτσα σου

Η κεντημένη γκλίτσα, μωρέ βοσκέ,
όταν περνάς μέσ' τα φαράγγια , μωρέ βοσκέ,
μαυρομάτες και γαϊτανοφρύδες βρίσκεις, μωρέ βοσκέ.
Διάβηκες της Πρεμετής, μωρέ βοσκέ
σε ένα δέντρο, μέγα δέντρο, μωρέ βοσκέ,
σε περίμεναν κάποιες κυρίες, μωρέ βοσκέ.

- Q Υπάρχει συνοδεία από όργανα ή ακούγονται μόνο φωνές;
- Q Στο τραγούδι τραγουδάει ένας άντρας μόνος του, μία γυναίκα μόνη της και μια ομάδα τραγουδιστών, σαν χορωδία. Μπορείτε να βρείτε με τι σειρά ακούγονται και πώς συνδυάζονται;
 - L Στην αρχή τραγουδάει ...
 - L Στη συνέχεια ξεκινάει και ...
 - L Στο τέλος ακούγεται ...
- Q Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο βασικός τραγουδιστής στο τραγούδι;

- Q Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν και οι υπόλοιποι;
- Q Ακούστε το παρακάτω κομμάτι:
 - L Μπορείς να αναγνωρίσεις κάποια όργανα;
 - L Υπάρχει κάποιο όργανο που ξεχωρίζει;
 - L Τι ρόλο έχουν τα υπόλοιπα;
- Q Μπορείς να εντοπίσεις ομοιότητες ανάμεσα στον τρόπο που τραγουδιέται το τραγούδι «Η κεντημένη γκλίτσα σου» και στο κονσέρτο;
- Q Σε ποιο επάγγελμα αναφέρεται το τραγούδι;
- Q Είναι επάγγελμα που συναντάμε στην πόλη ή στο χωριό;
- Q Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλα επαγγέλματα που τα συναντάμε μόνο στην πόλη ή μόνο στο χωριό;

Στο παραπάνω τραγούδι μιλήσαμε για δύο πράγματα: για τον τρόπο που τραγουδιέται, τη **μουσική** του, και για το **νόημά** του, αυτό που στο τραγούδι ονομάζουμε **στίχο**. Τι νομίζετε ότι γράφτηκε πρώτα η **μουσική** ή οι **στίχοι**;

4. Το τραγούδι γίνεται η αφορμή για να μιλήσουμε για εκείνες τις μορφές παραδοσιακής τέχνης που άνθισαν στις δύο περιοχές. Προτείνεται η επίσκεψη σε ένα εργαστήριο (αργυροχρυσοχοΐας, ξυλογλυπτικής, κ.ά.).

Καταγράψτε στοιχεία για το επάγγελμα, όπως εργαλεία, τεχνική, προσωπικό. Πριν την επίσκεψη να σχεδιάσετε ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο οι ερωτήσεις να είναι της μορφής:

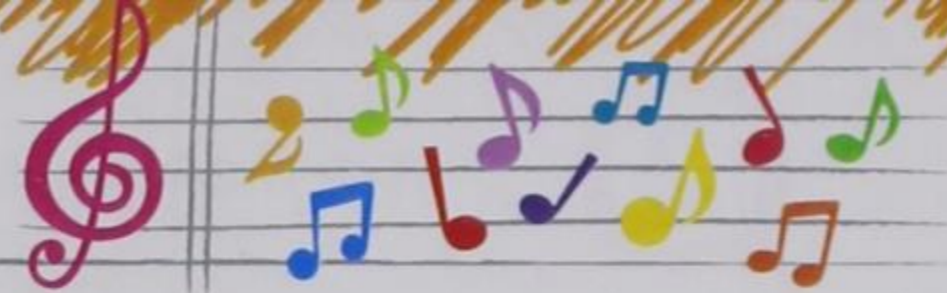
- Q Πόσα χρόνια κάνετε αυτή τη δουλειά;
- Q Ποιος σας δίδαξε το επάγγελμά σας;
- Q Είναι κουραστική η δουλειά που κάνετε;

☀ Αυτό που μας κάνει να ξεχωρίζουμε τους ήχους ονομάζεται χροιά και είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου.

☀ Ένα άλλο πολύ βασικό χαρακτηριστικό που έχει ο ήχος είναι η έντασή του, δηλαδή το πόσο δυνατός είναι.

☀ Τέλος, ένα άλλο πολύ βασικό χαρακτηριστικό που έχει ο ήχος, είναι η διάρκεια.

5. Ακούστε το τραγούδι Ε.10.16. «Της Άρτας το γεφύρι» (τους στίχους του ποιήματος μπορείτε να τους διαβάσετε στη σελίδα 139) και χωριστείτε σε ομάδες για να γράψτε την ιστορία του ποιήματος σαν ένα παραμύθι.

Η αρχή θα μπορούσε να είναι: «Μια φορά κι έναν καιρό...»

Φτιάξτε το παραμύθι σας; Σκεφτείτε τώρα:

- ❏ Τι διαφορά έχει το ποίημα από το παραμύθι;
- ❏ Διαβάστε πρώτα το παραμύθι και μετά το ποίημα προσπαθώντας ταυτόχρονα να χτυπάτε παλαμάκια. Σε ποιο από τα δύο είναι πιο εύκολο; Μήπως μπορείτε να φανταστείτε γιατί;

Επομένως, ένα βασικό στοιχείο του ποιήματος που το κάνει να διαφέρει από τον πεζό λόγο, είναι ο ρυθμός.

Ξαναδιαβάστε το ποίημα. Προσπαθήστε τώρα να συνοδεύετε ρυθμικά την απαγγελία όχι μόνο με παλαμάκια, αλλά και με κρουστά όργανα που έχετε στο σχολείο σας ή ακόμα και αυτοσχέδια όργανα που μπορείτε να φτιάξετε μόνοι σας στην τάξη.

Πηγαίνετε τώρα στη σελίδα 141 και διαβάστε το τραγούδι για το χτίσιμο του κάστρου Ροζαφάτ. Χωριστείτε πάλι σε ομάδες και γράψτε την ιστορία του ποιήματος σαν ένα παραμύθι.

Η αρχή θα μπορούσε να είναι: «Μια φορά κι έναν καιρό...»

- ❏ Έχουν τα δύο τραγούδια ομοιότητες και διαφορές στη μορφή και το περιεχόμενο;
- ❏ Είναι τυχαίες οι ομοιότητες και αν όχι τι αποδεικνύουν;
- ❏ Γνωρίζετε κάποια άλλα τραγούδια, μύθους, έθιμα που υπάρχουν και στις δύο περιοχές;

Στη μουσική, όταν συνομιλούν μεταξύ τους ολόκληρη ορχήστρα από τη μια πλευρά και ένα όργανο από την άλλη, το έργο το ονομάζουμε κονσέρτο.

6. Αν επισκεφτεί κάποιος το χωριό Καστανέα, το ονομαστό μαστοροχώρι και ένα από τα ομορφότερα χωριά της Ηπείρου, μπορεί να δει στον Άγιο Νικόλαο (1926) το ξυλόγλυπτο τέμπλο του Χαράλαμπου Σκαλιστή, το διώροφο πετρόχτιστο σχολείο (1894), τον Άγιο Δημήτριο (σύμφωνα με την παράδοση χτίστηκε γύρω στο 1670), τα τέσσερα μονότοξα γεφύρια, το αρχοντικό του Γκόσιου, πολλά πετρόχτιστα σπίτια, κι ακόμα καλντερίμια και τοιχοποιίες που αναδεικνύουν ένα χωριό με σπάνιες αρχιτεκτονικές αρετές. Η εικόνα συμπληρώνεται με το εξωκκλήσι των Αγίων Αποστόλων «εις το άκρον του χωριού της συνοικίας Μεσαργιάς» σε ένα τοπίο «εκπληκτικής ωραιότητας».

Ο τουριστικός οδηγός της Δρόπολης (1999) μάς ενημερώνει ότι μπορούμε να επισκεφτούμε την εκκλησία και να δούμε το ξυλόγλυπτο τέμπλο. Συζητήστε με τους συμμαθητές σας για την αρχιτεκτονική των εκκλησιών στις δύο περιοχές και για τα ξυλόγλυπτα.

- Q Υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά;
- Q Τι συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για τη λατρεία, τα επαγγέλματα και τις συνήθειες των κατοίκων;

Οι μάστοροι των δύο περιοχών σμιλεύουν την πέτρα με την ίδια τεχνική.

- Q Μπορείτε να καταλάβετε ποιοι είναι μάστοροι από τα μαστοροχώρια της Ηπείρου και ποιοι από τη Δρόπολη της Νότιας Αλβανίας;
- Q Γιατί δεν μπορεί να γίνει η αντιστοιχία;
- Q Πιστεύετε ότι η κοινή πορεία των μαστόρων των δύο περιοχών μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην προώθηση της διαβαλκανικής επικοινωνίας; (Υπάρχουν κοντά τους σημαντικά κέντρα

<http://users.kyk.sch.gr/aristhodas/mastroxoria.htm>

παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, όπως τα μαστοροχώρια των Ιωαννίνων, του Βόιου, της Καστοριάς, της Φλώρινας, των Τζουμέρκων και στην άλλη μεριά των συνόρων, όπως του Αργυρόκαστρου, της Κορυτσάς, του Ελμπασάν, και της Ντίμπρας.)

- Q Με ποιους τρόπους μπορεί να επιτευχθεί η επικοινωνία και να ενισχυθούν οι σχέσεις ανάμεσα στις περιοχές αυτές;

7. Διάβασε το παρακάτω ποίημα:

Ανάθεμά σε παχνιστή

Ανάθεμά σε, παχνιστή, (σαρακατσάνα μου),

(ωρέ) Γινάρη και Φλεβάρη,

[κι εσύ, βρε Μάρτη, μωρέ αντίχριστε]

και συ, βρε Μάρτη, αντίχριστε, (σαρακατσάνα μου),

κάνεις βαρύ χειμώνα (μωρέ) [μας ψόφησες, μωρέ, τα πρόβατα] ωχ, ωχ, ωχ, ωχ,

μας ψόφησες τα πρόβατα (βρε Μάρτη, αντίχριστε)

μας ψόφησες τα γίδια [μας ψόφησες, μωρέ, και τ' άλογα] ωχ, ωχ, ωχ, ωχ,

μας ψόφησες και τ' άλογα (βρε Μάρτη, αντίχριστε)

μουλάρ(γ)ια και φοράδ(γ)ια [μας έφυγαν και τα παιδιά] ωχ, ωχ, ωχ, ωχ,

μας έφυγαν και τα παιδιά, (σαρακατσάνα μου),

πάεσαν κατ' το ρωμαίικο [πάισε και ο γέρος από κοντά] ωχ, ωχ, ωχ, ωχ,

πάισε κι ο γέρος από κοντά, (σαρακατσάνα μου),

(ωρέ) πάισε να τους γυρίσει [γυρίστε πίσω, μωρέ, βρε παιδιά] ωχ, ωχ, ωχ, ωχ,

γυρίστε πίσω, βρε παιδιά, (σαρακατσάνα μου),

(ωρέ) πίσω κατ' τα κονάκια [εγώ σας φκιάνω πρόβατα] ωχ, ωχ, ωχ, ωχ,

ιγώ σας φκιάνω πρόβατα, (σαρακατσάνα μου),

εγώ σας φκιάνω γίδια, ιγώ σας δίνω σιρμαϊές.

Οι αγροτικές εργασίες είναι ίδιες στις γειτονικές περιοχές των χωρών και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εποχές του χρόνου.

- Q Σε ποιους μήνες και σε ποιες εποχές αναφέρεται το τραγούδι που ακούσατε;
- Q Σε ποιες εργασίες;
- Q Προσπάθησε να βρεις όσο περισσότερες αγροτικές εργασίες υπάρχουν στις τέσσερις εποχές.

εργασίες

Χειμώνας

Άνοιξη

Καλοκαίρι

Φθινόπωρο

Ακούστε το τραγούδι Ε.4.3.
«Στο Σιργιώτικο τον κάμπο»
και κάντε την περιγραφή
της παραδοσιακής στολής
του τόπου σας (μαντίλι,
ποδιά, πουκάμινο, κ.ά.)

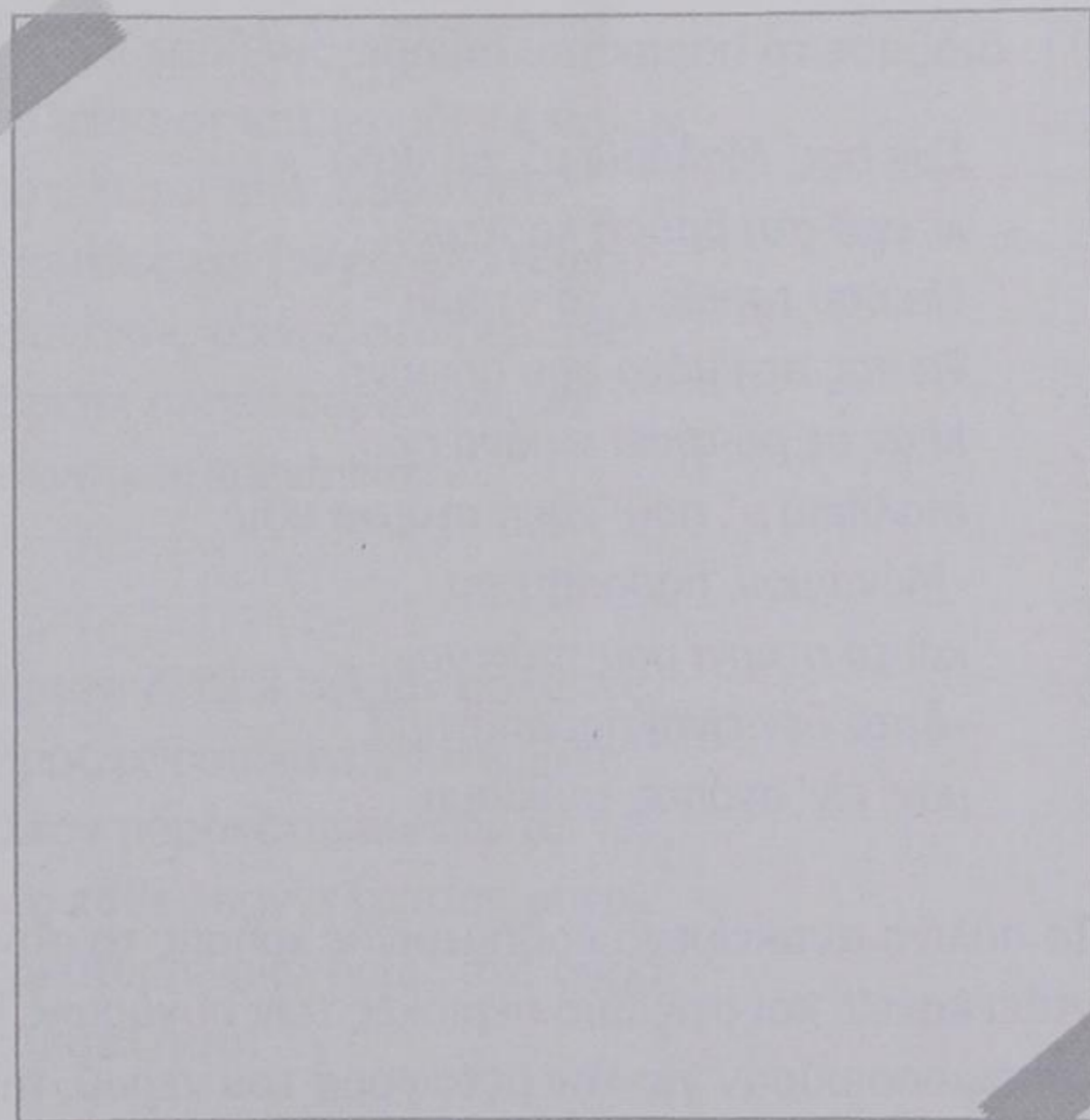

8. Φτιάξτε το μουσικό χάρτη!

Αναζητήστε βασικά επαγγέλματα στις περιοχές της Ελλάδας και βρείτε τραγούδια που σχετίζονται με αυτά. Δείτε το ανάγλυφο της Αλβανίας.

- Q Ποια επαγγέλματα που ανέφερες στην προηγούμενη άσκηση μπορούν να ανθίσουν εδώ;
- Q Πώς σε βοήθησε ο ανάγλυφος χάρτης;
- Q Βρες τραγούδια που αναφέρονται στα επαγγέλματα και τοποθέτησέ τα στο χάρτη, για να φτιάξεις το μουσικό χάρτη της Αλβανίας.

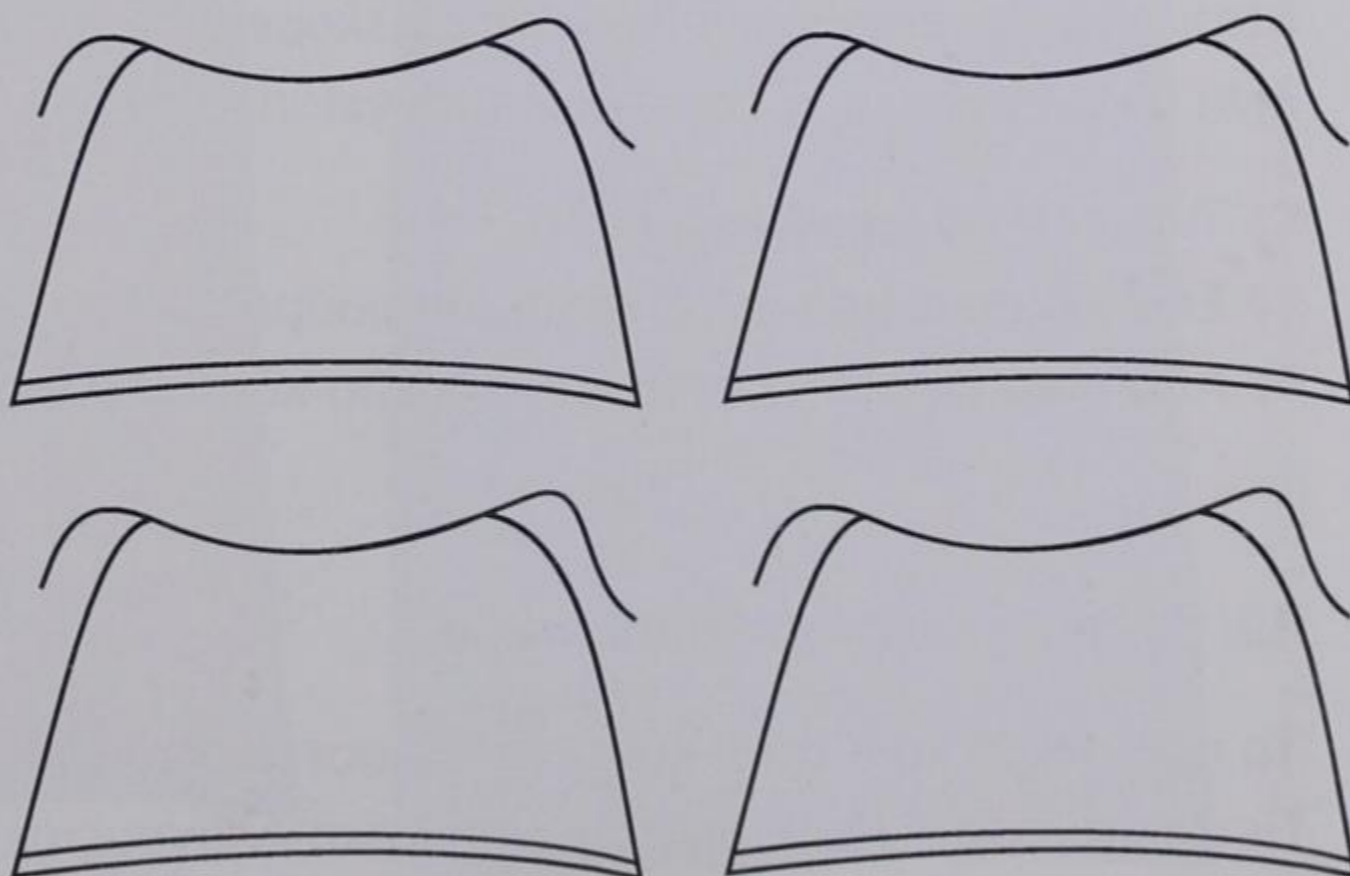
9. Ένας από τους σπουδαιότερους συνθέτες της κλασικής μουσικής είναι ο Antonio Vivaldi (1678–1741). Γεννήθηκε και έζησε στην Ιταλία και ένα από τα πιο γνωστά έργα του είναι οι «Τέσσερις εποχές».

- Q Ακούστε αποσπάσματα και προσπαθήστε να αναγνωρίσετε από ποια εποχή είναι το κάθε απόσπασμα.
- Q Ζωγραφίστε για καθεμία από τις εποχές μία αγροτική εργασία από αυτές που βρήκατε στην προηγούμενη δραστηριότητα.

10. Κατσαλίδας Γρ., «Στην κεντησμένη σου ποδιά», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρεια Ήπειρο. σ. 556.

Προσπαθήστε να στολίσετε με σχέδια και χρώματα τις παραδοσιακές ποδιές. Αντλήστε πληροφορίες για τα σχέδια των ποδιών από το διαδίκτυο ή ιστοσελίδες λαογραφικών μουσείων.

Φτιάξτε μία σειρά από ζωγραφιές με ποδιές από τις δύο περιοχές.

11. Διάβασε το παρακάτω ποίημα:

Σαν πας, Μαλάμω μ', για νερό
 κι εγώ στη βρύση καρτερώ.
 Θα σου τσακίσω το σταμνί
 να πας στη μάνα σου αδειανή
 κι αν σε ρωτήσει η μάνα σου,
 Μαλάμω μ', πού 'ναι η στάμνα σου;
 -Μάνα μου, παραπάτησα
 και το σταμνί μου τσάκισα.
 -Αυτό δεν είναι παραπάτημα,
 μόν' είν' αγάπης τσάκισμα.

Τα πήλινα αντικείμενα καθημερινής χρήσης τα συναντάει κανείς και στις δύο περιοχές των συνόρων. Τα χρησιμοποιούσαν για την μεταφορά του νερού, την αποθήκευση προϊόντων κ.ά. Ήταν φτιαγμένα από τον αγγειοπλάστη.

Δείτε το βίντεο στην ιστοσελίδα:

<http://www.pestola.gr/nikos-rodios-skopelos-interview-pottery-maker> και με πλαστελίνη ή πηλό γίνετε κι εσείς μικροί αγγειοπλάστες.

- ❏ Τι σκεύη έφτιαχναν με πηλό;
- ❏ Σήμερα ποια από αυτά χρησιμοποιούμε;
- ❏ Από ποια αντικαταστήθηκαν σήμερα κάποια άλλα;

12. Ταξίδι με ένα ιπτάμενο χαλί

Το παλιότερο χαλί στον κόσμο φυλάσσεται στο Μουσείο Ερμιτάζ της Αγίας Πετρούπολης. Ανακαλύφθηκε από αρχαιολόγους σε υψόμετρο 1.650 μέτρων, στα όρη

Αλτάι, σε μια περιοχή που ονομάζεται Παζίρικ. Είναι από μαλλί καμήλας, καλύπτει τέσσερα τετραγωνικά μέτρα και εντοπίστηκε κατεψυγμένο μέσα σε κατακόμβες Σκύθων, όπου διατηρήθηκε σώο και αβλαβές! Υπολογίζεται ότι αποτελείται από 1.500.000 κόμπους! Στις μπορντούρες του απεικονίζονται 28 καβαλάρηδες και 24 ελάφια (Εφημ. Ερευνητές, τ. 353 σ. 10-11). Συνεχίστε την πορεία της υφαντικής τέχνης στο πέρασμα των χρόνων και σε διάφορες χώρες της Μεσογείου. Να βρείτε πληροφορίες και να κάνετε ένα ρεπορτάζ για τα χαλιά ταξιδεύοντας πάνω σε ένα «ιπτάμενο χαλί».

13. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο», Α.12.2. «Αμάν μιλωνά, μωρέ μιλωνά». Και στις δύο περιοχές υπάρχουν επαγγελματίες που κάνουν την ίδια δουλειά και χρησιμοποιούν τα ίδια σύνεργα ή εργαλεία. Στον παρακάτω πίνακα τα απαραίτητα σύνεργα ή εργαλεία και η δουλειά που κάνει ο κάθε επαγγελματίας μπερδεύτηκαν. Αντιστοιχίστε τις μπερδεμένες λέξεις στον παρακάτω πίνακα όπως στο παράδειγμα. (Πηγή: ΚΠΕ Κόνιτσας <http://www.krekonitsas.gr/index.htm>)

● Ποιος το κάνει:

- μάστορας
- αργυροχρυσοκόος
- βυροδέψης
- μιλωνάς
- καλαθάς
- υφάντρα
- ξύλοκόπος
- πεταλωτής
- αγιογράφος

● Τι δουλειά κάνει:

- πλέκει καλάδια
- πεταλώνει άλογα
- φτιάχνει κοσμήματα
- κατεργάζεται δέρματα
- κόβει δέντρα
- αλέθει ειτάρι
- αγιογράφηση εκκλησιών
- χτίζει σπίτια
- υφαίνει

● Τι εργαλεία ή υλικά χρησιμοποιεί:

- αθήμι
- αργαλειός
- καλάμι
- πινέλα
- πέτρα
- νερόμυλος
- καρφιά
- πριόνι
- δέρμα ζώου

Ακούστε τώρα τα τραγούδια: E.1.8. «Αναθεμά σε παχνιστή», A.8.9. «Ένας βοσκός πάνω στο βουνό», A.6.6. «Πήγα στο μύλο», E.4.2. «Αμπέλι μου πλατύφυλλο», A.11.11. «Πάνω μες στ' αμπέλι».

- Q Τα τραγούδια που ακούσατε αναφέρονται στα ίδια επαγγέλματα.
- Q Ποια επαγγέλματα είναι κοινά;
- Q Τι συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για την καθημερινή ζωή στις δύο περιοχές;

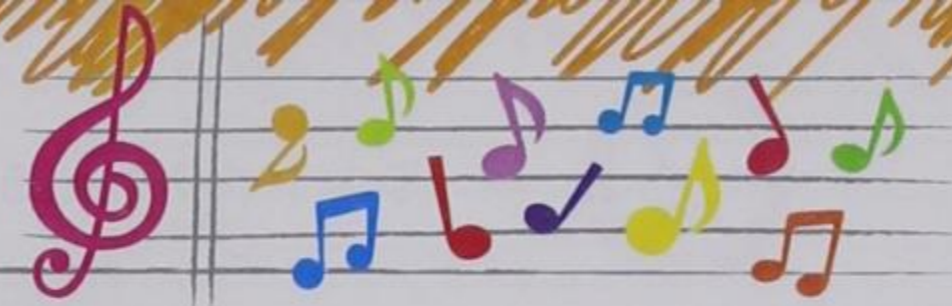
14. Χωριστείτε σε ομάδες και συγκεντρώστε ονόματα και παρωνύμια (παρατσούκλια), τα οποία να σχετίζονται με επαγγέλματα. Προσπαθήστε να εντοπίσετε τον επαγγελματία, που εξαιτίας του δόθηκε το επώνυμο ή το παρωνύμιο στις επόμενες γενιές [Μυλωνάς, Τσαγκάρης, Μπαξεβάνης, sobani (Τσομπάνης), Furxhi (Φούρναρης), Samarxhi (Σαμαράς), Marangozi (Μαραγκός), berber (κουρέας-μπαρμπέρης), Mullinxhi (Μυλωνάς)].

15. Ακούστε τα τραγούδια: E.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο» και A.12.2. «Αμάν μυλωνά, μωρέ μυλωνά».

Με τη μηχανή του χρόνου οι μαθητές χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και μεταφερθείτε σε δύο διαφορετικές χρονικές εποχές. Η πρώτη και η δεύτερη ομάδα θα εργάζεστε στην αρχαιότητα ως αγγειοπλάστες στην Ελλάδα και την Αλβανία αντίστοιχα. Η τρίτη και η τέταρτη ομάδα θα μεταφερθείτε στο κοντινό παρελθόν, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και θα ασκείτε το επάγγελμα του μυλωνά στις δύο χώρες αντίστοιχα. Κάθε ομάδα θα περιγράψει μία ημέρα από την καθημερινότητά της. Σχολιάστε τα κείμενα που θα γραφτούν και εντοπίστε ομοιότητες και διαφορές των επαγγελμάτων στις δύο χώρες στις δύο διαφορετικές περιόδους.

Ακούστε τα τραγούδια: E.9.1. «Εγώ ήμουν τ' αρχοντόπουλο», A.8.9. «Ένας βοσκός πάνω στο βουνό». Ακούμε διαδοχικά τα δύο τραγούδια, μαθαίνουμε τα βήματα και τα χορεύουμε. Μπορείτε να βρείτε μέσα στο τραγούδι πώς λέγεται ο βοσκός;

16. Ακούστε το τραγούδι: Ε.10.16. «Της Άρτας το γεφύρι».

Οι κάτοικοι των δύο περιοχών κατασκεύασαν πέτρινα παραδοσιακά κτίσματα για να αντιμετωπίσουν καθημερινές ανθρώπινες ανάγκες. Οι κοινές ανάγκες οδήγησαν στην κατασκευή παρόμοιων κτισμάτων. Συμπλήρωσέ τες στον παρακάτω πίνακα:

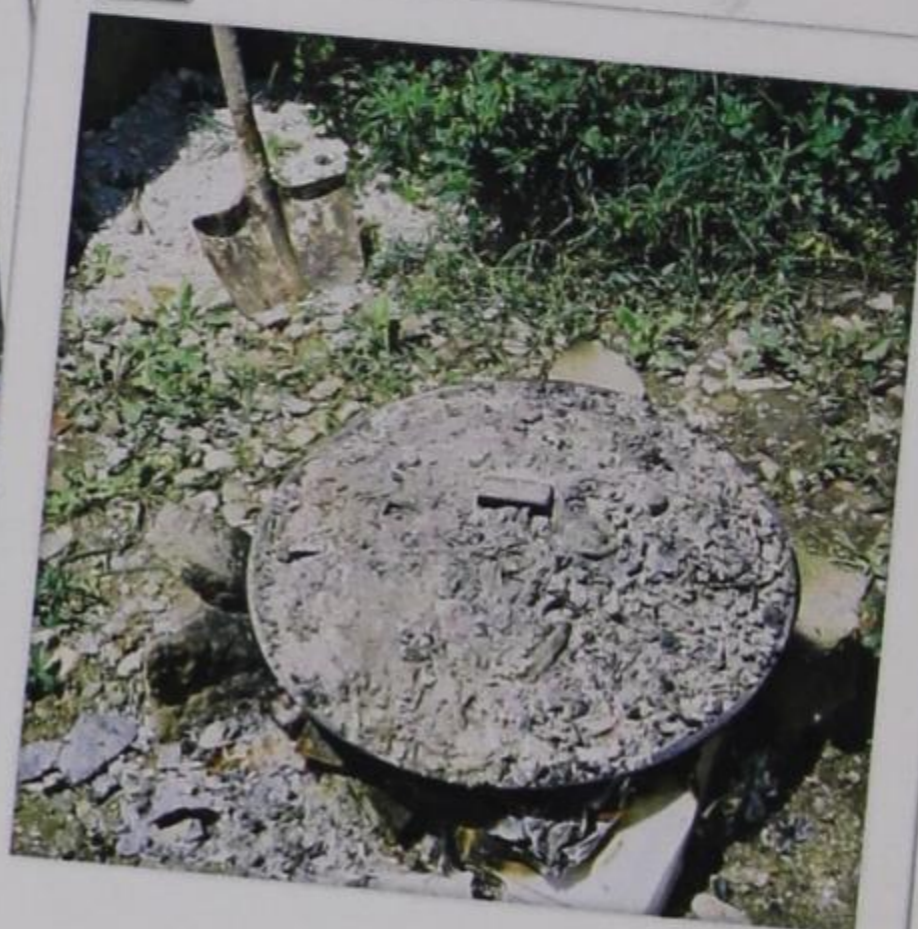
Ανθρώπινες ανάγκες	Πέτρινα παραδοσιακά κτίσματα
.....	πηγάδια, πέτρινες βρύσες, πέτρινες δεξαμενές, πέτρινα αυλάκια, στέρνες
.....	νερόμυλοι, ανεμόμυλοι, αλώνια, λιοτρίβια
.....	ξερολιθιές, πλακόστρωτες αυλές, πέτρινα σπίτια και αρχοντικά
.....	εκκλησίες, ξωκκλήσια, μοναστήρια, εικονοστάσια, καμπαναριά
.....	λιθόστρωτα και πλακόστρωτα μονοπάτια, πέτρινα γεφύρια

Πηγή: http://kpe-kastor.kas.sch.gr/kpe/yliko/sppe1/oral/PDFs/97-106_oral.pdf

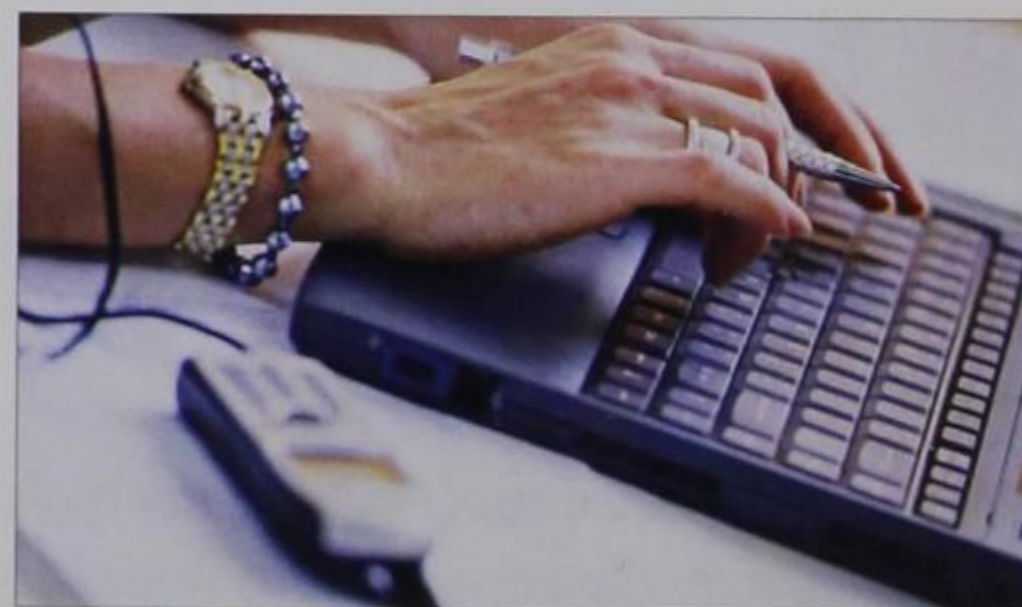
17. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.9.4. «Να 'χα έναν ταχυδρόμο», Ε.10.16. «Της Άρτας το γεφύρι», Α. «Την είδηση φέρνει ο αγγελιοφόρος», Α.11.20. «Ένα νερό, κυρα-Βαγγελιώ».

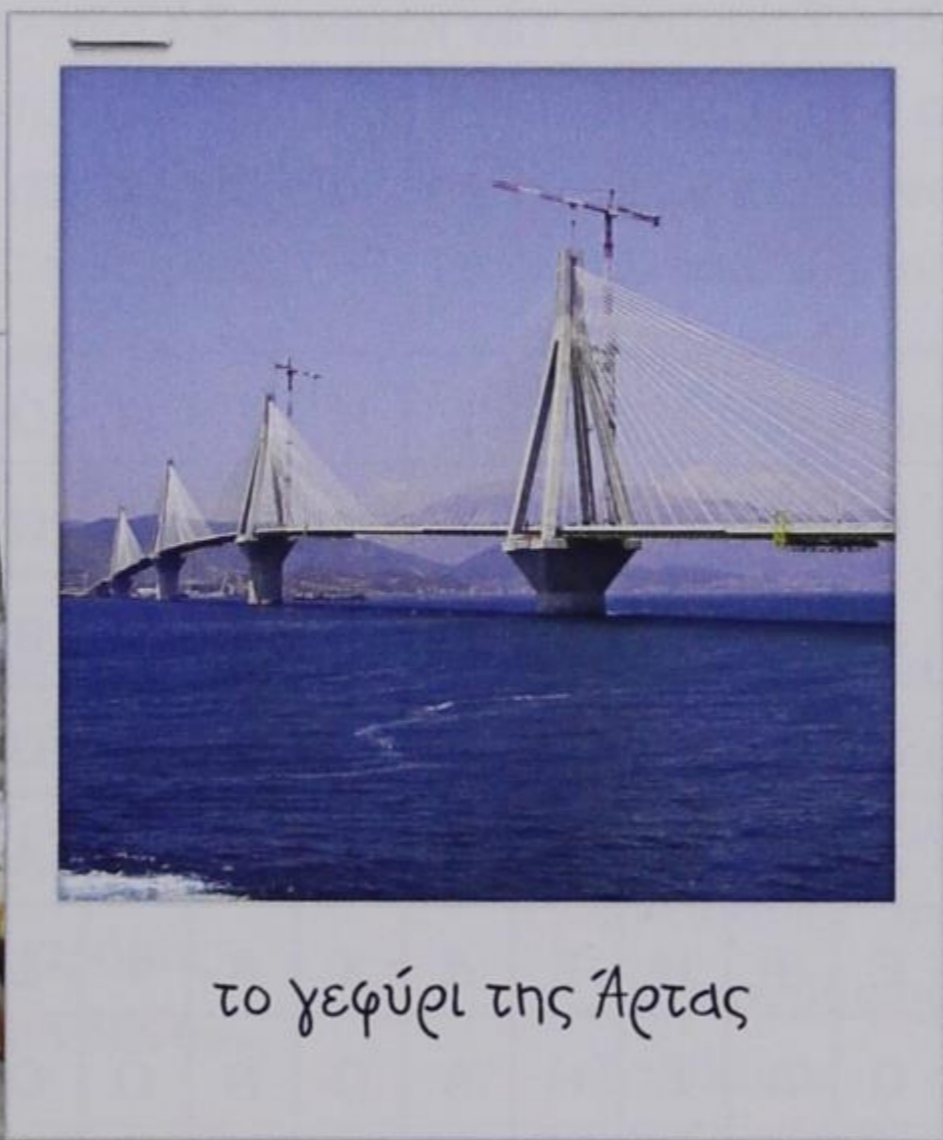
Σήμερα κάποιες εφευρέσεις έκαναν πιο εύκολη τη ζωή των ανθρώπων. Οι ίδιες δουλειές γίνονταν διαφορετικά στο παρελθόν και διαφορετικά σήμερα. Αντιστοιχίστε τις

εικόνες στις δύο στήλες και μετά ταιριάξτε σε κάθε ζεύγος εικόνων το ανάλογο ελληνικό ή αλβανικό τραγούδι που ταιριάζει. Τι πιστεύετε για το πότε κάθε εργασία γινόταν πιο εύκολα;

να στείλω μήλο βέπεται...

το γεφύρι της Άρτας

ένα νερό, κυρά-Βαγγελιώ

18. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο», Α.12.2. «Αμάν μυλωνά, μωρέ μυλωνά». Στο παρακάτω κρυπτόλεξο υπάρχουν κρυμμένα 7 επαγγέλματα που χάνονται στο χρόνο. Προσπαθήστε να τα βρείτε.

Ο	Ο	Γ	Ζ	Υ	Ο	Π	Α	Π	Ο	Υ	Τ	Σ	Η	Σ	Ω	Ο
Ο	Α	Η	Υ	Σ	Ε	Ι	Κ	Ε	Ζ	Φ	Κ	Λ	Ν	Τ	Ο	Ω
Δ	Γ	Δ	Η	Ρ	Β	Λ	Π	Ε	Τ	Α	Λ	Ω	Τ	Η	Σ	Β
Ε	Δ	Η	Η	Α	Ο	Τ	Α	Γ	Δ	Ν	Γ	Β	Α	Α	Μ	Ο
Λ	Μ	Χ	Μ	Η	Ο	Β	Ν	Α	Η	Τ	Ι	Ι	Δ	Γ	Μ	Α
Κ	Λ	Β	Υ	Ρ	Σ	Ο	Δ	Ε	Ψ	Η	Σ	Δ	Χ	Α	Ψ	Ε
Ο	Ο	Γ	Λ	Υ	Ο	Α	Μ	Ο	Δ	Σ	Η	Α	Ω	Ν	Ω	Ο
Ο	Λ	Α	Ω	Α	Β	Ν	Α	Η	Υ	Ψ	Α	Σ	Σ	Ω	Σ	Β
Ρ	Α	Σ	Ν	Τ	Ε	Λ	Α	Λ	Η	Σ	Δ	Χ	Ζ	Τ	Ε	Θ
Α	Α	Α	Α	Α	Β	Γ	Μ	Υ	Β	Ω	Θ	Α	Σ	Η	Λ	Ζ
Χ	Υ	Ι	Σ	Ο	Ε	Ν	Ρ	Α	Δ	Ρ	Π	Π	Ξ	Σ	Γ	Ζ
Ξ	Α	Κ	Κ	Α	Β	Λ	Λ	Ζ	Α	Α	Δ	Α	Φ	Η	Α	Ι

19. «Από καλόν καρπό γένεται το καλό ψωμί», μας λέει η παροιμία. Πώς ξεκίνησε και ποια διαδρομή ακολούθησε για να φτάσει το ζεστό ψωμί στο τραπέζι μας;

Και στις δύο περιοχές οι δραστηριότητες είναι ίδιες. Βρείτε φωτογραφίες που παρουσιάζουν την πορεία παραγωγής του ψωμιού. Να δουλέψετε

Η συμβουλή των γεροντότερων προς τους νεότερους ήταν πάντοτε: «Αν θέλετε να έχετε καλή υγεία, να εφαρμόζετε στη ζωή σας το 3 - 5 - 8». Με άλλα λόγια: να τρώτε ψωμί, ψημένο από τρεις μέρες κι όχι ζεστό, να πίνετε κρασί από πέντε χρόνια στο βαρέλι και να τρώτε κρέας μόνο κάθε οκτώ μέρες.

με οδηγό τα παρακάτω στάδια: ζύμωμα, άλεσμα, όργωμα, θέρισμα, λιτανεία για βροχή, σπορά, ψήσιμο, αλώνισμα, μεταφορά του καρπού. Να περιγράψετε την πορεία αυτή σύμφωνα με το ημερολόγιο ενός κατοίκου του χωριού και τις φωτογραφίες που βρήκατε.

20. Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα για τα επαγγέλματα μπορείτε να διαβάσετε τα παρακάτω βιβλία.

- Q «Σ' ένα συνοριακό σταθμό», Σαμαράκης Αντώνης, «Ζητείται ελπίς-Σήμα κινδύνου», Αθήνα 1966, Εστία.
- Q «Το πιο γλυκό ψωμί», Γιώργος Αντωνάκης, Αθήνα 2002, Ακρίτας.
- Q «Οι ψαράδες που έπιασαν μια πέτρα», μύθος του Αισώπου.
- Q «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια», λαϊκό παραμύθι.
- Q «Ο παράξενος πραματευτής», Βαλάση Ζωή, «Ήλιος ήλιος και βροχή», Αθήνα 1982, Κέδρος.
- Q «Ο κυρ Λάζαρος και οι δράκοι», Hahn Johan Georg von, «Contes Populaires Grecs», Αθήνα, 2002, Καραβία, Δ. Ν. - Αναστατικές Εκδόσεις.
- Q «Παλιά επαγγέλματα», Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, Αθήνα 2006, Κέδρος.
- Q «Επαγγέλματα παλιά που δεν υπάρχουν πια», Χατζηκοκολάκη Σοφία, Εικονογράφος:

Διαμαντή-Μελετίου, Βιολέτα, Αθήνα 2006, Κέδρος.

- Q «Ένα λιοτρίβι στην Αλόνησσο», Σπέης Γιώργος, Παλαιολόγου Κατερίνα, Εικονογράφος: Δράκος-Δράνης, Γιάννης, Αθήνα 2005-6, Κέδρος.
- Q «Ένας νερόμυλος στην Τζια», Σπέης Γιώργος, Παλαιολόγου Κατερίνα, Εικονογράφος: Πλατανιώτη Ντόνα, Αθήνα 2006, Κέδρος.
- Q «Η Μελισσόανθη και οι μέλισσες», Σπέης Γιώργος, Παλαιολόγου Κατερίνα, Εικονογράφος Δράκος-Δράνης, Γιάννης, Αθήνα 2005, Κέδρος.
- Q «Μαθαίνω τα επαγγέλματα», Ganeri Anita, Εικονογράφος Jobs People Do, Αθήνα, Σαββάλας.
- Q «Τα επαγγέλματα», Χατζημανώλη Άννα, Εικονογράφος: Μοσχόπουλος Βίκτωρ, Θεσσαλονίκη 2001, Κίρκη.
- Q «Τεχνίτες μιας άλλης εποχής. Για μαθητές δημοτικού», Βασιλοπούλου Μαρία, Αθήνα 2005, Μουσείο Μπενάκη.
- Q «Τα επαγγέλματα», Χατζημανώλη Άννα, Εικονογράφος: Μοσχόπουλος Βίκτωρ, Θεσσαλονίκη 2001, Κίρκη.
- Q «Τεχνίτες μιας άλλης εποχής. Για μαθητές δημοτικού», Βασιλοπούλου Μαρία, Αθήνα 2005, Μουσείο Μπενάκη.

1. Ακούστε προσεκτικά το τραγούδι «Η κεντημένη γκλίτσα σου»:

Η κεντημένη γκλίτσα σου

Η κεντημένη γκλίτσα, μωρέ βοσκέ,

όταν περνάς μέσ' τα φαράγγια, μωρέ βοσκέ,

μαυρομάτες και γαϊτανοφρύδες βρίσκεις, μωρέ βοσκέ.

Διάβηκες της Πρεμετής, μωρέ βοσκέ

σε ένα δέντρο, μέγα δέντρο, μωρέ βοσκέ,

σε περίμεναν κάποιες κυρίες, μωρέ βοσκέ.

- Q Υπάρχει συνοδεία από όργανα ή ακούγονται μόνο φωνές;
- Q Στο τραγούδι τραγουδάει ένας άντρας μόνος του, μία γυναίκα μόνη της και μια ομάδα τραγουδιστών, σαν χορωδία. Μπορείτε να βρείτε με τι σειρά ακούγονται και πώς συνδυάζονται;
 - L Στην αρχή τραγουδάει ...
 - L Στη συνέχεια ξεκινάει και ...
 - L Στο τέλος ακούγεται ...
- Q Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο βασικός τραγουδιστής στο τραγούδι;
- Q Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν και οι υπόλοιποι;
- Q Ακούστε το παρακάτω κομμάτι:
 - L Μπορείς να αναγνωρίσεις κάποια όργανα;
 - L Υπάρχει κάποιο όργανο που ξεχωρίζει;
 - L Τι ρόλο έχουν τα υπόλοιπα;
- Q Μπορείς να εντοπίσεις ομοιότητες ανάμεσα στον τρόπο που τραγουδιέται το τραγούδι «Η κεντημένη γκλίτσα σου» και στο κονσέρτο;
- Q Σε ποιο επάγγελμα αναφέρεται το τραγούδι;
- Q Είναι επάγγελμα που συναντάμε στην πόλη ή στο χωριό;
- Q Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλα επαγγέλματα που τα συναντάμε μόνο στην πόλη ή μόνο στο χωριό;

Στο παραπάνω τραγούδι μιλήσαμε για δύο πράγματα: για τον τρόπο που τραγουδιέται, τη **μουσική** του, και για το **νόημά** του, αυτό που στο τραγούδι ονομάζουμε **στίχο**. Τι νομίζετε ότι γράφτηκε πρώτα η **μουσική** ή οι **στίχοι**;

2. Ακούστε τα ποιήματα: Ε.10.16. «Της Άρτας το γεφύρι» και «Του Ροζαφάτ το κάστρο» (ανατρέξτε στις σελίδες 139 και 141). Προσπαθήστε να συνοδεύετε ρυθμικά την απαγγελία όχι μόνο με παλαμάκια, αλλά και κρουστά όργανα που βρίσκονται στο σχολείο σας ή ακόμα και αυτοσχέδια όργανα που μπορείτε να φτιάξετε μόνοι σας στην τάξη.

Πάμε να μετρήσουμε τις συλλαβές κάθε στίχου;

Σα-ρα-ντα-πέ-ντε μά-στο-ροι κι ε-ξή-ντα μα-θη-τά-δες
Τιο-φύ-ρι ε-θε-μέ-λιω-ναν ετης Ά-ρτας το πο-τά-μι.

Κάντε το ίδιο και σ' αυτό το ποίημα.

Τη -Μπού-να α-ντά-ρα -εκέ-πα-εε- τρεις-με-ρες -και -τρεις -νύ-χτες.
Κι ύ-στε-ρα- μί' αύ-ρα -φύ-θη-ξε -και -πή-ρε -την -α-ντά-ρα

Κι ένα τελευταίο...

Εγώ ήμουν τ' αρχοντόπουλο με τους πολλούς παράδες
και τώρα πώς κατήντησα να φτιάχνω εγώ μασιάδες.

Τι παρατηρείτε; Από πόσες συλλαβές αποτελείται κάθε στίχος σε όλα τα ποιήματα;

Ας ξαναδιαβάσουμε ρυθμικά το «Γεφύρι της Άρτας». Μόνο που αυτή τη φορά θα το κάνουμε λίγο πιο δύσκολο. Πρέπει τη μία συλλαβή να τη διαβάζουμε δυνατά και την άλλη σιγά. Θα διαβάζουμε δυνατά τη συλλαβή που είναι γραμμένη με έντονα γράμματα κάθε φορά.

Ξεκινάμε!

Σα-ρα-ντα-πέ-ντε μά-στο-ροι κι ε-ξή-ντα μα-θη-τά-δες
Τιο-φύ-ρι ε-δε-μέ-λι-ω-ναν στις Ά-ρτας το πο-τά-μι.

Ας το διαβάσουμε τώρα και με τον αντίθετο τονισμό:

Σα-ρα-ντα-πέ-ντε μά-στο-ροι κι ε-ξή-ντα μα-θη-τά-δες
Τιο-φύ-ρι ε-δε-μέ-λι-ω-ναν στις Ά-ρτας το πο-τά-μι.

- Q Ποιος από τους δύο τρόπους σάς ταιριάζει περισσότερο;
- Q Μπορείς να συμπληρώσεις τον ορισμό για το μέτρο στη δημοτική ποίηση σύμφωνα με αυτά που έμαθες;
- Q Τα περισσότερα δημοτικά μας τραγούδια και ποιήματα είναι δεκαπεντασύλλαβα, γιατί έχουν 15 συλλαβές σε κάθε στίχο, και το μέτρο τους είναι:

.....

3. Το παρακάτω κείμενο είναι από μία συνέντευξη που δημοσιεύτηκε σε ένα διαδικτυακό μουσικό περιοδικό.

«Μάζεψα την οικογένειά μου και μια και δυο στήνω μια σκηνή στην Κυπαρισσία, στην Ελαία σε ένα πευκοδάσος, όπου δυο χιλιόμετρα πιο κάτω είχε το επιπλοποιείο του ένας φίλος μου. Γνώσεις ιδιαίτερες δεν είχα και μετά από ένα μήνα βγαίνει ένα πράγμα που έμοιαζε με κιθάρα. Σαν περιτεροκούτι θα το χαρακτήριζα παρά σαν μουσικό όργανο. Το φωτογράφιζα και καμάρωνα σαν ο γύφτος το σκερπάνι του. Φεύγω από κει, πηγαίνω στην Κέρκυρα.

Όταν χωρίζουμε τους στίχους ενός ποιήματος σε συλλαβές και τις τονίζουμε ανά δύο, ανάλογα με το αν τονίζουμε την πρώτη ή τη δεύτερη, βρίσκουμε το μέτρο του ποιήματος. Έτσι, όταν τονίζουμε την πρώτη, λέμε ότι το μέτρο του ποιήματος είναι τροχαϊκό $\acute{\text{—}} \text{—}$, $\acute{\text{—}} \text{—}$ όταν τονίζουμε τη δεύτερη, λέμε ότι είναι ιαμβικό $\text{—} \acute{\text{—}}$, $\text{—} \acute{\text{—}}$

Τα χρήματα είχαν τελειώσει και πήγα για να περάσω το υπόλοιπο καλοκαίρι. Βγάζω την κιθάρα από το αυτοκίνητο – μόλις είχα φτάσει. Καμάρι εγώ και με πιάνει στο δούλεμα ο αδελφός μου, «τι είναι αυτό που έφτιαξες;». Εγώ τσατίστηκα και εκνευρίστηκα πάρα πολύ γιατί αυτός έβλεπε την πραγματικότητα και εγώ νόμιζα ότι είχα φτιάξει το αριστούργημα του αιώνα. Δεν είχε βέβαια ούτε χορδές, ούτε τάστα, ούτε καβαλάρη. Ήταν ένα σώμα κιθάρας με ένα μπράτσο».

Συνέντευξη του οργανοποιού κιθάρας Παύλου Γύπα στο Ν. Τσαφταρίδη, www.tar.gr

Αναζήτησε στο λεξικό ή το βιβλίο της μουσικής τι σημαίνουν οι όροι: χορδές, τάστα, καβαλάρης.

4. Ένας από τους σπουδαιότερους συνθέτες της κλασικής μουσικής είναι ο Antonio Vivaldi (1678-1741). Γεννήθηκε και έζησε στην Ιταλία και ένα από τα πιο γνωστά έργα του είναι οι «Τέσσερις εποχές».

- Q Ακούστε αποσπάσματα και προσπαθήστε να αναγνωρίσετε από ποια εποχή είναι το κάθε απόσπασμα.
- Q Ζωγραφίστε για καθεμία από τις εποχές μία αγροτική εργασία από αυτές που συναντήσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα.

5. Ακούστε για μια ακόμα φορά τα τραγούδια με τα οποία ασχοληθήκαμε. Κάντε μία λίστα με τα επαγγέλματα στα οποία αναφέρονται.

- Q Τα τραγούδια πιστεύετε ότι γράφτηκαν από ανθρώπους που ζουν στην πόλη ή στην ύπαιθρο;

- Q Ξεχωρίστε και γράψτε τους στίχους στους οποίους στηρίζετε την απάντησή σας.
- Q Πιστεύετε ότι οι άνθρωποι που τα έγραψαν ζουν κοντά σε βουνό ή σε θάλασσα; Δικαιολογήστε την απάντησή σας και πάλι από τους στίχους και από τις γνώσεις που έχετε για τα επαγγέλματα.
- Q Ακούστε το παρακάτω τραγούδι. Η περιοχή στην οποία τραγουδιέται πιστεύετε ότι είναι κοντά σε θάλασσα ή σε βουνό;

Ας διαβάσουμε έναν ορισμό:

Το δημοτικό τραγούδι ως λογοτεχνικό είδος αντλεί το υλικό του από την προφορική λογοτεχνική παράδοση, αυτήν που αναπτύχθηκε στον ευρύτερο γεωπολιτικό χώρο των Βαλκανίων και συνδέεται με όψεις της κοινωνικής δραστηριότητας εκείνης της εποχής.

www.el.wikipedia.gr

Ανάμεσα στις κοινωνικές δραστηριότητες του ανθρώπου θα μπορούσαμε να εντάξουμε και τα επαγγέλματα. Με βάση τα τραγούδια που ακούσατε και άλλα που μπορείτε να αναζητήσετε, προσπαθήστε να φτιάξετε το χάρτη της Ελλάδας σύμφωνα με τα επαγγέλματα που παρουσιάζονται στα τραγούδια κάθε περιοχής. Δείτε το ανάγλυφο της Αλβανίας.

- Q Ποια επαγγέλματα που ανέφερες στην προηγούμενη άσκηση μπορούν να ανθίσουν εδώ;
- Q Πώς σε βοήθησε ο ανάγλυφος χάρτης;
- Q Βρες τραγούδια που αναφέρονται στα επαγγέλματα και τοποθέτησέ τα στο χάρτη, για να φτιάξεις το μουσικό χάρτη της Αλβανίας.

- ♪ Ακούστε τα τραγούδια: Ε.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο» και Α.11.22. «Καραγκούνα».
- ♪ Ψάξε στο διαδίκτυο και σε εγκυκλοπαίδειες και συγκέντρωσε φωτογραφίες και εικόνες από παραδοσιακές στολές των δύο χωρών. Οι φωτογραφίες μπορούν να αναρτηθούν σε ένα πίνακα και κάτω από κάθε φωτογραφία να γραφεί ο τόπος προέλευσης και άλλες πληροφορίες. Έτσι, θα επιτευχθεί μία συνολική παρουσίαση της παραδοσιακής ενδυμασίας.
- ♪ Ακούστε το τραγούδι: Ε.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο» και κάντε την περιγραφή της παραδοσιακής στολής του τόπου σας (μαντήλι, ποδιά, πουκάμισο, κ.ά.).

6. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο», Τραγούδι: Κατσαλίδας Γρ., «Μια κόρη, μια Λεσετσινή», «Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρεια Ήπειρο», σ. 525.

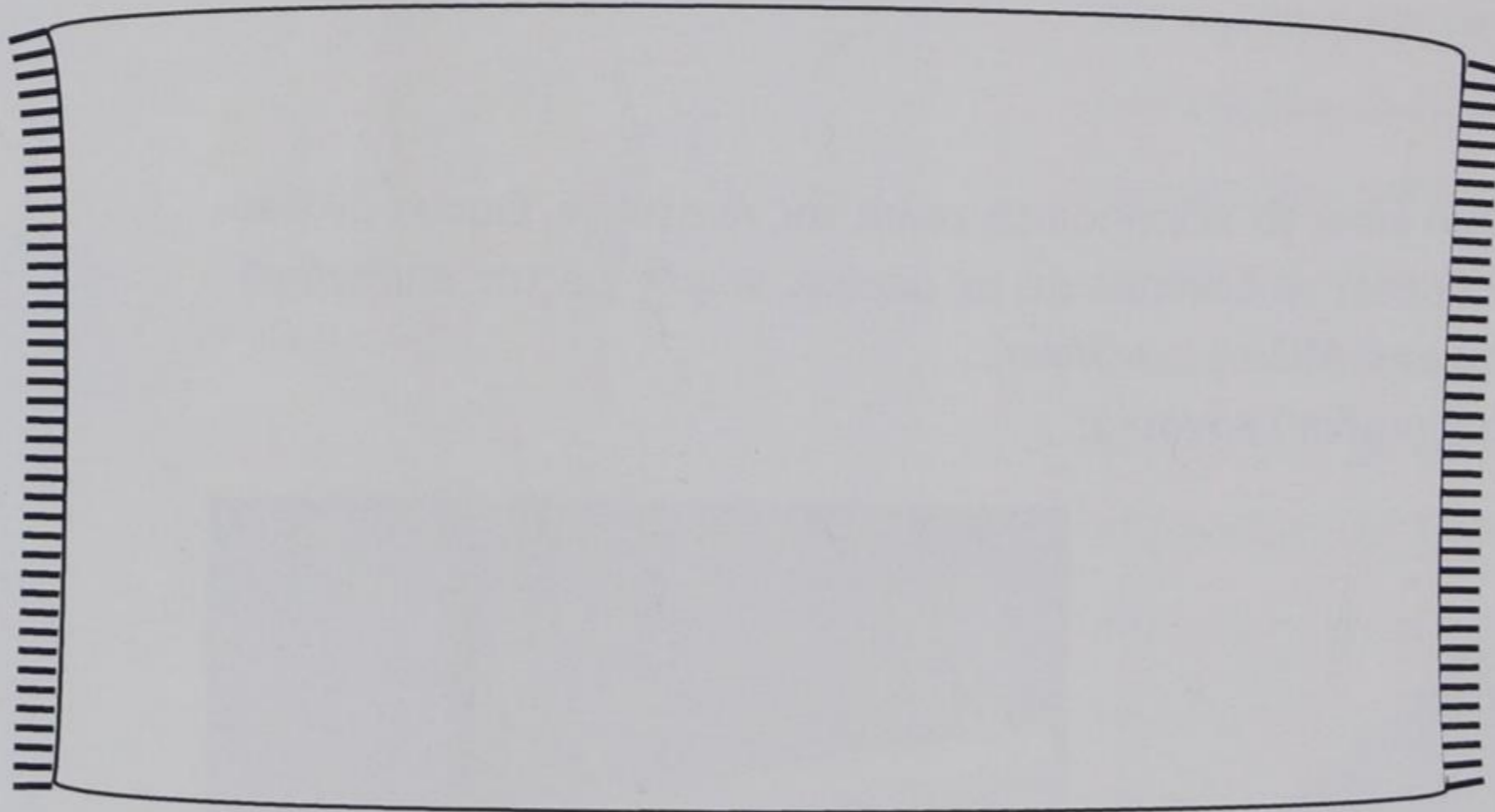
Συγκρίνετε την πορεία κατασκευής μιας φορεσιάς στο παρελθόν και σήμερα. Ποιους επαγγελματίες συναντούμε στην πορεία; Ποιες ανάγκες κάλυπταν τα ρούχα τότε και ποιες τώρα;

7. Ξακουστά σε όλο τον κόσμο είναι τα χειροποίητα χαλιά της Ανατολής. Όσο κι αν θαυμάζουμε τα χαλιά αυτά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι σε μερικές χώρες για την παραγωγή τους εργάζονται παιδιά κάτω από άθλιες συνθήκες...

Q Ποια η γνώμη σας για την παιδική εργασία;

Ακούστε το τραγούδι: «Η κόρη στον αργαλειό», Κατσαλίδας Γρ., «Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρεια Ήπειρο», σ. 528. Φτιάξτε το δικό σας χαλί με τα δικά σου σχέδια. Στην ύφανση των χαλιών επαναλαμβάνονται κάποια μοτίβα. Βρείτε πληροφορίες για τα μάλλινα χαλιά από τον διαδικτυακό χώρο ενός λαογραφικού μουσείου.

8. Ακούστε τα τραγούδια: E.1.8. «Ανάθεμά σε παχνιστή», A.8.9. «Ένας βοσκός πάνω στο βουνό», E.4.2. «Αμπέλι μου πλατύφυλλο», A.11.11. «Πάνω μες στ' αμπέλι».

Τα τραγούδια που ακούσατε αναφέρονται στα ίδια επαγγέλματα. Ποια επαγγέλματα είναι κοινά; Τι συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για την καθημερινή ζωή στις δύο περιοχές;

Χωριστείτε σε ομάδες και συγκεντρώστε ονόματα και παρωνύμια (παρατσούκλια), τα οποία να σχετίζονται με επαγγέλματα και προσπαθήστε να εντοπίσετε τον επαγγελματία, που εξαιτίας του δόθηκε το επώνυμο ή το παρωνύμιο στις επόμενες γενιές [τσαγκάρης, μπαξεβάνης, τσομπάνης (cobani), φούρναρης (furxhi), σαμαράς (samarxhi), μαραγκός (marangozi), κουρέας / μπαρμπέρης (berber), μυλωνάς (mullinxhi)].

Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων Πυρσόγιαννης

Το πέτρινο κτίριο του παλαιού σχολείου της Πυρσόγιαννης, το οποίο χτίστηκε το 1927 και ανακαινίστηκε πρόσφατα, στεγάζει το Εθνολογικό Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων, το οποίο αποτελεί μια σημαντική συνεισφορά στην άγνωστη ιστορία των Ηπειρωτών μαστόρων της πέτρας. Το Μουσείο περιλαμβάνει σπάνιο υλικό από την τεχνική, τη μουσική γλώσσα (τα κουδαρίτικα), τα δρομολόγια, τα εργαλεία, τα συμφωνητικά και τις κατασκευές των μαστόρων της πέτρας. Το υλικό που εκτίθεται στο Μουσείο Μαστόρων της Πέτρας της Πυρσόγιαννης αποτελεί μια συστηματική καταγραφή της τοπικής αρχιτεκτονικής, των υλικών κάθε περιοχής και των αισθητικών ρευμάτων των τριών τελευταίων αιώνων στα Βαλκάνια. Πάνω από 2500 φωτογραφίες, σχέδια, αποτυπώσεις κατασκευών (γεφύρια, εκκλησίες, σχολεία, καμπαναριά, τζαμιά, φάροι, μύλοι, λιοτριβιά, δημόσια και ιδιωτικά κτίρια) από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό. Το Εθνολογικό Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων της Πυρσόγιαννης περιλαμβάνει επίσης κιτάπια και συμφωνητικά δουλειάς, τεφτέρια λογαριασμών για τα μεροκάματα, ομόλογα και συναλλαγματικές, διαβατήρια, προσωπικά ημερολόγια και αλληλογραφία με την οικογένεια, καθώς και παλιά εργαλεία, σχέδια εργαλείων και σχέδια χρήσης τους με σημειώσεις και παρατηρήσεις παλιών μαστόρων. Επίσης, χαρτογραφήσεις δρομολογίων των μπουλουκιών με βάση τις μαρτυρίες παλιών μαστόρων και κυρατζήδων (μεταφορέων). Συνεντεύξεις και ντοκιμαντέρ για τη ζωή και την τεχνική των μαστόρων καταγεγραμμένα σε φιλμ.

Πηγή: <http://www.geocities.com/Athens/Thebes/2912/grmuseum.htm>

9. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.4.3. «Στο Σιργιώτικο τον κάμπο» και Α.12.2. «Αμάν μυλωνά, μωρέ μυλωνά».

Με τη μηχανή του χρόνου οι μαθητές χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και μεταφερθείτε σε δύο διαφορετικές χρονικές εποχές. Η πρώτη και η δεύτερη ομάδα θα εργάζεστε στην αρχαιότητα ως αγγειοπλάστες στην Ελλάδα και την Αλβανία αντίστοιχα. Η τρίτη και η τέταρτη ομάδα θα μεταφερθείτε στο κοντινό παρελθόν, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και θα ασκείτε το επάγγελμα του μυλωνά στις δύο χώρες αντίστοιχα. Κάθε ομάδα θα περιγράψει μία ημέρα από την καθημερινότητά της. Σχολιάστε τα κείμενα που θα γραφτούν και εντοπίστε ομοιότητες και διαφορές των επαγγελμάτων στις δύο χώρες στις δύο διαφορετικές περιόδους.

10. Ακούστε τα τραγούδια: «Εγώ ήμουν τ' αρχοντόπουλο», Α.8.9. «Ένας βοσκός πάνω στο βουνό». Ακούμε διαδοχικά τα δύο τραγούδια, μαθαίνουμε τα βήματα και τα χορεύουμε. Μπορείτε να βρείτε μέσα στο αλβανικό τραγούδι πώς λέγεται ο βοσκός;

11. Επίσκεψη σε έναν παραδοσιακό οικισμό.

(Πηγή: ΚΠΕ Κόνιτσας <http://www.krekonitsas.gr/index.htm>)

Φύλλο εργασίας για μελέτη ορεινού οικισμού

Ημερομηνία επίσκεψης:

Όνομα οικισμού:

Τοπίο γύρω από το χωριό	☐ Υπάρχουν πηγές;	☐ Υπάρχουν ρυάκια ή ποτάμια;
	☐ Υπάρχουν δάση;	☐ Κάτι άλλο που μου έκανε εντύπωση;
Οικισμός	☐ Υπάρχουν σύγχρονα σπίτια;	☐ Υπάρχουν παλιά σπίτια;
	☐ Ποιες διαφορές παρατηρώ ανάμεσα στα σύγχρονα και τα παλιά σπίτια;	☐ Ποιες ομοιότητες παρατηρώ ανάμεσα στα σύγχρονα και τα παλιά σπίτια;
	☐ Υπάρχουν καλντερίμια;	
Περιγραφή παλιού σπιτιού	☐ Ποιο είναι το σχήμα του σπιτιού;	☐ Πόσους ορόφους έχει;
	☐ Ποιες άλλες αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες παρατηρείς στο σπίτι;	☐ Ποιος όροφος έχει τα περισσότερα παράθυρα;
	☐ Η σκεπή από τι υλικά είναι φτιαγμένη;	
Σύγκριση με τις φωτογραφίες της άλλης χώρας	☐ Μοιάζουν τα σπίτια;	☐ Τα υλικά που χρησιμοποιούν είναι ίδια;
	☐ Υπάρχουν καλντερίμια;	☐ Υπάρχουν εκκλησίες;

Χωριστείτε σε πέντε ομάδες. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να απαθανατίσει με τη φωτογραφική μηχανή μια κατηγορία πέτρινων παραδοσιακών κτισμάτων σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα. Οι φωτογραφίες θα αποτελέσουν το υλικό για μία έκθεση φωτογραφίας. Σε συνεργασία με κάποιο σχολείο της άλλης χώρας ανταλλάξτε το φωτογραφικό υλικό και εμπλουτίστε την έκθεσή σας.

Επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες: <http://www.zagorama.com/zagori-gen/index-gr.html> και http://www.galenfrysinger.com/gjirokaster_albania.htm και δείτε το βίντεο: «To the Museum City of Berat». Θα παρακολουθήσετε ένα πλήθος εικόνων που επιβεβαιώνουν την κοινή αρχιτεκτονική των δύο περιοχών.

12. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.9.1. «Εγώ ήμουν τ' αρχοντόπουλο», Α. «Η κεντημένη γκλίτσα σου».

Λαογραφικό μουσείο Αγ. Τόλη (<http://www.epirus.com/tolis/>)

Στο παραδοσιακό χωριό Κήποι Ζαγορίου μια μεγάλη έκπληξη περιμένει τον επισκέπτη. Τρία αρχοντόσπιτα στεγάζουν τη συλλογή 40.000 περίπου εκθεμάτων ενός συλλέκτη που αφιέρωσε κυριολεκτικά τη ζωή του, για να διασώσει την πολιτιστική κληρονομιά της ωραιότερης περιοχής της Ηπείρου, των Ζαγορίων, και της ευρύτερης περιοχής. Πώς θα πάτε: Μέσω της εθνικής οδού Ιωαννίνων – Κοζάνης μετά το χωριό Καρυές, 19 χλμ. από τα Ιωάννινα, στρίβετε προς τους Κήπους. Το χωριό Κήποι απέχει από τα Ιωάννινα 38 χιλιόμετρα.

Το τηλέφωνο του μουσείου είναι: 26530 71826.

Στο παραπάνω μουσείο κάτω από κάθε έκθεμα υπάρχουν λεζάντες, οι οποίες δίνουν πληροφορίες στον επισκέπτη με σύντομες φράσεις. Βλέποντας την εικόνα και διαβάζοντας τη λεζάντα να περιγράψετε τι βλέπετε:

Ο υπεύθυνος του μουσείου σάς ζήτησε να τον βοηθήσετε να γράψει τις λεζάντες, οι οποίες θα τοποθετηθούν κάτω από κάθε εικόνα. Διαβάστε την περιγραφή για κάθε έκθεμα και γράψτε τη λεζάντα.

Κασέλα κάρυνη με φίλντισι.
Επάνω: ένα κακάβι, γκιούμια
και κατσαρόλα.

Διάφορα σκεύη του νοικοκυριού

Εδώ βλέπουμε ότι υπάρχουν διάφορα ξυλόγλυπτα αντικείμενα της παλαιάς εποχής, τα οποία τα χρησιμοποιούσαν στην καθημερινή τους ζωή. Άλλα από αυτά είναι για να παράγουν τυρί, άλλα για να αποθηκεύουν νερό και κρασί και άλλα είναι εργαλεία που χρησιμοποιούσαν στις αγροτικές εργασίες τους.

Εδώ βλέπετε το σαλόνι ενός σπιτιού του 19ου αιώνα. Τα κεντήματα που υπάρχουν είναι χειροποίητα. Στον τοίχο βλέπουμε ότι είναι κρεμασμένες διάφορες γκραβούρες και φωτογραφίες βασιλέων. Τα ξυλόγλυπτα έπιπλα και τα ασημένια σκεύη και φωτιστικά είναι δείγματα των άριστων μαστόρων του νομού.

Στη φωτογραφία βλέπουμε την Όλυ Πάμπανου, που φωτογραφήστηκε φορώντας ένα παραδοσιακό φόρεμα από τα χωριά του Ζαγορίου. Η στολή έχει χρώμα κόκκινο.

Εδώ βλέπουμε ότι υπάρχουν είδη λαϊκής τέχνης. Διάφορα χρήσιμα σκεύη, αλλά και διακοσμητικά αντικείμενα. Στο πάτωμα είναι στρωμένο ένα χαλί που ήρθε από την Ανατολή και χρονολογείται από το δέκατο αιώνα.

13. Οι παρακάτω φωτογραφίες παρουσιάζουν αντικείμενα και ρούχα από περιοχές της Νότιας Αλβανίας.

- Μοιάζουν με τα αντικείμενα του μουσείου του Αγάπιου Τόλη;
- Σε ποιες φωτογραφίες του μουσείου ταιριάζουν;

14. Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα για τα επαγγέλματα μπορείτε να διαβάσετε τα παρακάτω βιβλία.

- Q «Σ' ένα συνοριακό σταθμό», Σαμαράκης Αντώνης, «Ζητείται ελπίσ-Σήμα κινδύνου», Αθήνα 1966, Εστία.
- Q «Το πιο γλυκό ψωμί», Γιώργος Αντωνάκης, Αθήνα 2002, Ακρίτας.
- Q «Οι ψαράδες που έπιασαν μια πέτρα», μύθος του Αισώπου.
- Q «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια», λαϊκό παραμύθι.
- Q «Ο παράξενος πραματευτής», Βαλάση Ζωή, «Ήλιος ήλιος και βροχή», Αθήνα 1982, Κέδρος.
- Q «Ο κυρ Λάζαρος και οι δράκοι», Hans Johan Georg von, «Contes Populaires Grecs», Αθήνα, 2002, Καραβία, Δ. Ν. - Αναστατικές Εκδόσεις.
- Q «Παλιά επαγγέλματα», Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, Αθήνα 2006, Κέδρος.
- Q «Επαγγέλματα παλιά που δεν υπάρχουν πια», Χατζηκοκολάκη Σοφία, Εικονογράφος: Διαμαντή-Μελετίου, Βιολέτα, Αθήνα 2006, Κέδρος.
- Q «Ένα λιοτρίβι στην Αλόνησο», Σπέης Γιώργος, Παλαιολόγου Κατερίνα, Εικονογράφος: Δράκος-Δράνης, Γιάννης, Αθήνα 2005-6, Κέδρος.
- Q «Ένας νερόμυλος στην Τζια», Σπέης Γιώργος, Παλαιολόγου Κατερίνα, Εικονογράφος: Πλατανιώτη Ντόνα, Αθήνα 2006, Κέδρος.
- Q «Η Μελισσάνθη και οι μέλισσες», Σπέης Γιώργος, Παλαιολόγου Κατερίνα, Εικονογράφος Δράκος-Δράνης, Γιάννης, Αθήνα 2005, Κέδρος.
- Q «Μαθαίνω τα επαγγέλματα», Ganeri Anita, Εικονογράφος Jobs People Do, Αθήνα, Σαββάλας.
- Q «Τα επαγγέλματα», Χατζημανώλη Άννα, Εικονογράφος: Μοσχόπουλος Βίκτωρ, Θεσσαλονίκη 2001, Κίρκη.
- Q «Τεχνίτες μιας άλλης εποχής. Για μαθητές δημοτικού», Βασιλοπούλου Μαρία, Αθήνα 2005, Μουσείο Μπενάκη.
- Q «Τα επαγγέλματα», Χατζημανώλη Άννα, Εικονογράφος: Μοσχόπουλος Βίκτωρ, Θεσσαλονίκη 2001, Κίρκη.
- Q «Τεχνίτες μιας άλλης εποχής. Για μαθητές δημοτικού», Βασιλοπούλου Μαρία, Αθήνα 2005, Μουσείο Μπενάκη.

η ξενιτιά

Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας η ξενιτιά συντροφεύει τη μοίρα των ανθρώπων. Από τις μετακινήσεις των προϊστορικών ακόμη χρόνων, κατά τους οποίους οι διάφορες ανθρωπίνες φυλές ήταν αναγκασμένες να μεταναστεύουν από τον έναν τόπο στον άλλο προσπαθώντας να επιβιώσουν, ως τους μετανάστες των τελευταίων δεκαετιών, ο πόνος του ξεριζωμού είναι ο ίδιος.

Αυτός ο πόνος εκφράστηκε με το κύριο μέσο έκφρασης του λαϊκού πολιτισμού, που είναι το τραγούδι. Τραγούδια γεμάτα καημό, ελπίδες και όνειρα γι' αυτούς που έφευγαν και για εκείνους που έμεναν.

Ας περπατήσουμε μαζί στα μονοπάτια της ξενιτιάς μέσα από τα δημοτικά τραγούδια των δύο περιοχών!

1. Ας παίξουμε!

Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες (ο αριθμός των ομάδων πάντα εξαρτάται από τον αριθμό των μαθητών που έχει μια τάξη). Η κάθε ομάδα διαλέγει ένα σημείο της τάξης, όπου δημιουργεί τη γειτονιά της. Η κάθε γειτονιά εκτός από τα σπίτια και τους γείτονές της, θα μπορούσε να έχει: ένα όνομα, το φούρνο της, το μπακάλικό της. Μπορείς να σκεφτείς και κάτι άλλο που έχει η γειτονιά σου;

Στη συνέχεια παρουσιάστε τη γειτονιά που φτιάξατε στους συμμαθητές σας. Ένα παιδί από σας ή ακόμη και ο δάσκαλος ή δασκάλα σας κάνει τον ταχυδρόμο. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα αντικείμενο από τη δική της γειτονιά και το δίνει στον ταχυδρόμο με παραλήπτη μια από τις γειτονιές των συμμαθητών της. Ο ταχυδρόμος μοιράζει τα αντικείμενα και η κάθε ομάδα πρέπει να μαντέψει ποιος μπορεί να είναι ο αποστολέας.

Κλείστε τα μάτια σας. Ένα παιδί από μια γειτονιά σπκώνεται και πλησιάζει όποια γειτονιά θέλει, λέγοντας τη φράση: «κέρνα μας!». Σκοπός του παιχνιδιού είναι να αναγνωρίσετε τη φωνή του συμμαθητή ή της συμμαθήτριάς σας και να πείτε από ποια γειτονιά έρχεται (αναγνώριση και ταυτοποίηση ήχου).

Ανοίξτε τα μάτια.... Τον αναγνωρίσατε; Καλωσορίστε τον στη γειτονιά σας. Συνεχίστε έτσι, μέχρι να δημιουργηθούν καινούργιες γειτονιές.

2. Οι γειτονιές τραγουδάνε

Ακούστε το τραγούδι. Τι σημαίνει η λέξη κερνάω; Πότε κερνάμε κάποιον;

Σε τούτ' το σπίτι που 'ρθαμαν (κέρνα μας, κέρνα μας)

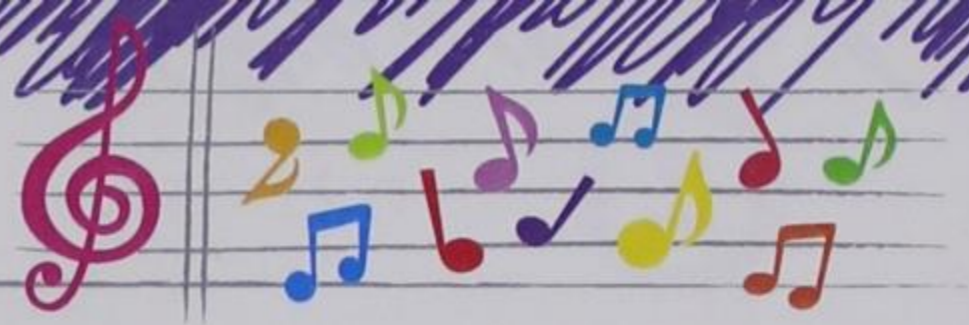
να φάμε και να πιούμε (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς),

εμείς εδώ δεν ήρθαμαν (κέρνα μας, κέρνα μας)

να φάμε και να πιούμε (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς).

Ήρθαμε να γλεντήσουμε (κέρνα μας, κέρνα μας),

_____ χρόνια πολλά να πούμε (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς)
_____ κι ο νοικοκύρης του σπιτιού (κέρνα μας, κέρνα μας)
_____ χρόνια πολλά να ζήσει (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς).

Μαθαίνουμε να τραγουδάμε το παραπάνω τραγούδι ομαδικά, όλοι μαζί σαν μια γειτονιά.

3. Ακούστε το παρακάτω τραγούδι:

_____ Να 'χα έναν ταχυδρόμο, να τον είχα βοηθό,
_____ να ρωτώ για το πουλί μου πώς περνάει μοναχό.
_____ Να κι έρχεται 'να πουλάκι μ' ανοιγμένα τα φτερά
_____ και του λέω: (ωραίο) τρυγονάκι, πώς περνάς στην ξενιτιά
_____ και του δένω γραμματάκι στο λαιμό με μια κλωστή
_____ και του λέω: (ωραίο) τρυγονάκι, πρόσεξε μη σου χαθεί,
_____ όπου βρεις δυο κυπαρίσσια και στη μέση μια ελιά,
_____ εκεί μέσα, (ωραίο) τρυγονάκι, να τινάξεις τα φτερά.

- Q Οι δύο γειτονιές στις οποίες μεταφέρει τα γράμματα ο ταχυδρόμος του τραγουδιού είναι τόσο κοντά όσο οι δικές σας;
- Q Από ποια λέξη του τραγουδιού φαίνεται αυτό;
- Q Τι σημαίνει ξενιτιά;

4. Ακούστε το παρακάτω τραγούδι:

_____ - Γιάννη μου, το, Γιάννη μου, το, άιντες, Γιάννη μου, το μαντήλι σου, έλα
_____ άιντε, τι το 'χεις λερωμένο;
_____ - Το λέρωσε -v- η ξενιτιά, τα έρημα τα ξένα.
_____ Πέντε ποτάμια το 'πλυναν και μάσαν και τα πέντε.

Υπάρχει μια κοινή λέξη στα δύο τραγούδια «Να 'χα έναν ταχυδρόμο» και «Γιάννη μου το μαντίλι σου». Ποια είναι αυτή;

Η λέξη αυτή μας δείχνει για ποιο λόγο είναι γραμμένα τα δύο αυτά τραγούδια. Ακούστε τα τώρα και πάλι προσεκτικά. Βρείτε τι άλλο κοινό έχουν εκτός από την κοινή λέξη:

- ☐ Είναι αργά ή γρήγορα;
- ☐ Υπάρχουν μουσικά όργανα που συνοδεύουν τους τραγουδιστές;
- ☐ Τραγουδούν άντρες, γυναίκες ή και τα δύο;
- ☐ Τι συναισθήματα πιστεύετε ότι νιώθουν αυτοί που τα τραγουδούν: χαρά, λύπη, νοσταλγία;
- ☐ Διαλέξτε ή προσθέστε, αν νομίζετε ότι είναι απαραίτητο, και κάποιο άλλο συναίσθημα.

5. Το τραγούδι «Λουλούδι, μωρ' λουλούδι» προέρχεται από ένα χωριό της Αλβανίας. Ακούστε το πρώτα χωρίς να διαβάσετε τα λόγια του τραγουδιού. Ακούστε τώρα πάλι το τραγούδι «Γιάννη, μου το μαντίλι σου» και συγκρίνετέ τα:

- ☐ Είναι αργά ή γρήγορα;
- ☐ Τραγουδάνε άντρες, γυναίκες ή και τα δύο;
- ☐ Υπάρχουν μουσικά όργανα που συνοδεύουν τους τραγουδιστές;
- ☐ Τι συναισθήματα πιστεύετε ότι νιώθουν αυτοί που τα τραγουδούν;

Εδώ σας έχουμε μεταφράσει τα λόγια του τραγουδιού. Ακούστε το και πάλι έχοντας μπροστά σας τη μετάφραση.

-Λουλούδι, μωρ' λουλούδι,

Λουλούδι πού θα πας; (δισ)

-Μακριά στα ξένα

Η κοινή λέξη είναι

Λουλούδι, μωρ' λουλούδι.

-Λουλούδι τι θα μου φέρεις;

-Ένα κλωνάρι λεπτοκαρυά.

Στο τραγούδι μιλάει μια γυναίκα στον άντρα της.

- Πώς τον αποκαλεί; Τι του λέει;
- Μήπως μπορείς να ξεχωρίσεις πώς είναι η λέξη λουλούδι στα Αλβανικά;
- Πού φαντάζεστε ότι πηγαίνει ο άντρας της;
- Με ποια λέξη από τα ελληνικά τραγούδια που ακούσατε θα μπορούσατε να αντικαταστήσετε την έκφραση «στα ξένα»;
- Για ποιο πράγμα μιλάνε και τα δύο τραγούδια;
- Τι θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε και για τους δύο λαούς;

6. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.9.15 «Φεύγεις φεύγεις, λεβέντη μου», Α.8.5.-6. «Πού ξεκίνησες να πας». Στα τραγούδια γίνεται διάλογος, δηλαδή έχουμε δύο ή περισσότερα πρόσωπα που μιλούν μεταξύ τους. Φτιάξτε κι εσείς ένα μικρό διάλογο στον οποίο θα συνομιλείτε με κάποιο συμμαθητή σας. Προσέξτε κάθε φορά που αλλάζει το πρόσωπο που μιλά να μη ξεχνάτε να βάζετε **παύλα**.

7. 716: Γρ. Κατσαλίδας, «Τώρα είν' Απρίλης, τι χαρά», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρειο Ήπειρο, Δρόπολη Β. Ηπείρου, σ. 499.

120: Γρ. Κατσαλίδας, «Του Μαρτιού τα χελιδόνια», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρειο Ήπειρο, Δρόπολη Β. Ηπείρου, σ. 125.

Κοιτάξτε τις παρακάτω εικόνες και συζητήστε αν η μετανάστευση απασχολεί μόνο τους ανθρώπους ή είναι και χαρακτηριστικό πολλών ζώων.

Μπορείτε να αρχίσετε ως εξής:

— Γεια σου!

— Καλημέρα! Τι κάνεις;

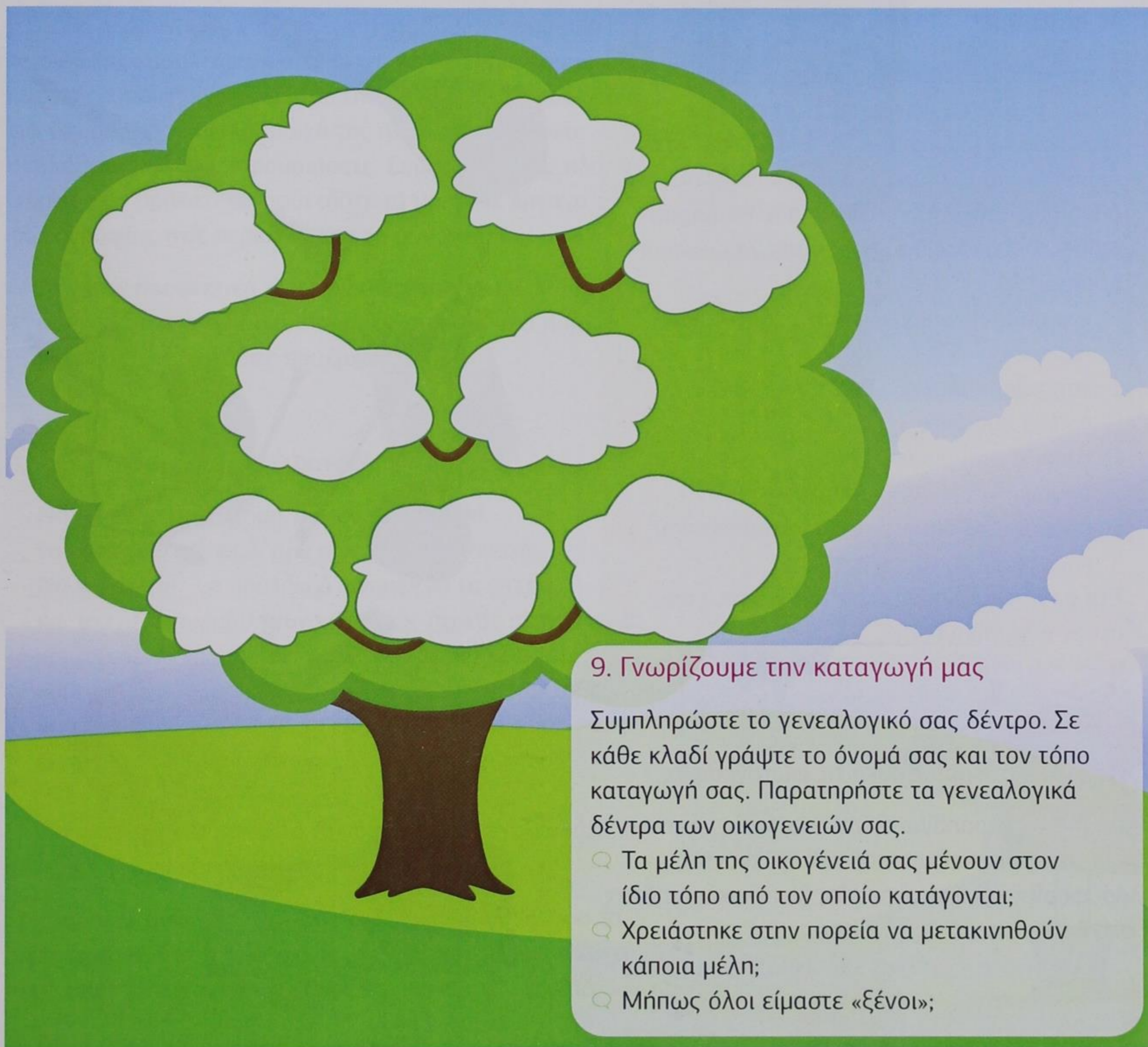

- Q Μπορείτε να συμπληρώσετε εικόνες άλλων ζώων που ζουν στις δύο πλευρές των συνόρων και μεταναστεύουν;
- Q Να αναφέρετε λόγους για τους οποίους μεταναστεύουν τα ζώα και τα πουλιά των δύο περιοχών, π.χ. ο πελαργός μεταναστεύει για να βρει τροφή.

8. Ακούστε τα τραγούδια: Ε.13.5. «Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη», Ε.14.13. «Το πώς να πω έχετε γεια», 584: Γρ. Κατσαλίδας, «Ξενίτης ξενιτεύτηκε», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρειο Ήπειρο, Πωγώνι – Γαρδικάκι Δελβίνου, σ. 417.

- Q Ακούστε τα τραγούδια και συζητήστε ποιες από τις αιτίες μετανάστευσης των ζώων αποτελούν και λόγους για τη μετανάστευση των ανθρώπων.
- Q Υπάρχουν και άλλοι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι φεύγουν από την Ελλάδα ή την Αλβανία;

9. Γνωρίζουμε την καταγωγή μας

Συμπληρώστε το γενεαλογικό σας δέντρο. Σε κάθε κλαδί γράψτε το όνομά σας και τον τόπο καταγωγή σας. Παρατηρήστε τα γενεαλογικά δέντρα των οικογενειών σας.

- ☐ Τα μέλη της οικογένειά σας μένουν στον ίδιο τόπο από τον οποίο κατάγονται;
- ☐ Χρειάστηκε στην πορεία να μετακινηθούν κάποια μέλη;
- ☐ Μήπως όλοι είμαστε «ξένοι»;

1. Ας παίξουμε!

Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να παρουσιάσει ένα γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας ή της Αλβανίας και διαλέγει ένα σημείο της τάξης, όπου δημιουργεί την περιοχή που θα παρουσιάσει. Οι ομάδες θα μπορούσαν να παρουσιάσουν:

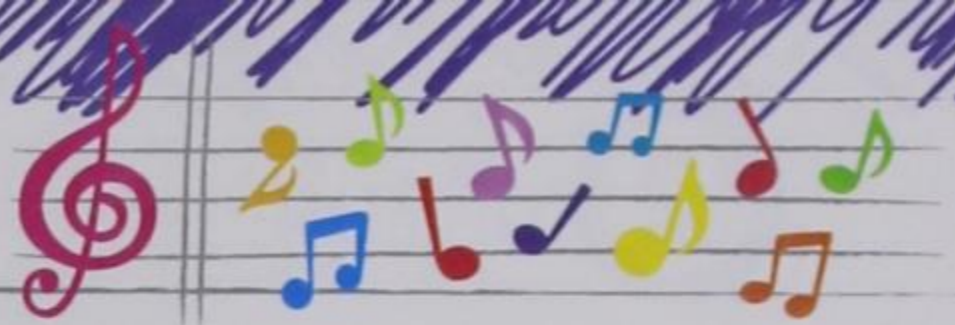
- 🕒 τον πολιτικό και γεωφυσικό χάρτη της περιοχής
- 🕒 χαρακτηριστικά αξιοθέατα
- 🕒 τοπικά προϊόντα
- 🕒 τοπικές ενδυμασίες
- 🕒 μουσική και χορούς από την περιοχή
- 🕒 μπορείτε να σκεφτείτε και κάτι άλλο που χαρακτηρίζει την περιοχή σας;

Στη συνέχεια παρουσιάστε την εργασία σας στους συμμαθητές σας.

2. Παρατηρήστε προσεκτικά τις φωτογραφίες.

Ποια από τα παραπάνω όργανα μπορείς να αναγνωρίσεις; Βρες και τα υπόλοιπα ψάχνοντας πληροφορίες και φωτογραφίες σε εγκυκλοπαίδειες ή στο διαδίκτυο.

3. Κάθε περιοχή έχει τη δική της παραδοσιακή μουσική και τα δικά της χαρακτηριστικά όργανα με τα οποία ερμηνεύει αυτή τη μουσική. Να βρείτε με την ομάδα σας πληροφορίες για την παραδοσιακή μουσική της περιοχής που έχετε αναλάβει και να τις παρουσιάσετε. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που βρήκατε, τοποθετήστε τα μουσικά όργανα της φωτογραφίας στις περιοχές που τα συναντάμε.

☉ Ακούστε προσεκτικά τα τραγούδια από το cd. Μπορείτε από τα όργανα που ακούτε να εντοπίσετε από ποιες περιοχές της Ελλάδας προέρχονται;

4. Ακούστε το παρακάτω τραγούδι:

*Να 'χα έναν ταχυδρόμο, να τον είχα βοηθό,
να ρωτώ για το πουλί μου πώς περνάει μοναχό.
Να κι έρχεται 'να πουλάκι μ' ανοιγμένα τα φτερά
και του λέω: (ωραίο) τρυγονάκι, πώς περνάς στην ξενιτιά
και του δένω γραμματάκι στο λαιμό με μια κλωστή
και του λέω: (ωραίο) τρυγονάκι, πρόσεξε μη σου χαθεί,
όπου βρεις δυο κυπαρίσσια και στη μέση μια ελιά,
εκεί μέσα, (ωραίο) τρυγονάκι, να τινάξεις τα φτερά.*

☉ Θα μπορούσατε να πείτε το νόημα του τραγουδιού;
☉ Ποιος μιλάει και σε ποιον; Τι του λέει;

Το τραγούδι ανήκει σε μια κατηγορία τραγουδιών που τα λέμε «**τραγούδια της ξενιτιάς**». Αυτός που μιλάει είναι ο ίδιος ξενιτεμένος ή έχει κάποιον που είναι στην ξενιτιά.

☉ Από ποια σημεία το καταλαβαίνετε;

Ας παίξουμε!

Ένα παιδί από εας ή ακόμα ο δάσκαλος ή δασκάλα εας κάνει τον ταχυδρόμο. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα τραγούδι από την περιοχή της και το δίνει στον ταχυδρόμο με παραλήπτη μια από τις περιοχές των συμμαθητών της. Ο ταχυδρόμος μοιράζει τα τραγούδια και η κάθε ομάδα πρέπει να μαντέψει ποιος είναι ο αποστολέας. Στη συνέχεια μιλάει για τα τραγούδια αυτά προσπαθώντας να θυμηθεί και να αναγνωρίσει τα όργανα που ακούγονται.

Κερδίζει η ομάδα που θα θυμηθεί τα περισσότερα στοιχεία!

«...και του δένω γραμματάκι στο λαιμό με μια κλωστή...»:

- Q Ποιος τρόπος επικοινωνίας αναφέρεται μέσα στο τραγούδι;
- Q Αυτός είναι πραγματικά ένας τρόπος επικοινωνίας;
- Q Γνωρίζετε άλλους παρόμοιους τρόπους; Ποιοι είναι οι τρόποι επικοινωνίας σήμερα ανάμεσα στους ανθρώπους;

Κάθε ομάδα να επιλέξει έναν από τους τρόπους με σκοπό να μιλήσει για τα υπέρ και τα κατά κάθε μέσου επικοινωνίας. Στη συνέχεια, να γράψετε γράμματα, e-mail, τηλεγραφήματα, και μηνύματα με σκοπό να επικοινωνήσετε με κάποιον συγγενή/φίλο.

5. Ακούστε το παρακάτω τραγούδι:

-Γιάννη μου, το, Γιάννη μου, το, άιντες, Γιάννη μου, το μαντήλι σου, έλα άιντε, τι το 'χεις λερωμένο;

-Το λέρωσε -v- η ξενιτιιά, τα έρημα τα ξένα.

Πέντε ποτάμια το 'πλυναν και μάσαν και τα πέντε.

Υπάρχει μια κοινή λέξη και στα δύο τραγούδια «Να 'χα έναν ταχυδρόμο» και «Γιάννη μου, το μαντήλι σου». Ποια είναι αυτή;

Η λέξη αυτή μας δείχνει για ποιο λόγο είναι γραμμένα τα δύο αυτά τραγούδια. Ακούστε τα τώρα και πάλι προσεκτικά. Εκτός από την κοινή λέξη, βρείτε τι άλλο κοινό έχουν:

- Q Είναι αργά ή γρήγορα;
- Q Υπάρχουν μουσικά όργανα που συνοδεύουν τους τραγουδιστές;
- Q Τραγουδούν άντρες, γυναίκες ή και τα δύο;
- Q Τι συναισθήματα πιστεύετε ότι νιώθουν αυτοί που τα τραγουδούν: χαρά, λύπη, νοσταλγία;
- Q Διαλέξτε ή προσθέστε και κάποιο άλλο συναίσθημα.

Η κοινή λέξη είναι

6. Το τραγούδι «Λουλούδι, μωρ' λουλούδι» προέρχεται από ένα χωριό της Αλβανίας. Ακούστε πρώτα χωρίς να διαβάσετε τα λόγια του τραγουδιού. Ακούστε τώρα και πάλι το τραγούδι «Γιάννη μου, το μαντίλι σου» και συγκρίνετέ τα.

- ❑ Είναι αργά ή γρήγορα;
- ❑ Τραγουδάνε άντρες, γυναίκες ή και τα δύο;
- ❑ Υπάρχουν μουσικά όργανα που συνοδεύουν τους τραγουδιστές;
- ❑ Τι συναισθήματα πιστεύετε ότι νιώθουν αυτοί που τα τραγουδούν;

Ακολουθεί η μετάφραση του τραγουδιού. Ακούστε το και πάλι έχοντας μπροστά σας τη μετάφραση:

-Λουλούδι, μωρ' λουλούδι,

Λουλούδι που θα πας; (δισ)

-Μακριά στα ξένα

Λουλούδι, μωρ, λουλούδι.

-Λουλούδι τι θα μου φέρεις;

-Ένα κλωνάρι λεπτοκαρυά.

- ❑ Στο τραγούδι μιλάει μια γυναίκα στον άντρα της. Πώς τον αποκαλεί;
- ❑ Μήπως μπορείς να ξεχωρίσεις πώς είναι η λέξη «λουλούδι» στα Αλβανικά;
- ❑ Τι του λέει;
- ❑ Πού φαντάζεστε ότι πηγαίνει ο άντρας της;
- ❑ Με ποια λέξη από τα ελληνικά τραγούδια που ακούσατε θα μπορούσατε να αντικαταστήσετε την έκφραση «στα ξένα»;
- ❑ Για ποιο πράγμα μιλάνε και τα δύο τραγούδια;
- ❑ Τι θα μπορούσαμε να συμπαιράνουμε και για τους δύο λαούς;

7. Τα τραγούδια που ακούσαμε μιλάνε για την ξενιτιά. Διαβάζουμε από το λεξικό τη σημασία των όρων ξενιτεμός και μετανάστευση:

Μετανάστευση: Η ατομική ή ομαδική μετακίνηση από την πατρίδα σε άλλη πόλη ή χώρα.

Ξενιτεμός: Η απομάκρυνση από την πατρίδα και η εγκατάσταση σε ξένη χώρα.

Λεξικό Γ. Μπαμπινιώτη

Πώς ονομάζουμε δύο λέξεις που έχουν παρόμοια σημασία;

Αν έχεις λεξικό, αναζήτησε κι εσύ τις ίδιες λέξεις και άλλες που παράγονται από αυτές, όπως μετανάστης, ξενιτεμένος, μεταναστεύω, ξενιτεύομαι.

8. Όταν μιλάμε για τη μετανάστευση, συναντάμε δύο τύπους μεταναστών: τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς. Διάβασε τις παρακάτω ιστορίες. Μπορείς να μαντέψεις ποιος είναι εσωτερικός και ποιος εξωτερικός μετανάστης;

α. Τα τρία αδέρφια Φρασέρι

Τα τρία αδέρφια Φρασέρι ήταν τα βασικά πρόσωπα της Αλβανικής Αναγέννησης. Ο ένας πολιτικός, ο άλλος ποιητής και ο τρίτος φιλόσοφος. Γεννήθηκαν στην Dangelli-Fraser, σπούδασαν στη Ζωσιμαία Σχολή των Ιωαννίνων και πέθαναν στην Κωνσταντινούπολη.

β. Οδυσσέας Ελύτης

Ο Οδυσσέας Αλεπουδέλης, όπως ήταν το πραγματικό όνομα του Οδυσσέα Ελύτη, γεννήθηκε στις 2 Νοεμβρίου του 1911 στο Ηράκλειο. Η καταγωγή – και από τους δυο γονείς του – ήταν από τη Μυτιλήνη. Στην Κρήτη είχαν έρθει από το 1895, όταν ο Παναγιώτης Αλεπουδέλης και ο αδερφός του Θρασύβουλος αποφάσισαν να κατασκευάσουν εδώ εργοστάσιο σαπυνοποιίας. Λίγα χρόνια μετά η οικογένεια εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου μεταφέρθηκε και η έδρα της επιχείρησης σαπυνοποιίας του πατέρα του.»

γ. Αλεξάντερ Μούσιου

Γεννήθηκε στην Καβάγια και μεγάλωσε στο Δυρράχιο. Σε ηλικία 19 ετών πήγε στη Βιέννη και αφοσιώθηκε στην ηθοποιία. Το 1898 αρχίζει τη σταδιοδρομία του, που περιλαμβάνει όλο το φάσμα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας και του θεάτρου ξεκινώντας από την αρχαία ελληνική τραγωδία.

δ. Γεώργιος Παπανικολάου

Γεννήθηκε το 1883 στην Κύμη. Η Γερμανία υπήρξε η πρώτη χώρα που τον γοήτευσε. Εκεί, εκτός από τη φιλοσοφία, είχε μεγαλύτερη δυνατότητα να επιδοθεί στη βιολογία. Λίγα χρόνια αργότερα φεύγει για την Αμερική. Εκεί ο φτωχός άγνωστος μετανάστης εξελίσσεται ραγδαία σε ηρωική μορφή. Από υπάλληλος σε κατάστημα και δημοσιογράφος σε ελληνική εφημερίδα στην αρχή, κέρδισε με δυσκολία μια θέση στο εργαστήριο Ανατομικής του Πανεπιστημίου Columbia και αργότερα μια άλλη θέση στο Cornell της Ν. Υόρκης. Εργάζεται νυχθημερόν θέτοντας σε ενέργεια τις απεριόριστες ικανότητές του.

- Δώσε έναν ορισμό για καθέναν από τους όρους: **εσωτερικός** μετανάστης και **εξωτερικός** μετανάστης. Για ποιους λόγους τα παραπάνω πρόσωπα μετανάστευσαν;

9. Άκουσε τα παρακάτω τραγούδια:

Αλεξάνδρα

Τι στέκεις μαραμένη, βρε Αλεξάνδρα,

άιντε τι στέκεις βρε κλαμένη, βρε κλαμένη;

Μην είσαι απ' τον αέρα, βρε Αλεξάνδρα,

Άιντε, μην είσαι απ' το απ' το βοριά, απ' το βοριά;

- Ούτε ν- απ' τον αέρα είμαι, λεβέντη,

άιντε ν-ουδέ από το απ' το βοριά,

μον' είμ' από τι σένα, βρε λεβέντη,

άιντε, που πας στην ξε- στην ξενιτιά, στην ξενιτιά.

- Q Πώς ονομάζεται η ηρωίδα του τραγουδιού; Γιατί είναι στενοχωρημένη και κλαίει;

Το πώς να πω έχετε γεια

Το πώς να πω έχετε γεια
που δε μ' αφήνει η καρδιά
το κρίμα να 'χεις μάνα μου
τόσο μακριά που μ' έδωσες.

Εννιά ποτάμια πέρασα
κι άλλα εννιά 'χω απέραστα
και δω πονώ και κει πονώ.

Εδώ πονώ πατέρα μου,
εκεί πονώ τον πεθερό.

Εδώ πονώ τη μάνα μου,
εκεί πονώ την πεθερά.

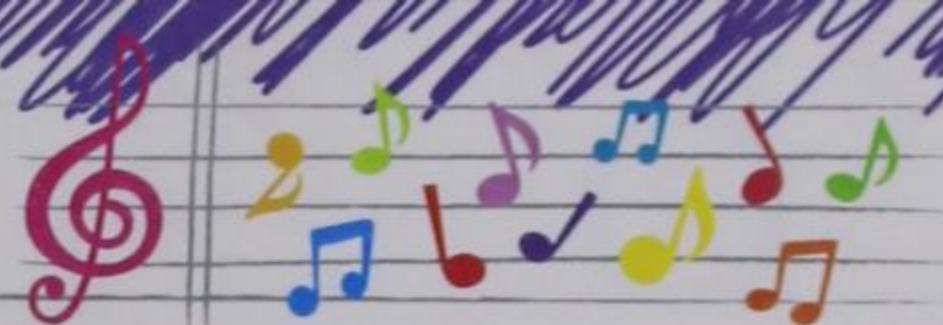
Εδώ πονώ τ' αδέρφια μου,
εκεί πονώ 'ντραδέρφια μου (τα αδέρφια του άντρα μου).

Το πώς να πω έχετε γεια
που δε μ' αφήνει η καρδιά.

- Q Για ποιο λόγο φαντάζεστε ότι έφυγε από το σπίτι της η ηρωίδα του τραγουδιού;
Q Για ποιο πράγμα μιλάνε και τα δύο τραγούδια;
Q Μπορείτε να φανταστείτε στα δύο τραγούδια ποιος είναι εσωτερικός και ποιος εξωτερικός μετανάστης;

10. Ακούστε το τραγούδι: Α.4.6 «Πού ξεκίνησες να φτάσεις». Χωριστείτε σε ομάδες. Με τη βοήθεια του δασκάλου σας ή της δασκάλας σας φτιάξτε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο θα αξιοποιήσετε προκειμένου να κάνετε μια έρευνα στα συγγενικά και φιλικά, ακόμα και γειτονικά σας πρόσωπα. Σκοπός της έρευνας θα είναι να ανακαλύψετε πόσο συχνά μεταναστεύουν οι άνθρωποι και για ποιους λόγους.

Σας προτείνουμε παρακάτω ενδεικτικά ένα ερωτηματολόγιο. Μπορείτε να προσθέσετε ή να αφαιρέσετε ερωτήσεις. Καλή επιτυχία!

1) Έχετε γεννηθεί εδώ;	A. Ναι	B. Όχι
2) Ο πατέρας σας έχει γεννηθεί εδώ;	A. Ναι	B. Όχι
3) Η μητέρα σας έχει γεννηθεί εδώ;	A. Ναι	B. Όχι
4) Έχετε κάποιο συγγενικό πρόσωπο που να μη ζει στον τόπο που γεννήθηκε;	A. Ναι	B. Όχι
5) Εάν έχετε απαντήσει «όχι» σε κάποια από τις προηγούμενες ερωτήσεις, μπορείτε να μας πείτε για ποιους λόγους φύγατε εσείς ή τα συγγενικά σας πρόσωπα από την πατρίδα σας;		
- A. Για να βρω καλύτερη δουλειά (οικονομικοί)
B. Γιατί εκεί παντρεύτηκα (κοινωνικοί)
Γ. Άλλο

Εάν στα αποτελέσματά σας ανακαλύψετε ότι υπάρχουν άνθρωποι που κατάγονται από άλλες περιοχές της χώρας σου ή ακόμα και από άλλες χώρες, ζητήστε τους να σας τραγουδήσουν ένα τραγούδι από την πατρίδα τους και ηχογραφήστε το.

11. Ακούστε το τραγούδι:

Σε τούτ' το σπίτι που 'ρθαμαν (κέρνα μας, κέρνα μας)
να φάμε και να πιούμε (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς),
εμείς εδώ δεν ήρθαμαν (κέρνα μας, κέρνα μας)
να φάμε και να πιούμε (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς).
Ήρθαμε να γλεντήσουμε (κέρνα μας, κέρνα μας)
χρόνια πολλά να πούμε (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς)
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού (κέρνα μας, κέρνα μας)
χρόνια πολλά να ζήσει (άντε να κερνάς, να καλοπερνάς).

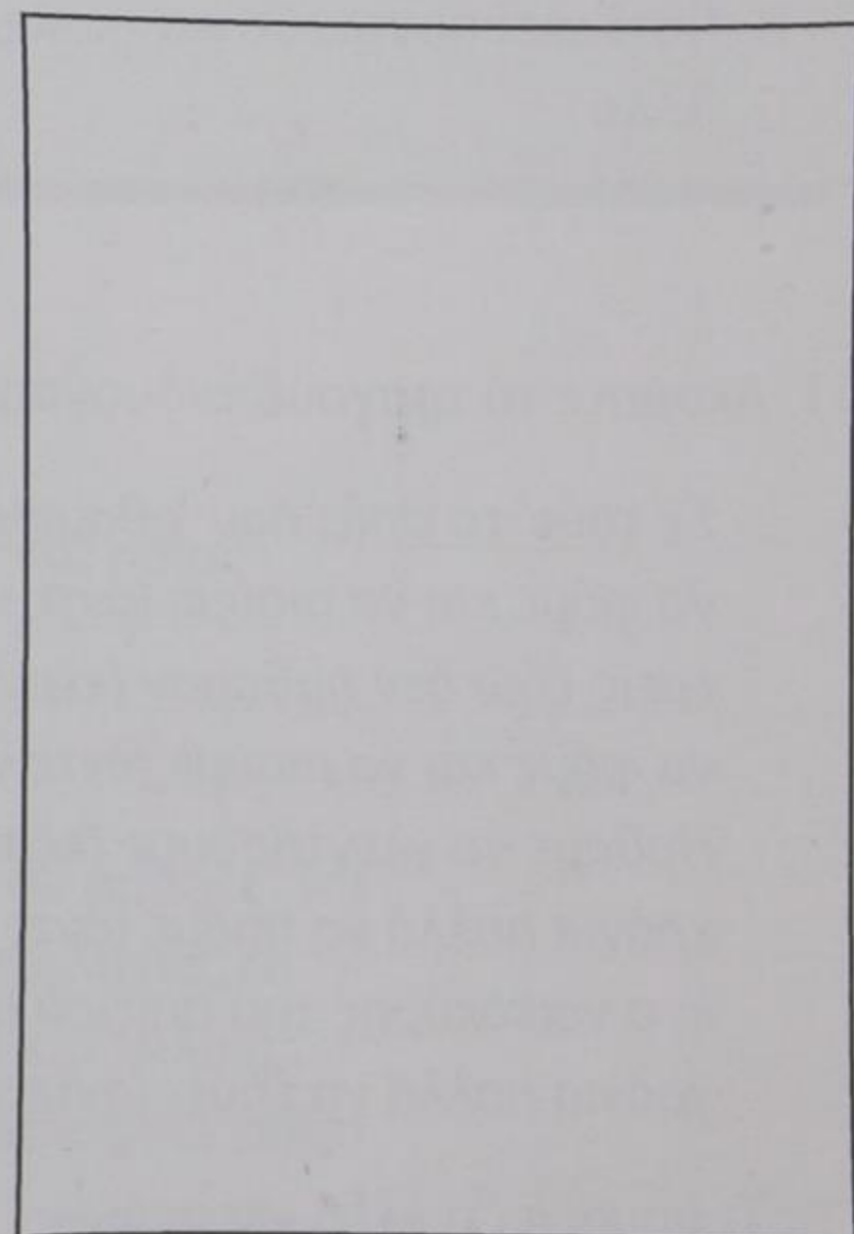
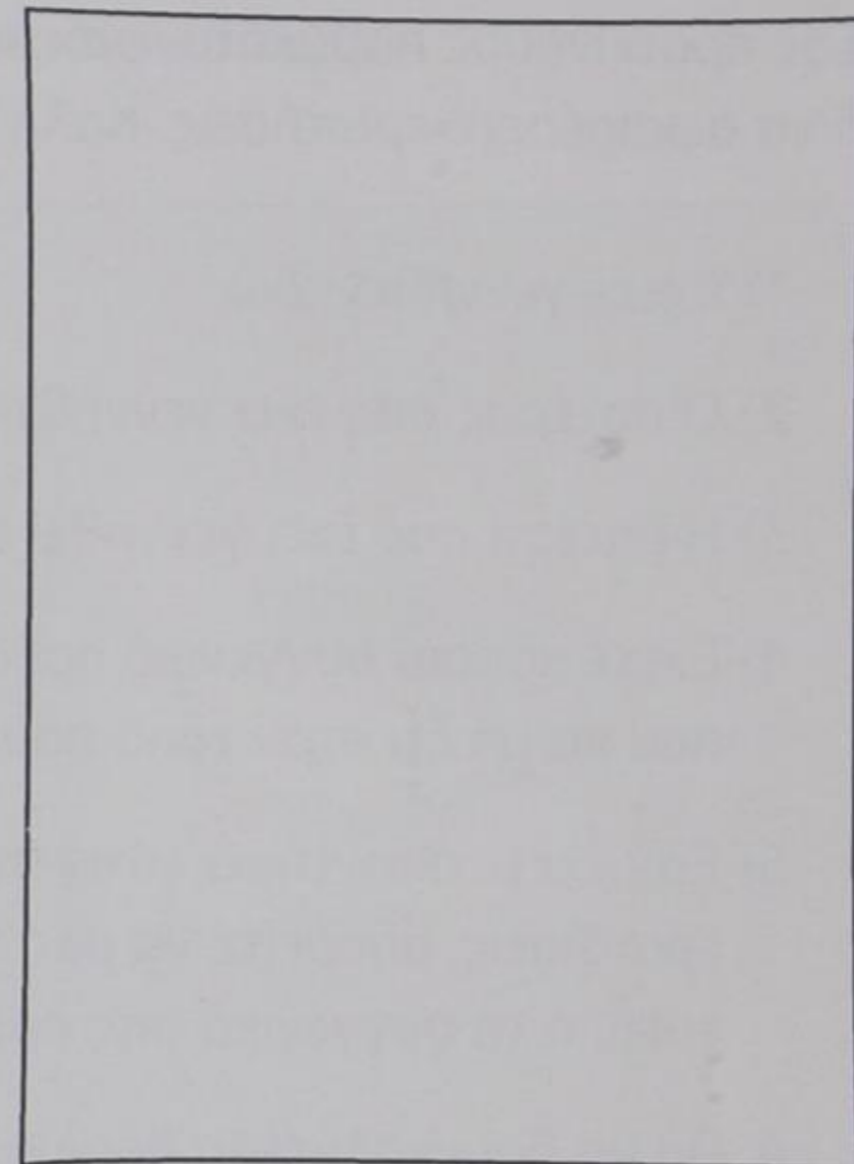

🗨️ Τι σημαίνει η λέξη «κερνάω»;

- Q Πότε κερνάμε κάποιον;
- Q Μάθετε να τραγουδάτε ομαδικά, χωρισμένοι σε δύο ομάδες, το παραπάνω τραγούδι.

12. Γρ. Κατσαλίδας, «Ξενιτεμένο μου πουλί», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρειο Ήπειρο, σ. 400.

Κοιτάξτε τις παρακάτω εικόνες και συζητήστε αν η μετανάστευση απασχολεί μόνο τους ανθρώπους ή είναι και χαρακτηριστικό των ζώων. (Μπορείτε να συμπληρώσετε εικόνες ζώων που ζουν στις δύο πλευρές των συνόρων και μεταναστεύουν). Αναφέρετε λόγους για τους οποίους μεταναστεύουν τα ζώα και τα πουλιά των δύο περιοχών.

13. Ακούστε το τραγούδι: Ε.13.5. «Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη».

Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας οι κάτοικοι των δύο περιοχών αναγκάστηκαν να πάρουν το δρόμο της ξενιτιάς. Οι μετακινήσεις πληθυσμών στην Αρχαία Ελλάδα ανάγκασαν διάφορα ελληνικά φύλα να μεταναστεύσουν. Αιολείς, Ίωνες και Δωριείς εγκαταστάθηκαν στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, στη Μ. Ασία και σε άλλα μέρη της Μεσογείου. Η εισβολή των Τούρκων στην Αλβανία εξανάγκασε εκατοντάδες χιλιάδες Αλβανούς, κυρίως τους κατοίκους των κατεστραμμένων πόλεων και χωριών, να μεταναστεύσουν σε διάφορες περιοχές της Ιταλίας, οι οποίες δεν ήταν υποδουλωμένες στους Τούρκους. Ο αριθμός των μεταναστών υπολογίζεται στις 200.000.

- ❏ Ποιοι από τους λόγους για τους οποίους μεταναστεύουν τα πουλιά μπορούν να αποτελέσουν αιτίες και λόγους για τη μετανάστευση των ανθρώπων;
- ❏ Υπάρχουν και άλλοι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι φεύγουν από την Ελλάδα ή την Αλβανία;

14. Ακούστε το τραγούδι: Α.4.6. «Πού ξεκίνησες να φτάσεις;». Οι άνθρωποι που άλλαξαν τόπο διαμονής πήραν μαζί τους μία βαλίτσα γεμάτη όνειρα. Οι αποσκευές τους δεν είχαν μόνο ρούχα και ό,τι άλλο έκριναν απαραίτητο. Κουβάλησαν μαζί τους και άλλα στοιχεία του πολιτισμού τους.

- ❏ Σημειώστε τυχόν επιδράσεις που δέχτηκε η περιοχή σας (διατροφικές συνήθειες, τραγούδια και άλλα στοιχεία πολιτισμού).

Κάθε λαός γύρω από τη Μεσόγειο, ανάλογα με τα προϊόντα που

Με τη βοήθεια του δασκάλου της μουσικής, του γυμναστή και του δασκάλου ή της δασκάλας σας διοργανώστε μια γιορτή στο τέλος της χρονιάς, στην οποία θα παρουσιάσετε τα τραγούδια που ηχογράφησατε στην έρευνά σας μαζί με τα παραδοσιακά τραγούδια της περιοχής, στην οποία ζείτε όλοι μαζί. Μπορείτε επίσης να αναζητήσετε και να παρουσιάσετε με τον ίδιο τρόπο χορούς, παραδοσιακές ενδυμασίες, ακόμα και τοπικές συνταγές.

Η γιορτή μπορεί να κλείσει με το τραγούδι «Κέραμα μας».

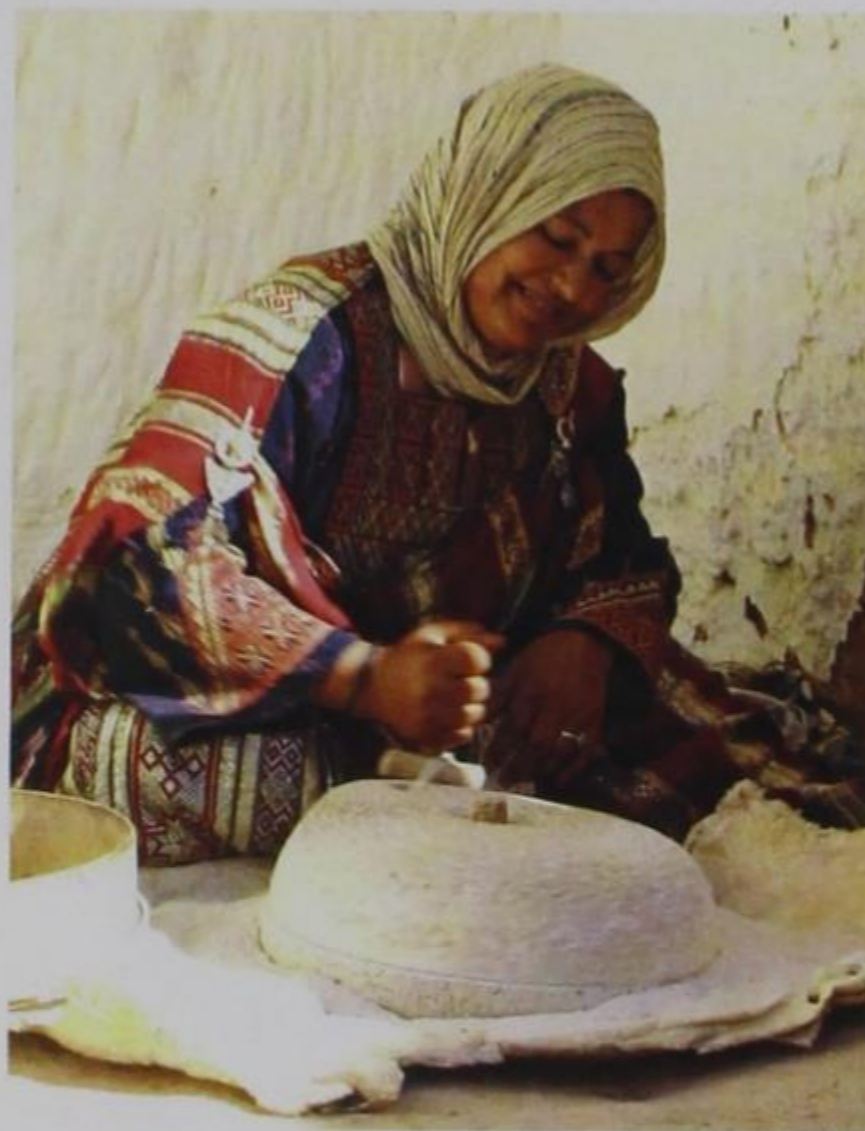
παρήγαγε ο τόπος του και τη φαντασία του, δημιούργησε τις δικές του συνταγές. Οι ναυτικοί, οι ταξιδιώτες, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες κουβαλούσαν στις αποσκευές τους τις καλύτερες γεύσεις που είχαν δοκιμάσει. Υπάρχουν τρία κοινά βασικά στοιχεία στη διατροφή όλων των μεσογειακών λαών: ψωμί, λάδι, κρασί.

Παρατηρήστε τις παρακάτω φωτογραφίες, που επιβεβαιώνουν τον παραπάνω ισχυρισμό. Οι γυναίκες των φωτογραφιών ζουν σε διαφορετικές χώρες, αλλά έχουν ένα κοινό στοιχείο. Ζουν γύρω από τη Μεσόγειο. Αλέθουν το σιτάρι, για να πάρουν το αλεύρι που χρειάζονται για το ψωμί, το βασικό συστατικό της διατροφής τους. Ψάξτε να βρείτε ομοιότητες και διαφορές στις τρεις φωτογραφίες.

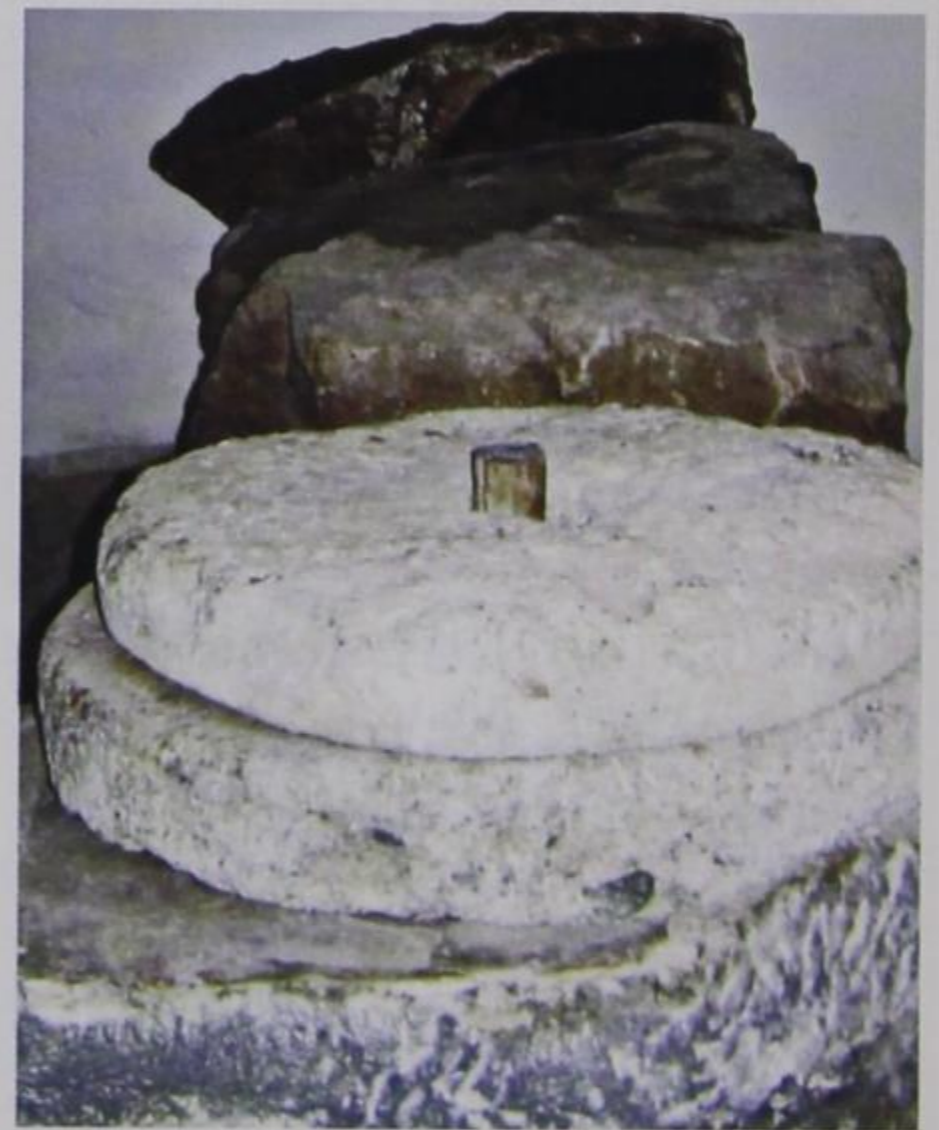
Προσπαθήστε να βρείτε στοιχεία (μύθους, φωτογραφίες, τραγούδια, συνήθειες), για να υποστηρίξετε τον παραπάνω ισχυρισμό για το λάδι, το κρασί ή ό,τι άλλο κοινό υπάρχει στις διατροφικές συνήθειες των λαών της Μεσογείου.

Αλβανία

Τυνησία

Ελλάδα

15. Παρατήρησε το χάρτη. Μπορείτε να βγάλετε κάποια συμπεράσματα για τα γεωμορφολογικά στοιχεία της περιοχής; Για το κλίμα και τις ασχολίες των ανθρώπων;

Σημειώστε σχετικά με τη μορφολογία του εδάφους της περιοχής στις δύο πλευρές των συνόρων:

© Googlemaps

βουνά

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ποτάμια

.....

.....

.....

.....

.....

.....

πεδιάδες

.....

.....

.....

.....

.....

.....

για το κλίμα της περιοχής

απόσταση από τη θάλασσα

υψόμετρο περιοχής

βουνά που επηρεάζουν τους
ανέμους και τις βροχοπτώσεις

16. Για την επικοινωνία με τους συγγενείς τους στην πατρίδα τους οι μετανάστες χρησιμοποιούσαν τα γράμματα. Σήμερα με ποιους τρόπους επικοινωνούμε;

Κάθε ομάδα θα επιλέξει έναν από τους τρόπους με σκοπό να μιλήσει για τα υπέρ και τα κατά του κάθε μέσου επικοινωνίας. Στη συνέχεια, θα γράψουμε γράμματα, e-mail, τηλεγραφήματα και μηνύματα με σκοπό να επικοινωνήσουμε με τους συμμαθητές του σχολείου της γειτονικής χώρας.

1. Ας παίξουμε!

Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να παρουσιάσει μια χώρα και διαλέγει ένα σημείο της τάξης, στο οποίο δημιουργεί τη «χώρα» του. Η κάθε «χώρα» θα μπορούσε να παρουσιάσει:

- ☐ τον πολιτικό και γεωφυσικό της χάρτη
- ☐ τη γλώσσα της
- ☐ τη σημαία της
- ☐ τα χαρακτηριστικά αξιοθέατα
- ☐ τα τοπικά προϊόντα
- ☐ τις τοπικές ενδυμασίες.

Μπορείς να σκεφτείς και κάτι άλλο που χαρακτηρίζει τη χώρα σου;

Στη συνέχεια παρουσιάστε τα χαρακτηριστικά της χώρας σας στους συμμαθητές σας. Ένα παιδί από εσάς ή ακόμη και ο δάσκαλος ή δασκάλα σας κάνει τον ταχυδρόμο. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα στοιχείο από τη δική της χώρα και το δίνει στον ταχυδρόμο με παραλήπτη μια από τις χώρες των συμμαθητών της.

Ο ταχυδρόμος μοιράζει τα αντικείμενα και η κάθε ομάδα πρέπει να μαντέψει ποιος είναι ο αποστολέας.

2. Οι χώρες μπερδεύονται

Κλείστε τα μάτια σας. Ένα παιδί από μια χώρα, θα πρέπει να σηκωθεί και να πλησιάσει όποια χώρα θέλει και να πει «καλημέρα» στη γλώσσα της χώρας του προσφέροντας και ένα στοιχείο από τον πολιτισμό του.

Σκοπός του παιχνιδιού είναι να αναγνωρίσετε αρχικά τη χώρα από την οποία προέρχεται ο συμμαθητής σας με βάση τη γλώσσα, στην οποία σας καλημερίζει, και στη συνέχεια τη φωνή του.

Ανοίξτε τα μάτια....

Τον αναγνωρίσατε; Καλωσορίστε τον στη χώρα σας. Συνεχίστε έτσι, μέχρι να αναμειχθούν τα πολιτισμικά στοιχεία των χωρών και να δημιουργηθούν πολυπολιτισμικές χώρες.

3. Με αφορμή το κλαρίνο.

Παρατηρήστε την εικόνα. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί να παίζει κάποιος μουσική με το κλαρίνο;

Κάθε όργανο, ανάλογα με τον τρόπο που παράγει τον ήχο, κατατάσσεται σε μια οικογένεια. Έτσι, δημιουργήθηκαν τέσσερις οικογένειες μουσικών οργάνων:

- 1) τα **αερόφωνα**, που αξιοποιούν γενικά τον **αέρα** για να παραχθεί ο ήχος,
- 2) τα **χορδόφωνα**, στα οποία ο ήχος παράγεται από το χτύπημα μιας **χορδής**,
- 3) τα **μεμβρανόφωνα**, που παράγουν τον ήχο από το χτύπημα μιας τεντωμένης **μεμβράνης** και τα
- 4) τα **ιδιόφωνα**, τα οποία παράγουν φθόγγους ή θορύβους με τη **δόνηση** του ίδιου του σώματός τους.

Τα όργανα που διαβάζετε παρακάτω, έχουν μπερδευτεί και θέλει το καθένα να πάει στην οικογένειά του. Προσπάθησε να τα βοηθήσεις.

βιολί

φλογέρα

ξυλόφωνο

τύμπανα

άρπα

ντέφι

αερόφωνα

χορδόφωνα

μεμβρανόφωνα

ιδιόφωνα

σαξόφωνο

φλάουτο

κιθάρα

μεταλλόφωνο

καμπάνες

ταμπούρλο

Μετά τον 20ο αιώνα γεννήθηκε και μια καινούργια οικογένεια, τα ηλεκτρόφωνα, στα οποία για να παραχθεί ο ήχος είναι απαραίτητη η χρήση του ηλεκτρισμού. Μπορείς να σκεφτείς κάποιο ηλεκτρόφωνο όργανο;

4. Το κλαρίνο ταξιδεύει...

Οι άνθρωποι, όπως κάνατε κι εσείς στο προηγούμενο παιχνίδι με τις χώρες, με τα ταξίδια τους μετέφεραν μαζί τους και στοιχεία του πολιτισμού και της παράδοσής τους. Πολλά από αυτά άρεσαν τόσο πολύ στους λαούς που υποδέχονταν τους ταξιδευτές-μετανάστες, που με το πέρασμα του χρόνου τα ενσωμάτωναν στο δικό τους πολιτισμό. Ας δούμε την ιστορία του παραδοσιακού κλαρίνου στην Ελλάδα:

«Το κλαρίνο, ως λαϊκό μουσικό όργανο, έρχεται στην Ελλάδα απ' την Τουρκία με τους Τουρκόγυφτους γύρω στα 1835. Πρωτοεμφανίζεται στη βόρεια Ελλάδα, την Ήπειρο και τη δυτική Μακεδονία, απ' όπου και προχωρεί προς τα κάτω. Μαζί, —αρχικά με το βιολί και το λαούτο και αργότερα και με το σαντούρι— αποτελούν την κομπανία, το κατεξοχήν λαϊκό μουσικό σχήμα που αντικαθιστά σιγά σιγά την πατροπαράδοτη ζυγιά, νταούλι-ζουρνά. [...]

Το κλαρίνο αποτελεί τον τελευταίο μεγάλο σταθμό στην πορεία της οργανικής μουσικής

στα νεοελληνικά αερόφωνα. Η σημερινή του μορφή είναι εξέλιξη ενός παλαιότερου λαϊκού οργάνου, που λεγόταν *chalumeau* ή *zambogne*. Ο ήχος παράγεται από μια απλή καλαμένια γλωττίδα (καλάμι) που βρίσκεται στο στόμιο του οργάνου. Πρωταρχικό ρόλο στην τεχνική του κλαρίνου παίζει το φύσημα. Με την ανάλογη πίεση στο καλάμι του επιστόμιου του οργάνου ανεβαίνει ή κατεβαίνει το τονικό ύψος κάθε φθόγγου, ενώ το «γλίστρημα» των φθόγγων (γκλισάντο) μπορεί να γίνει και με το φύσημα και με τα δάχτυλα.

Την εποχή που πρωτοεμφανίζεται το κλαρίνο, γύρω στα 1835, το δημοτικό τραγούδι έχει κλείσει ουσιαστικά το δημιουργικό του κύκλο. Χάρη στις μεγαλύτερες τεχνικές και εκφραστικές του δυνατότητες σε σύγκριση με το ζουρνά —που σιγά σιγά τον παραμερίζει— το κλαρίνο παίρνει γρήγορα την πρώτη θέση ανάμεσα στα μελωδικά όργανα. Αναγνωρίζεται ως εθνικό όργανο και στα χέρια άξιων μουσικών γίνεται το κατεξοχήν εκφραστικό μουσικό όργανο στην ηπειρωτική Ελλάδα. Με το κλαρίνο η δημοτική μελωδία ζει μια νέα λαμπερή περίοδο στον τομέα της οργανικής μουσικής. Γιατί ό,τι κυρίως χαρακτηρίζει το δημοτικό τραγούδι στα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια, δεν είναι η δημιουργία νέων μελωδιών, αλλά η επεξεργασία των παλιών. Και στον τομέα αυτό ο ρόλος του κλαρίνου στάθηκε αποφασιστικός. Το κλαρίνο αποτελεί έναν από τους αντιπροσωπευτικούς συντελεστές και μαζί φορείς του πνεύματος που χαρακτηρίζει το δημοτικό τραγούδι στα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια».

«Εγκυκλοπαίδεια λαϊκών μουσικών οργάνων», Φοίβου Ανωγειανάκη.

- ❏ Από ποιο λαό ήρθε στην Ελλάδα το κλαρίνο;
- ❏ Πότε πρωτοεμφανίζεται στην Ελλάδα και πού;
- ❏ Πώς παράγεται ο ήχος από το κλαρίνο;

Το κλαρίνο δε χρησιμοποιείται μόνο στην παραδοσιακή μουσική, αλλά και σ' αυτήν που αποκαλούμε κλασική. Είναι από τα όργανα που έχουν τη δυνατότητα, ανάλογα με το είδος που θέλει να ερμηνεύσει ο μουσικός, να παράγουν διαφορετικά ακούσματα. Όταν το κλαρίνο βρίσκεται σε μια ορχήστρα κλασικής μουσικής, ονομάζεται κλαρινέτο.

Το κλαρινέτο προήλθε από μετεξέλιξη παλαιότερων παρόμοιων οργάνων. Η βιβλιογραφία αναφέρει ως πρόγονο του κλαρινέτου το γαλλικό πνευστό όργανο *chalumeau*, που σημαίνει “κάλαμος”, στο οποίο σταδιακά προστέθηκαν μια σειρά κλειδιά. Βασικό σταθμό αποτελεί η προσθήκη από το Γερμανό Γιόχαν Κρίστοφ Ντέννερ του κλειδιού δίπλα στην πίσω οπή του οργάνου (στα ελληνικά λέγεται και “ψυχή”). Ήδη από την αρχή του 19^{ου} αιώνα το κλαρινέτο, έχοντας μια μορφή πολύ κοντινή στη σημερινή, έχει βρει τη θέση του στη συμφωνική ορχήστρα. Το 1839, ο Γάλλος Υάκινθος Κλοζέ αναδιέταξε τα κλειδιά φέρνοντας το κλαρινέτο στη μορφή με την οποία είναι σήμερα γενικά γνωστό.

www.el.wikipedia.org

- Από ποιες χώρες ακόμα πέρασε το κλαρίνο; Πώς ονομάζουμε το είδος της μουσικής που παίζουμε με το κλαρινέτο στις χώρες αυτές;

Το 1492 ο Χριστόφορος Κολόμβος ανακαλύπτει μια καινούργια Ήπειρο, την Αμερική. Οι πρώτοι κάτοικοι της Αμερικής ήταν οι λεγόμενοι Ινδιάνοι, όμως σύντομα η χώρα θα γίνει τόπος μετανάστευσης για λαούς από όλη την Ευρώπη, οι οποίοι κουβαλούσαν μαζί τους ήθη, έθιμα και παραδόσεις από την πατρίδα τους. Στους αιώνες που ακολούθησαν και μέχρι σήμερα συναντήθηκαν πολλά και διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία. Η συνάντηση αυτή δημιούργησε αρκετές φορές νέα είδη στον τομέα των τεχνών.

Η τζαζ εμφανίστηκε ως αναγνωρίσιμο και ξεχωριστό μουσικό είδος περίπου το 1900. Θεωρείται δεδομένο πως οι καταβολές της τζαζ μουσικής είναι αφρικανικές. Οι έγχρωμοι σκλάβοι που — προερχόμενοι κατά κύριο λόγο από τη Δυτική Αφρική — μεταφέρθηκαν στο Νότιο των Ηνωμένων Πολιτειών, μετέφεραν μέρος των παραδόσεων τους. Ανάμεσα σ’ αυτά συναντάμε κυρίως λατρευτικά έθιμα και μουσικά αφρικανικά χαρακτηριστικά, όπως η ρυθμική πολυπλοκότητα και οι αφηρημένες μουσικές κλίμακες. Μεταφέρθηκαν ακόμα ορισμένα είδη τραγουδιού, καθώς και μουσικές φόρμες όπως η πολυφωνία και ο αυτοσχεδιασμός. [...] Στη μουσική της τζαζ από τα βασικά όργανα ήταν αρχικά το κλαρινέτο παράλληλα με την τρομπέτα / κορνέτα. Με την πάροδο του χρόνου όμως υπερίσχυσε στις προτιμήσεις το σαξόφωνο. (Πηγή: www.el.wikipedia.org)

- Πώς ονομάζεται το νέο μουσικό είδος που δημιουργείται στην Αμερική;
- Πώς δημιουργήθηκε;
- Με ποιον τρόπο φαντάζεσαι ότι έφτασε το κλαρίνο/ κλαρινέτο στην Αμερική;

5. Σημείωσε στον παρακάτω χάρτη τις περιοχές από τις οποίες βρήκες ότι πέρασε το κλαρίνο. Μπορείς να παρουσιάσεις με τη βοήθεια του χάρτη πώς ακριβώς γεννήθηκε η τζαζ μουσική;

Χωριστείτε σε τρεις ομάδες. Η καθεμία να αναλάβει να συγκεντρώσει μουσικό υλικό από τα τρία είδη της μουσικής, με τα οποία ασχοληθήκαμε.

6. Το κλαρίνο, λοιπόν, έκανε ένα μεγάλο και μακρινό ταξίδι περνώντας σχεδόν από όλο τον κόσμο. Κάθε λαός που το συναντούσε έπαιζε με αυτό το είδος της μουσικής που τον εξέφραζε περισσότερο. Με αφορμή το ταξίδι του, μιλήσαμε για τρία είδη της μουσικής: την κλασική, την παραδοσιακή και τη τζαζ. Μπορείς να βρεις τι μουσική παίζουν οι μουσικοί σε καθεμία από τις παρακάτω φωτογραφίες;

7. Μουσική και ξενιτιά

Το 2005 ένας Έλληνας μουσικός από την Ήπειρο, ο Πετρολούκας Χαλκιάς, δεξιοτέχνης στο παραδοσιακό κλαρίνο, έκανε μια συναυλία στο θέατρο του Λυκαβηττού στην Αθήνα. Το ιδιαίτερο της συναυλίας αυτής ήταν ότι μαζί του έπαιξαν μουσικοί από την Ινδία και την Αφρική. Ας διαβάσουμε τη συνέντευξη που έδωσε λίγες μέρες πριν από τη συναυλία.

«Ωστόσο δεν μέινετε εκεί [εννοεί στα Γιάννενα]. Φύγατε για την Αμερική...»

«Ξενιτεύτηκα, όπως και πολλοί άλλοι συντοπίτες μου, στην Αμερική. Οι Ηπειρώτες ξέρουν καλά τι θα πει ξενιτιά. Έμεινα είκοσι χρόνια στη Νέα Υόρκη. Έφτιαξα το δικό μου μαγαζί, παρέα πάντα με το κλαρίνο. Έπαιζα σκάρο στους ξένους, ηπειρώτικα μοιρολόγια, χωρίς καμία προσπάθεια να τα μεταλλάξω. Έπαιζα όπως τα ήξερα από το '60. Όπως τα είχα μάθει στον τόπο μου. Στο μαγαζί ερχόντουσαν μαύροι, κίτρινοι, άνθρωποι απ' όλο τον κόσμο και μου ζητούσαν να παίξω κλαρίνο αληθινό. "Πέστε του να παίξει εκείνα τα ηπειρώτικα" έλεγαν στους σερβιτόρους. Άκουγαν σιωπηλοί κι έκλαιγαν...»

«Από τότε είχατε μάθει γιατί το κλαρίνο μπορεί να συγκινήσει και να συνδυναστεί με άλλες μουσικές από τον υπόλοιπο κόσμο...»

«Το κλαρίνο συγκινεί. Οι ήχοι της Ηπείρου κλείνουν μέσα τους τον άνθρωπο και τα αισθήματά του. Την ψυχή του... Κλαίμε από χαρά, αλλά και από λύπη και το κλαρίνο ξέρει πώς να τα διηγείται όλα αυτά. Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο πιο βαθιά μπαίνω στην ουσία του κλαρίνου. Κάθομαι και φέρνω στο μυαλό μου, στα 70 μου χρόνια σήμερα, την εποχή των 18 μου χρόνων. Μαζί με τις αναμνήσεις έρχονται ήχοι, τους οποίους αναπαράγω διαφορετικά, ανάλογα με το περιβάλλον μέσα στο οποίο βρίσκομαι. Δεν παίζω ποτέ το ίδιο κομμάτι... Αυτό είναι το παράξενο σε μένα. Αυτοσχεδιάζω ανάλογα με το περιβάλλον μέσα στο οποίο βρίσκομαι. Το μάτι μου και η σκέψη μου συνεργάζονται. Μπορεί να μη βλέπω τους ανθρώπους που έχω μπροστά μου στα μαγαζιά ή στις συναυλίες. Όμως καταλαβαίνω πώς νιώθουν. Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει και με τους διαφορετικούς μουσικούς αυτών των συναντήσεων. Αφήστε που η Ινδική μουσική είναι πολύ κοντά σε αυτή την συναισθηματική ένταση που βγάζει το κλαρίνο...»

«Τι να περιμένουμε από εσάς στην παράσταση του Λυκαβηττού;»

«Έχω ετοιμάσει καινούργια τραγούδια, αλλά και μερικά από αυτά που έχουμε παίξει και σε παλαιότερες συναυλίες μας εγώ και οι Ινδοί. Το πιο εντυπωσιακό είναι η νέα

μας ομάδα, οι αφρικανοί μουσικοί. Περιμένω πώς και πώς να δω πώς μπορούν να με ακολουθήσουν. Έχω μάθει επίσης ότι θα έχει και αυτούς τους Ινδούς που θα παίζουν με τις φωτιές. Κι εμείς έχουμε έθιμα με φωτιές, τα αναστενάρια. Νομίζω ότι θα είναι αρκετά καλή βραδιά...»

«Τι σας βοηθάει και σας δίνει κουράγιο τόσα χρόνια;»

«Δεν ξέρεις πόσο μ' έχουν βοηθήσει τα βουνά της Ηπείρου στη μουσική μου... Όταν έφτιαξα τα ποιμενικά, πήγα εκεί κι έζησα στη φύση. Ανέβηκα κατέβηκα τα βουνά, άκουσα τους ήχους από τα κουδούνια των κοπαδιών, το φύσημα του αέρα, τον αχό του ποταμού κι όλα αυτά τα έκανα ήχους. Συλλογιζόμουνα τη φύση κι έπαιζα... Κι οι παπούδες μας το ίδιο έκαναν. Έχυσαν το αίμα τους να κρατήσουν αυτόν τον τόπο και τα κατορθώματά τους έγιναν ήχοι τραγουδιών. Θα είμαι ευχαριστημένος να πεθάνω και να ξέρω ότι κάποιοι θα καταφέρουν να τα κρατήσουν ζωντανά».

<http://www.hotstation.gr/article678.html>

Ο μουσικός αναφέρει στην αρχή της συνέντευξής του ότι «...οι Ηπειρώτες ξέρουν καλά τι θα πει ξενιτιά». Γιατί πιστεύετε ότι το λέει αυτό; Αναζητήστε πληροφορίες για το θέμα «Ηπειρος και μετανάστευση».

Η μουσική μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι είναι μια «γλώσσα» με την οποία οι άνθρωποι επικοινωνούν ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής τους και την ομιλούμενη γλώσσα στη χώρα τους. Ο Πετρολούκας Χαλκιάς λέει ότι στη Νέα Υόρκη έπαιζε σε ένα μαγαζί ηπειρώτικα τραγούδια.

- Τι καταγωγής πιστεύετε ότι ήταν οι ακροατές του σύμφωνα με αυτά που λέει;
- Τι συναισθήματα τους προκαλούσε η μουσική που ακούγανε;
- Μπορεί να σε συγκινήσει μια μουσική που δεν είναι από τον τόπο σου; Αν ναι, γιατί πιστεύεις ότι συμβαίνει αυτό;

«Οι ήχοι της Ηπείρου κλείνουν μέσα τους τον άνθρωπο και τα αισθήματά του. Την ψυχή του... Κλαίμε από χαρά, αλλά και από λύπη και το κλαρίνο ξέρει πώς να τα διηγείται όλα αυτά»: η μουσική μπορεί να διηγηθεί ιστορίες...

Άκουσε το παρακάτω κομμάτι [A.7.2] και προσπάθησε να φτιάξεις μια ιστορία για κάποιον που αναγκάζεται να μεταναστεύσει από τη χώρα του. Η ιστορία πρέπει να λέει πού ζούσε αρχικά, σε ποια χώρα αποφάσισε να πάει, για ποιους λόγους μετανάστευσε, πώς έφτιαξε το καινούργιο του σπίτι και αν τελικά έμεινε εκεί ή επέστρεψε στην πατρίδα του. Διηγήσου την ιστορία στην τάξη σου αξιοποιώντας ως μουσική υπό-κρουση το κομμάτι που άκουσες.

- ❏ Πιστεύετε πως το γεγονός ότι ο Πετρολούκας Χαλκιάς ταξίδεψε και έζησε σε άλλη χώρα τον βοήθησε να συνεργαστεί με μουσικούς από άλλες χώρες και αν ναι, με ποιον τρόπο;
- ❏ «...Συλλογιζόμουνα τη φύση κι έπαιζα... Κι οι παππούδες μας το ίδιο έκαναν. Έχυσαν το αίμα τους να κρατήσουν αυτόν τον τόπο και τα κατορθώματά τους έγιναν ήχοι τραγουδιών. Θα είμαι ευχαριστημένος να πεθάνω και να ξέρω ότι κάποιοι θα καταφέρουν να τα κρατήσουν ζωντανά»: γιατί ο μουσικός θεωρεί ότι είναι τόσο σημαντικό να διατηρηθεί ζωντανή η μουσική παράδοση;

8. Ακούστε το τραγούδι: E.9.8 «Γιάννη μου, το μαντίλι σου». Στο τραγούδι ακούγεται ότι το μαντήλι το λέρωσε η ξενιτιά. Χρησιμοποιήστε το λεξικό και βρείτε τον ορισμό της ξενιτιάς και άλλες συνώνυμες λέξεις. Οι λέξεις και στις δύο γλώσσες καταγράφονται σε πλαίσια και αναρτώνται στην τάξη.

Μετά από όσα έχετε διαβάσει μπορείτε να δώσετε έναν ορισμό για τη μετανάστευση;

Μετανάστευση είναι

.....

.....

9. Διαβάστε τα βιογραφικά στοιχεία των παρακάτω ευεργετών. Ήταν και αυτοί μετανάστες και διέπρεψαν στο εξωτερικό και στις χώρες τους. Επισημάνετε την πορεία τους στο δρόμο της μετανάστευσης και στη ζωή τους.

Απόστολος Αρσάκης (1792-1874)

Ο Απόστολος Αρσάκης γεννήθηκε το 1792 στο μικρό χωριό Χοτάχοβα, κοντά στην Πρεμετή. Πήγε αρχικά στο θείο του στο Βουκουρέστι, όπου διδάχθηκε τα πρώτα του γράμματα και έπειτα στη Βιέννη, όπου διδάχθηκε τα Ελληνικά με δάσκαλο το Νεόφυτο Δούκα. Τελικά, σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Χάλλης. Μετά τις σπουδές του εγκαταστάθηκε στη Ρουμανία και έφθασε στα ανώτερα αξιώματα: υπουργός Εξωτερικών, Πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου της Ρουμανίας και για λίγο πρωθυπουργός της Ρουμανίας. Παρά τα πολλά και μεγάλα αξιώματα δεν ξέχασε την πατρίδα του. Αρχίζει με την επισκευή της εκκλησίας του χωριού του και μετά την προσοχή του προσελκύει το έργο της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας της Αθήνας (Παρθεναγωγείο, Σχολή, εκκλησία), της οποίας και αναδείχθηκε μέγας ευεργέτης.

<http://www.neb.gr/node/60>

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (1541-7 Απριλίου 1614)

Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, γνωστός επίσης με το ιταλικό προσωνύμιο "El Greco", δηλαδή ο "Έλληνας", ήταν Κρητικός ζωγράφος, γλύπτης και αρχιτέκτονας της Ισπανικής αναγέννησης. Έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του μακριά από την πατρίδα του δημιουργώντας το κύριο σώμα του έργου του στην Ιταλία και την Ισπανία. Εκπαιδεύτηκε αρχικά ως αγιογράφος στην Κρήτη, που αποτελούσε τότε τμήμα της ενετικής επικράτειας και αργότερα ταξίδεψε στη Βενετία. Στην Ιταλία επηρεάστηκε από τους μεγαλύτερους δασκάλους της ιταλικής τέχνης, όπως τον Τιντορέτο και τον Τιτσιάνο, του οποίου υπήρξε μαθητής, υιοθετώντας στοιχεία από το μανιερισμό. Το 1577 εγκαταστάθηκε στο Τολέδο, όπου έζησε μέχρι το τέλος της ζωής του και ολοκλήρωσε ορισμένα από τα πιο γνωστά έργα του.

<http://el.wikipedia.org>

Γεώργιος Παπανικολάου, ο μέγας ευεργέτης της ανθρωπότητας.

Ένας αναμφισβήτητος ξεχωριστός Έλληνας επιστήμονας —όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο— είναι ο Γεώργιος Παπανικολάου. Γεννήθηκε το 1883 στην Κύμη. Η Γερμανία υπήρξε η πρώτη χώρα που τον γοήτευσε. Εκεί, εκτός από την φιλοσοφία, του δόθηκε η ευκαιρία να επιδοθεί στη βιολογία. Όταν ξέσπασε ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος, επανήλθε στην Ελλάδα για να την υπερασπιστεί, ενώ άδραξε και την αποφασιστική για τη σταδιοδρομία του ευκαιρία να γνωρίσει ελληνο-αμερικανούς στρατιώτες, οι οποίοι τον παρακίνησαν να επισκεφθεί την Αμερική, τη χώρα που αργότερα έγινε η δεύτερη πατρίδα του.

Εκεί ο φτωχός άγνωστος μετανάστης εξελίσσεται ραγδαία σε ηρωική μορφή: από υπάλληλος σε κατάστημα και δημοσιογράφος σε ελληνική εφημερίδα στην αρχή, με δυσκολία κερδίζει μια θέση στο Εργαστήριο Ανατομικής του Πανεπιστημίου Columbia και αργότερα μια άλλη θέση στο Cornell της Ν. Υόρκης. Εργάζεται νυχθημερόν θέτοντας σε ενέργεια τις απεριόριστες ικανότητές του.

Για την προσφορά του έλαβε πολλές τιμητικές διακρίσεις, στο εξωτερικό και στην Ελλάδα. Προτάθηκε μάλιστα για το βραβείο Νόμπελ. Η Ελλάδα τον τίμησε αποτυπώνοντας τη μορφή του σε χαρτονόμισμα των δέκα χιλιάδων δραχμών και σε γραμματόσημα. Γραμματόσημα, επίσης, εξέδωσαν η Κύπρος και οι Η.Π.Α.

<http://www.cuma.gr>

Μπτέρα Τερέζα, η σπουδαία προσφορά της «Αδελφής του Ελέους», μία παγκόσμια μπτέρα (Νόμπελ Ειρήνης του 1979).

Γεννήθηκε με το όνομα Αγνή Γκόνχα Μποχάγιου, στην περιοχή που σήμερα βρίσκονται τα Σκόπια από αλβανική οικογένεια. Αποφάσισε να ταξιδέψει στο Δουβλίνο, για να ενταχθεί στις αδελφές Λορέτο, ένα Τάγμα που είχε ιδρυθεί το 17ο αιώνα. Το Τάγμα την στέλνει στην πόλη Ντάρζλινγκ, στη βορειοανατολική Ινδία. Στις 24 Μαΐου 1931, η Μποχάγιου παίρνει το μοναχικό όνομα που την έκανε παγκόσμια γνωστή: Μπτέρα Τερέζα. Περνούσε ατέλειωτες ώρες στους δρόμους της Καλκούτας μαθαίνοντας τα μικρά παιδιά να διαβάζουν και να θεραπεύονται από τις ασθένειές τους.

Το 1971, η Μητέρα Τερέζα παίρνει το πρώτο Βραβείο Ειρήνης, που της απονέμει ο Πάπας. Οκτώ χρόνια αργότερα, το 1979, απονέμεται στη μεγάλη καλόγρια το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης. Η ίδια δήλωσε: «Το παρέλαβα ενώπιον της Σουηδικής Ακαδημίας και των δυνατών του κόσμου στο όνομα των φτωχών, επειδή πιστεύω ότι με το να μου δώσουν αυτή τη διάκριση αναγνωρίζουν την ύπαρξη των φτωχών στη γη... Ω, ήμουν βλέπετε κι εγώ μία από αυτούς. Στο αίμα ήμουν Αλβανίδα, υπηκοότητα Ινδική, ήμουν καθολική καλόγρια. Όσο για τον προορισμό μου, ανήκα στον κόσμο. Κι αν υπήρχαν φτωχοί στο φεγγάρι, θα πήγαινα κι εγώ εκεί». Μέχρι το 1997, όταν η Μητέρα Τερέζα άφησε την τελευταία της πνοή, περισσότερες από 3.000 Αδελφές του Ελέους βρισκόνταν σε περισσότερες από 25 χώρες.

http://www.enet.gr/online/online_text/c=111,dt=27.08.2001,id=56214556

- Μήπως γνωρίζεις κάποιον άλλον που πήρε το δρόμο της ξενιτιάς και διέπρεψε στην καινούρια του πατρίδα;
- Μπορείς τώρα να καταλάβεις τι σημαίνει η λέξη ευεργέτης; Γράψε τον ορισμό της.

Στο σχολείο σου ή στην πόλη σου ίσως υπάρχουν διαπολιτισμικά τμήματα ή σχολεία. Μπορείτε να οργανώσετε μία εκδρομή στο σχολείο αυτό. Εκεί μπορείτε να συζητήσετε με τους μαθητές. Καταγράψτε τις εμπειρίες σας. Στη Γερμανία, Ελβετία, Αυστραλία και σε άλλες χώρες υπάρχουν σχολεία με Έλληνες ή Αλβανούς μαθητές. Μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί τους, αφού επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες τους και να αδελφοποιηθείτε με κάποιο από τα σχολεία αυτά. Κάνε τη δική σου καταγραφή τραγουδιών (μουσική και λόγια). Μπορεί να είναι δημοτικά τραγούδια, ρεμπέτικα και άλλα. Τα τραγούδια αυτά θα αποτελέσουν το υλικό από το οποίο θα επιλεγούν τα τραγούδια που μπορείτε να μάθετε να τραγουδάτε στην ώρα του μαθήματος της Μουσικής ή να χορεύετε στην ώρα του μαθήματος της Γυμναστικής, για να τα παρουσιάσετε στην τελική εκδήλωση της χρονιάς.

10. Γρ. Κατσαλίδας, «Αμερική», Δημοτικά τραγούδια από τη Βόρειο Ήπειρο, σ. 426. Διάβασε τις παρακάτω μαρτυρίες ανθρώπων που ταξίδεψαν κάτω από άθλιες συνθήκες αναζητώντας τη «γη της επαγγελίας».

Ο Α. Κορδοπάτης περιγράφει το ταξίδι με την περίφημη «Αυστροαμερικάννα» (<http://politikokafeneio.com/istoria/usa106.htm>).

«Τρεις μέρες προχωρήσαμε, την τρίτη νύχτα μεδάνυχτα, το πλοίο χάλασε, χωρίς να καταλάβουμε τίποτα εμείς. Μονάχα οι πλοίαρχοι και οι μηχανικοί το ήξεραν και αντί για μπρος γύριζε πίσω. Το διόρθωσαν και άρχισε πάλι να πηγαίνει, αλλά ψεύτικο διόρθωμα, έκανε μονάχα οκτώ μίλια. Δύο ώρες με τα πόδια, μια με το πλοίο «Αυστροαμερικάννα». Έχερνε και στα πλάγια. Τεντωνόμασταν χάμω και πιάναμε το νερό της θάλασσας, όταν ήταν χαλανή. Όταν ο καιρός ήταν μαύρος, φίδια μας έτρωγαν. Η ψυχή του κόσμου ήταν βυθισμένη στο φόβο. Για φαγητό έεφαζαν και μας έδιναν κάτι παλιάλοχα. Καμιά εβδομάδα τη βγάλαμε μ' αυτά που είχαμε ψωνίσει στην Πάτρα, αλλά ωδηήκανε. Μας έδιναν κάτι ρέγκες με σκουλήκια, χαλασμένες, τις πετάγαμε. Ζούσαμε μέσα σ' αυτή τη φρίκη, από κάτω θάλασσα και από πάνω ουρανός. Έπειτα άρχισε να κοχλάζει η ψείρα. Κάδονταν όρδιες στα πανωφόρια των επιβατών, άσπρες με ουρά. Σε λίγες μέρες με την αργοπορία του πλοίου, το νερό λιγότεψε. Τρεις χιλιάδες κόσμος που ήμασταν μέσα διψάσαμε. Μαζευόμασταν μυρμήγκια με τις βίκες μπροστά στα ντεπόζιτα και κει γινόταν χαλασμός». (Τύρω στο 1900).

2001 στην Ελλάδα:

1 Δεκέμβρη 2001: Έξι Αφγανοί πρόσφυγες έχασαν τη ζωή τους προσπαθώντας να περάσουν με πλαστικές παιδικές βάρκες από το Αϊβαλί στη Μυτιλήνη.

10 Δεκέμβρη: 40 Κούρδοι και Ιρακινοί πρόσφυγες που είχαν φτάσει στις ακτές της Λακωνίας συλλαμβάνονται στο Γύθειο.

22 Δεκέμβρη: Τέσσερις πρόσφυγες από το Ιράκ σκοτώθηκαν σε ναρκοπέδιο του Έβρου, περνώντας στο ελληνικό έδαφος. Άλλοι τρεις τραυματίστηκαν από τις νάρκες που εξερράγησαν.

8 Δεκέμβρη: 180 από τους 700 πρόσφυγες που είχαν φτάσει στη Ζάκυνθο.

5 Νοέμβρη: Στέλνονται σε εγκαταλειμμένο στρατόπεδο στους πρόποδες του Ολύμπου και αφήνονται εκεί χωρίς τρόφιμα και θέρμανση. Άντρες, γυναίκες και παιδιά ξεκινούν πορεία μέσα στο χιόνι για να φύγουν και καταλήγουν σε εκκλησάκι του χωριού Πύθειο.

13 Φεβρουαρίου: Τριάντα “λαθρο”-μετανάστες εντοπίστηκαν χθες το βράδυ μέσα σε ειδική κρύπτη φορτηγού, το οποίο βρισκόταν στο λιμάνι της Πάτρας και επρόκειτο να επιβιβαστεί στο πλοίο Olympic Champion με προορισμό την Ιταλία. Πέντε από αυτούς μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο για προληπτικούς λόγους, ενώ οι υπόλοιποι κρατούνται στο Λιμεναρχείο. (Πηγή: www.l14.org)

Ελάτε να τιμήσουμε μαζί
το κουράγιο και τη δύναμη των προσφύγων
στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για την Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων.

19 - 22 Ιουλίου 2007
«Τεχνόπολις Δήμου Αθηναίων, Πειραιώς 100, Γκάζι

Σας περιμένουμε

Εγκαινία Εκδηλώσεων: 19 Ιουλίου 2007, ώρα 19:30
Τελετή Βράβευσης Μαθητών,
Πανελληνίου Διαγωνισμού 2006: 22 Ιουλίου 2007, ώρα 13:00

20 Ιουλίου

UNHCR
The UN Refugee Agency
Έναυσ Αρωματικά και COSY για τους Πρόσφυγες

Ευχαριστούμε τη Γενική Γραμματεία Νομικών Υπηρεσιών για τη δυνατότητα συνεργασίας

www.unhcr.gr/Ekdilosis.htm

- Περιγράψτε τις συνθήκες, την πορεία και τα προβλήματα των μεταναστών. Μπορείτε να συγκεντρώσετε και δικές σας μαρτυρίες και φωτογραφίες από μετανάστες.
- Παρακολουθήστε τα βίντεο (1895-1905 Ελλάδα – Ξενιτιά, YouTube – Emigrim – Kenge Popullore, και PASSPORT, PLEASE). Το πρώτο αναφέρεται στην ελληνική μετανάστευση, το δεύτερο στην αλβανική και το τρίτο έχει παγκόσμιο χαρακτήρα. Σύγκρινετε τις μαρτυρίες, τις πληροφορίες και τα στοιχεία που παίρνετε από τα βίντεο με εκείνα των κειμένων της προηγούμενης άσκησης. Πάνω από ένας αιώνας πέρασε. Τι άλλαξε;

Εδώ το ταξίδι μας στον Αώο τελειώνει.

Ελπίζουμε να μάθατε πολλά πράγματα για την παραδοσιακή μουσική του τόπου σας και τους ανθρώπους που ζουν δίπλα στο μεγάλο ποτάμι και από τις δύο πλευρές των συνόρων.

Σας αποχαιρετούμε με μια ευχή,
να ανταμώσουμε και πάλι σύντομα!

Ευρετήριο Φωτογραφιών

Το φωτογραφικό υλικό της έκδοσης προέρχεται από προσωπικές συλλογές των συντελεστών της έκδοσης και από τις παρακάτω public domain ιστοσελίδες:

<http://www.grida.no/>

<http://www.un.org/Depts/Cartographic/english/htmain.htm>

<http://commons.wikimedia.org/>

<http://student.britannica.com>

<http://freephotos.lu/>

<http://freephotogate.com/>

<http://freephotogate.com/>

<http://pdphoto.org/>

<http://public-photo.net/>

<http://www.ars.usda.gov/is/graphics/photos/>

<http://www.bigfoto.com>

<http://www.freephotos.se/>

<http://www.imageafter.com/>

<http://www.morguefile.com/>

<http://www.public-domain-image.com/>

<http://www.publicdomainpictures.net/>

<http://www.public-domain-photos.com>

<http://www.republicdomain.com/>

<http://cultureportalweb.uoi.gr/cultureportalweb/index.php>

Το εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος:
Ερευνητική Συνεργασία και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση
στον Ελληνικό Πολιτισμό και την Κοινή Πολιτισμική Ταυτότητα

INTERREG III

Το Έργο υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος INTERREG III A / ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΑ-ΑΛΒΑΝΙΑ
Άξονας 2 – Μέτρο 2.2. και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και Εθνικούς Πόρους.
Επιστημονικός Υπεύθυνος: Αναστάσιος Εμβαλωτής, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

